

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10073

DER MABL

Leyb Rokhman

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

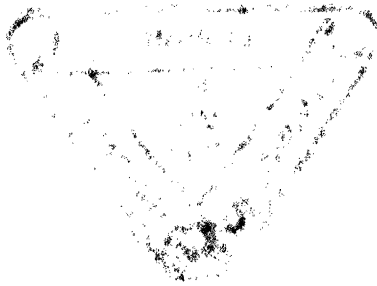
לייב ראָכמאַן
דער מבול
(דערציילונגען)

לייב ראָכמאַן

דער מבול

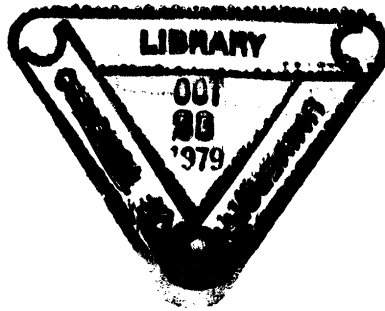
(דערציילונגען)

ירושלים תשל"ח, 1978

Leib Rochman
THE FLOOD
(short stories)

ארויסגעגעבן ביי דער מיטהילף פון
קרן תל אביב לספרות ולאמנות
און אליעזר פינעס-פאָנד פאַר קולטור און ליטעראַטור

Printed in Israel

נדפס בישראל
בדפוס "צור-אות", ירושלים

דעם אַנדענק פון
מיין מאַמען
רבקה בלומע הי"ד
וואָס האָט אַלע האַפענונגען
געלייגט אויף מיר
לייבל

אינהאלט

9	די דין-תורה
54	דער היצעל
68	ליכטער אין דער נאכט
85	דער רעגן-בויגן
101	אָרויס פון טאָל
119	דאָס ראָד
133	דער פחד
152	די לוויה
160	מיר גייען צום כותל מערבי
171	הויך איבערן פעלד
184	דער מבול

די דין-תורה

א

זי איז געפארן, די דעלעגאציע, אין א לאנגן, שמאלן טונעל. פון ביידע זייטן הויך-אייזיקע, בלויע, שנייִווענט. די קרעפטיקע פיס פונעם פערד האבן כסדר זיך אריינגעשטעקט און ארויסגעצויגן פון דעם טיף-צערעריבענעם אַנשיט. פון זיין מויל האט געזעצט א זיך וויקלענדיקע פארע; זי איז צעפלאָסן אין ליכטיקע צאַפנס; געבליבן הענגען, ווי אַ שיטערע באַרד. די האַר — שטייף-גלאַנציק. די נאַזלעכער האבן קוים אַריינגעשאַפּט. דער שליטן האט שווער זיך אַריינגעשניטן אין דעם פאַרנאַכט.

ביידע זייטן וועג — הויך, פאַרשטעלט. אויך דער הימל גאַר אויבן — מיטן פנים אויסגעדרייט — אַרויף.

די עלטסטע פון יודענראַט, איינגעטוליעטע, ווי האַלב-דרימלענדיק, האבן זיך געוויגט. ערשט נישט לאַנג זענען זיי אַרויסגעפאַרן פון דער דרום-מיזרחדיקער פאַרשטאַט. הינטער זיי האבן נאַכגעלאַנצט נידעריק — די שטאַכייטן פון די וויליעס און איינגעפרוירענע פרוכטסעדער. רעכטס, טיף אין אַ וויסן גאַרטן, צווישן דינע צווייגן — דאָס הויז פון אַלטן דאַקטער הובערט; לינקס — דער הויך-קוילעכיקער, העל-ברוינער קוימען פון רוצקיס מעטאַל-פאַבריק — מיט די ציגלנע האַלעס. זייט זייער געבוירן — בלאַזט ער אויס, דער קוימען, דריי מאָל די שעהען פון טאַג: ביי זיין אַנקומען, ווען ער איז הויך, און ביים סוף, ווען ער פאַרגייט. ער הייבט זיך, דער צעצויגענער פייף, איבער דער גאַנצער שטאַט, בלייבט לאַנג אין איר.

וואָס אַ מאָל איז דאָס בלוי-דורכזיכטיקע אייז פון די הויכע ווענט געוואָרן טובקעלער; ענגער איינגעצויגן. פון אויבן האט פאַמעלעך געפרישטשעט אַ ווייסער שניי, איינגעפרוירן אין דער לופט — ביז אַראַפּ — ווי אַ דין-שטייענדיקער רעגן. עס האט זיך געדאַכט, זיי פאַרן צווישן הענגענדיקע שנירלעך, שאַרן זיי אַוועק פון פאַר זיך.

אין זמנים כתיקונם, וואָלט דער פּרעזעס, משה קראַמאַזש, איצט געדאַוונט מנחה, עס איז שוין צייט. עס האָט שטאַרק געוואָלט זיך זאַגן תּפּילת הַדֶּרֶךְ. ער האָט געוויסט, וווּ עס איז מיוזת. שוין לאַנג אָבער, ווי ער האָט דערפּון זיך אָפּגעוויינט. די ווערטער, ווי אָפּגעבראַכענע, דערגייען נישט, בלייבן שוועבן איבער אים.

משה קראַמאַזש האָט געטראַכט: אַ מאָל זענען אין אַזאַ שליחות געפּאַרן די זקנים פּון שטאַט. הייבט זיצן מיט אים הוילע מגולחים; יינגלעך נאָך, וואָס זענען איבער נאָכט אַלט געוואָרן. בלויז דער פּראָסט שטייפט אין ווייס זייערע פּנימער. נאָך קיין מאָל זענען יידישע מנהיגים נישט געווען פּון זייער סגאַל. אויך ער אַליין איז יונג; זיין פנים — פּאַרשטאַרט; זיינע באַקן און וואַנצעלע — ברעכן זיך פּרעמד; די גלעזלעך פּון זיינע ברילן — קיל באַהויכט. ער האָט זיי אַ וויש געטאַן ווי פּאַרטערטע.

ער איז איצט געזעסן, קראַמאַזש — פּאַרויס, טיף־אַריינגעלאָזט אין אַ היזאַק. עס האָט אים אַרומגענומען — ווי אַ הייטל אָפּגעטיילט — דער ווינט. אין דער אַנדערער שורה, הינטער אים — אויך אין שטרויגעזעסן, אַרומגעבעט, ווי געשיצט זיך הינטער זיינע פלייצעס — זיינע צוויי געהילפן. זייט עטלעכע יאָר איז זייער עדה פּאַרמאַכט אין געטאַ, איבערגעצויגן, ווי אין אַ לויז־קאַלטן בויד. אַלץ בצִימ־צומדיק, נישט צו רירן זיך. פיר מויערן הייבן זיך אַרום.

רעכטס — מאיר שלום בריקס — קראַמאַזשעס בעל־יועץ. זיינע צוויי אויערן, ווי פּלאַטשיקע טעלער — תּמיד איינגעהאַכט אין מרחקים. אַ מיטלווקסיקער. זיין געזעצטקייט, אַרויף איז אויף אים שוין אין געטאַ. פריער איז ער געווען ווייך, זיין גוף, איצט איז אַ שטעכיקע איינגעוואַרצלטיקייט אים אַרויס אויפן פנים. זי לייגט דאָס אויף זיינע באַקן דעם גראַנאַטענעם שאַטן.

לינקס פּון אים, מיט אַ גלאַנציקן דאַשעק איבערן שטערן אַרויס — דער אַב־פּירער פּון דער יידישער געטאַ־מיליץ, ליפּטשינסקי. דער דאַשעק מיטן מעשענעם ליכט אַרום איז פּון זיין פּאַליציי־היטל. עס זיצט אויף אים חשיבותדיק, האַלב־קיילעכיק, ווי אַ רעגן־שירעם. דאָס ראַזיקע פנים — לענגלעך, אַרומגענומען פונעם שאַרף פּון זיינע קינבאַקן. דער פּראָסט גלעטיקט בלויזלעך זיי אויס; די גאַמבע האַרט. אַלץ ציט אים אויף אַריין. כּסדר, ווידער אַ מאָל, טוליעט ער זיך איין אין דער וואַרעמקייט פּון זיין וואַלענער וועש. זי גלעט זיין לייב.

ביידע זענען זיי שמאַל־אָפּגעצויגן, גלאַטיק. פּון הינטער זייער פּלייצע שלעפט גאַר נישט זיך נאָך; ברייטערט זיי נישט אויס. אַן עבר בלויז ווי אַ קורצער שאַטן, הענגט זיי אַראָפּ פּון קאַרק.

פון צייט צו צייט האָבן אין דער פּאַרנאַכטיקער שטילקייט די פּרנסים זיך איבערגעוואָרפן מיט אַ וואָרט. זייערע קינבאַקן אונטער דער הויט האָבן זיך באַוועגט. זייערע מחשבות איבערווייניק — ווי זיי וואָלטן שווער אויפגעטאַיעט; זיי מוזן דין אויפפלאַצן און ערשט דער נאָך קומען זיי אַרויס. פון מאָל צו מאָל האָט מאיר שלום געשטעקט פאַרויס זיין גוף; געוואָלט אונטערזאָגן קראַמאַזשן. באַלד אָבער האָט ער פאַמעלעך זיך צוריקגעצויגן. ער ווייסט, נאָך קיין מאָל האָבן יידן זיך נישט געפונען אין אַזאַ מצב. אין זייערע הענט ליגט ער, דער גורל, פון די קליינע געטאַס אַרום. זיינע אויגן געלאָפן זענען פון הינטער קראַמאַזשעס פלייצע — צו ליפּטשינסקין ביי דער זייט.

פון צייט צו צייט האָבן בריקס און ליפּטשינסקי זיך דערפילט אויסגעוויילט. אויך איצט, אין אַט דער מינוט, זענען זיי אין דעם סוף; זיי פאַרן מיט קראַמאַזשן. אַ חוץ זיי, ווייסט כמעט קיינער נישט וועגן דער גזירה.

משה קראַמאַזש, מיט אַן אָפּגעדעקט אויער, האָט זיך איינגעהערט; זיינע פאַרמאַכטע אויגן — געווענדט אויף הינטן. פון זייערע ווערטער איז צו אים דער-גאַנגען — בעיקר די וואַרעמע פאַרע.

צו מאָל האָט דער הויכער אייזטונעל זיך צעעפנט ווי אַ פעכער; זיך צענומען; די ווענט זענען פּלוצעם אָפּגעפּאַלן. פון ווי-ווייט האָט אַ וויסקייט זיי אַנטקעגן-געהעלט. דער שליטן האָט איצט זיך גערוקט ווי אַן אַקסן — אויף פאַרהאַרטע-וועטע שניי-רעלסן. דער פּראַסטיקער ווינט, וואָס האָט גענומען הייבן זיך פון דער ערד — האָט שטאַרקער אין איר זיך איינגעקלאַמערט; זיך צעלייגט — אַראַפּ-נידערנדיק אויך אויף די צעוואַרפענע ביימער; ווי מיט בייטשן האָט ער זיי פאַר-בייגעפייפט.

אין דער פּלוצעמדיקער צעליכטיקטקייט, האָט דער דרויסן אומענדלעך זיך צע-צויגן. עס האָט זיך געדאַכט, אַן אַנדער ליכט קומט אַן. זיי רוקן איצט זיך שנעל אויף פאַרויס, ווי אין קפיצת הדרך. און אפשר לויפט דאָס פּערד כסדר אויף איין אַרט? די ערד רוקט זיך אויף צוריק אונטער זיינע געשטרעקטע פיס.

אַ וויילע האָט דער שניי, ווי אַ פאַרהאַנג, פאַרשטעלט פאַר זיי דעם וועג; זיך געשיט זיי אַנטקעגן אין פנים; געקלאַפט ווי מיט געוואַרפענע פּלאַכטעס. זייערע אויגן — ווי בלוז פון שטעכיק-בליציקע ווייסלען. נאָך אַ רגע, ווערן זיי פאַרוינקען אין דער העלקייט; פאַרשטעקט אין איר ביז איבערן האַלדן. בלוז שאַרפע צווייגן, דאַר-צעפינקלטע, שטרעקן זיך אַרויס, ווי הענט פון פאַרשלונגענע אין בעפלען. די עלטסטע פון יודענראַט האָבן טיפּער זיך איינגעטוליעט; די וויסקייט גע-לאַזט בלאַזן אויף זיך: וואָס געדיכטער זאָל זי איבערדעקן. די קעלט און דער סוף

האַבן זיי צוזאַמענגענומען. פון אַלץ זענען זיי איצט אָפּגעטיילט; אויף ווי-ווייט זעען זיי. פון דער שיטערער פאַרשנייעטקייט האַבן צו זיי דורכגעקוקט פון עבר שוואַרצע לעכער; אויפגעלויכטן ווי אויגן. ביימער און צווייגן האַבן זיך דערנעבן-טערט. געווען איז דאָס ערשט נעכטן, אַט אין די מקומות. פון אונטער יאָרן אָפּער טויכט ער אויף, אַ גריין-ווייסער, דער קאַליעוואַלד. צווישן די הויכע סאַסנעס דאָ איז זי פאַרביי, זייער יוגנט. פון הינטער יעדן בוים קוקט זי דורך.

נישט איין מאָל זענען זיי דעם שמאַלן שאַסיי דאָ, צווישן די ווענט פון טונקעלע וועלדער, דורכגעפאַרן אין דאָראַזשקעס. אין דעם פאַכמורנעם פאַרנאַכט האַבן פון ברוק ווייך אָפּגעעכאַט די גומענע רעדער; וואָס טיפּער זיך געצויגן אין די וואַל-קענעס. צעצונדענע האַבן איבער זיי זיך געריבן דונערן; אויפגעלויכטן איבער זייערע קעפּ; אַ שווייגן האָט אין זיי גענידערט. צי האָט מען שוין דעמאַלט, נאָך פאַר אַלעם — זיי געוואָרנט? גאָר נישט האַבן זיי פאַרנומען, נאָר פאַרגעאַנט. דעריבער אפשר די שווייגעניש?!

איצט פאַרן זיי ווידער. דער צופאַלדיקער פאַרנאַכט פאַרקלעמט, ווי דעמאַלט, זיי מיט רייפן. ער שרייט, דער ווינט; רייסט זיך אונטער זייערע מלבושים; מיט איין-נאָדלען קילט ער די לייבער. אויבן פאַלן צו, מיט זייערע פיסלעך, צו די דורכציטערנדיקע דראַטן — פאַרוויסטע פייגל; טוליען זיך איין. זייער שליטן גליטשט זיך ווי אַ שיף איבערן ים, פירט זיי אַליין. זי שפרייט, די וועלט, אונטער אונדז ווייסע תכריכים. זי הייבט זיך, די ווייסקייט, ווי אַן אַראַפּהאַנג, אויף הינטער זיך; ווידער וויל מען זיי אַריינשאַקלען אין געטאָ.

מיט אַ מאָל האָט ער דערזען, משה קראַמאַזש, אַז אַט אין דער אויפגעלויכטנקייט ליגן זיי איצט, אויף ווי-ווייט, צעוואַרפענע, די געטאַס, צווישן די פאַרשנייטע פעלדער פון אייראָפּע, ווי ריזיקע לוויה-שטיבער. לאַנגע וועגן, ווי טונעלן, פירן פון איינעם אין אַנדערן. זיי זאַמלען אַלע איין אין זיך, שווילן אויף מיט אונדז, ווי מיט טויטע קינדער.

ער האָט זיך דערפילט אָפּגעריסן, אַזוי ווייט, אַליין. ער האָט אים אַרויסגעוואַרפן, זייער געטאָ. שוין קיין מאָל וועט ער אין אים זיך נישט אומקערן, און אפשר, אין דעם פאַרנאַכט גייען אויף קולות, אַן אַליאַרם; אַלע לויפן דאָרט; טאַפן ווי בלינדע די מויערן? קאַנען זיי נישט דורכברעכן?!

ער האָט זיך אָפּגעגעבן חשבון, משה קראַמאַזש, אַז דאָרט, אין געטאָ, איז אויפגעקומען שוין אַ נייער דור, וואָס האָט קיין מאָל נישט געזען די פעלדער; עס בליקן פון זיי אַרויס, ווי פון אַ גילגול, די אויגן פון זייערע זיידעס. אויך די עלטערן האַבן זי שוין פאַרגעסן, די פרישקייט. אַלץ זענען זיי דאָרט מקבל באהבה, ווי דאָס

וואָלט זיי געקומען. זיי האָבן זיך צוגעווינט אַרומצודרייען טיף אין די פיר מויערן. איצט לאָזט פון אויבן זיך אַראָפּ די נאַכט, זי פאַרקלאַפט זיך איבער זיי ווי אַ שוואַרצער צודעק.

ב

דען דאָרט אין געטאָ האָבן וועגן זייער נסיעה געווסט בלויז צוויי מענטשן. איינער פון זיי — דער וויצעפּרעזעס, לעאָן, דער מיט די פּלאַקסהאַר און הויך־ברייטן געשטעל. קראַמאַזש איז פאַרזאָרגט: דאָס געטאָ איז הפּקר. ער ווייסט, אַז לעאָן באַהאַלט איצט זיך אין זיין חדר ווי אין אַ שטייג; אַ פּחד פאַרשטאַפּט זיינע שפּאַרעס. ער שטאַמלט פון דאָרט היקענדיק אַרויס, ווי אַן איבערגעשראַקענע געשוואַלענע חיה.

אַזוי, כלפי פנים, איז ער אַ תקיף, לעאָן, אַ גבר. ווען ער איז דאָ, קראַמאַזש, פירט ער די שטאַט ביד חזקה. ער גייט איבערן געטאָ מיט אַ פּול עכאַדיק קול, ווי ער וואָלט צו עפּעס זיך געגרייט. זיינע קליינע גרויע אויגן לויפן אין אים אַרום, ווי צעלאָזטער מעטאַל; מוטנע שימערירן זיי אַרויס. די שמאַל־העלע ברעמען איבער זיי אויפגעהויבן — טונקעלער, געדיכטער. אויך די האַר הייבן נאָדלדיק זיך אַרויף, און ער איז העכער, זיכערער ביי זיך. אַזוי מיט זיין לאַנגן מאַנטל, וואָס גרייכט אים איבער די גלאַנציקע שטיוול אַראָפּ, און אינעם הויכן פּוטער־קאַלנער — פאַרהעקלט ביז אונטער דער גאַמבע — דרייט ער זיך איבער די גאַסן; אַ ראַזניקייט לויפט אויף איבער זיין הויט, און ער קוקט פון אַלע זייטן; ער וויל, אַז מען זאָל אים זען; וויסן, אַז ער, און נישט קיין אַנדערער, איז דאָ דער מושל.

ער איז צופרידן, לעאָן, יעדן טאַג, באַלד אין דער פּרי — ווען קראַמאַזש שטעלט זיך פאַר די דייטשן; וואָס אַלע מאַל, ווען דער יודענראַט ווערט אַרויסגע־רופן — טרעפט ער זיך מיט זיי. ער פאַרקריכט, לעאָן, אין זיין באַהעלטעניש ביז קראַמאַזש לאָזט זיך אין וועג — מיט זיין ברוסט אַרויסגערוקט אויף פאַרויס. ער איז גרייט, משה קראַמאַזש, צו דער רגע וואָס דערנענטערט זיך — זי מוז קומען. אין שטאַט זאָגט מען, אַז איידער ער גייט, קראַמאַזש, פאַרלייגט ער פאַרנט, אונטער די האַר פון קאַפּ, ווי זיינע אורזיידעס, די שתדלנים — אַ קליינעם של־ראש, וועלכן מען זעט פון אונטער דער טשופרינע נישט אַרויס; זיין לייב ציט ער ענג איין מיט ווייסער לייוונט. ער געזענגט זיך אַפּ מיט ווייב און קינדער און שטעלט זיך צו דער שליחות.

קראַמאַזש ווייסט, אַז ער איז איצט פאַרדאָגהט, לעאָן; זיין געשטאַלט — קלע־נער; די אויגן קריכן אים אַריין אין דער אַרומיקער אויסגעבעטקייט; אַ רויטקייט,

ווי אַ שפּאַלט — פּאַרשליסט זיי. אויך זיינע קורצע ווייט-בלאַנדע האָר זענען שטעכיקער, ווי אַרײַנגעוואַקסן. זייער העלקייט פּאַרלירט דעם קאַליר. אויך זיין קול ווערט איצט אָפּגעהאַקט, ווי אַרויסגעוויקלט פון פּאַרהוילענע פעסער. ער איז אומרואיק: גראַד איצט, ווען ער האָט געדאַרפט זיין מיט זיי, האָט אַ פּאַרבלענדעניש אים פּאַרלאָקט. זיי האָבן נישט אין וועמען זיך אַנצוהענגען. דער וועג אויף צוריק — פּאַרשיט, ווייט אויסגעצויגן.

ג

אַ חוץ לעאַנען, ווייטט אין געטאָ וועגן דער נסיעה ש. דער יונגער העברעיִש-לערער. קראַמאַז גיט אים איבער די קורות-הימים. יעדע נאַכט פּאַרן שלאָפן זיצט ער מיט אים אויפן בוידעם-שטיבל. ביי אַ טריפּנדיק ליכט פּאַרצייכענען זיי די פּאַרלויפענישן פון טאַג. זיי ווייסן, זיי זענען ווייט און עס טרעפן מיט זיי די פּסוקים, פּאַר וועלכע געשראַקן האָבן זיך דורות. זיי רופן פון דער טיפעניש פון די טעג. קראַמאַז רעדט שטיל. ער ענטפּערט אים איבער — נישט בלויז די גזירות, נײַערט אויך די שענדונג; דאָס אַראַפּקייקלען אונדז אין תּהום. קײנער פּאַרנעמט פון דאָרט נישט אונדזער קול. ש. בייגט זיך אונטערן לאַסט, און באַשרײבט אַלץ מיט אַ גענדזענער פעדער. ער שפּירט, אַז קראַמאַז טוט אַרויף אויף זיינע פּלייצעס דעם שווערן יאָך. דאָס באַשריבענע וויקלען זיי אַרום. זיי באַגראָבן עס אין דער ערד, כדי עס זאָל שטיין פיל טעג.

ש. האָט אין דעם פּאַרנאַכט נישט געקאַנט איינזיצן אין שטוב. ווי אַ סם איז די גזירה אים זיך צעגאַנגען אין די בײנער. ער האָט געשפּרייזט אַהין און צוריק איבער די גאַסן; געטראָטן איבער פּאַרמאַכטע היף, הינטער ווענט און אַרויס-גערוקטע דעכער. פון אַלע זײטן האָבן צו אים זיך אַראַפּגעשטעקט שפּיציקע איינזאַפּנס; קופּעס שניי פון בײמער, פון איבער הייזער. פּאַרדערעט-איינגעוויקלטע מענטשן האָבן צו אים פּאַרעדיק אַריבערגערעדט. ש. האָט געפּילט, די קעל איז אים פּאַרקלעפט; פּאַרחתמעט, ווי אַ רערל פון אינעווייניק. אומעטום אין געטאָ איז געדיכט, ווי די הייזער וואַלטן צוליב דער ענגשאַפט אין זיי — אויפּגעפּלאַצט. אַלע, אַפּגעדעקטע, זענען געבליבן אין דרויסן. דאָ ראַיען זיי אויף די היף און געסלעך, ווערן צו אורבאַשעפענישן.

ער איז אַרויף אויף דער צעמענטענער בריק. זי הייבט זיך איבערן סרעברנאַ-טייך — צעטיילט אין צווייען דאָס געטאָ. ער איז שטיין געבליבן ביים אַנלען, אַנגעשפּאַרט די הענט, און מיט זיינע אויגן אַרומגענומען די ברייטקייטן. פון ביידע

זייטן, נידעריק, פארטוליעטע אין דער וויסקייט — שפרייטן זיך די משכנות ישראל. זיי ליגן פאר אים. עס רוען אין זיי די יידן צו זייערע שבטים. אויף ווי ווייט — בראשיתדיק; פריש דער שניי, ווי קיין פוס וואָלט אים נישט באַטראַטן. בלויז פון דער ווייטנס סקריפען צו מאַל-אויף טריט פון קליינע מענטשעלעך. די לופט זעצט אים אַראָפּ, נידעריק, דעם שניי, ווי פּלוצעם, אין דעם איינעם אויגנבליק, וואָלט דאָס אַלץ דאָ געשען.

מיט אַ מאַל האָט ער דערזען דעם טייך אונטער זיך. ער ליגט אין זיין קאַרעטע — אַ פאַרהאַלטענער אויף איין אָרט. ער שטייט, ווי ער וואָלט זיך פאַרנומען, און עמעצער האָט אין מיטן זיין לויף — אים איינגעגליווערט. ער וויל — נאָר קאָן נישט ווייטער. אַ בלייאַקייט זיצט אויף אים, שווערט אים אַראָפּ. ערגעץ, אונטערן צודעק, ראַנגלט זיך זיין אָטעם.

אויך שינס פיס האָבן זיך נישט אָפּגעריסן. זיי זענען צוגעפרוירן. פּלוצעם איז אים קלאָר געוואָרן, אַז אַלץ אַרום ווערט פאַרהאַלטן; זי רוקט מער זיך נישט, די צייט. זי בלייבט אויף איין אָרט. ווי דער פּסק זאָל נישט אויספאַלן, ווערט אַלץ אָפּגעשטעלט. אונדזערע פיס וואַקסן אַריין; עמעצער אינעווייניק פאַרקלאַמערט זיי. מיר זענען פאַרזעצט אויף נישט רירן זיך.

ער האָט אויסגעשטרעקט די הענט אין די ווייטקייטן, געוואָלט דערלאַנגען. ער דאָ ווייסט שוין אַלץ, נאָר ער גרייכט אין ערגעץ נישט. ווי אונטערזעהאַקטע פאַלן זיינע הענט צוריק. קראַמאַז דרייט איצט זיך אין אַ זאָויערוכע; אַלץ קערט זיך איבער. ער בלאַנדזשעט אַרום און אַרום. די ערד, ווי אַ קעסלגרוב, ציט אים אַראָפּ. ער האָט זיך געכאַפּט, אַז לעצטנס האָט ער אין אַ נאַכט געזען טאַקע אַזאַ חלום: אַ זאָויערוכע מישט זיי אויס, דעם הימל מיט דער ערד. די פעלדער פול זענען מיט בערגלעך. שפיציקע איברים גרייכן אַרויס, ווערן אָפּגעשווענקט. איבער דער נאַסקייט שפּרייזט אַ נאַקעטע זיין מאַמע, בלויז מיט איר שייטל אויפן קאַפּ. זי האָלט זיך אָן אין אַ האַנט מיט פינגער, ווי אין פאַרווענגלטע געוויקסן. פון איר אינעווייניק איז ער אַרויסגעקומען. איצט פאַרשווינדט זיי, און ער ווייסט נישט וווּ צו גיין. ער האָט זיך אָנגעהאַלטן ווייטער. די בריק אונטער אים האָט זיך געוואַקלט; גערירט ווי אַ הויכע אייזקריע. דאָס בילד פאַרפלייצט אים נאָך; וויקלט אים אַרום — אונטער זיינע פאַרמאַכטע וויעס.

ער איז אַראָפּ, ווי אַ שיכור, און ווייטער זיך געלאָזט טראַגן. ער האָט קוים באַרירט דעם האַרטן שניי. די זוילן אונטער אים האָבן געסקריפעט. מיט איבער-געצויגענע אויערן האָט ער געטאַפּט די געזעצטע לופט; אַראָפּגעשלונגען די נאַסקייט.

עס איז געווען די שעה פון נאך דער אַרבעט. ש. האָט געהערט טריט קלאַפּן אָפּ. פון אַלע זייטן האָבן זיי איצט געשטראַמט פון די דייטשע פּלאַצוווקעס, די געטאַ- איינוווינער; זיך אומגעקערט אין די היימען. ווי אַ ווייסער וואַלד האָבן זיי פאַרויס באַוועגט די פּיס; צוליבן פּראַסט — אַראַפּגערוקט די היטלען; די הענט באַהאַלטן. ביי קיינעם האָט מען זיי נישט אַרויסגעזען. פון אונטער די דאַשקעס האָבן בלויז זיך געבלענדט ווייס — זייערע אַפּלען.

ער האָט זיך איינגעהערט אין טריטריטעם. אַ געהיימע האַנט, ווי זי וואַלט זיי באַפוילן — דיריגרט מיט זיי. זי פאַרציט עס די וויסקייט; באַשמירט מיט אַ פענדול זייערע בגדים — אויך זייערע בערד און אַפּלען.

ער האָט געזען, זיי מאַרשירן איצט יעדער ווי מיט אַ קאַיזער איבערן קאַפּ. זי יצט הויך, אַראַפּגעלאָזט ביז איבער זייערע אַקסלען. זיי קוקן פון איר, פאַרשטעלטע — דורך פאַרוויסטע ברילן. זיי איילן אַלע, ווי אין אַ שליחות; פאַרשוונדן אין די פאַרשנייעטע טירלעך און אַריינגענג.

ש. האָט צעעפנט די אויגן, ווי ער וואַלט אַפּגענומען די דעפּילאַדע; זיי זעען בלויז פאַר זיך. ביידע זייטן פנים — פאַרשטעלט מיט שוואַרץ-לייוונטענע ווענטלעך. אין פּראַנט פאַר זיי וויקלען זיך אַרויף זייערע שאַטנס; פאַרשטעלן ווי ווענט זייער ראיה. נאָר איין וועג האָבן זיי — פאַרויס. זיי ווערן פון אים צוגעצויגן.

ער האָט געוויסט, אַז אין אַלע שטובן גרייט מען ערשט נאַכטמאַל. ער ציט עס אַזוי די פּיס. פון ווי-ווייט שלאַגט איצט די געקומענע — דער ריח פון געקעכטס. ער דערגרייט אין זייערע נאָזלעכער. די גומענס ווערן צוגעצויגן, גאַרן אים אַנטקעגן; קאַנען זיך נישט דערוואַרטן די מינוט.

ער האָט ווייטער געדרייט זיך ווי אַ געפענטעטער. אויך זיין מאַגן איז ליידיק. די פאַרע הילט אים אַרום דאָס פנים. ער ציט זי מסירת-נפשדיק אַריין.

ער האָט געפּילט; אַ מידקייט גיסט אין אים זיך אַראַפּ; פּילט אָן דורכזעאיק זיינע קני. ער האָט אַריינגעקוקט טיף אין די אויפגעלענטע טירן. זיינע נאָזלעכער, דורך די געעפנטע שפּאַרעס, שמעקן זיך אָן מיט די שיטערע ריחות, זיי לויפן אים אין מויל. ער האָט געטראַכט, אַז ווי די פשוטע פון זיי, איז אים געבליבן בלויז איין ישׁ: די אַדערן אינעם גוף. אין זיי רינט עס איצט קאַלט אַראַפּ. ער האָט נישט געוויסט צי דאָס איז די פאַרע, וואָס לייגט אים זיך אונטער דער צונג, צי גאַר דער ווייסער נעפל, וואָס צעגייט. ווי מיט אַ רייף קלאַמערט עס אַרום זיין בויך.

ש. האָט זיך אַפּגעקערט, אַוועק מיטן שפּייעכץ אין מויל, זיך געשלייכט ביי די ווענט. זיינע איברים זענען אים נאַכגעהאַנגען.

ער איז אַרײַן אין רבינס גאַס. אויך דאָ האָט אַלץ זיך איינגעשטילט. די המונים האָבן אָפּגעליידיקט דעם דרויסן. זיי זיצן איצט אין די שטובן; די טירן פאַרהאַקט. מען הערט דורך די טירן ווי צונגען און מיילער שמאַטשקען, באלעקן זיך מיטן ביסן. זייערע בייכער קאַכן. אויך אין זיך האָט ער פאַרנומען אַ צוריקגרילץ פון ליידיקייט, וואָס ענטפערט די געדעמפטע קולות פון יענער זייט וואָנט. ער איז געשטאַנען. אין ווינקלען האָבן פון צייט צו צייט פאַרבייגעשלייכט וויכע טריט. ער האָט זיך איינגעהערט; געווסט, אַז דאָס זענען געוועזענע גימנאַזיע־שילער. אין דער פאַרנאַכט־שעה פון נאָך דער אַרבעט, זאַמלען זיי זיך אין פאַרבאַרגענע בוידעם־צימערלעך; שאַרן זיך אויפן טראַטואַר צו צוויי און דריי און פאַרשוונדן אין טויערן. ער האָט זיך אויסגעדרייט; באַוויזן צו דערזען זייערע באַוועגנדיקע זיך שאַטנס. אַט שטעלט ער אַרויף אויף זיי דעם פּוס. ער האָט געווסט אַז דאָס איז אַ מחנה פאַרשלייערטע בני הנביאים, געבוירן פאַר דער צייט.

עס איז אים אַנטקעגנגעקומען דער פּאַטער פון זיין חבר הערשל. אַ היכער, פאַרוויקלט אין אַ קאַלדרע. ווי אַ טונקל־אָפּגעפליקטער טלית האָט זי אים אַרומ־גענומען, דעם קאַפּ; זיך אַראָפּגעלאָזט איבער דער פלייצע. פון אויבן, פון זיין איינגעפאַלן פנים, האָט מען אַרויסגעזען בלויז די לויזע אַנבאַרדיקע באַקן. פון דער מיט האָט ווי אַ באַזונדער איבר זיך אַרויסגעהויבן די דיקע, ווי געשוואַלענע, נאָז. ער איז פאַמעלעך, טריט ביי טריט, געגאַנגען פון דער אַרבעט. זיינע אַרויסגעזעצטע אויגן — בולט ווי אָפּגעשוונדן אַרום. מיט אַ ווונק, ער זאָל נישט דאַרפן עפענען דאָס מויל — האָט ער אים געהייסן נאַכגיין. ש. איז אַריבערגעטראָטן די שוועל. ער האָט געפילט, אַ וואַרעמע געשלאָסנקייט לאָזט פון אַלע זייטן אויף אים זיך אַראָפּ, נעמט אים אַרום. אויך הערשט פאַטער, אַרויסגעוויקלט פון דער פאַטשיילע, טוליעט זיך צו דער וואַרעמקייט פון זיין שטוב; לאָזט פון איר זיך אַרומהילען. פלעקן, ווי פון אויפגעלאָפּענער מילך, שלאָגן אים אַרויס אויפן פנים.

הערשל אַליין איז געזעסן אין ווינקל, מיט די קניען אויפן ליימיק אָפּגעווייסטן אייוועלע. זיינע אַפּלען — רויט פונעם פּלאַם. אויך די רערן קנאַקנדיק, רויט. זיינע קינבאַקן — צעגליט. אויך ער זעט אויס ווי אַ יונגער נביא מיט אָפּגעאַקטע שטראַלן. ער קאָז פון דאַנען זיך נישט אָפּרייסן. ש. האָט זיך דערנענטערט. ער האָט געפרוווט רעדן צו אים, נאָר הערשל האָט אים אַנגעקוקט, נישט געענטפערט. מיט אַן אויער איינגעהערט אין דרויסן, ווי פון דאַרט, פון חלל, וואַלטן אַנגעקומען ווייטע אָפּקלאַנגען. ער האָט געווסט אַז הערשל רעדט נישט ווען ער קומט צוריק פון דער אַרבעט. אַנהייב מלחמה, אין אַ פאַרמאַכטער ווינטער־נאַכט, ווען דער דרויסן האָט גערוישט מיטן עכאָ פון שיכורע געזאַנגען, האָט ער אים געזאָגט אַז

קיין זאך וועט נישט פועלן; עס איז צוגעחתמעט. פון אומעטום וועט מען אונדז אויפברענגען.

זייט דעמאלט איז ער, הערשל, פארשוויגן אין די פארנאכטן.

זיי זענען ביידע איצט געזעסן ארום אייוועלע. אויף די ווענט האבן געדראפעט זיך רויטלעכע שאַטנס; זיך געוויקלט ארום זיי — לאַנגע, ציטעריקע, אַרומגענומען די שטוב, זי ווי אַנגעצונדן. אַלע מאָל באַלויכטן אַן אַנדער בעט — אַן אַנדער פאַרטעט פון אַ קרוב. ש. האָט געזען, תמיד קוקט פון אויבן אַראָפּ אַן אַנדער אויגן־אַפּל. עס האָט אים געדאַכט, אויך איצט הערט מען פון ווי־ווייט דעם שיכורן עכאָ פון העלדזער, דעם ריטמישן שטיוולגאַנג. דאָס געזאַנג שטייגט אויף פון דער ערד. זי איז פון אינעווייניק באַפּרוכפּערט. זיי לויפן, די דייטשן, אויף איר, מיט קיילעכיקע בייכער. אויף די שלעסער פון זייערע לעדערנע פאַסקעס איז אויסגע־קריצט מיט מעשענע אותיות:

“גאַט מיט אונדז!”

הערשלים פאַטער האָט איצט מיט אַ לעפל, פון אַ הייסן טעלער אַרויס, אַנגע־קאַרמעט זיין יינגעלע. דאָס קינד האָט צעעפנט דאָס מויל, גיריק געשלונגען. ער האָט מיטן צינגל געלעקט אין דעם בין־השמשות.

ש. האָט געוואָלט אַוועק. עס איז אים אַ שאַד געווען אויפצושטיין. דער אַרומיקער זשאַר האָט אים שווער געמאַכט די איברים. ער האָט געוויסט, אַז הערשל לאַדעוועט אַפּ קוילן פון וואַגאַנעס ביי דער ראַמפע. אפשר רעדט ער נישט, ווייל דער שוואַרצ־לעכער שטויב פילט אַן שטיקנדיק זיין האַלדו, ער רינט אין אים. ער האָט זיך דערמאַנט, ער האָט איין מאָל געטראָפּן הערשלען לויפן אַ היים מיט די קוילן אַרום לייב; אַ סלינע איז אים גערונען פון מויל. ער גנבעט זיי פון די אַפענע וואַגאַנעס. נישט איין מאָל שוין, פאַרנאַכט, אויפן וואַגאַן, האָט מען עמעצן געכאַפט מיט די קוילן געוויקלט אַרום זיך. אַ רויטע קלעפיקייט האָט וואַרעם איינגעזאַפט זיך אין דעם שוואַרצן שטויב; זיך געבלעזלט פאַר זיין בליק. אַזוי איז ער נאָך דעם געלאָפּן אין דער ווינטערדיקער שקיעה. אפשר, אויך איצט שאַטנט זי זיך טונקלדיק פאַר זיינע אויגן.

ש. איז אַרויס. ער שטייט, דער טאַג, און וויל נישט אַוועק. ער האָט געטראַכט וועגן די קינדער דאָ, וועגן הערשלים קליינעם ברודערל. זיי זענען די איינציקע וואָס זעען גאַט. ער קוקט צו זיי אַפּער פון אונטער אַלע פאַרנאַכטן. באַלד וועט זי צופאַלן, די פינצטערניש. דער אויסגעשטערנטער הימל וועט זיך טונקלען; אַ דעק וועט דורך אים זיך דורכלאָזן — אַראַפּנידערן. די מאַמעס וועלן זייערע קינדערלעך פאַרמאַכן אין די שטובן; לייגן זיי שלאָפּן. די נאַכט וועט זיי פאַרשפינען, אַרייננע־

מען אין זיך, ווי אין אַ בעץ. שפעטער, איידער זיי וועלן אויפואַקסן, וועט אַלץ
אינדאָרן, אויסטריקענען צוזאַמען מיט דער זרע פון זייערע עלטערן.
שינען איז באַפאַלן אַ בהלה; פאַר וואָס אַנטרינען זיי נישט?! אַלע שלאָפן זיי
מיט בלאַנעס פאַר זייערע אויגן, ווי שוין צובאַהאַפּטן צו דער ערד; קאַנען זיך נישט
אַפּרייסן. אין איינעם אַ טאַג, איידער עס ווערט צו שפעט — דאַרף ער אויפשלאָן,
דער שופּר, וועקן די געטאָס. אַ יללה דאַרף אויפגיין פון איין עק ביזן צווייטן:
— תרועה!

ד

אין געטאָ האָבן אין דעם פאַרנאַכט זיך אויך געדרייט די פרנסים פון די קליינע
שטעטלעך. טאַקע אויף זיי האָט ער זיך אַראַפּגעלאָזט, דער גור. זיי האָבן דאָ זיך
פאַרזאַמלט, צו הערן דעם פּסק־דין. אַלע האָבן זיי געמיינט, אַז צוליב זיי ציט זיך
אַזוי לאַנג דער פאַרנאַכט; די צייט איז אַפּגעשטעלט.
עס וואָרטן דאָ: דער ראש פון די יידן אין סטאַנסלאָוואָוו — צפון פון נאַוואַמינצק
— מענדל, דער מיט די גרויע שתי שערות, פּריש ווי אַ חתימת זקן. זיין גאַמבע —
לאַנג און שפיציק. ער איז, מענדל, העכער און געבויגענער פון די עלטסטע פון די
יידן אין דער קרייזשטאָט. זיין לאַנגע קאַפּאַטע ציט אים נאָך מער אויס. אירע
פאַלעס — צעעפנט, ווי פליגל. אין זיין מויל פעלט עפעס. ליידיק איז די צעעפנט־
קייט, פאַרווונדערט. זייט ער איז אין דער שליחות געקומען — שווייגט ער, ווי
אין אַ תענית־חלום. ער האָט אים אויף זיך מקבל געווען. ער מיידט אויס אויך
זיינע מחותנים, כאַטש זיי זענען דאָ אין שטאָט פון די שליחי־ציבור.
מיט מענדלען געקומען איז דער וויצע־פּרעזעס, חייקל — אַ ייד פון מיטעלן
עלטער, מיט אַ הויכער פלייצע; אַ פיקח, וואָס טראַגט כסדר אויף זיך דעם עול פון
זיין חכמה. קליינע האַלב־קיילעכיקע ברילן, ווי האַרטע פאַרהאַנגלעך, פאַרשטעלן
זיינע אויגן. ער באַהאַלט זיין בליק אויך הינטערן סיגאַרעטן־רויך. כסדר שלענגלט
ער זיך אַרויף. מען ווייסט נישט, צי טוט ער דאָס נאָר פאַר פּרעמדע, און צי זיין
געבויגנקייט אַ סימן איז פון נע ונד. זיינע האָר — פון אַ נזיר. אַפּשערן וועט ער
זיי ערשט ווען שלאָגן דערויף וועט די צייט.
זי ציילט, זייער קהילה, צוויי הונדערט משפחות, כן ירבו — אנשים, נשים וטף.
זיי האָבן זיי געשיקט, כאַטש אַליין האָבן זיי נאָך וועגן דעם נישט געהערט. בלויז
דער ועד הקהילה ווייסט וועגן דער גזירה. ליידיק איז דאָס שטעטל. מענטשן אַנען
און ווייסן נישט וואָס.
דאָ דרייען זיי זיך ביידע ווי אורחים. די טירן פון אַלע געוועלבער — פאַרמאַכט.

אין געטאָ זענען זיי צו דירות. די גלעזערנע טירן פֿאַרנט — פֿאַרשטעלט הינטערן גלאַז מיט פֿאַרהענגלעך.

חייקל גלייבט, אַז נישט אויף אייביק וועלן פרעמדע געוועלטיקן איבער אונדז. דאָס האָט בלויז אויף אַ וויילע גאָט פֿאַרבאָרגן זיין פנים. ער לעבט אויף דאָ, אין באַוואַמינצקער געטאָ. ער קאָן נישט גענוג זיך אַפּוונדערן. פרעמדע זעט מען נישט. מיר זענען בלויז צווישן אייגענע.

די עלטסטע פון סטאַנסלאָוואָוער יודענראַט האָבן אויסגעמאַסטן דעם פּלאַך. זיי האָבן דערזען, אַז דאָ איז ער אַראָפּגעלאָזט, נידעריקער ווי ביי זיי. דער שניי איז איינגעקוועטשט אונטער די שטיוויל. אַ צעטראַטענער, ליגט ער אויסגעצויגן, מיטן פנים אַראָפּ. בלויז איבער די דעכער און ביימער שפּרייט זיך אַ ווייסער און הויכער דאָך. איבער אים הויערט לויז דער הימל, ווי אַ געשטרעקטע ווענטקע, גרייט פון דאַנען אַרויסצוכאַפּן. די פעלדער, ווייט אַרום — לייכטן צעפּנטע נישט אַריין. די ווענט פֿאַרשטעלן. אויך זייערע אַפּשטראַלן — דרינגען נישט דורך.

מיט די שטיוויל האָבן זיי געקלאַפט אונטער זיך. אַ דינקייט האָט לייכט אַפּגעענט־פּערט. אונטן איז נישט אַלץ פֿאַרמאַכט; שטיף־איינגעפרוירן — צוזאַמענגעדריקט. נישטאָ קיין אַפהאַלט; די טיפּקייט דעקט נישט צו. שאַטנט קאַנען אַריין. זי זעט אויס, די ערד דאָ, זי ליגט אונטערן שניי, ווי אַ דיל איבער אַ קעלער־חלל. ער ציט זיך אַזוי איבערן גאַנצן ערדפּלאַך. אומעטום שטעלן זייערע טריט זיך איבערן קעלער. דער אייבערשטער שיכט ציט זיך איבער אַ דיך־געדעקטער ליידיקייט.

זיי האָבן דערשפּירט אַז אין סטאַנסלאָוואָו איז די שניי־אַנגעדראַלנקייט וואַרע־מער. די דיקערע ערד — פֿאַרציט איבער זיך אַ פּוכן איבערבעט. די זוכער ווערן צוריק אַרויפּדערלאַנגט. זייערע שטיוויל — ווי אויף ספרענזשינעס, זיי פֿאַרזינקען נישט. זיי טרעטן אויף סטאַפּעס פון די אייגענע שאַטנס. די גרויסע טעלערקעפּ בלייבן פייכט־דורכזעאיקע פון אויבן. אויך דער אַטעם פון די באַהאַלטענע אונטן רייסט זיך נישט דורך. ער צעלאָזט נישט, ווי אַ פֿאַרע, די הויכע אַנגעשיטקייט איבער זיך.

איין מחנה, די פון אויבן, דערנענטערט זיך נישט צו דער מחנה פון אונטן — אַזוי אַ גאַנצע נאַכט.

מענדל און חייקל האָבן מורא געהאַט, אַז אין דער איצטיקער שעה קאַנען זיי זיך נאָך אַנטרעפּן אויפן צווייטן צד. איבער־נאַכט זענען יענע געוואָרן צו זייערע מאַנער. אַ מאַל, אין באַרמאַלע צייטן, האָט דאָברע געהערט צו זייער קהילה; געפרעגט ביי זיי אַן עצה. זי איז פיל קלענער. איצט ליגט דווקא אין דעם איר כוח. איר שוואַכקייט איז איר טענה.

דאָברע, זייער שכנותדיק שטעמל אין צפון — האָט געשיקט ווי אַ שליח דעם רב, וואָס קלאָר זענען פאַר אים די וועגן פון דער הלכה. געקומען איז די צייט, ער זאָל איינשטעלן זיך פאַר זיין עדה. די סטאַנסלאָואָווער געוויסט האָבן, ווי ווייט זיין נאָמען גרייכט ווי אַ בורר. אַנטקעגן אים — בלייבן זיי מיט אויפגעריסענע מיילער.

דער דאָברער רב האָט איצט פאַר קיינעם זיך נישט געוויזן. ער איז געזעסן אין אַ זייטיקער שטוב — אָפּגעזונדערט, ביים טיש; געבעטן, אַז מען זאָל קיינעם צו אים נישט אַריינלאָזן. געוויקלט אין אַ זיידענעם כאַלאַט, האָט ער געפרוּווט מעיקן־זיין אין דעם ספרים־באַרג פאַר זיך. זיין נישט־לאַנגע שוואַרצע באַרד געגלעט האָט די שווערע בלעטער; געווישט זיך איבערן שטויב פון יורה־דעה און די אַנדערע פּוסקים. געפילט האָט ער זיך, דער רב, דאָס ערשטע מאָל פאַר־בלאָנדזשעט. זיינע אויגן לויפן איבער די שורות, און אַלץ בלייבט פון דרויסן, ווי אָפּגעבליאַקעוועט. ער באַנעמט גאַרנישט. עס איז אים נישט נוגע. זיי זענען אַלט, די ספרים, שוין הונדערטער יאָר. אַלץ איז דאָ אין זיי. דורות בערד האָבן אין זיי זיך געטונקען; זייערע ראַנד־טיפּקייטן פאַרפּלעקט מיט ברוינעם טאַבאַק, און — פאַר אים שליסן זיי זיך. זיין קאָפּ איז מיד, איינצושלאָפּן.

פון רמב"ם האָבן פאַר אים אַרויסגעשיינט די ווערטער: אם אומרים להם גויים תנו לנו אחד מכם ואם לאו נהרוג כולכם — יהרגו כולם ואל ימסרו נפש אחת מישראל. אַוודאי און אַוודאי טאָר מען נישט מקריב זיין אַ גאַנצע שטאַט מיט יידן; אויסשטעלן, חלילה, זי אויף פאַרלענד.

דער רב האָט נישט געקאָנט דערגיין צום נימשל. אינו דומה. ער האָט זיך פאַרטראַכט; זיך אַנגעטראָפּן אויף האָר פאַרשטעקט צווישן די בלעטער. זיי זענען פון לומדישע בערד; פון פאַרצייטישע בני־תורה. גלעטנדיק האָבן זיי זיי דאָ גונז־געווען; געלאָזט נאָך זיך שפורן. מסתמא זענען זיי געשטאַרבן אַלע אויף די בעטן.

ער האָט יעדע איינע פון די האָר גענומען, געריבן צווישן די פינגער: גרויע, שוואַרצע און געלע; טייל נאָך זאַפטיקע, פריש. זיי לעבן אין זיין האַנט. ווידער זענען זיי גרייט צו מחלוקת לשם שמיים. ער האָט ווייטער געקוקט אין יורה־דעה און מגן־אברהם; געוואַלט אויפבליצן פונעם באַריר; אותיות מחכימות. דערמאָנט האָט ער זיך, דער רב, אַז אַ מאָל, אין גער, געווען איז ער פון די שאַרפע יונגע לייט; מיט הערנער געלאָפּן איבער די אומענדלעכקייטן; אַ חריף שאַזן כמוהו. איצט, ווען אַ גאַנץ לעבן האָט מען אים צוגעגרייט צו דער מינוט — איז אַלץ אין אים ווייס, אָפּגעמעקט. ער קאָן נישט. עס לויפט דורך דער שעת מיבחק. די יאָרן אויף

זיין שטול האָבן אים שווער געמאַכט. און אפשר איז ער נישט פאַר אַזאַ צייט! ער האָט זיך אויפגעשטעלט; יעדע האָר צוריקגעלייגט אויף איר אָרט. עס האָט אים געדאַכט, זיי בריען אים צווישן די פינגער; ער איז זיי נישט ראוי, ער איז זיי מחלל ווי אַן אָפגעדעקט איבר פון אַמאַליקע יידן. ער ווייסט אפילו נישט צי מען מעג. ווי צו פאַריכטן, האָט ער אויסגעריסן אַ האָר פון זיין באַרד און אויך זי גונז געווען צווישן די בלעטער. ער האָט נישט געוואָלט טראַכטן, צי דאָס איז פאַר אַ זכרון. זי איז פאַר אים געלעגן, די אויסגעריסענע האָר, ווי אַן אַקאַרשט געשאַכטן עוף, עס צאַפלט נאָך. ער האָט גיך אַרויפגעטאַן אַ טיכל אויף די בלעטער — אין דער מיט — פון ביידע זייטן; געשטאַנען ווי איבער אַ טייל פון זיך. פלוצעם האָט ער זיך דערמאַנט אין דער באַרד פון זיין ידיד, דעם טריסקער רבין, ר' וועלוועלע. ער איז נישט געווען עלטער פון אים. ערשט נישט לאַנג האָבן די דייטשן ביי אים, ווי ביי רבי ישמעאל כהן גדול, אָפגעשניטן דעם קאָפּ מיט דער באַרד און פאות. אויף דריי טעג האָבן זיי אים, דעם קאָפּ, מיטן שטריימל פון אויבן, אַריינגעשטעלט אין ברייטן פענצטער פון אַ קראַם וואָס גייט אַרויס אין מאַרק. דער דאַברער רב איז צוגעגליווערט געוואָרן צום אָרט; פאַרמאַכט די אויגן, נישט געוואָלט זען. ער איז צו צום פענצטער, געשטאַנען פאַרן ראַם און אַרויסגעקערעכצט. ער האָט אַרויסגעקוקט ווי בלויו מיט די ווייסלען. אויך דער הימל פאַר אים האָט איצט זיך געוויקלט מיט די וואַלקענעס — אַ ליידיקער, ווי נאָך ככלות הכל. דער רב האָט איינגעטונקען די הענט אין דעם אייז פון די שויבן; געוואָלט מתפלל-זיין, נאָר — עס איז הסתרת הפנים. זיינע פינגער האָבן אָפגעפויקט אין אינעווייניקסטן ברעטל.

מיט אַ מאָל האָט ער דערשפירט, דער רב: עס קאָן נישט זיין; ס'איז נישט פאַרפאַלן! עס איז געווענדט אין אונדז אַליין. עפעס רירט זיך. עס איז נישט נאָך אַלעם. פאַמעלעך, שווער, האָט ער געעפנט דאָס פענצטער; געלאָזט זיך אַרומ-וויקלען פונעם קאַלטן ווינט. ער האָט אויסגעשטרעקט די ווייסלעכע האַנט; מיט דער דלאַניע אָנגענומען פיל שניי; געלאָזט עס ליגן אויף איר. צווישן די פינגער האָט ער עס צעריבן; געגאַרט מיט דער פייכטקייט זיך אַנצוטרינקען, עס זאָל אין אים צעריבען. ער האָט זיך איבערגעווישט די אויגן מיט די שלייפן. אַ לויטערע פרישקייט האָט דעם רב געגרייכט ביזן האַרץ אַראָפּ.

אין אַ רגע אַרום האָט ער באַנומען דעם נס. עס איז אים קלאַר געוואָרן אַז עס איז איצט אַ שעת חסד. ווידער פילט זיך אַז די וועלט מיט גענאָד. די השגחה פאַרלאָזט אונדז נישט. זי ציט זיך, שפרייט זיך איבערן געטאָ. מיר דאַרפן זי

אָנטקעגנקומען. קיינער קאָן פון אונדז די דערקוויקנדיקייט. דעם מן, נישט פאַר-
מיידן. אויך נישט די וואָס קומען אויף אונדזער לעבן. ער האָט דערזען בולט
אונדזער גאַנג אין מיידער.

ער האָט איינגעזעצט זיינע ליפן. ער האָט געוואָלט נאָך אַ מאָל די ווייסקייט
דערשפירן. זאָל די איצטיקע שעה זיך אַזוי ציען, נישט לעשן זיך; צופאַלן זאָל
נאָך נישט די נאַכט; בלייבן זאָלן מיר אויסגעשטעלט בלויז אויף אונדזער וואָרטן,
אויף אונדזער דויער. דעם רבס ליפן האָבן געפרעפלט:
השיבנו ה' אליך ונשובו. איך וויל צו דיר, טאַטע זיסער!

דער צווייטער דעלעגאַט פון דאָברע איז דער עלטסטער פון די יידן דאָרט,
אברהמל, דער גרינער. אברהמל — אַ הויכער, פעסטער, אַ גלוח, וואָס שמת אַלע
יאָרן פאַר אַ להכעיסניק — האָט פון דער ערשטער רגע אָן פאַרלוירן די טריט
אונטער זיך. ער האָט דערשפירט, ער טרינקט זיך, עס פאַרגיסט אים. ס'איז דער
סוף פון אַלץ. אין זיין ייאוש געלאָפן איז ער צום רב, ער זאָל מיטפאַרן. אפשר
וועט ער העלפן. עס האָט אים אַרומגעכאַפט אַ געפיל פון די ימים-נוראים.
אברהמל האָט זיך אַרומגעדרייט מיט די הענט אין די זייטיקע קעשענעס פון
זיין קורטקע. ווי אַ באַלאַגערטער, האָט ער דערזען די שטאַט צום ערשטן מאָל.
די איינגעגאַנגענע הויט אויף אים — גרוי; די נעפּלען ציען זיך איין, שטיקן.
געזעסן איז ער די גאַנצע צייט אין קיך; כסדר געמישט זיין אַקטנטאַש. מיט
אַ ליידיקער גאַמבע, האָט ער נישט דערוועגט אַריינצוגיין דאָרט וווּ עס ליגן צעעפנט
די ספרים און די בלעטער מיטן זיך. געשפירט האָט ער, אַז דער רב אינעווייניק,
איבער דער וואַנט, פאַרלירט וואָס אַ מאָל מער פון זיין בטחון. יעדער מיט פון די
בלעטער — וועקט אָן אומרו.

ווען ער האָט פון צייט צו צייט אַריינגעטראָגן אין דער ספרים-שטוב אַ גלעזל
טיי, האָט ער געזען: דער רב הייבט די אויגן נישט אויף; די ווייסלעך ביי אים —
איבערגעדרייט. ווי נישט שפירנדיק, נעמט ער צו דאָס גלאָז; ער זופט טיף, אַ
פאַרשוויגענער. אברהמל האָט מורא געקריגן, אַז אין די ספרים איז אַלץ שוין
געחמתעט. דער רב ווייסט, און דעריבער זיין געבויגנקייט ביז אַראָפּ, דער ערד.

אויך פון דרום נאָוואַמינצק זענען געקומען שליחים. דאָ, אין ביידע שכנותדיקע
שטעטלעך — לאַטאַוויטש און שעניצע — וווינען די יידן אַרום מאַרק. דריי זייטן
פון געטאָ גייען צו אים אַרויס מיט נידעריקע הייזלעך. זיי שטייען אין פראַנט —

מיט אַראָפּגעלאָזטע דעכער־דאַשקעס — צום אויסברוקירטן, פּירקאַנטיקן פּלאַץ; הענגען שפּיציק איבער די קעפּ פון די דורכגייער. היינט, ווען עס קומען קיין יאַרדן נישט פאַר, שטייט ער אַ ליידיקער, דער גרויסער מאַרק; די פּוסטקייט וואָרט מיט וואָס זיך אַנצופּילן. די שטיינער, אויף ווי־ווייט — גרוי־אויסגעריבענע שאַרבנ־דלעך — בריען די טריט; עס רייבן פון זיי זיך אַרויס פּונקען.

פון לאַטאָוויטש אַהערגעקומען איז הערמאַן כּהן — אַן אַסימילירטער ייד, אַ יוריסט פון דייטשלאַנד. אַ שמאַלער און הויכער, אין אַ ציכטיקן אַנצוג, מיט אַ ווייס טיכעלע אונטערן לאַץ, האָט הערמאַן כּהן, ווי אַ פּליט, דאָ זיך באַוויזן אָנהייב מלחמה. נישט געקוקט אויף זיין הויכן עלטער — אַן אומגעבויגענער, אויסגעגלייכ־טער; די אָפּגעטראָגענע הויזן — געקאַנטיקט. זיינע אַנקאַליריקע האָר — איינגע־לאַשן, מיט אַ לענגלעך־דורכזעאיקן שרייב, ווי אַ סטעזשקע, וואָס פירט אין דער געזעצטיקייט. אין זיין שלייף אויפן ווייסן קאַלבער, אויבן, און אין די שפיצן פון די זיך־שפּיגלנדיקע שיד, אונטן, האָט ער פּלוצעם אויפגעטויכט אַהער, ווי אַ גראַף, אַ שיף־ליגנדיקער אין אַ טרומנע. ער שמעקט מיט פאַרלאָזטע גערטנער, פאַרוואַקסענע.

די יידישע קהילה דאָ האָט אין הערמאַנען זיך אָנגעכאַפּט, ווי אין אַ פּלוצעם־אַראָפּגעקומענעם שליח. ער קאָן די דייטשע קאָדעקסן און זיין כּתב איז אַ געציכל־טער. מיט אַ קורצער, ברייט־אַפּגעאַקטער פען, האָט ער, ווי געדרוקט, אויס־געוויירעוועט, מיט גאַטישע אותיות, די געטאָ־באַריכטן פאַר דער מאַכט.

אויך איצט, אין דער ענגשאַפּט, ווען עס איז באו מים עד נפש, האָט מען אים געשיקט; אולי ירחם; אפשר וועט דווקא אים זיך איינגעבן צו ניגן דעם באַפּעל. ער האָט דאָ אין געטאָ זיך געדרייט, הערמאַן, צווישן אַזוי פּיל יידן. ער איז איינער פון זיי. ער האָט דערשמעקט די סכּנה. פון דאַנען קאָן מען מער נישט אַרויס.

באַגלייט אים, אַלס יועץ אין פּוילישן געזעץ, האָט יוסטינאַ, אַן עלטער מיידל, וואָס האָט געלערנט אין דער הויפטשטאַט. יוסטינאַ קאָן די געשיכטע פון לאַטאָוויטש. יידן האָבן דאָ געבויט די ערשטע הייזער, געפּלאַסטערט די ערשטע וועגן. זי איז די איינציקע פּרוי אין יודענראַט. אירע בלאַנדע האָר — קאַרברט ווי זילבער־שופּן, און אירע פאַרגרעסערטע אויגן — ווי ביי אַ ליגנדיקער. אונטער זייערע אַנראַמיקע בינאַקל־שויבן, שאַרעווען זיי תמיד ווי צוויי דורכלויפיקע וואַסערלעך. איר מויל צייט זיך אויס און שרומפּט זיך איין, ווי אַנצוטרינקען זיך מיט לופּט. אויך איר גוף — ווי ביי אַ פּיש — אונטן וואָס אַ מאָל שמעלער.

פון זייער צרתה, שעניצע, געקומען איז דער ראש הקהל, ר' אלטער יאבלאנקע. מען האט אים אויסגעוויילט — אי אין זיין אייגענעם זכות: א תקיף, פול מיט ישוב הדעת; ווי דער ראש הקהל, זענען זיינע געדיכטע ברעמען אויף אלץ מגן; אי אין זכות פון זיינע אבות: פון דור-צו-דור זענען זיינע עלטערן שעניצער. ווען באוואמינצק איז נאך געווען א דערפיל, איז שעניצע שוין געווען אן עיר-וואם. אזוי איז געשריבן אין די אלטע ספרים: מינצק הסמוכה לשניצה. זי האט אויך א פינקס, שעניצע, אין וועלכן פוילן ווערט אנגערופן "פה-לין" — דא זאלסטו געבן טיקן. נאך ר' אלטערס עלטערן האבן אין דעם קאנט איינגעפירט די מסורה פון וואלד-מיסחר. טונקעלע ציען דא זיך די וועלדער; הילן איין אויף ווי-ווייט ארום מיט שאטנס דעם געגנט. צוליב זיי געמערט האט זיך דא דער שבט וואלד-יידן; די קהילה פילט זיך פארווארצלט אין דער דאזיקער ערד.

ער איז אויך, ר' אלטער, דער איידעם פון דאָנאַר מיט דער לאַנגער, גרייז-גרויער באַרד, וואָס שפּאַלט ווי אַ לולב זיך אין צווייען, ר' דוד יאָבלאָנקע. וואָליק, ווי די געוויקסן, פאַרפלעכטן זיי מיט זיך, די יידישע בערד, דעם גאַנצן קאַנט. זיי פאַרשפינען אים צוזאַמען מיט די געדיכט-באַבלעטערטע צווייגן און הויכע גראָזן. אַליין איז ער נאָך געפאַרן צום אַלטן פאַריסאָווער, ר' דוד. אַלע יאָרן, זינט זיין שטעטל געהערט צו דער אויפגעקומענער האַרינטע, מינצק, האָט ער פאַרטראָטן שעניצע אין דער היגער געמינע. ווען ר' דוד האָט נאָר זיך באַוויזן אויף די באַוואָמינצקער גאַסן — געוויסט האָט מען, אַז עס הענגט שוין ווידער אַ גזירה אויפן כלל, און ווי דער ועד ארבע הארצות, קומען די פרנסי הציבור זיך צוזאַמען ארום די טישן פון דער קהילה.

אַ מאָל, ווען די וועלט איז נאָך געווען אַ וועלט, פלעגט שעניצע פירן אירע מתים קיין סאַראַצין, וואָס רופט זיך אויפן נאַמען פון דאָרטיקן רבס קונטרס "שערי ציון". שוין לאַנג אָבער, זייט די דאָרטיקע יידן האָבן פאַרלאָזט דעם מקום, איז סאַראַצין צו אַ דאָרף. אַריבערגעקליבן האָבן זיי זיך קיין שעניצע. איבערגעלאָזט אַליין, אין טאַליקן פעלד, דעם בית החיים — הפקר, אָן אַ גדר, די מצבות, צוקאַפּנס די מתים — נידעריקע. וואָס אַ מאָל זינקען זיי טיפּער אין די הויכע גראָזן. אויך די מתים נידערן אַראָפּ אין דער ערד. די בערגלעך — צעטראָטן צווישן די פיל גוישע דערפער און וועגן וואָס רינגלען זיי ארום.

איצט, זינט צוויי דורות, איז שעניצע איינגעוואַרצלט אין מינצק. אַהער ברענגט זי אירע מתים. אויב דער אַלטער רב, ר' אליעזר פלטיאל, רוט אין מיטן פעלד, אויפן בית הקברות פון סאַראַצין, ווו ער האָט פאַרנומען דעם כסא הרבנות — איז

זיין זון, דער שעניצער רב, מיטן לאנגען נאמען, ר' יוסף יונה גבריאלי — באהאלטן שוין — אין דער ערד פון נאָוואַמינצקער בית-עלמין. אויבנאָן, אויף מיוזרח — מיטן פנים קיין ירושלים.

אויך ער, ר' אלטער יאבלאָנקע, איז פון תמיד אַ וואַלד-סוחר. אין שעניצע געהאַלטן האָט ער אַ האַלץ-טאַרטאַק. אויסגעשניטן האָט ער אין וואַלד די ביימער ; געוווינט — צו זייער טעמפן שווערן פאַל. פון דאַנען געפירט האָט ער זיי אויס-געצויגענע צו זיך. דאָ שניידן מאַשינען זיך איין אין זייער אינגעווייד. די אַרומיקע וועלדער, וועלכע פאַרלירן ביסלעכווייז דעם שאַטן פון פאַר זייערע אויגן, דערזען, אין זייער הויכקייט, אויף די שפיצן פינגער, ווי אין דעם ווייטן טאַרטאַק שינדט מען ביי די ליגנדיקע דעמבעס די קאַרע ; מען ציט זיי אָפּ. זיי פאַרכליניען זיך מיט ריח פון דער גיסנדיקער זיך זשוויצע פון ווייסן געהילק, וואָס דערגייט, מיט אַ זיסער שאַרפקייט, און אַליין גאַרן זיי זיך צו צעעפענען פאַר די זונשטראַלן.

אויך נאָוואַמינצק האָט אין אַלע אירע שטאָט-זייטן געהאַט ברייטע טויערן, דורך וועלכע מען האָט זיי אַריינגעפירט — לאַנגע, ר' אַלטערס צעזעגטע ברעטער. מען האָט זיי צעלייגט אין די האַלץ-סקלאַדעס. מיט זייערע טערפקע-ריחות האָבן זיי אַרומגעוויקלט, אויף ווייווייט, די פנימער.

אַזוי — אַ גאַנצע וואַך. קומט אָבער שבת, איז ער אַן אַנדערער מענטש, ר' אַלטער. אין דער זיידענער קאַפּאַטע, און אין נעלקענעם שטריימל, זעט ער אויס העכער, יונגער. די נשמה-יתירה צעגייט אים זיך אין גוף. זיינע ניגונים — פון אַ מאַל, פון אַ וועלט — כולו שבת. אויף זיין פנים זיצן איצט, ווי צוויי פאַר ברילן — טאַפלטע אויגן. איין פאַר, די אייבערשטע, זעען ווי שויבן, ווייט דעם דרויסן, וואָס וויל זיך אַריינייסן און קאָן נישט ; דער שבת שפרייט זיך אומעטום, און לאַזט נישט. נאָר פרעמדע גייען אין דעם אינדערוואַכן. מיר שפרייזן אין אַ לויטערקייט. די אַנדערע פאַר אויגן, די אינעווייניקסטע, זעען אין דער מחשבה, וואָס קיין פרעמדער קאָן אין איר נישט אַריינקומען. זי האַלט אים אָפּגעזונדערט. כי במנוחתו לאַ ישכנו ערלים.

איצט, כאַטש ער איז אַ יוֹרד, איז זיין גאַנג אַלץ אַ האַרטנעקיקער. יעדער טריט ר' אַלטערס, זאָגט ווער שעניצע איז. אַן איר האָט אויך מינצק נישט קיין אחיזה. אַ ברייטלעכער, מיט אַ קורץ בערדל, און אַ ריפסן שניפסל, האָבן זיינע פויסטן אונטן זיך געביילט, זיך צעעפנט.

איין זאך איז ר' אַלטערן איצט קלאַר : דער וואַלד-מיסחר האָט יידן נישט געמאַכט שלאָגן קיין וואַרצלען אונטער זיך, נאָר ווי די ביימער — זיי אויסגע-

וואַרצלט; דורכגעלאָפן ווי אַ וואַסער איבער אַ פעלדזיקן פלאַך אויבן, און זיך נישט
איינגעזאָפּט.

ווער עס איז זיין געהילף, האָט מען נישט געוואָסט.

ש. האָט געזען די דעלעגאַציעס און געטראַכט, אַז זיי, די שטעטלעך, שטייען
שוין מיט אַ טריט ווייטער ווי מיר; זיי דערנענטערן זיך די ערשטע. מיר — נאָך
זיי. ער ווייסט נישט פאַר וועמען צו בעטן. אַלע זענען מיר איין צד; קהילות-
קדושות, וואָס צאָפּלען אַרויף און אַראָפּ. די וועלט אויף איין וואַגשאַל, און מיר
אויף דער אַנדערער.

ה

די פרנסים פון דאָברע, דער רב און אברהם דער גרינער, זענען אַוועק אויפן בית-
עלמין. כאַטש ער איז נישט זייערער — קיין דאָברער לייגט מען דאָ נישט — וועלן
זיי איינרייסן. די מתים זאָלן פאַר זיי זיך מיען. ש. האָט געוואָלט זיין מיט זיי; ער
האָט זיך געכאַפּט, ער אַליין דאַרף זיין אויפן בית עלמין. קיין סך וועט ער אים
שוין נישט זען.

ער איז געגאַנגען הינטער זיי; ביז איבער די קני געטאַפּטשעט — וואָס ווייטער
מער אין שניי, געשטעקט די פיס אין דער ווייסער אומענדלעכקייט. וואָס אַ מאָל
האַבן די דאָברער מער זיך דערווייטערט; זייערע טריט — גיכע און ברייטע. דער
רב — פאַרויס, אין דער לופט זיין שטעקן מיטן ביינערנעם הענטל. דער שטעקן —
ווי ער וואָלט אַליין געהאַפּלט אין דער וויסקייט; געמאַכט אַ וועג. ש. האָט נישט
געקאַנט זיי נאָכגיין. ער איז געווען צופרידן, וואָס זיי זעען אים נישט; ער לאַזט
זיי זיין מיט זיך. פון מאָל צו מאָל זענען זיי אים פאַרלוירן געוואָרן; אויסגעמישט
מיט די קליידער אין דער וויסקייט. ווידער זענען זיי אויסגעוואַקסן, נידעריקע, ווי
מילבן, ביי דער ערד. ער האָט דערכאַפּט, שוואַרץ-געפלעקטע פינטעלעך. ער האָט
געפרוּווט איינקאַרטשען זיין גוף; זיך אָפהאַלטן, בלייבן אַליין. דער קאַפּ ביי אים —
לויז-אַנגעדראָלן. זיי האָבן איצט זיך געהויבן, די דאָברער, גרויסע, ווי אויפֿ-
געטוליעטע שניימענטשן, אין דער ווינטערדיקער שקיעה. אין דער צעליכטיקט-
קייט — האָט פון דער ווייטנס זיך גערויטלט איבער די צעוואַרפענע ביימער. דער
מערב האָט געפלאַמט איבערן פעלד. ער האָט מיט די אויגן נישט געקאַנט קוקן.
דער וועג האָט פאַר אים זיך אויסגעשפּרייט אַ באַלויכטענער; געהויבן אים זיך
אַנטקעגן.

נישט ווייט האָט דער בית-עולם זיך אָנגערוקט ; אונטער אַ פּאַרשנייעטן פּלויט איז ער געזונקען אין דער אָנגעדראַלנקייט. הויכע, האָבן אַריבערגעקוקט די מצבות. פון וויזוייט האָט אַ שניידיקער ווינט אַנטקעגנגעפינקלט, אַן אָפּענער, געזעצט אין די שלייפן. אין דער שיטערער פּרישטשעדיקייט האָט אַ ווילע אויסגעזען, די מצבות ציטערן דין, ווי בלעטער ; באַוועגן זיך. ווידער זענען פּאַרויס, בולט אויס-געוואַקסן די דאַברער. אַ גרויסע קראַ, ווייס-פּאַרשנייעט, איז זיי אַנטקעגנגעפּלויגן. אין חלל איבער די קעפּ, און אפשר איבערן געטאָ — הענגט אַ פּויגל אומבאַוועגלעך ; קוקט אַראָפּ, זיך נישט רירנדיק — אַ ווייסער פּינטל אין דער לופט. זיי זענען שווער געטראָטן. מיט דער וויסקייט אין דער מיט, האָבן זיי אויסגעזען, ווי זיי וואַלטן געטראָגן אַ מת, זיך דערנענטערט מיט אים צום טויער פון בית-החיים. גיך איז ער זיי נאָך, געשטעלט טריט זיי אַנצויאַגן. זיי זענען אַריבער דאָס אַריינפיר-הויז.

ער האָט זיי נישט געזען. ער איז געגאַנגען דורך דער לענג פונעם שטיבל-טויער. אַ שינדלדאָך, שווער אָנגעלייגט, ציט זיך איבער אים. אַ האַרטע ערדישקייט אונטער די טריט. פון ביידע זייטן טונקעלן דורכגאַנג — דיק-אַנגעשוואַלענע, הילצערנע טירן. לינקס, פּאַרויס — אַן אָפּענע ברעטליקע טיר. ער האָט זיך דערנענטערט ווי צוגעצויגן, דאָס איז געווען אַ טונקעלע קאַמער. זיין בליק איז געפאַלן אויף אַ זיצנדיקער אויף אַ באַנק, יידענע, פּאַרוויקלט אין אַ קאַלדרע. מיט אַ דין שפּעלטל אין די אויגן האָט זי געבליקט. אירע ליפן — ווי זי וואַלט לייכט געפרעפּלט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט. אויף האַלצטישן און נידעריקע בענק זענען געלעגן עטלעכע מתים. פון זייער איבערגעדעקטקייט האָבן צו אים אַרויס-געסטאַרטשעט עקן פון פּיס מיט גראַבע פינגער אַרויף. לעבן דער יידענע, אויף דער באַנק — עטלעכע צעפּליקטע "מענה לשונס". צוליב דער געפרוירנקייט פון זיינע שפיצן פינגער, קאָן ער זיי נישט נעמען, די ספּרימלעך ; די יידענע האָט אָנגעהויבן רעדן צו אים. ער האָט געהערט, אַז דאָס מיידל דאָ איז געשטאַרבן פון טיפּוס. זי איז אַ שטאַטישע. בעת דער טהרה איז דאָס געגאַסענע וואַסער געבליבן גלאַזיק-געפרוירן אַרום איר לייב. זי האָט געוויזן : די צוויי מתים, די יונגע, זענען נישט קיין היגע. די זשאַנדאַרן האָבן זיי געטראָפּן נאָענט אויפן וועג. איינער פון זיי, אַט דער, לינקס, האָט אין הויף פון דער זשאַנדאַרמעריע, מיט אַ מעסער זיך אַליין איבערגעשניטן דעם האַלדז ; די חברה-קדישא האָט אויך צונויפּגעזאַמלט דעם שניי, וואָס האָט רויט געסטאַיעט.

הינטער אים, אין פעדערהויז, האָבן זיך געהערט טעמפע טריט. זיי האָבן אָפּגעקלאַפט אין דער געפרוירענער ערד. די טיר האָט זיך געעפּנט און עס זענען

אַרײַן די צוויי חברה־קדישא לײַט, חײַמטשע קאַפּ און מאיר זושעס. זײ האָבן אים דערקענט. זײ האָבן זיך געקלאַגט אַז דאָס קאַלטע וואַסער שניידט אונטער די נעגל. עס גלױווערט. נאָך אַ נס וואָס דער זעלבסטמערדער דאַרף נישט קײן טהרה. ער האָט געפילט, אַז בײַדע ווילן זײ אײַצט נושא־חן זײַן. יעדער פון זײ וויל ווערן גבאי פון דער חברה. דער דראַבנער מאיר זושעס, דער מיטן געלן בערדל, אײַז אַ מלמד; הײבט אַן מיט יינגלעך גמרא. דערפון אײַז זײַן הײזעריקלעך קול. ער האָלט זיך פאַר מער למדן. דער גראַבער שוסטער ווידער, חײַמטשע קאַפּ, דער מיטן געזונטן גוף וואָס אַ ברייט ווייס בערדל רינגלט אַרום זײַן קײלעכדיק פנים — קאַן, נישט געקוקט אויף זײַן דיקקײט — מיטן גוף אַראָפּ אויך אין ענגסטן קבר, דאַרט וווּ מאיר זושעס קאַן זיך נישט אַרײַנשטופן. ער נעמט יעדן מת אויף אײַן פינגערל. ער אײַז געשיקטער. זײַן הויט אײַז אַ לעדער. מיטן רײטן פנים גײט ער אַראָפּ אין דער קאַכעדיקסטער מקווה. די וואַסער־הײַז שניידט אונטער דעם גוף ווי אַ חלף; עס שױמט זיך ווי זײַפֿן־בלאַזן אַרום זײַנע ווייסע האַרעלעך פון גוף. מיט די הענט שאַרט ער כסדר, חײַמטשע, אין בײַדע זײַטן דאָס וואַסער.

זײ האָבן זיך געקלאַגט אַז עס זענען נישטאַ קײן חכריכים; נאַקעטע קאַן מען נישט קובר זײַן. זײער לײב ווערט פאַרשיט מיט ערד — אַן חציצה.

ש. האָט זיך דערמאַנט אַז דער שטאַט־פּינקס געפּינט זיך בײַ חײַמטשען. עס אײַז אים דורך אַ מחשבה, אַז מען דאַרף אים באַגראָבן צוזאַמען מיט די רשימות פון געטאַ. שױן אָנהײב מלחמה האָט יואלטשע, דער גבאי פון בית־המדרש אין מאַרק, קובר געווען ערגעץ די קופערנע מנורות און לאַמפּן, די הענגלייכטער, דעם האַנטפאַס, די שעפּ און אַלע מעש־כּלים. זײ ליגן דאַרט אין דער ערד ביזן הײַב־טיקן טאַג.

ש. האָט דערזען די בלוילעכע אַפּגעדעקטע פּיס פון דעם מײדל. זײ גרייכן, שטעקן זיך, צו אים. ער האָט דערפילט אַז עס אײַז אַ גרויסע עת צרה ליעקב. מיט אַ טאַג פּרײער האָט זי זיכער נישט געאַנט וואָס עס דערוואַרט איר גוף; אַז שױן קומט דער סוף. ווען זי וואַלט זיך דערוואַסט — וואַלט זי צעעפנט אירע אויגן. ערשט נישט לאַנג אויפגעבליט — אײצט וועלקט זי שױן.

ער האָט אַפּגעווענדט זײַן פנים: געטראַכט, אַז ער וועט אהער באַזאַרגן זײַנע העמדער, אַרומצױקלען זײ, די מתים. ער ווייסט נישט צי זײ פאַסן. אפשר זענען זײ צו קורץ. מען וועט אַרויסזען דאָס אונטערלײב. די פּיס פאַרשטעקט ווערן וועלן אין ערד. זײ זענען אויך בלוי, די העמדער — נישט ווייס, רײן. געזעסן זענען זײ אויף זײַן לײב.

מיט אַ מאָל אײז אים דורך אַ גרויל; זײַנע העמדער וועלן ליגן אין קבר, צופּרעסן

לייבער פון מתים ! ער האָט מורא געהאַט צו טראַכטן אַז כאַטש זיי, זיינע לייב-
העמדלעך — וועלן קומען צו קבר-ישראל.

עס איז אים איצט באַפאַלן אַ שטאַרקער ווילן נאָך עפעס פון זיך דאָ איבער-
צולאָזן, קובר זיין צופוסנס זיין פאַטער. ער האָט נישט געוווסט — וואָס. עס איז
אים דורך אַ מחשבה, אַז זיינע רייד. זיי זענען איבעריק. לאַנג וועט ער זיי סיי ווי
נישט דאַרפן.

אין דער שטילקייט האָט ער דערפילט, אַז זיי, זיינע ווערטער, באַפאַלט אַ מורא.
זיי לאָזן זיך אַראָפּ באַהאַלטן זיך אין אים.

ש. האָט זיך נאָך איינגעקוקט אין די מתים; געזען אַז זייערע לענדן פון אונטן
זענען אַלע ברייטלעך, אונטערלענענדיק, ווי צוגעגרייט פון פריער, אַנגעברייט
פאַרן קבר.

ש. איז אַריין אין בית עולם. אַ בלענדיק ליכט האָט פאַר אים זיך צעעפנט. ער
האָט זיך פאַרנומען לינקס, צו זיין פאַטערס קבר. שוין אַכצן יאָר ווי ער רוט דאָ.
אויך זיינע צוויי זין, ש.ינס עלטערע ברידער, ליגן אויסגעצויגן פון ביידע זייטן.
ער האָט זיך נישט צוגעגלייבט. פון דעם ועלביקן מאַרד אין רוקנביין דאָ זענען זיי
ביידע און אויך ער געגאַסן. איצט זענען זיי אַראָפּגעלאָזט אונטער דער טיפער דעק
און ער אַליין איז נאָך אויבן, ווי מען וואַלט אין אים פאַרגעסן. ער האָט געפילט,
אַז ער גייט גיך. זיינע פיס שטעקן זיך אַריין און אַרויס אין שניי, לאָזן טיפע לעכער
נאָך זיך. ער האָט נישט געוווסט, צי ער זינקט אין קברים.

אין דער שניי-בלויקייט איז דער בית-עולם איצט פאַר אים געלעגן אַ צעשטראַל-
טער — אין דער ברייט. מיט זיינע מצבות האָט ער זיך געצויגן אויף אַראָפּ, ווי
שורות זעלנער וואָס שטייען. ער אַליין גייט זיי ביי דער זייט פאַרויס. יעדע שורה
מצבות לאָזט אים זייטיק פאַרביי. זיי, ווי זיי וואַלטן זיך צוריקגערוקט, בלייבן
הינטער זיך מיט די "פג.ג"ס און מיט די פינגער פון כהנים-הענט, וואָס רייסן זיך
אַרויף. זיינע אויגן — זילבערדיק פאַרטערט. וואָס ווייטער ער מאַרשירט — זענען
די מצבות נידעריקער, טיפער פאַרבעט, אַריינגעלאָזט אין דער פולכנער ווייסקייט.
אַ נעפל, ווי אַ ריזיקע דעקע, שפרייט זיך, לאָזט זיך אַראָפּ איבער זיי, דעקט איבער
דאָס פעלד, לייגט זיך ווי-ווייט נידעריק, ווי אַ טלית פאַרשפרייט איבער קעפּ.

עס האָט אים געדאַכט: פון דער ווייט, פון הינטער די מצבות, קוקט עמעצער
צום אים, ער בליקט אים נאָך. צוויי אויגן — צווישן גרויע שטיינער-קאַנטן,
אַפּגעהאַקטע. אַ ווייטער שטערן, ווי אַ מאַרמאַר-פאַס, וואָס בלאַסט אין שטענדיק
ווען ער דרייט זיך אויס. ער איז נידעריק, ווען ער קוקט זיך אַרום, הייבן זיך —

פון טיף אונטן ביזן הימל אויבן — הויכע טונקעלע ברילן־ווענט. זיי צעטיילן דאָס פעלד אויף שורות — אָפּגעהאַקט איינע פון דער אַנדערער. קוים ער זעט דורך. פון אַלע זייטן האָרט ביים שניי הערן אים אונטער אויערן.

שינס טריט זענען אַריין טיפּער. די פּולכנעקייט אונטער אים כּוואַליעט זיך ווי אַ פּיאַנע, ווייס, אין אַ פּאַרהוילעניש. ער האָט געהיפּערט אין ליים. דיקע ברילעס האָבן אונטן זיך באַהאַפּטן צו זיינע שיד. ער טראָגט זי מיט זיך, די ערד. ער שעפּט זי געדיכט, ווי טראָפּנס פון אַ ים.

צווישן אַלטן און נייעם בית־עולם־טייל זענען איבער אים אויסגעוואַקסן אַראָפּ־ געהאַנגענע צווייגן, פּאַרשנייעטע. זיי האָבן אַראָפּגעשווערט איבער זיין קאַפּ. פון אַלע זייטן אויבן — זיך געשטרעקט צו אים. ער איז געאַנגען אין צווישן. ווען ער האָט זי אַוועקגעשאַרט, זענען אויף אים געפּאַלן ווייך־סאַמעטענע ווייסע שטיקער, לויזע, האָבן איבער אים געפּרישטשעט. זיי זענען זיך אים צעאַנגען איבערן האַלדז. זיין אָפּגעדעקט אויער, וואָס האָט אַרויסגעסטאַרטשעט, האָט פּאַרנומען טעמפע קלעפּ. זיי האָבן דורכגעדרונגען די ווייכקייט. די צווייגן־געמויזעכצן טיילן פּונאַנדער צווישן אים און זיי. זיי זענען דורכגעזאַפּט מיט פּייכטקייט. צו מאַל, רוקט ער זיך צווישן זיי נאָענט, ווי צווישן אָפּגעשניטענע אַרעמס, וואָס פּאַרלייגן זיך אים אונטערן קאַפּ. ווען ער האָט זיך אַרויסגעפּלאַנטערט, האָט אַ שטיק אָפּענע לופּט, ווי אַ העל־צעאַנגענער באַרג, פּאַרפּולט דעם אַנטקעגן. ווידער מצבות, אַרומגעבעטע, וואָס זינקען. ער האָט דערזען, אַן איבערגעבויגענעם, דעם קברן, ר' לייזער, מיט זיין גרוי־ברויגלעכער באַרד. ער ווייסט זיך אַריין, אַ ממשותדיקער, אין דער ליי־דיקייט פון אַרום. אויך אונטער דעם שניי זענען פּאַראַן ברוינע ערד־גרודעס. ער שטייט מיט די פּיס אין אַ לאַך וואָס ווערט אַנגעשנייעט. ער איז ווי איינגעוואַקסן. מיט אַ קילאַף אין האַנט האַקט ער אינעווייניק. עס פּאַלן אין דרויסן האַרטע שטיקער. ביי יעדן זעץ אינעם גרוב שפּריצן אַרויס, שפּרינגען אָפּ, ווייסע פּונקען.

ער — איז שטייגעבליבן, כדי נישט איבערצורייסן. ער האָט זייטיק געקוקט אויפן באַרגעבער; אויפן קילאַף, וואָס הייבט זיך אַרויף און לאַזט זיך אַראָפּ מיט זיין אייזערנעם שפיץ. ער האָט געווסט, אַז דאָס איז מעשה בראשית. ער האָט דערקענט, אַז דאָס אייזערנע הענטל ברייט ר' לייזערס פינגער. ער שטייט, דער זקן, אין אַ קבר און שיט אַרויס זאַמד־שטיקער, געלע. די ערד איז פּאַרקשנט, צוזאַמענגעקלעפט. זי גיט נישט נאָך. אויבן פּאַרוויקלען שמאַטעס ר' לייזערס הענט. זיינע פּיס זענען ווי פּאַרוואַרצלט. ער אַטעמט פּאַרעדיק־שווער אַריין. ר' לייזער, ווי ער וואַלט פּאַרנומען זיין שטיין דאָ, האָט פּאַמעלעך אויפּגעהויבן

דעם קאפ. זיין באַרד — דורכגעווייקט. ער האָט צו אים אַ שאַקל געטאַן. אין דער הייך האָט ער פאַרקרייציקט זיינע הענט; נאָך אַ וויילע אָפגעקלאַפט זיי אַרום גוף. באַלד האָט ער ווידער זיך אַראַפגעבויגן, אויפגעהויבן דעם קילאַף און ווייטער געהאַקט טיף אין דער האַרטקייט. זיין רידעל האָט מיטן שפיץ קוים זיך אַריינגע- שניטן, אַרויסגעשיט שטיקער. זיינע פינגער האָבן אַרומגעקלאַמערט דעם אייזן.

ש. האָט זיך דערבענטערט, אַריינגעקוקט אין ליידיקן קבר. די ערד — אינעוויי- ניק אַ פאַרשטיפטע — האָט מיט שאַרפע פאַסן געגלאַנצט אַרום און אַרום.

נאָך דעם האָט ער געטראַכט, אַז ער, דער קברן, וואָס האָט געבראַכט צו קבורה שוין אַ האַלבע שטאַט מיט יידן, וועט אפשר אַליין צו קבר ישראל נישט קומען. אויף זיינע פאַרטרוקנטע ליפן פילט מען נישט קיין זאַמד וואָס האַלט זיך. אַליץ פאַלט אָפּ. אויך אים וויל די ערד דאָ נישט; אַרויסוואַרפן גרייט זי זיך זיין געביין. ער

האַט באַנומען אַז דער בית-עולם איז נישט אונדזער לעצטער מקום-מנוחה!
ער האָט אויפגעהויבן דעם בליק. ער האָט געוואַלט אַרומנעמען וואָס מער. דאָס איז טאַקע אפשר זיין לעצטער באַזוך דאָ. ער האָט זיך געטאַפט דעם גוף. ער האָט געפילט די ליידיקייט פון יעדן פינטל אין זיך. עס איז ווידר, נאַכגיביק פאַר אַ קויל-שפיצל. מיר זענען זײַס. ווי מיט אַ קליין וועט די שפיציקייט זיין גוף צופעסטיקן צו דער ערד.

מיט אַ מאַל האָט ער דערפילט, אַ חסד שוין פון נאָך אַלעם גייט אויף; פון אונטן, אומעטום, שטרעקט זיך אַ גענאָד. אַלע קברים פאַרשפרייט אַ ווייסקייט. זיי, אינעווייניק, ווילן מער זיך נישט באַוועגן, נאָר זינקען וואָס טיפער אונטן.

פון דער ווייטנס — די הויכע, פירקאַנטיק-שפיציקע, מאַרמאַר-קאַלאַנעס אויף די קברים פון די שטאַט-גבירים — סאַנע יאַנקל און זיין צעבאַלעוועטן זון, שלאַמעק עדעלשטיין. אָפגעגראַדזשעט זענען זיי אַרום מיט אייזערנע שטאַכייטן. צוליבן שניי- אַנשיט דערקאַנט מען נישט די שוואַרצקייט פון די וואָס אַ מאַל שמעלער זיך- הייבנדיקע קאַלאַנעס. זיי רייסן זיך ווי הויכע פינגער צום הימל. אַ ווייסקייט, דורכ- געפינטלט מיט שוואַרץ, נעמט זיי אַרום. אויף די אינעווייניקסטע קברים זענען אויסגעצויגן לאַנגע שטיינער. מענטשן אין תכריכים קלאַמערן זיך מיט די פנימער אַראָפּ. פונעם קבר פון זייערס אַ יונג-פאַרשטאַרבענער שוועסטער, הייבט זיך אַרויס, ווי אַ הויכע אָפגעהאַקטע האַנט. אַ ווייטער מאַרמאַר. אויף זיין גלאַטיקייט אויבן — ווי אַ ווייט קאַפּל אַנגעוואַקסן — אַ שניי-קופּקעלע. ער האָט נישט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי אונטער דער שטיינער-שווערקייט וועלן די מענטשן אויפשטיין תחית-המתים.

ש. האָט זיך פאַרנומען צו דער שורה פון די מיידלעך, פריש געשטאַרבן שוין אין געטאָ. ער איז געווען זייער חבר. עס האָט אים געדאַכט, די קברים קוועלן אַריבער די ברעגעס; אַ שווימיקייט שווענקט אונטער זיינע פיס; ער טאַפּטשעט אין איר. אַ טייך פון דאַנען וועט אַרויסשטראַמען; זיך צעלאָזן; אַלץ אַרום וועט פאַרגאַסן ווערן. אויך ער וועט אַפּשווימען.

ער איז געשטאַנען איבערן קבר פון קראַמאַזשעס ברודערן־טאַכטער, עפּאָ. שוין אין דער יוגנט צוגעפּאַלן איז איר עלטער. ערשט נישט לאַנג איז ער נאַכגעגאַנגען איר לוויה. געווען איז דאָס דעם לעצטן פּרילינג, ווען זי האָט אַראַפּגעוואָרפּן פון זיך די וואַרעמע מלבושים; מיט אַן אַנזאַג זיך באַוווּזן אין גאַס. אין איין רגע, איידער מען האָט זיך געכאַפּט, איז זי מער נישט געווען. די געטאַגאַסן זענען געבליבן ליידיק. געשטאַרבן איז זי אין טיפּוס־שפיטאַל. געווען דאָ פּריער איז דאָס גערער שטיבל. ער געדענקט, ווען מען איז אַריין איבערווייניק, האָט היימטשע קאַפּ אַרויסגעצויגן אַ ווייס פּעדערל, געשטעקט עס אונטער אירע אויפגעשפיצטע נאַזלעכער, געוואָרן איז זי, עפּאָ. פּלוצעם צו אַ טייל פון די בלאַס־אינגעקאַלעכטע ווענט אַרום; אירע אויגן און האַלדז — פון אַ פאַרגלייזטער ליאַלקע; קאַנסט זי באַוועגן ווי דו ווילסט. איר בעט געשטאַנען איז ביים פּענצטער, אויפן אַרט וווּ לאַנג פּלעגן ביי אַ ווייס־געדעקטן טיש, דאַונען, געוויקלט אין שווערע טליתים, אַלטע חסידים, מיט רויטלעכע פאַרמעט־פּנימער. אין חלל געהאַנגען זענען נאָך ניגונים; געגליווערט האָט דער דינער געקלאַנג פון עטרות און זילבערטאַצן; אים האָט זיך אויסגעוויזן, אַז אין דער לופט ווייסן זיך נאָך אַפּ פינגער, וואָס האָבן אַקאַרשט באַרירט סאַמעטענע ספּר־תורה־מענטעלעך. איצט איז זי דאָ געלעגן, שוין אַן איבערגעדעקטע אין דער לענג, ווי אַ בעלקע — אַרויס פון וואַנט ביז דעם מיטן צימער. באַלד זענען אַריין די חברה־ווייבער מיט איר זיך מטפּל צו זיין. אין דרויסן, פון יענער זייט וואַנט, געהערט האָט מען דעם שווערן אַראַפּפּאַל פון גוף — הענט און פיס. שפעטער, דעם גאַנצן וועג ביזן בית־עלמין, האָט ער, מיט אַנדערע חברים, געטראָגן די מיטה. אַראַפּגע־שווערט האָט די האַרטקייט. געווען איז זי ענג איבערגעדעקט מיט אַ שוואַרצער קאַלדרע. עס האָט זיך אַרויסגעזען די בולטקייט פון איר גוף. געטראָטן איז ער אין דער לינקער זייט, איר צוקאַפּנס. ער קאַן ביז היינט נישט פאַרגעסן, צוליב איר לענג — איז אויבן צוקורץ געווען די קאַלדרע. פריש, ווי צעקעמט, האָט ער אַרויסגעזען אַ בינטל פון אירע לאַקן; דער האַרפּאַס — ווי ער וואַלט געצויגן אויף צוריק. אויך; איצט ליגט ער אים, דער גלאַנציקער פּאַס — קרומלעך, ווי אַ שלייה, פאַר די אויגן;

האָקט דורך די לופט. די מיטה, שווער, אין באַגלייט פון אַ ווייט־פאַרהוילענעם טאַקט. האָט כסדר זיך געוואַקלט, און עפּאָ — אויף איר.

ש. האָט זיך דערמאַנט: געווען איז דאָס אין די ערשטע טעג, ווען אַ הויכע און עלאַסטישע איז זי געקומען צו אונדז ווינטער פון לאַדזשער געטאַ. אין איר סאַמע־טענער שוואַרצקייט, האָט זי אויסגעזען ווי אַ פּאַקע. אירע פיס, אונטן — אַרומגע־נומען פון שמאַלע פוטער־באַטן. זייער זויס אויבן באַרירט האָט זיך מיט דער זיך־שלענגלידיקער אַראָפּ, ווייכער פעלערינע־פעל. אויך אירע לאַנגע באַפוטערטע הענט — פאַרזעצט אין שוואַרצע פּאַקע־הענטשקעס. גלעטנדיק, האָבן איר האַלדז אונטער־געלענט די אויפגעשטעלטע האָר פונעם גלאַנציקן קאַלנער. צווישן אים און דעם פוטערנעם היטל — צעגאַסן האָט זיך אַראָפּ, ווי פון אַ כסדר־צעפענט מויל — די לאַנג־ווייכע כוואַליע פון אירע האָר, וואָס האָט איצט אַזוי זיך געווערט, נישט געוואַלט אַוועק.

נאַענט פון איר ליגט די צוויי און צוואַנציק־יעריקע רבקה לערנער. איר קבר — קלענער, אַראָפּגעלאָזטער; אַ דינער איינזודעק, ווי אַ ראָם — אויבן. אויך זי, רבקה, איז פּלוצעם אין זומער קראַנק געוואָרן. אויפגעשלוכצט האָט איר גוף און מער זיך נישט איינגעשטילט. געווען איז זי אַ דראַבנע, אַ שוואַרצע; מיט שמאַלע אַקסלען אַראָפּ. צוויי געבויענע, פון קאַפּ — האַר־רייפלעך, ווי האַלבע לבנות, האָבן קיילעכ־דיק אַרומגערינגלט איר פנים. עס איז געווען באַשאַטן מיט שפרענקלעך ווי מיט בלייך־שיטערן מאָן. קיין מאָל האָט מען איר קול נישט געהערט; אירע ליפּן תמיד — ווי איינגערוימט אַ סוד. נישט געגאַנגען איז זי, נאָר איבער די זייטן־גאַסן זיך פאַרבייגעווישט, דין, ווייס־טוילעדיק. מען האָט געוואוסט, גאַנצע טעג זיצט איר משפּחה ביי זיך אויפן בוידעם־שטיבל; אַלע צוואַמען פאַרטאָן אין ספרים. יעדנס פנים — מיטן געבויענעם שטערן אַריינגעמויערט צווישן די צעעפנטע בלעטער, וואָס מישן זיך; די אויגן לויפן צווישן די שורות. פון אומעטום קרייצן אַהער זיך שפיצן. די הויכע ווענט אַרום — דין־הילצערנע, געבויענע. פון שמאַל־שפיציקן דאָך אויבן — לאָזן אַהער, ציענדיקע, זיך אַראָפּ — בעלקעס און לייסטן; רינגלען אַלע אַרום, פאַרוועבן זיי הינטערוויילעכטס. אין דער פאַרוויקלטקייט — די משפּחה, פאַרכאַפט ווי אין שפינגעוועבס. אויבנאָן ביים טיש — דער פּאַטער, מיט אַ גרוי בערדל, געבויגן אַרויף צום מויל. ער קייט עס. ער איז, ר' הערשל לערנער, צווישן די למדנים פון שטאַט; זיינע אויגן — הוילע; האַלב־קיילעכיקע ווייסלעך, ווי אייער; מען ווייסט נישט צי זיי זעען. דער קאַפּ — פאַרמומעט; ווי אַ שמאַל־פולער קליאַש,

אונטערגעלענט פון זיין האַנט. זיין ווייב — ביים ליימענעם אייוועלע — ווייט אין ווינקל. מען זעט אַרויס, אויבן — בלויז איר נאַז־בלייכקייט אין דעם נעפל וועלכן עס דרינגען דורך די אויגן. זי שוועבט איבער אַ פאַרע־פיעדעסטאַל — אַרויס־ געהויבן און צו מאָל אַרונטערגעלאָזט. פון מאָל צו מאָל צעשווימט ער זיך. פון דאַנען צעציען זיך די ריחות; דער לייכטער וואַלקן וויקלט אַלע אַרום. אין דער צעצויגנקייט זענען די זין און טעכטער צעלייגט איבער בעטלעך; רוען אַראַפּגע־ לאָזט אויף בענקלעך. אויך די וויקלנדיקע זיך פאַרע צעדריווילט לויז זיך אַרום. אַלע שלינגען זי, ווי פיש. זייערע ליפּן באַוועגן זיך. נאָך אַ ביסל, וועט אַלץ זיך איינציען; זיי פאַרשפינען אין אַ נעץ.

אין געטאָ געוויסט האָט מען, אַז רבקה קאָן נישט פאַרביישלייכן זיך דעם יונגן בעל־עגלה יואל קאַמיען; ווי ביי אַ קלאַפּע פאַרהאַלט זי זיך. יואל איז אַ שמאַטע־ קלויבער פאַר דעם מלחמה־קעסל. זיין ברייטער וואַגן פאַרט אויסערן געטאָ. אַ גרינער באַנד נעמט אַרום מעכטיק זיין אַרעם. תמיד, נאָך דער אַרבעט, באַווייזט ער זיך אין געטאָ. פריש ווי אַ לאַשיק, נאָר וואָס אַרויס פון טיך. זאַפטיק פליסט אין זיינע אַדערן. אין דער גרינער לענטע גלאַנצט די ברוינקייט פון זיין הויט. ווי אַ סאָלאַט קוועלט ער פריי איבער די גאַסן.

עס איז שוין מער קיין סוד נישט, אַז רבקה טרעפט זיך מיט אים; אין די שפעטע נאַכט־שעהען שפאַצירן זיי לענג־אויס דעם טיך. די פינצטערניש פאַרשלינגט זיי. זיין שווערער שאַטן פאַרוויקלט אין זיך איר דינע דורכזעאיקייט. זי האָט, די נאַכט, דורכלעכרנדיקע אויגן. איבערן בלעזנדיקן וואַסער זעט מען, זיין מעכטיקער אַרעם קלאַמערט זי אַרום. צוויי געשטאַלטן פאַראייניקן זיך; זיין ברייט־צעפענטע קורטקע — פאַרפלעכט זי, שליסט זי איין. אַ געמורמל, ווי אַ וואַסעררויש, שלאַגט זיך אָפּ פון די ברעגעס. אַט דער געמורמל האָט אַוועקגעכוואַליעט, פאַרגאַסן די טריט. נאָך אַ קורצער צייט האָט די שמועה זיך געהויבן, אויפגעברויזט, ביז פול זענען געוואָרן די מויערן, איבערגאַנגען. דאָס געטאָ האָט אין איר זיך געטרונקען.

אַ שטילע ברומעניש; קיינער האָט דאָס נישט געקאַנט פאַרדייען: אַזאַ חילול! ווי פאַרט זיך כלאים — ער און שטילער געשאַרש! עס שרייט אויף בלויז דער באַריר! נאָר דאָ אין געטאָ קאָן דאָס געשען! אויס משפחות ביי יידן! אויך די פשוטע חי וקיימ'ס, פון יואלס גראַד, האָבן געהאַלטן אַז מען טאָר דערצו נישט דערלאָזן.

יחידים האָבן דערין געזען אַ דראַענדיקע האַנט; אַ רעגנבויגן שפרייט זיך איבערן געטאָ. מיר זענען שוין אין אַ נישט דאָ־וועלטיקער תקופה. עס נידערן אין איר די מינהגים פון אַ מאָל; אויף תמיד שוין די צעמישעניש. אַן אַנדער חלל

וועלגערט זיך אונטער אונדזערע פיס. נישטאָ מער קיין אונטערשפּאַר. אויך אַ ניי ליכט פּאַרבלענדט די ראיה. אַלץ שיינט אין אונדז אַריין.

נאָך אַ קורצער צייט געהערט האָט מען, אַז יואלס גוף איז מיט איר זאַט. אויס-געהילט האָט ער פון איר יעדן סוד; דאָס בלענדעניש וואָס האָט פון איר אַרויס-געשיינט האָט אים נישט אַרומגענומען. אין איר שטוב בלייבט זי איצט, רבקה, אַליין. דער גוף איז איר צו ענג. אויך — דאָס געטאָ און אַלץ אַרום. זי וויל אַנטלויפן אַרויס פון איר איר לייב, אויפשרייען אין ווייטן חלל.

מענטשן, אַנשטאָט זיך צו באַרואיקן — עס לייטערט ווידער זיך אויס איבערן געטאָ — האָבן געפילט די בושה, ווי אַן אייגענע. די לופט דאָ הייבט אַן ווערן בלייאיק-געדיכט. וווּ מען זאָל די אויגן נישט אויפהייבן — טרעפט מען זיך אַן אויף די ווענט פון רבקהס פּאַרמאַכטער שטוב. זיי זענען ווי געמויערטע; ווי דער צענטער פון געטאָ. אויך אין מיטן טאָג האָט אַ דיקע גרויקייט וואָס אַ מאָל מער אַרומגערינגלט די שטוב. אין די טונקעלע פּאַרטאָגן האָבן מענער און פרויען אין די בעטן נישט געקאָנט איינליגן; קעפּ פון פענצטער האָבן זיך אַרויסגעבויגן, פון האַלב-פּאַרוונגענע ראַמען — געקוקט אַהין. אַנדערע האָבן צווישן די ווענט זיך געשושקעט; מען קאָן נאָך דאָרט דערהערן. דאָס הויז געשטאַנען איז אַ שטומס, אַן אַרומגעוויקלטס.

שפעטער, אין איינעם אַ טאָג, ווען מען האָט זיך דערווייט, אַז רבקהס גוף צאַפּלט אויס די לעצטע וואַרעמקייט; איר ברוסט הייבט זיך לייכט, ווי זי וואָלט געפירט שטילע געראַנגלענישן — האָבן די געטאָ-איינוווינער, ווי מיט אַ מאָל דערשפּירט, אַז אַ האַנט נעמט זיי אַן ביים קאַרק, טרייבט זיי אַרויס פון די שטובן. גרויס און קליין, ווי פון אַ געליאַרעם אין די אויערן, האָט גענומען באַלאַגערן דאָס הויז אין זייט פון מאַרק. שוין קאַיאָר, און פאַר נאַכט אין די שעהען פון נאָך דער אַרבעט — איז דער פּלאַץ אַרום פּאַרפּולט געוואָרן. מענטשן האָבן נישט געקאָנט איינשטיין. אַלע האָבן געוויינט, אַז אינעווייניק, אין שטוב, אַמפּערט זיך רבקה מיטן לעצטן אַטעם. ער קלאַפט אַרויס. אירע וויעס שליסן זיך ציטעריק, ווי זיי ווילן זיך פּאַרמאַכן; פּאַרשליסן אים, דעם גוף. יעדע רגע קאָן אויף תמיד די וואַגשאַל זיך איבערוועגן.

טיר און פענצטער פּאַרהאַקט; פון אינעווייניק הערט מען גאַר נישט אַרויס, נאָר די שויבן בלישטשען, ווי מיטן לעצטן ביסל שטראַלן וואָס לעשן זיך. און פּלוצעם, אין אַ פּאַרנאַכט, ווען דער זומערטאָג האָט זיך געבויגן, האָט איבער די קעפּ אויפגעריסן די ידיעה, אַז רבקהס חיות שליכט זיך נידעריק אין די שפיצן פינגער; אירע נאָזלעכער פּאַכן אויף און אָפּ. די שמועה האָט ווי אַ דונער

זיך צעקאלערט; איז ווי אַ ווינט אַדורך איבער די המונים. אַן אויפברום איז אַדורך די מחנה.

אין איין רגע האָט אויף דער הויכער שוועל זיך באַוויזן אַ פנים — אַפֿן אַנטקעגן ים מיט קעפּ. עס איז אַרויס פֿון אינעווייניק, און געבלאַנדזשעט מיט אַן אויפגע־ריסענעם בליק. דער המון האָט גלייך זיך געכאַפט ווער עס שטייט פֿאַר אים. פֿון די שטיגלעך, אַן אַנטשלאָסענע, האָט אַראָפּגעקוקט אַ טונקעלע, מיט אַ טוך אויף זיך, האַנקאַ בערגער, די לערערין פֿון געטאַ. אַ שווינדלעניש איז דורך; אַ כּוואַליענ־דיקע שושקעניש האָט דורכגעקעמט די לייבער: האַנקאַ, די דערציערין פֿון אַ דור! זי איז אַזוי נאַענט און ווייט! האַנקאַ איז שטיינגעבליבן, מיט איר האַלדז הויך איבער די קיילעכיקע אַקסלען, ווי פֿאַרווונדעט פֿון דער אַנטפלעקעניש. מען האָט זיך געכאַפט, אַז זי איז די יונגערע שוועסטער פֿון רבקהס מוטער, איר מומע; זי איז איצט אין גאַנצן ענלעך צו איר — אַ ברייטערער אַפּגאַס רבקהס. דאָס איז יענע אַליין, אַן עלטערע, אויסגעוואַקסן פֿאַר אַלע; איבער נאַכט — אַ געזעצטערע. אַ רגע האָט זי זיך אַ וויג געטאַן אויף הינטערוויילעכטס; מיט אַ פּוס, בייגעווידיק, אַ שפּאַן־געטאַן פֿאַרויס. אַלע האַבן דערשפּירט די ירידה! מען שטייט איצט פֿאַר דעם גרעסטן נסיון אין געטאַ.

אין איין אויגנבליק האָט דער עולם געוואוסט ווהיין האַנקאַ לאַזט זיך. נאָר איין פּונק פֿון האַפענונג איז פֿאַרבליבן.

מען טאָר נישט טראַכטן. ווי געשיקט זיך דאָס?! אַ סם נורעוועט טיף אין די ביינער. עס ווערט שפּעט! אַלע האַבן דערשפּירט, די שטיינער בריען אונטער.

האַנקאַ האָט שוין געשפּאַנט פֿאַרויס, אַ האַלבקרייז פֿון ביידע זייטן. דער המון אַפּגעריסן פֿון אַרט, רירט אויף פֿון די מאַרק־שטיינער; ליידיקט זיי אַפּ הינטער זיך. האַנקאַ האָט זיך געלאָזט, אַ צעשוּיבערטע; די האָר — אַרויף; דער קאַפּ — אויפּגעהויבן; געפּילט, דער המון וויגט איר זיך נאָך. זי קאַן פֿון אים זיך נישט אַפּרייסן. די מאַסע פֿאַרפּלייצט די שמאַלע גאַסן; שווער רוקט זי זיך לענג־אויס דער אויפּגעפּראַלטקייט. האַנקאַ האָט פֿאַרקערעוועט צום טייכברעג; די געטאַ־איינוווינער — נאָך איר; אַלע — ביי דער זייט פֿון וואַסער, ווי אויף אַן אומענדלע־כער לוויה, אַ ליידיקע — אַראָפּ אין דער פֿאַרנאַכטיקער שקיעה אַריין.

אַ רגע איז ער געוואָרן האַפּערדיקער, געגאַנגען לויזער, דער המון. פֿון די ערשטע שורות ביז ווייטער אַראָפּ האָט זיך אַ הייב געטאַן דער בטחון; די פּיס — שטייפּער. זיי טרעטן צו אַ באַשטימטקייט.

עס איז געווען שוין טונקל, ווען האַנקאַ מיט אירע באַגלייטער זענען אַריין אין יואַלס אַראָפּגעשווערט שטיבל. דער המון, ווי פֿון אַ דאַמבע פֿאַרהאַלטן, איז געבליבן

אין דרויסן. אינעווייניק — שטיל. אן אויגנבליק האָט ער אויפגעגלאַנצט הינטער די שויבן. יעדע רגע ציט זיך. אַלע ווייסן, ער קאָן איר אין פנים נישט קוקן. זי האָט אים געכאַפט אין די פאַרבאָרגענישן. אַ בטחון גייט אויף, זי נעמט אים איין, זי רעדט צו אים קורצע ווערטער. ביסלעכווייז וועט אונטער זיי זיין ווילן צעשווימען. ער וועט נאָכגיין; זי וועט אים פירן איבער די גאַסן, ברענגען. מען ווייסט נישט, מען ציטערט פאַר יעדער רגע דאָרט. אויב מען וועט באַווייזן — וועט ער אַ פאַר־שעמטער שטעלן זיך פאַר איר בעט.

ווען די טיר האָט זיך געעפנט, און האַנקאַ איז אין איר שטייגעבליבן אַליין — איז די ערד, ווי פלוצעם, אַפגעשווומען פון אונטער אַלעמענס פיס. מען האָט נאָך אַ מאָל אַ קוק געגעבן אויף דער שוועל. זי איז אַריבער. יעדער אויסגעשריי אין די מיילער איז אַפגעהאַקט געוואָרן.

מען איז צוריק. די מחנה האָט פאַמעלעך זיך צעצויגן, זיך צעשיט. מען איז געגאַנגען איבער שטיינער, געטראָטן איבער באַוואַקסענע שטחים, איבער ווילד־גראַז. ביסלעכווייז האָט דער המון זיך צעלאָזט; יעדער צו זיין היים, פאַרמאַכן זיך מיט דער משפחה. אַרום הויז אויפן מאַרק־פלאַץ — געבליבן איז בלויז די לידיקייט און רבקה אין איר.

ז

אַ מינוט האָט אים געדאַכט, אַז אונטער זיינע טריט לאָזט אַלץ זיך אַראָפּ. דער בית־עולם דרייט זיך איבער. דער הימל ליגט געשפרייט פון אונטן. ער טרעט אין אים ווי ער וואָלט געשאַרעוועט מיט די פיס. איבער אים אויבן הענגט זי איצט, נידעריק, די פאַרשנייעטע ערד, שוועבט אָן. ווי אַ טיף ליילעך, געהאַפטן מיט קברים, פלאַטערט זי איבער די מצבות. די קלאַפעס עפענען זיך אַראָפּ איבער אונדז. ער האָט געוואָלט אַרויפשטרעקן די הענט; אונטערהאַלטן מיטן קאַפּ די בערגלעך; נישט אויסשיטן זאָל זיך איבער אים. און אפשר וועט ער מיטן מויל זיך אינזייגן אין דער וואַרצלדיקייט, זיך אַנטרינקען מיט איר.

ער האָט איצט געזוכט די דאָברער. וווּ זענען זיי? עס האָט אים געדאַכט, אין דער צווייג־ברעכעניש פאַרנעמט ער דעם דינעם געקלאַפּ פון רבס שטעקן; טרוקן בייגט ער זיך, ווי אין אַ געטופ אין מצבה־שטיינער. ער האָט זיך איינגעהאַרכט; וואָס טוט ער, דער רב? און וווּ איז ער, אברהםל דער גרינער?

ווען ער איז געגאַנגען צוריק, האָט ער אין מערב, אַנטקעגן, אין אַ ווינקל, דערזען דעם אוהל; דאָס פאַרשנייעטע דעכל — געשפרייט ווי פליגל; אַריינגעלאָזט אין דער ערד־וויסקייט. עס שווערט אַראָפּ. נאָך פון דער ווייטנס האָט ער פאַרנומען, די

טירן זענען צוגעלענט אויף אינעווייניק אַרײַן. עס גייט פון דאָרט אויף אַ גערויש. די צוויי שליחים זענען דאָרט דאָ. ער האָט געוואָסנט, דער אַלטער רבי, ר' יאַנקעלע, איז תמיד געווען אַ מליץ-יושר; ווי פאַרגעאַנט די איצטיקע טעג — האָט ער מתפלל-געווען נאָך רחמים. צי לאַדנט ער אים, דער רב? ער באַשווערט אים פאַרן כלל ישראל? צי וועקט ער אים? געקומען איז די צייט; אויב נישט איצט — טאָ ווען?

עס איז אים איינגעפאַלן, אָן דער רבי באַהאַלט איצט זיך אינעווייניק, טיף אין קבר, מען זאָל אים נישט אַרויסווען. ער ציט זיך איין. די ערד פון אונטן שטופט זיי אַרויף, די קברים. ער וויל, דער רבי, זיך נישט לאָזן. יעדער איינער איז איצט אויסגעשטעלט בלויז אויף זיך.

ש. האָט געשפּרייזט שנעל, געהיפּערט; מורא-געהאַט זיך אויסצודרייען, נישט אַנצוטורעפן זיך אויף זיי. ער האָט אויך אויסגעמיטן דאָס טהרה-שטיבל, אפשר וועלן זיי אים רופן, פאַרטשעפּען די מתים; פאַרהאַלטן אים מיט די אויסגעצויגענע פּיס.

ח

צוריקגעגאַנגען איז ער שוין שפּעט אין בין השמשות. די צווייגן האָבן מער נישט געפּינקלט אינעם פּראָסט. דער שניי געפאַלן איז געדיכט. די קאַלוזשעס — ווי ברייטע, גליטשיקע שפּיגעלען — פאַרשפיצטע, אַרום וויס-אַנגעדראַלענע ראַמען. עס האָט געהאַלטן אין איין שיטן איבער די דעכער, דראַטן, און אים אין פנים. אַ דיקער פאַרהאַנג האָט כסדר זיך אַראַפּגעלאָזט, געפּרישטשעט פאַר זיינע וויעס. ער איז דורך אַן אַפּגעצוימטן פון ביידע זייטן קאַרידאָר אונטערן הימל, אַ שמאַלן, און איז אַרײַן אין געטאָ. ער האָט נישט געוואָסט וווּ צו גיין. ער האָט אינעווייניק זיך געדרייט לענג-אויס די מויערן, געמאַכט ווי הקפות. אָן אויפהער שיט זיך פון אויבן, כסדר שטייגט ער העכער איבערן שניי. זי ווערט דיקער, די ערד; אויך די מויער הייבט זיך ווידן. אַ נידערנדיקע שיכט נעמט אַלץ אַרום, פאַרברייטערט מיט אַ געדיכטער ראָם; פאַרשטאַפט אַלע לעכער — אויף נישט אַרויסצוקריגן זיך. שוין קיין מאָל וועט ער נישט אויפהערן, דער שניי. ער וועט פאַלן און פאַלן. אונטער די יסודות פון די ווענט, די טיפּע פונדאַמענטן, צעזינדט זיך אַ קאַכעדיקער שטראָם; פליסט, שמאַל, ווי אַ ברויזיקער טייך, אונטער די פיר זייטן. עס פאַלט אין אונדזערע אויער-לעפלען. עס ווערט פאַרשטאַפט אויך דאָס גרויסע אויער פון בין-השמשות. דער דרויסן האָט פאַרלוירן זיין רון. עס וואַיעט, רייסט זיך; דינע פייפּן, אומענדלעך-כע, גייען איבער פעלדער; ווייסע זיילן בלאָזן קרום, לויפן לאָם, דרייען זיך נישט

אויס. הייזער און ביימער טרעוואַגן. עס קייכט ערגעץ אויף. בלעכן און טעלעגראַף-
דראַטן קלאַפן, קלינגען אָפּ. דאָ און דאָרט שפיצן זיך אָן פּנימער, שווילן אויף ;
אייילן און פאַרקייילעכיקן זיך. אין ראַג איז געשטאַנען אַ מענטש און געלאָזט איבער
זיך אויסלייגן דעם שניי. ווייסע בערג האָבן פאַרשיט זיינע אויערן און ליפּן. זיינע
פאַרדעקטע אַקסלען האָבן דורכגעצוקט. ש. האָט געזען, דאָס איז אַ בלינדער ; ער
זוכט זיך אַ וועג. פּרישטשעס שיטן זיך אין זיינע רויטלעך-געעפּנטע שפּאַלטן ;
פּאַלן פון אויבן אין זייער צעגליטקייט, לייזן זיך אויף און צעגייען פינקלדיק אין
הייסע טרערן. ער וויינט שטיל. עס טראַפּעט פון אים אַ קוואַל. אַ מינוט האָט ש. ינען
געדאַכט, דאָס איז אַ לעבעדיקער שניימענטש. קינדער וועלן אין זיין אויגן-גע-הויל
אַריינזעצן שוואַרצע שטיינדעלעך, קויליקע ; פאַרשטאַפּן די טרערן-רינע. און אפשר
ווערט ער שוין צו אַ מאַנומענט, ער וועט שטיין נאָך אונדז. עס האָט אים געדאַכט,
דאָס גאַנצע געטאָ ווערט פאַרשלונגען, פאַרשיט ביז אויף איבער די ברעגעס. מיר
בלייבן אונטן.

ט

מען האָט שוין געקאַנט אַנטאַפּן די פינצטערניש, ווען קראַמאַזש און די אַנדערע
צוויי דעלעגאַטן זענען אַנגעקומען קיין קאָליביעל. דער פאַרטונקלטער שניי האָט,
ווי אַ קאַלדרע, אויף ווי-ווייט איבערגעדעקט דאָס שטעטל מיט די העכער פינף
הונדערט נפשות אינעווייניק. קיין געטאָ איז דאָ נישט געווען, נאָר די געסלעך
האָט אַרומגעקרייזט אַ זשאַנדאַרן-וואַך. פון אַלע פיר זייטן, אין דער גאַנצער לענג —
זענען דורכגעלאָפּן קוילן, די ביקסן-שיסעריי, וואָס האָט געצויגן זיך גלייך ווי אַ
ווירע, האָט די יידישע געסלעך אָפּגעטיילט, ווי אַן אומגעזעענע צוים, וואָס קיינער
קאָן נישט אַריבער. פון ווי-ווייט האָבן זאַלפּן ווינטיק זיך איינגעפּייפט אין די אויערן,
אַנגעזאַגט, אַז קוילן, פאַרוויקלטע, פליען אָן. אויך אַ לאַנג-אויסגעצויגענער געוואַי
פון וואַלפהינט געדראַט האָט אין חלל — נישט אַריבער אין די דרויסנדיקע געסלעך.
לענגראַויס דעם יידישן טייל — האָט אין דער פינצטערניש פון אַלע זייטן געגרייכט
צו זיך די פאַרע פון אָפּענע פּיסקעס ; זיך געוויקלט וואַרעם, אָפּגעטיילט דעם
גרעבעץ-פּאַס, ווי וואַכטורעם אַרום.

געוויינט האָבן די זשאַנדאַרן אין דער דרום-זייט פון שטעטל, אין אַ לענגלעך
איינשטאַקיק הויז — אויף ווי-ווייט אָפּגעגראַדזשעט מיט אַ צוים פון שטעכל-דראַטן.
דאָס הויז — מיטן ברייטן טויער אַרויס אַנטקעגן די יידן-געסלעך. פון צייט צו
צייט האָט אין דער נאַכט-פינצטערניש פּלוצעם אויפגעלויכטן אַן אומגעריכט-
אַנגעצונדענער רעפּלעקטאַר. ער האָט זיך געבוקט, און אַריינגעבליצט אין די אויגן.

פארבלענדט — האָט מען פון אים נישט געקאָנט אַנטלויפן. אויף דער ערד דערוען האָט מען בלויז שטייול און שאַטנס, וואָס וואַקסן אויס נאָענט.

איצט האָט אַלץ, ענג, ווי מיט רייפן, איינגעפאַסט די הייזלעך. פון קיין שום פענצטער — קיין אַפשיין. פון דער ווייטנס האָבן הינט צערייצט געצויגן זייער געהיילעניש; גרינע אויגן האָבן דורכגעשאַטן די נאַכט, געלאָזט פאַלן אָפּגעהאַקטע שטראַלן. פון די דירות געטראָגן האָט זיך אַן איינגעהאַלטן אַטעמען.

די פירער פון די יידן אין דער קרייזשאַט, כאַטש זיי האָבן ביי זיך געהאַט "פאַררעכט־שיינען", האָבן שטיל, ווי איבער אונטערגעלייגטע וויקלענישן, זיך געדרייט אַרום הייזלעך, געטאַפט ווענט, צוגעוואַרט. אין אַן אויסהיילעניש האָבן זיי אַריינגעזאָגט אַז זיי זענען יידן; געפרעגט, ווו עס וויינט דאָ דער רב. אַ וואַקלדיק קול פון אינעווייניק האָט געדעמפט צוריקגעענטפערט. זיי האָבן ווייטער געשטעלט ווייכע טריט, זיך איינגעהערט, אָנגעפויקט אין אַ פאַרמאַכטן לאַדן — פון אינעווייניק דיק־איבערגעצויגן. מיט זייערע מיילער האָבן זיי אַריינגעשושקעט אין די שפאַרעס. זיי האָבן געשפירט אַז זייער פאַרע — אַרויס איז לריק. צו ערשט איז ווי איינגעפאַלן דער אַטעם. אין חלל אָפּגעעכאַט בלויז האָט דער ציטער פון דינע קלעפּ. שפעטער האָט דער רויש אויפגעריט אינעווייניק קינדישע טריט. אויף דעם דיל, נידעריק, האָבן זיי לייכט אויפגעשאַרט. זאָקן זענען אָנגעגאַנגען גאַר נאָענט. פון יענער זייט טיר, אויבן, האָט זיך געהערט אַן אויפריגלעך, טעמפע שטאַבעס האָבן מיט אַ ריץ זיך אַראָפּגעלאָזט. אַ פאַרשוואַלענע האָט זיך געעפנט די טיר. מען האָט געפילט, עמעצער שטייט אין פאַרהויז, דאָ איז די פינצטערניש געווען נאָך געדיכטער. זיי האָבן אין איר זיך איינגעשניטן, געלאָזט זיך פירן פאַרויס. די טיר הינטער זיי האָט פאַמעלעך זיך צוגעלענט. בלאַס האָט זיך געעפנט אַ צווייטער טירשפאַלט, זיי באַ־לויכטן לענג־אויס די שטערנס. איינער נאָכן אַנדערן זענען זיי אַריין אין אַ נידעריק שטיבל. אויגן פון קינדער — נידעריק און העכער, האָבן זיי אַרומגערינגלט. זיי זענען געשטאַנען אָנגעפעלצטע, מיט הויכע שטייול. זיי האָבן געשפירט ווי עס פאַלן פון זיי אַפּ אויפן דיל שטיקער אייז און שניי. פון נאַפטלעמפל אויבן, איבער זייערע קעפּ, אַרומגעוויקלט מיט פאַרקאַפטשעט געל פאַפיר, האָט אַראָפּגעקרייזט אַ האַלב־רונדיקע באַליכטנקייט. אונטער דעם ליכטקרייז פון בייכיקן גלעזל, האָט די אויפגע־טייעטקייט פון זיי אַלץ געטריפט. זיי זענען געשטאַנען אין אַ קאַלדזשע. פון דער טיר פון דער אַנדערער שטוב, האָבן צו זיי אַרויסגעקוקט אַ פאַר טונקל־בורשטיגענע אויגן. אַ יונגע פרוי איז אַריינגעקומען און געזאָגט, אַז איר מאַן, דער רב, איז ביי מעריב; נאָך דעם גיט ער אַ שיעור. אין אַ שעה אַרום דאַרף ער צוריקקומען. זי איז פאַר זיי געשטאַנען מיט אַ בלאַסלעך פנים, אַ שמאַלע און העכערע, אַ יונגע, ווי אַ

שוועסטער. זי האָט צוגעגעבן, אַז ערגעץ אין אַ נאַענטן הויף, אין אַ שטיבל, זאַמלט זיך אַ מנין. די קינדער, ווי נאַר-וואָס אויסגעפיקטע, האָבן זייטיק געבליקט. זיי האָבן אויסגעזען ווי הינדלעך, האַלב-בלינדע, ביי נאַכט. דערקענענדיק די געסט, האָט זי געשיקט איינעם פון די יינגלעך רופן דעם רב. זי האָט אים אָנגעזאָגט ער זאָל זיין געהיטן, זיך שאַרן ביי די ווענט. אַליין האָט זי אָנגעצונדן אין צווייטן חדרל אַ ליכטל אין אַ ליימען לייכטערל. זי האָט זיי אַריינגעבעטן זיצן. זייערע שאַטנס האָבן זיך פאַרבייגעווישט פאַרהאַנגענע שענק. זיי האָבן דערקענט: דאָס איז די בית-דין שטוב. די הענט פון דער רביצין האָבן זיך געפאַרעט ביים צורעכט-מאַכן דאָס פלעמל. משה קראַמאַזש האָט געקוקט אויף אירע באַוועגונגען. זי האָט אים דערמאַנט אין די אמהות, ווען זיי זענען נאָך געווען יונג.

די אָנגעלאַדנדיקטע האָט געדויערט אין חדר. באַלד האָבן פון דרויסן זיך אָנגעטראָגן סקריפענדיקע טריט, פאַמעלעך, יעדער באַזונדער, ווי זיי וואַלטן זיך געטרונקען. זיי האָבן זיך צוגעשלייכט צום הייזל. די רביצין איז אַרויס, עפענען. אין דער טיר געבליבן שטיין איז דער רב. זיין אויסגעצויגענער שאַטן האָט מיט זיך פאַרשטעלט דעם אַריינגאַנג. ער איז געווען אַ שמאַלער, פון העכערן וווקס, דאָס יינגעלע איז מיט פרישע טריט אים נאַכגעאַנגען. דער רב האָט דערקענט די אורחים. ער האָט אויס-געטאַן דעם איבערשטן פעלץ און איז געבליבן אין אַ ברייט-סאַמעטענעם שלאַפראַק. מיט אַ וואַרעמער האַנט האָט ער זיי אָפגעשטעקט שלום עליכם. באַלד האָט ער זיך אַריינגעזעצט אין זיין שטול, אויבנאָן. דאָס געשניצטע ווענטל הינטן — העכער פון זיין קאַפּ. דאָס פלעמל האָט אים באַלויכטן. געווען איז ער נאָך אַ יונגער-מאַן אין די מיטעלע דרייסיקער. זיין פנים האָט אַרומגערינגלט אַ נישט לאַנג, זיידן בערדל. שאַטנס האָבן זיך געדראַפּעט הויך, ביזן באַלקן. ער האָט באַפוילן די רביצין, צושטעלן וואַסער. זיין קול איז נאָך געווען פריש מיטן דרויסן, אַ ביסל איבערגע-שראַקן. זיין שטערן האָט זיך געקנייטשט. פון דער בוזעם-קעשענע האָט ער אַרויס-געצויגן אַ פלאַטשיקע סיגאַרעטן-פּושקע. ער האָט זי צעעפנט און מאַכנדיק שפרונגען איינעם, אַן אַרויסגענומענעם — צווישן די פינגער אים אָפגעקלאַפט אין טיש. ער האָט די פּושקע אויסגעשטרעקט, מכבד געווען די אורחים. זיין ברוינער שלאַפראַק געבליבן איז אָפֿן-צעקענעפלט. משה קראַמאַזש האָט געזען, איבער דער וועסטלברייט ליגט אים צעלייגט, ווי דינע זילבער-פּליגל, דאָס שיטנדיקע זיך קייטעלע. אַלע האָבן זיך איינגעקוקט. דער רב האָט פון אַ זייטיק קעשענקעלע אַרויסגענומען דעם קייטעליקן זייגער, מיט אַ פינגערקוועטש געעפנט דאָס אַלטע דעקל, און געקוקט אויפן ווייסן ציפערבלאַט מיט די שוואַרצעלעכע אותיות: װעלכע שעה שלאַנגט. עס איז געווען שוין האַלב זעקס. דער רב האָט געוואַלט שיקן, רופן דעם עלטסטן פון

קאליביעלער יודענראַט, לייזער זילבערמינץ. ער האָט אָנגעשטעלט דאָס פנים. די אורחים האָבן געזאָגט אַז עס איז שפעט. זיי האָבן געבעטן צולענען די טיר צום אַנדערן חדר. דער רב האָט אַ וויילע זיך אויפגעשטעלט דאָס צו טאָן. זיין סאַמעטענער שאַטן איז אויסגעוואַקסן דיק. משה קראַמאַזש האָט דערזען די הלכה ביי יידן. זי איז דאָ! ער האָט גענומען רעדן.

דער רב האָט געהערט, אַז נאָך נעכטן פאַר נאַכט האָט דער קרייז־האַופטמאַן, ד"ר ביטריך, באַפוילן נאָך זיי. ווען זיי האָבן זיך צוגעשטעלט, איז געפאַלן די גזירה, אַז סטאַנסלאָוואָו און דאַברע — אין צפון — דאַרפן זיך אויסמישן צו איין געטאַ. אין דרום דאַרפן דאָס טאָן שעניצע און לאַטאַוויטש. פיר געטאַס ווערן צו צוויי. צוויי פון די שטעטלעך וועלן זיין "יידנריין". זיי, די דייטשן, איז אַלץ־איינס, וועלכער פון די געטאַס, עס וועט זיך איבערגיסן אין צווייטן; דער יודענראַט קאָן אַליין וועגן דעם באַפעלן. אַזוי ווי דאָס זענען דיני־נפשות, קאָנען די עלטסטע פון די יידן אין נאַוואָמינצק דאָס נישט נעמען אויף זיך. זיי האָבן דעריבער מחליט געווען, אַז ער, דער רב, זאָל צווישן די צדדים פסקענען; אַרויסטראַגן דעם דין פון דער תורה. קאליביעל איז נישט קיין נוגע.

דער רב האָט גאַר נישט געזאָגט. ער האָט פאַרשטאַנען אַז אַלע וואַרטן אויף אים אין מינצק. זיי האָבן זיך צוגעהערט. עס איז געווען שטיל. נאָך אַ וויילע האָט ער זיך אויפגעשטעלט. ביי דער טיר פון אַנדערן חדר האָט די רביצין געוואַרט מיט כיבוד. מיט אַ פאַרשוויגן קול האָט ער געזאָגט צו דער רביצין, אַז ער פאַרט מיט די יידן; שנעל זאָל זי גרייטן צום טיש. זי איז אַריין, דערלאַנגט פון אַ טאַץ דאָס וואַרעמס צו טרינקען פאַר די אורחים, און איז אַרויס.

דער רב האָט ווידער זיך אויפגעשטעלט. ביים וואַסער־שעפל אין ערשטן חדר האָט ער זיך געוואַשן צום עסן; זיך אַפגעווישט מיט אַ האַנטעך, און זיך צוריקגע־קערט צו זיין אַרט ביים טיש. ער האָט איינגעטונקען אין זאַלצמעסטל אַ כזית ברויט און געמאַכט אַ המוציא. די עלטסטע פון יודענראַט האָבן גיך געזופט די פאַרעדיקע טיי. זיי האָבן זיך אויפגעשטעלט, צוגעוואַרט אין דער זייט. ווידער זענען זיי געטראַטן אין דער קאַלוזשע. זי האָט שטיל זיך אויפגעבולבעט אונטער זיי. זיי האָבן געזען אַז דער רב גיסט אויף די שפיצן פינגער מיט־אחרונים און נעמט בענטשן. גיך האָט ער זיך אויפגעשטעלט פון טיש, זיך אַוועקגעזעצט אין דער זייט; אַרויפגעצויגן אויף די פיס זיינע וואַילעקעס; אַרויפגעטאָן אויפן קאַפּ דעם טיפן שקאַפּיק; ווידער אַרייַן־געטאָן די אַרעמס אין די אַרבל פון ברייטן פעלץ און איז שטיין געבליבן גרייט.

אויפן וועג פון קאליביעל האָט איצט נישט געשנייעט. אַ גרויס לבנהדיק פנים האָט פון דער ווייטנס געשוועבט גאָר גידעריק. אַ ווינטל האָט אַלעמען אַרומגעהילט, איינגעצויגן שטייף. דער רב — אין דער מיט; די קהילה־פירער פון ביידע זייטן. דער שליטן האָט געסקריפעט; זיינע אַנרעדערדיקע אונטערשטע אַקסן — אין דער לענג זיך איינגעשניטן אין דער ערד. מיט אַ ווידערקול האָט ער כסדר דין אויפ־געקוווטשעט. דאָס פערד האָט געשלעפט ווייטער; זיינע אויערן — אויפגעשטעלט. כסדר האָט זיך געהערט אַ גערודער פון דער נאָענט. אויפן ראַנד פון די פעלדער האָבן זיך געזען האַלב־פאַרזונקענע דעכער פון כאַטעס. איבער די קעפֿ — אַריבער־געצויגענע פון די געפרוירענע ביימער ביים וועג, ציטערדיקע צווייגן. זיי זענען אונטער זיי געפאַרן, ווי אין אַ גידעריקן, אומענדלעך־ווייסן טויער, געשפרייט אויבן. אונטן — קולות וואָס הייבן זיך פון דער ערד.

מיט אַ מאָל איז געוואָרן שטאַק־פינצטער. שטיקער פאַרבייצינדיקע וואַלקנס האָבן פאַרשטעלט די לבנה. עס האָט זיך געדאַכט, פון דער ווייטנס פאַרט מען אָן. אַ גרילץ, ווי אַ דין שעפן פון אַ ברונעם, אַ גאַס טיף אַראָפּ. דאָס פערד האָט איצט זיך געשלעפט פאַמעלעכער, געשטעלט פיס ווי באַרג־אַרויף. פאַרויס, פון זיין פעל, געשלאָגן האָט אין פנים, ווי אַ ווינטל — אַ וואַרעמע פאַרע. דער רב האָט זיך געשאַקלט ווי אַ דרימלענדיקער. מען האָט נישט געוואוסט, צי ער האַלט אָפן די אויגן; צי שלאָפט ער איין אין דער קרעכצנדיקער אויסגעבעטקייט פון אונטן. דער פראַסט זילבערט איין זיין זיידן בערדל אויפן פעלץ.

פלוצעם איז ווידער געוואָרן העל. משה קראַמאַזש האָט געוואַלט רעדן, ווי צווישן יידן. עס האָט זיך אים געדאַכט אַז דער רב איז מתפלל; זיינע לעפצן באַוועגן זיך; ער הערט זיך איין, נאָר ענטפערט נישט. ער קאָן נישט מפסיק זיין; ער רופט צו זיינע אבות, זיי זאָלן זיך מיען. וואָס אַ מאָל רייסט ער מער זיך אָפּ פון שורש.

דער רב האָט געטראַכט אַז אין אַ וועלט, חלילה, אָן יידן — איז נישט כדאי; האָט נישט קיין טעם. אָן יידישער התבודדות — פאַר וועמען וועלן זיי זיך פאַרמאַכן אַרום און אַרום, די וועלדער? ער האָט זיך געטרייסט, אַז כל זמן מיר ברעכן זיך איין; מיר פאַלן אונטער זיך — איז נאָך פאַראַן בטחון. אַנדערש, ווען עס איז שוין כל־כ־ה־קיצין — איז שוין נישטאַ די התמוטטות, דאָס איינברעכן זיך. פון טיפן בטחון, האָט ער אַרויסגענומען אין האַנט אַ פודעלע, אַנגעריבן אַ שוועבעלע; אַ פלעמל האָט באַלויכטן זיין פנים. באַלד האָט ער עס געלאָזט אויסגיין; עס איז ווידער געוואָרן פינצטער. דער שליטן האָט ווייטער זיך געוויגט ווי אַ שיכור. די זיצנדיקע

האַבן אין דער אויפגעלויכטנקייט פון אַ וויילע דערזען די מגן-דוד-בענדער אויף זייערע אַרעמס. ווי צום ערשטן מאל האַבן זיי דערשפּירט, אַז זיי און זייערע קינדער זענען אַלע געצייכנט ווי געבונדענע עולות.

משה קראַמאַזש — ווי ער וואַלט כסדר זיך צוגעהערט צום רבס מחשבות. ער האָט געוואַלט אים אַנטאָפּן, ווי זיך אַנצוהאַלטן מיט די פינגער. דעם רבס גוף, ווי פון וואַרעמען סאַמעט. זיין פּאַטער, דער אַלטער איזשביצער רב, זיצט נאָך מסתמא אויפן כסא-רבנות. ער שטאַמט, דער קאַליביעלער רב, פון דורות רבנים. קיינער פון זיי איז זיכער פאַר אַזאַ נסיון נישט געשטעלט געוואָרן. ווער ווייסט, וואָס עס שטייט אים נאָך פאַר! דער פרעזעס האָט זיך דערמאַנט, ווי ער איז געווען אויף זיין קרוינג. געווען איז ער נאָך כמעט אַ ינגל. לעבן דעם יונגן רב, געזעסן איז זיין פּאַטער, דער איזשביצער רב. שוין דעמאָלט איז זיין באַרד געווען אַ פאַרגעלטע, ווי פאַרמעט; זיין פנים — געקנייטשט ווי אַן אַלטער אַתרוג; אַ צנום — אין קיטל; אַ געל-געפלאַכטענער גאַרטל אַרום זיינע לענדן. אין דער געשניצטער שטול, לעבן זיין זון, איז ער געזעסן אַ הויכער. אַן אויסגעגלייכטער, מיט אַפענע אויגן, איצט איז ער, זיין זון — אַליין, פאַרלאַזט; אַן אַן עתיד פאַר זיין עדה.

דער יונגער רב, האָט זיך אַפּגעשאַקלט. ווי ער וואַלט מיטגעריסן די פעלדער, האָט ער אַרויסגעקרעכצט:
אוי, טאַטע זיסער!

יא

די דין-תורה האָט זיך געצויגן אַ גאַנצע נאַכט. געווען איז שוין נאָך חצות. אַ לבנהדיק ליכט פון אויבן האָט באַלויכטן דאָס געטאַ; אַרומגענומען די גאַסן. פאַר-געקומען איז זי אין דער הויכער קאַמעניצע פון יודענראַט וואָס גייט אַרויס אויפן מאַרק; אין דער הייך, אין דער מיט פונעם בנין. פון אַלע זייטן — די ווענט געמויער-טע, טויבע. די צימערן — געשלאָסן איינער אַרום אַנדערן. אין מיטן — אַרומגע-רינגלט טיף אין דעם הויז, אין דער שטוב פון פרעזעס — איז אויבנאָן געזעסן דער קאַליביעלער רב און אַ שטרענגער אויסגעהערט די צדדים, זיי נישט געלאַזט אַרויס-ברענגען קיין איבעריק וואַרט.

דער קאַליביעלער רב האָט מעיין-געווען אין אַלטע ספרים און מגילות, אַוועקגע-לייגט דורך די פרנסים. זיי דאַרפן עס באַשטעטיקן דעם אמת פון זייערע טענות. די קהילה ווערט אין זיי דערמאַנט. אין דרויסן האָט מען נישט געהערט קיין שום קול, נאָר פון מאל צו מאל האָט אַ וואַרט געפרוּווט זיך אויפהייבן, און איז באַלד אַפּגעהאַקט געוואָרן, ווי מען וואַלט עס אַראַפּגעזעצט נאָך איידער עס איז אַרויס.

אין גרויסן פאָדערצימער, פאַר דער טיר, געשטאַנען איז דער שמש. פון צייט צו צייט האָט פון אינעווייניק שמאַל זיך אויפגעמאַכט אַ שפאַלט, און עס איז אַריינגערופן געוואָרן אַן עדות פון אַן אַנדער צד.

דאָ, אין וואַרעמען פאָדערצימער, אונטערן שיין פון גרויסע לאַמפן, האָבן אַהין און צוריק געשפרייזט, יעדער פאַר זיך, די צדדים וואָס האָבן געוואַרט אַריינגערופן צו ווערן. די מינוט פון זייער טענהן דערנענטערט זיך. עס האָט זיך געדרייט דער דאַברער רב. ער האָט נישט געקאַנט געפונען זיך קיין אַרט. זיינע אויגן ברייט־צעפענט. ער האָט געפרעפלט תהילים. זיינע הענט — פאַרלייגט פאַרנט. ער האָט געוויסט: אין רחמים בדין. ער וועט נישט קאַנען עפענען דאָס מויל. אין גאַנצן איז ער געליימט. זיינע פיס שאַרעווען אין חלל.

דער רב האָט כסדר זיך אָפגעשטעלט. ער האָט געפילט, ער זינקט אין אַ תהום. גאַנצע שטעט גייען אוועק; נישטאָ וואָס צו טאָן.

אַנטקעגן, אין אַ ווינקל פון זאַל, געשטאַנען איז אונטערגעשפאַרט. אברהם דער גרינער; די גאַנצע צייט נישט אַראָפגענומען דאָס אויג פונעם רב. מיטן אויער, פון דער ווייטנס, אונטערגעהערט די פסוקים; נישט פאַרפעלט קיין וואַרט. דער ניגון האָט געשפרייט זיך אין זיינע ביינער. ער איז געווען זיכער, אברהם, אַז די תפילה פון רב, אין דער לעצטער מינוט, מוז אָנגענומען ווערן. זי צערייסט דאָס האַרץ. ער האָט נישט געוויסט צי דאָס אַלץ איז אַן אמת, אָדער דאָס דאַכט זיך בלויז אים אויס. אַלץ, מיט אים צוזאַמען, שוועבט אין עולם־הדמיון.

ר' אַלטער שעניצער, אין אַ צווייט ווינקל, האָט אויסגעזען נאָך קלענער און ברייטער. עס האָט אים אונטערגעהויבן. פון צייט צו צייט האָט ער זיך צוגעברומט אַ ימים־נוראימדיקן ניגון. ער האָט אַרויסגעשטעלט טריט מיט הכנעה; געפאַטשט מיט די הענט, אַריינגעלאָזט אין זיי דעם קאַפּ און אַרויסגעזיפצט.

ר' אַלטער האָט זיך דערמאַנט, אַז ער איז תמיד דער בעל־תפילה ביי יידן, זייער שליח־ציבור. ער האָט געוואָלט מתפלל זיין, נאָר עס האָט אים געפעלט דער טלית, אַריבערצוציען אים איבערן קאַפּ. ער שטייט ווי אַ נאַקעטער אין יום־הדין. זיין געהילף, האָט זיך אַרויסגעוויזן, איז דער סעקרעטאַר פון יודענראַט — אַ יונגער־מאַן מיט אַן אַרומגעזיימט בערדל, און מיט ביינברילן אויף דער דינער נאָז. ער האָט כסדר געמישט די טעקעס, צוגעוואַרט, דערלאַנגט ר' אַלטערן נייע צעטלען.

צו ערשט האָט געטענהט דער צד פון סטאַנסלאָוואָו. רבי — האָט דער פרעזעס געזאַגט — מיר זיצן אויף דעם אַרט שוין זייט אַכט דורות. אין צפון זענען מיר די עלטסטע קהילה. באַרימטע רבנים, צדיקי עולם, האָבן ביי אונדז משמש געווען.

שוין ר' יזפּלס נאָמען, נאָך איידער ער איז אַוועק קיין אַמסטערדאַם, איז פון אונדז אַרויס — זיך צעגאַנגען ווייט איבער די גרענעצן בכל תּפוצות ישראל.

די סטאַנסלאָואָווער האָבן צוגעגעבן: רבי, די פּויערים פון די דערפער אַרום האָבן נאָך געקאָנט אונדזערע זיידעס, זומערצייט טונקט זיך אונדזער ישוב אין פּרוכטסעדער. די פירות שפּיזן אונדז אין הונגערצייטן. אַזוי אויך איז אונדזער חיונה בצמצום. ווייט פון אונדזערע היימען וועלן מיר די ערשטע אויסגיין. רבי, מיר קאָנען נישט משלים זיין מיט דער בושה פון זיין פּרעמדע.

אין דער צייט פון זייער טענהז האָט די דאָברער געדרייט אין בויך. זיי האָבן געזען ווי דאָס בית־דין האָלט די סטאַנסלאָואָווער פאַר גערעכט. ווען זיי האָבן געדאַרפן זיך דערנענטערן, האָבן ביים רב געציטערט די פּיס. אויף די ליפּן איז אים נאָך איבערגעבליבן אַ האַלבער, נישט־דערזאָגטער פּסוק. מיט דער האַנט האָט ער זיך אַ וויש געטאָן פאַרן מויל. ער האָט גענומען שטעלן וואַקלענדיקע טריט; הינטער אים האָט זיך נאָכגערוקט אברהמל דער פּרעזעס. די אויגן־ווינקלען — רויט. ער האָט באַדויערט וואָס ער האָט נישט נאָכגעזאָגט יעדעס וואָרט נאָכן רב. איצט איז מער קיין צייט נישטאַ. דער דאָברער רב איז שטיינגעבליבן פאַרן טיש. עטלעכע מאָל געפרוווט אָנהייבן, נאָר דאָס קול איז פון אים נישט אַרויס.

דער קאָליביעלער רב, מיטן ברוי־סאַמעטענעם שלאָפּראַק, האָט געוואַלט זיך אויפשטעלן לכבוד דעם עלטערן רב, נאָר ער האָט זיך דערמאַנט אַז ער טאַר נישט. ער איז איצט דער דן יחידי. אַן עול שווערט אַראָפּ זיינע פּלייצעס אין דער שטול.

— נו ?

דער דאָברער רב האָט זיך אָנגענומען מיט ישוב־הדעת. ער האָט געציילט זיינע ווערטער און געזאָגט :

— רב, מיט די פּליטים — זענען מיר מערער, אַ רביס. לייגט אונדז ביידע אויף דער וואַגשאַל — וועלן מיר איבערוועגן. ביי אונדז זענען פאַראַן מער תּיבּוקות של בית רבן; מער יתּומים און אלמנות. יעדער ייד איז אַן עולם מלא. זיי, די אויס־געוואַרצלעטע, קאָנט איר נישט פאַרמשפּטן! רב, איר קאָנט דאָס נישט נעמען אויף זיך! רב!

ער איז ווי אַפּגעטרעטן פונעם טיש.

דעם קאָליביעלער רב, אין זיין חריפות, איז ווי אַ בליץ, דורך אַ רעיון :

“ווי קאָנען פּליטים נאָך אַ מאָל ווערן פּליטים? ווי קאָנען מתים נאָך אַ מאָל, חלילה, שטאַרבן?!” בלויז פונעם פאַרגלייך, האָט ער געפּילט, נעמט אים דורך אַ ציטער. ער האָט פאַררוקט די הענט אין די ברייטע אַרבל.

— נאָך עפעס — האָט דער דאָברער רב אויף ס'ניי זיך אויסגעדרייט — מיר

זענען מיזרחדיקער, בענטער קיין ירושלים. שפעטער זענען מיר פארטריבן געווארן!
דער קאליביעלער רב האט געשפירט, ווי יעדעס ווארט זעגט אים זיך אין
טיפער אין לייב. ער האט געטראכט עפעס איבערצופרעגן, נאך נישט געדענקט
וואס. עס האט אים געדאכט, דעם עיקר האט ער פארהערט; דער דאברער רב האט
דאכט זיך, געדראָט גוזר־תענית צו זיין.

דער דאברער צד איז שוין געהאט אָפגעטראָטן. דער רב האט מיט אַ פאָטשיילע
געווישט זיך דעם שווייס; ער איז אים גערונען פון פנים. ער האט געטאָפט אַרום
זיך. אברהמל האט אים אונטערגעלענט.

אין דער צייט ווען די צדדים פון צפון האָבן געטענהט, האָבן די שליחים פון
דרום געשפירט, אויך דער גורל פון יעדן איינעם פון זיי וואַקלט זיך, עס קומט זייער
ריי. דער לאַטאַוויטשער שליח, הערמאַן, אַליין אַ פליט, איז געווען צופרידן פון
דאָברער רבס טענות. צום ערשטן מאָל האט ער געהערט, אַז עס האָבן אַ באַטייט
די פליטים; זיי קאָנען אַפראַטעווען אַ שטאַט. אויך ער האט זיך דערפילט ווי אַ
ייד, וואָס קאָן באַשטימען דעם גורל פון זיין קהילה. די איברים זענען אים געוואָרן
געשפאָנט. עס איז נישטאָ קיין צייט. עס קאָן זיין צו שפעט. יוסטינאַ, זיין אַרויס־
העלפערין, האט אַריינגעקוקט אין אַלטע פוילישע ביכער וואָס זי האט מיטגענומען.
זי האט געהאט זיי אויסגעשפרייט אויפן טיש; געחזרט פון אויסנווייניק די דאָטעס.
יוסטינאַ האט נישט געווסט צי זי וועט דאָס אַלץ קאָנען אַרויסברענגען.

ווען מען האט הערמאַנען, צוזאַמען מיט איר, שפעטער צוגערופן צום בית־דין־
טיש, האט ער דער ערשטער אָנגעהויבן צו רעדן. אין אַ יידיש פון אַ גר, האט ער
קורץ געזאָגט:

— הער ראַבינער, מיר זענען עקאָנאָמיש בעסער איינגעאַרדנט; מיר נעמען
אויף זיך די באַשפייזונג פון דער צווייטער געמיינדע. הער ראַבינער, אונדזער
הונגער איז פאָרהעלטענישמעסיק אַ זאַטערער. קיין טיפוס איז נאָך ביי אונדז נישטאָ.
ביז איצט האט יעדער פון די צדדים זיך אָפגעהאַלטן פון רעדן אויפן צווייטן.
דעם צד שכנגד דערמאַנט בלוין ברמיזא; געווסט, אַז מיט די אייגענע טענות,
וואָס בעסער זיי זענען — נידערן זיי יענע אַראָפּ ביזן שאול תחתיה. ווי צווישן
יזכור־ליכט, נעמט דער נאָמען פון דער צווייטער שטאַט שוועבן פאַרן בית־דין־טיש.
אירע פונקען צעשפריצן זיך פאַר די אויגן, איבער דער גאַנצער שטוב.

ווען מען האט צוגערופן ר' אַלטערן פון שעניצע, איז ער, געבליבן שטיין. זיין
מויל האט נישט געווסט וואָס צו טענהן. זיין סעקרעטאַר האט אים אונטערגעזאָגט.
ר' אַלטער האט זיך אָנגענומען פאַרן בערדל און מיט אַ מאָל איז ער אויסגעבראַכן

אין א געוויין. א שטילקייט האט זיך אַראָפּגעלאָזט. וואָס מער ער האָט געוואָלט זיך באַרואיקן, פאַרשטעלן זיין פנים מיט דער קורצער באַרד אַרויף — האָט ער העכער געוויינט. ער האָט דערשפּירט, אַן אומבאַהאַלפּנקייט פון אַ קינד; אַן אַנגעזאַפּטער קוואַל ברעכט זיך אַרויס. ער קאָן אים נישט האַמעווען. אַ געקלאַג רייסט זיך. ער האָט איצט געהעשעט אין חלל אַריין. קיינער האָט נישט פאַרשטאַנען די ווערטער וואָס ער ברענגט אַרויס. די גאַנצע עדה האָט אַ רגע דערפּילט אַז די אויגן גייען ביי איר איבער. אַט-אַט וויינט זי מיט. אויך זיין סעקרעטאַר האָט אונטער די ברילן גענומען מיטוויינען אויף אַ קול. משה קראַמאַזש, אין דער זייט פון טיש, האָט אַראָפּגענומען די ברילן און פאַרלייגט די הענט פאַר די אויגן. אויך די צדדים — אַלע אויף זייער אַרט — האָבן זיך צעוויינט. ביי די מיט די נאַקעטע גאַמבעס זענען די טרערן, ווי בערד גערונען פון די פּנימער. דער קאַליביעלער רב האָט געוויסט אַז ער טאָר נישט; זיינע אויגן דאַרפן בלייבן טרוקן. ער האָט געקלאַפט אין טיש, געוואָרנט, איינגענומען. ר' אַלטער האָט זיך צעשלוכצט. ער איז געשטאַנען פאַרן טיש. רבי — האָט ער געפרוּווט אַרויסברענגען און נישט געקאַנט. זיין קול האָט זיך געוויקט אין האַלדן. ער האָט נאַכגעגעבן זיין געוויין.

יב

ווען ש. איז גאַר שפּעט נאָך האַלבער נאַכט, אַרויף אין יודענראַט, האָט ער געטראָפּן אַלע שוין פאַרשוויגענע, אויסגעזעצט אויף בענק, די טירן צווישן גרויסן און קליינעם זאָל — צעעפנט. די לאַמפּן צעלויכטן. די שמאַלע לייזונטענע טעפּיכער אויפן דיל — ליידיק, אַן טריט. ער האָט אַן איבעריקער זיך פאַרנומען אין אַ ווינקל, צוגעפלאַט-שיקט צו דער וואַנט; געשוויגן צוזאַמען מיט אַלע. ער האָט דערפּילט, אַז עס זענען מער נישטאָ קיין רייד; זיי האָבן זיך אויסגעלאָזט; זיי זיצן, די עלטערע יידן, די פירער פון די שטעט — ווי אויסגעדערענגט. יעדער אין זיין ווינקל — אַריינגעלאָזט דעם קאַפּ צווישן ביידע הענט, אָדער אַנגעלענט אים אויף דער דלאַניע; די אויגן אָפּענען, פינטלען אין איין אַרט; זיי באַוועגן זיך נישט. די אויערן — ווי איינגעהערט. אַ שטילע זשומעניש האָט מיט אַ ציטער דורכגענומען דעם זאָל. ער האָט געזוכט אין דער ליידיקייט וואָס זייגט אין זיך אַריין, פילט זיך אַן. נישטאָ ווער עס זאָל איבעררייסן די שוויגעניש.

דער קאַליביעלער רב האָט זיך אויפגעשטעלט; אַ קלאַפּ געגעבן אין טיש: — רבותי, איך בעט צוריק פאַרמאַכן די טיר; מיך לאָזן אַליין. עס איז שוין די דריטע אשמורה.

פריער אַ גאַנצע נאַכט, בעת די דין־תורה איז אָנגעגאַנגען, האָט ש. זיך געדרייט איבער די אויסגעליידיקטע געטאַסגאַסן, געגאַנגען פון איינער אין דער אַנדערער; פון צייט צו צייט — אַרויס צו די מויערן; פאַרנומען זיינע אייגענע טריט. ווי תמיד זענען די מענטשן, אין דער שעה, לאַנג שוין געשלאָפן יעדער זיין שלאָף. דאָרט, הויך — די יודענראַט־פענצטער פאַרהאַנגען, דורך די שווערע קורטינעס צעשווימט זיך אַ בלאַס געבלעכע שייך, ווי פון ליכט־פלעמלעך, און דאָ, פון יענער זייט גע־קאוועטע לאַדנס — רייסט דורך זיך אַ שנאַרכן; אַ שטיל פישטשען, ווי פון מיין אין ווינקלען; דער ווינט וויקלט זיך, בלאַזט דורך די שפאַרעס; עמעצער רעדט אַרויס פון שלאָף. אין דער געפרוירנקייט, קאָן קיינער נישט אַראַפּשטעלן דעם פוס אויפן דיל. עס פייפט דין אין די אויערן. הענט האַלטן מער זיך נישט איינע אין דער אַנדערער, צוזאַמען ווי אַ נעץ איבער דער ערד, פון וועלכער מען קאָן נישט אַרויספאַלן. זיי נידערן טיף אין שלאָף; יעדער — שוין אַליין.

ער איז געגאַנגען ווייטער, ש., אין דער פינצטערניש, און זיך דערמאַנט אין דעם בלינדן, וואָס האָט געוויינט פאַר נאַכט, אין ראַג. ער האָט געצויגן צו דעם אָרט. עס איז געווען ליידיק, עס איז אים איינגעפאַלן, אַז זיי, די בלינדע, זענען אין געטאָ — אין אַ געטאָ. זיי זענען בלויז ביי נאַכט, ווען זיי זענען אויסגעצויגן אויף די געלעגערס. זיי טאַפן דורך די פינצטערניש. די צייט האָט פאַר זיי זיך געענדיקט פריער.

ער האָט איצט זיך געדרייט אין די הייף, געשנאַפט צו די טירן. אַ רגע האָט אים געדאַכט, אַז פון דער ווייטנס הערט מען געדיכטע טריט, ווי פון זשאַנדאַרישע שטייול; עמעצער גיט אַן איינצלנעם געשריי. אַלץ איז פאַרשוויגן, אַ שטילקייט ווי וואַלקנס, גייט אָן, אַן פיס. ער האָט געווסט, אַז ער פאַרנעמט די טריט פון גאַט; ער קומט פון אַלע ווינקלען. דאָס גייט ער צו די קינדער אין די פינצטערע שטובן, זיין מיט זיי.

אין יענער נאַכט האָט דער הימל נידעריק זיך אַראַפּגעלאָזט; די וואַלקענעס — כסדר פאַרבייגעצויגן; געוויקלט זיך שווערע, האָרט איבער די דעכער; זיי פאַרביי־געווישט. ער האָט פון זייער טיפקייט פאַרנומען ווי אַ ברומען. פון אויבן האָבן זיך באַוועגט שנירלעך, אַראַפּהענגענדיקע פון דעכער און באַלקאַנען; ווייזערס אין די ליידיקע ראַגעס האָבן געוויזן דעם וועג; אויף זייגערס זענען זיי געווען פאַרשנייעט, איינגעפרוירן.

מיט אַ מאָל זענען די איינצאַפנס צעגאַנגען. אַ שטורעמווינט איז אָנגעקומען.

אלץ אויסגעקערט אין דער לופטן; אויפגעדרייט; געמאכט טאנצן. פון אלע זייטן האט איצט דער הימל זיך אויפגעשניטן מיט א לאנגן חלף; בייער מיט די שטאמען געמאכט אויפציערן ביז זייערע ווארצלען. אין דער באַלויכטנדיקייט האט ש. געזען, זיי ווארפן זיך אויף; אויבן רייבן זיי מיט די קעפ פיייערדיק ארויס דונערן; מיר ווערן באַלויכטן מיט אַן אומענדלעך ליכט. אַ מורא איז אים באַפאַלן. עס האט אים געדאַכט אַז די נאַכט דונערט אַזוי אַראָפּ אויפן געטאָ. באַלד האט פון אלע זייטן אַ רעגן גענומען טריפן. פון רגע צו רגע זענען געוואָרן וואַרעמער די טראָפּנס. זיי האָבן אַראָפּ גערוישט געדיכט, ווי אַדורך די פיייערן. עס האט איצט אַראָפּגעזעצט אַ כליאַפּ. אַ הייסער רעגן האט פון די נאַסע צווייגן זיך געוויקלט אין אַ נעפּל; געגאַסן; אויפֿ געברייט ווי נאַדלען. אַ פאַרע זעצט פון דער ערד. אלע שווימען אין אַ רויכיקן ים. אַן אַדורכגעווייקטער, האט ער זיך אַוועקגעשטעלט אויף אַ שוועל; די געטאווענט — באַלויכטן, אויך די הייזער. אפשר וועט אלץ זיך אַוועקקאַלערן פון אונטער אונדז ? שוין קיין מאָל וועלן אונדזערע פיס זי נישט אַנרייך, די ערד.

ש. האט געהערט ווי דער הייסער גאס זעצט אין די בלעכענע דעכער; פויקט; וועקט אלע אין די בעטן. די אויסגעצויגענע ביינער זענען הייס. די הימלען לאָזן זיך אַראָפּ צעוואַרעמטע איבער די הייזער; פאַלן צו, צו זיי. דער שניי צעגייט. עס רינט. מענער קומען איצט אויף זייערע ווייבער. אַט אין דער רגע ווערט אין די געטאָס אויסגעברייט ווי פון דאָס ניי אַ דור. ער האט נישט געוואוסט, צי ס'איז אַן עת רצון; עס עפנט, אַדער פאַרמאַכט זיך ? צי גאַר זענען די מינוטן לריק.

ווען ער איז שפעטער אַרויף אין יודענראַט, האט ער געטראָפּן פון אלע זייטן טרוקענע אויגן און בערד. קיינער האט מער נישט געוויינט אין דער דאָזיקער נאַכט. דאָס ליכט — ווי עס וואַלט אלץ אויסגעטרוקנט. ער האט זיך געחידושט, וואָס פון אלע זייטן רינט פון אים קלעפיק; אויף אונטן; זיין קליידונג גלאַנצט אָפּ, ווי אַ צעוואַרעמטע בלעך. ער האט אַריינגעקוקט אין צווייטן צימער. אויך דאָרט זענען אלע, בראש מיטן קאָליביעלער רב, געזעסן מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ, ווי געמישפטע.

שפעטער האט דער קאָליביעלער רב, אַליין אין חדר, געזען פאַר זיינע אויגן, ווי די שטעט מאַרשירן פאַרביי. דאָס פאַרלאָזן גאַנצע קהילות זייערע היימען; עס גייען אנשים, נשים וטף. מאַמעס טראָגן איינגעטוליעט זייערע שוואַלבן; זקנים — די ספּרית־תורה; זקנות ווערן אונטערגעלענט אונטער די אַרעמס פון יונגע. די שורות ציען. הינטער זיי פאַרבלייבן אויסגעליידיקט די בתי־מדרשים, די חדרים, און די בית־עולםס מיט די טראָגנדיקע בערגלעך; טויטע וולדות שוויילן אין זיי

אויף. אַלץ דערווייטערט זיך. ער האָט, ווי אַן אויפגעברייטער, זיך אויפגעשטעלט
ביים טיש, דער רב. גיך איז ער צו צו דער טיר; אַלעמען גערופן זיך אַוועקשטעלן
אַרום. יידן — האָט ער געזאָגט — איך קאָן דאָס נישט נעמען אויף זיך; איך קאָן
נישט פסקנען; יידן, לאַמיר וואַרפן אַ גורל!

עס האָט זיך אַראָפּגעלאָזט ווי דער בעליק אויף אַלע. מען ווערט צוגעפלאַטשיקט,
קליין. מענטשן זענען אויפגעשטאַנען פון די ערטער; זיך געדרייט. עס רוקט זיך
אונטער די מינוט. אַלע, צוזאַמען מיט דעם בנין, רייסן זיך אָפּ פון אַרט. יידן האָבן
פאַרבראַכן די הענט; נישט אַרויסגעלאָזט קיין קולות. עס איז שוין געווען ביים סוף
פון דער לעצטער אשמורה. משה קראַמאַזש האָט געשיקט נאָך שמשון סופר מיט דער
רויטער באָרד. ער איז גיך געקומען — אַ שווייגער, צו קיינעם נישט געקוקט. שמשון
האָט זיך אַרויסגעשאַרט אויף טבילה אין דער פינצטערער מקווה. ער איז אַוועק, לאַנג
געזוימט. מען האָט געוואַרט. ווען ער איז צוריקגעקומען, אַן אָפּגעשיידטער, האָט
ער אַרויסגעצויגן די גענדזענע פעדער, מיט גאַליש־טינט, ווי צו אַ גט כריתות.
פאַר אים אויפן טיש זענען געלעגן די פיר באַזונדערע פאַרמעט־צעטלען מיט ליי-
דיק־געוויירעוועטע שורות. דער סופר האָט ביידע עלנבויגנס, איינעם קעגן אַנדערן,
צעלייגט איבערן טיש. די הענט האָבן פון ביידע זייטן, ווי צוויי לייבן אויפן אַרֶון
קודש, געגרייכט צו זיך. ער האָט איינגעטונקען די געשניצטע פעדער, און מיט
געציקלטן כתב, לויטן אלף־בית, גענומען אויפשרייבן די נעמען פון די פיר קהילות

קדושות;

דאַברע,

לאַטאַוויש,

סטאַנסלאַוואַו

און —

שעניצע.

דער בית־דין שמש האָט נאָך דעם מיט אַ ציטעריקער האַנט יעדעס צעטל־קודש
אַריינגעלייגט אין דער טיף פון צוויי שוואַרץ־סאַמענענע קאַפלען. אין איינעם —
דאַברע מיט סטאַנסלאַוואַו, און אין צווייטן — לאַטאַוויש מיט שעניצע. דער
קאַליביעלער רב, מיט אַן אויסגעבלייכטקייט, וואָס האָט באַזונדער בולט געמאַכט
די זיידנקייט פון יעדער האַר אויפן פנים — האָט אַ שטייענדיקער, אַליין געהאַט
די השגחה. אַלץ אין אים איז אָפּגעשטאַרבן, ווי ער וואָלט געשטאַנען פאַרן אורים־
ותומים. דעם שמש פינגער, ווייסע, זענען געהאַנגען ליידיקע, צעשפרייטע אין דער
לופט פון איבערן קאַפל. זיי זענען געווען גרייט, ווי איבער אַ וואַגאַל. די פרנסים

פון די יודענראַטן האָבן געפילט, ווי די צעטלען פון זייער שטאַט צאַפּלען זיך
אינעווייניק, ווי איבער אַ תהום.
דער רב האָט צוגעזשמורעט די אויגן; אַ געשריי געטאָן:
— גורל לה'!

דער היצעל

פון מיין קינהייט איז אויף מיר געלעגן די מורא פֿאַר היצעלעס. זיי פלעגן קומען אין שטאַט תמיד ווען די זון איז נאָך נישט אַריבער די העלפט האַלב־קיילעך — ס'רוב פֿאַר מיטאָג. מענטשן האָבן זיך אַרומגעדרייט שוין לאַנג אויפגעשטאַנענע, אָבער מיט ווונדער נאָך אין די אויגן; ווי זיי וואַלטן זיך ערשט געגרייט אַריינלאָזן אין טאָג. אַזוי זענען געשטאַנען די סוחרים פֿאַר די געשעפטן. פרויען, שוין לאַנג אַרויס פון דרימל, זענען געגאַנגען איינקויפן. יונגע מיידלעך, ווי ערשט אויפגעוועקטע, מיט פוילן גאַנג אין די פיס־שענקלעך, נאָך נישט גאַנץ אויסגעגענעצטע — זענען אַריבער די גאַס. קינדער, פֿאַרשפעטיקטע אין דער פרי אין די שולן, זענען צוזאַמען אַנגעגאַנגען מיט זייער שפיל אין הייף. זייערע שוין נישט פרישע קולותלעך זענען אַרויס, האָבן זיך געצויגן ווי אַ דיגע געץ איבער דער שטאַט, און — דעמאָלט פלוצעם האָבן זיך באַוויזן די היצעלעס.

ס'רוב זענען זיי געקומען צו דריי. דער היצעל אַליין, אַ באַוואַנסעטער מיטליאַרי־קער גוי, מיט וואַסערדיק־גרינע אויגן, געלע וואַנצעס, אין אַ בלוי היטל איבערן קאַפ; דער דאַשעק — אַ גלאַנציקער, און מיט אים — צוויי יונגען. קודם, האָט זיך געזען, עס שלעפט זיך אַריין אין גאַס פון ווייטן פֿאַרדריי — אַ געשפּאַנגט פּערדל, נאָך דעם ציט זיך מיט אַ וואַגן. דאָס פּערדל — ס'רוב אַ ווייט, אַן אויסגעדאַרטס, די זשעברעס אין דרויסן; אַן אויסגעריבענע גלאַטע פעל מיט אַפענע ווונדן. דאָ און דאָרט זענען געקראַכן אין דער רויטקייט, ווי זיי וואַלטן זיך טיפּער איינגעקעכערט — זשמעניעס פליגן, דאָס פּערדל האָט קוים געשטעלט טריט. מיטן שיטערן וויידל האָט עס געשמיסן אין דער פעל אויף פֿאַרנט, געפּרוווט זיך אַפּטרייבן, און די פליגן אין דער לופט האָבן כּסדר זיך מיטגעדרייט, ווי מיטן רוקנדיקן זיך ריה. זיי האָבן זיך געשטעלט אויך אויפן פּערדלס טריפּנדיקע אויגן, וואָס האָבן געלאַצט פייכט, ווי פֿאַרנטיקע פענצטערלעך. אַזוי האָבן זיי אַרומגערינגלט דעם קריכנדיקן פֿאַרויס, גוף. אין מיטן פון וואַגן איז געזעסן דער היצעל, וועלכער האָט געהאַלטן די לייצעס, און פון ביידע זייטן, מיט אַראַפּגעלאַזטע פיס — די צוויי יונגען; הויכע ברייטפליי־

ציקע, אין די בלויזע קעפ, מיט קורצע שטרויהאָר, און פלינקע שמאַלע פיס אין לעדער. אין זייערע הענט — בייגעוודיקע שטעקנס.

געווען זענען דאָס אייגנטלעך נישט קיין שטעקנס, נאָר לאַנגע שמאַלע בייטשן מיט שטריקלעך ביי זייער סוף; אויבן אין עק — פאַרצויגן אין אַ מעשן רינגעלע. ווען זיי האָבן דערזען, די יונגען, פון ווי-ווייט אַ הונט, זענען זיי אַראָפּגעשפרונגען גיך פון וואָגן און געלאָזט זיך יאָגן נאָך אים. זיי האָבן דערביי געהאַלטן פאַרויס, אין דער לופט, די לאַנגע בייגעוודיקע שטעקנס. דאָס שטריקל אין עק אויבן האָבן זיי פאַרוואָרפן אַרום זיין האַלדז. זיי האָבן עס איינגעצויגן אין דעם רינגעלע, און דער הונט, אַ געכאַפּטער, האָט מיט די פיס זיך גענומען וואָרפן אין דער לופט. זיינע שמאַל-פאַרמאַכטע אויגן האָבן קאָנוולסיוו דיין געציטערט. מען האָט דערקענט, פונקען פליען פאַר זיי אין קיילעכדיקע רעדער וואָס צעפאַלן זיך.

אַזוי, אויפן שטעקן אַ הענגענדיקן, האָבן זיי אים געבראַכט ביזן וואָגן. אין זיין גאַנצער לענג איז געלעגן דער פאַרמאַכטער קאַסטן. דער הויפּט-היצעל האָט זיך אויפגעהויבן; דעם צולען אונטער זיך געעפנט, און נאָכן אַריינזאָרפן דעם הונט אינעווייניק — באַפרייט זיין האַלדז פון דער איינגעצויגענער בייטש. מיט פאַר-מאַכטע אויגן און אַן אויפגעהויבן קעפל האָט דער הונט, שוין פילנדיק דעם באַדן אונטער זיך, נאָכגעעבן. דער היצעל האָט ווידער זיך געזעצט אויבן, איבערן פאַרמאַכטן טירל, און איז געפאַרן ווייטער.

פאַרויס פאַר אים, פון ביידע זייטן שאַסי, אויף די טראַטוואָרן, האָבן איצט צעהיצטע געאיילט די היצעלעס, מיט אויגן אַריינגעזעצטע אין די היף, אָפענע פלעצער און ווייטקייטן. שנעל איז די גאַס געוואָרן פול מיט אַ וואַיען, מיט געש-רייען, מיט אַן אָפּגעהאַקט, ווי אַ קריצן מיט די ציין, בילן; מיט האַרטע טריט, הילכיקע, פון נאָכיאָרעס, און ווייכע פיס, אַנטלויפנדיקע, וועלכע ווישן סאַמעטנדיק פאַרביי. איבער אַלעם — איינשניידנדיקע זיך אין דער לופט — געפייפּערייען פון בייטשן. פון אַלע היף זענען אָנגעלאָפן די באַלעבאַטיים און נאָכגעשריגן זייערע חיות, אַז זיי זאָלן שנעל אַנטלויפן. זייערע ליפן האָבן נאָכגעשמאַטשקעט; די פינגער אין מויל — נאָכגעפייפט. אין איין אַטעם זענען זיי נאָכגעלאָפן; פאַרשטעלט מיט זיך דעם וועג די היצעלעס. די הינט זענען געצויגן פאַרויס. נישט איין מאָל האָט דער וואָס איז געזעסן איבערן צודעק, שנעל אַרויפגעטאַן אַ שטיין אויבן; אַליין אַראָפּ פון וואָגן, האָט ער מיט זיין בייטש זיך גענומען יאָגן נאָך אַן אָפּציענדיקער, קלענער-געוואָרענער אין אַנטלויפן. פיר פּיסיקער חיה. זי איז איצט געווען אַראָפּ-געזעצטער; די זון, ווי אַ גלאַנציקע לאַטע אויף איר פעל, דער ווידל נידעריק אַראָפּגעלאָזט. פון אַלע זייטן האָט מען זיי איצט געטראָגן, די הינט — גרויסע,

שווערע, און קליינע, לייכטע — זיך שטיקנדיקע אויף די עקן פון די לאַנגע שטע-
קענעס. מען האָט אַרויסגעזען זייערע וויסלעכע בייכלעך, און די איינגעצויגענע
פיר פיסלעך. ווי פאַנג האָט מען זיי געוואָרפן אין דער לאַקערנדיקער עפענונג,
וואָס האָט ווידער שנעל זיך פאַרמאַכט פון אויבן. די גאַס פול געווען איז מיט
בהלה, מיט די געמישטע קולות, מיט דעם לויפן און — מיט אַנזאָג.

נישט איין מאָל איז געשען, די יונגען האָבן אויף זייערע לאַנגע שטעקנס אויך
געכאַפט אַ קאַץ. זי איז געבליבן הענגען אויבן אויפן עק — אַ קורצע, מיט איר
קליין קעפל איינגעצויגן, שוין ווי אַן אָפענער שאַרבן. אירע שאַרפע ציין — אין
דרויסן. ס'רוב איז דאָס געווען אַ קאַץ אַ דיקע, מיט אַ געדיכט, שיינ פעלעכל. אירע
האַר, קאָפּיער האָבן זיך געשטעלט קעגן דער זון. זייער ווייס און שוואַרצקייט —
נאָך בולטער, נענטער.

צוזאַמען מיט אַנדערע קינדער, בין איך נאָכגעלאָפן דעם וואָגן, וואָס איז, ווי אַ
מתים-עגלה, געצויגן פון גאַס אין גאַס. דאָ האָבן מיר באַגלייט פון הינטן און דאָ
געלאָפן פאַרויס; זיך געפלאַנטערט צווישן די פיס פון די צעיאַכמערטע היצלעס,
צווישן זייערע שנעלע טריט; איינגעזאַפט די ריחות, אַרויסגעלאָזט דורך די צעשראַ-
קענע הינט. דער עיפּוש, שאַרף-פאַרדומפן, איז געפלאַסן פון צווישן די פעלן. ווידער
זענען מיר געווען הינטערן וואָגן. מיר זענען איצט געגאַנגען נאָענט, ווי באַגלייטערס,
הינטערן לופט-פענצטערל פון לאַנגען קאַסטן, וואָס איז געווען פאַרדראַטעוועט,
געפלאַכטן אין דער לענג און ברייט. דורך דעם קוואַדראַט — אין דער גרויס פון
עטלעכע קעפ — האָבן מיר געזען פאַרנט, באַלד הינטערן דראַט, פאַריאַכמערטע
הינט מיט אויפגעריסענע אויגן, מיט אָפענע גאַווערנדיקע מיילער; די צונגען אַרויס-
געבלעקט. זיי האָבן אויך אינעווייניק זיך נישט אונטערגעגעבן; געלאָפן אַהין און
צוריק אינעם וואָגן. זיי האָבן כסדר זיך געטוישט. מען האָט געזען הינט דערשלאַגענע,
שטייענדיקע אויף איין אַרט; טייל, זיצנדיקע אויף די לאַפקעס, נאָכן יאוש, בילן
נישט. דער וואָגן פאַרט ווייטער איבער די קיילעכדיקע שטיינער פון מיטן שאַסיי —
דאָ פאַמעלעך, דאָ גיך. מען שלעפט זיי. אַלע מאָל איז ער שווערער, דער וואָגן. פון
צייט צו צייט האָט זיך געזען די קאַץ. זי שטייט אַן אַנגעשפאַנטע, די פיסלעך
געשטרעקט; גרייט צום פאַרטיידיקן. אירע האַר — אויפגעשפיצטע, זי איז פול
מיט שרעק פאַר די הינט אַרום זיך, צווישן וועלכע זי געפינט זיך פלוצעם; נאָך
פונעם שטיקן זיך, נאָכהענגענדיק אויפן עק פון דער בייטש, און — פונעם פירן זי
אין דער פאַרמאַכטקייט. איר מויל — ווי עס וואַלט אימהדיק געברומט. זי ציט
כסדר זיך צוריק, געהעכערט צווישן די הינט. באַלד פאַרשווינדט זי, און אַנדערע
קעפ רוקן זיך אַן פאַרן פענצטערל.

מיר יינגלעך האָבן בלויז אָפּגעאַטעמט, אונדזערע הערצלעך זענען געוואָרן לייכטער — ווען איינער אַ הונט האָט ערגעץ זיך געראַטעוועט, ער איז אָפּגעצויגן. ווי אַ פּייל אויסן בויען האָט מען זיך נאָכגעיאָגט נאָך אים, פּאַרוואָרפּן דעם שטעקן; אַט-אַט איינגעצויגן אַרום זיין האַלדז דאָס שנירל אין דעם גלאַנציקן רינגעלע, און ער — אין איין אויגנבליק — האָט זיך אַרויסגעדרייט; אויף די פּיר פּיס — איינס-צוויי פּאַרשוונדן. דער שטעקן איז געבליבן ליידיק, לייכט. די הימלען, גאָר ווייט הינטער דער שטאַט — זיך אַראָפּגעלאָזט. ווידער זענען מיר נאָכגעגאַנגען נאָך דער לוויה פון די געבליבענע פּאַרמאַכטע הינט; געפּילט זיך אָפּגעצערטער; מיט אַן אומרה, וואָס איז ווי צעהיצטער קוועקזילבער, אַרומגעלאָפּן אין אונדזערע איברימ. מיר האָבן געפּייפט.

אַנדערש פון אונדז, די יידישע קינדער, זענען נאָכגעלאָפּן די גויאישע יינגלעך. אויך זיי זענען געווען צעהיצט, פּאַררויטלט. אויך זיי זענען געלאָפּן פּאַרויס און פון הינטן. אַנדערש פון אונדז, זענען זיי אָבער געלאָפּן ווי צו הילף די כאַפּערס; גע-רייצטע האָבן זיי געוואָרפּן זיך מיט די גופּימלעך פּאַר די הינט; אונטערגעשטעלט זיי פּיס; פּאַרשטעלט דעם וועג; אַריינגעפּאַלן אין אַ שווייגעניש. אַ כּוח איז אַרויס אויף זיי; זיי געדעקט ווי מיט נאָך אַ שיכט. זיי האָבן געפּיפּן פּאַרביסן ווי ווייט. זייערע קולותלעך האָבן זיך אַריינגעזעצט אין דער לופּט. זי האָט פּאַר זיי זיך געבויען. די היצעס האָבן דערפּילט אַז זיי זענען נישט אַליין; די גאַס בייגט זיך. ווי אַ גראַז גייען אויף פון די טראַטואַרן די שטריקלעך. מיר האָבן איצט מורא געקריגן אויך פּאַר זיי. זייער לויף מיט די פּיסלעך האָט געדראַט.

שנעל האָט דער אַרום זיך געטיילט אויף באַזונדערע שיכטן:

קודם, דער היצעל, וואָס איז געזעסן ווי אַ הערשער אויפן וואַגן, אויבנאָן, מיט אַ נייערער בייטש, אַ גלאַנציקער, אין האַנט. אונטער אים, אין לאַנגן קאַסטן האָבן געבויען זייערע פּיס די הינט. יעדער ריר האָט טעמפּ אָפּגעקלאַפט פון אויבן, אין זיינע געדערעם. נאָך דעם, זיינע געהילפּן, די צוויי יונגען, וועלכע האָבן מיט די אַרבל געריבן די פּנימער; העכערע, פּאַרשוויצטע — געשטעלט טריט; זיך געלייגט לאַנג איבער דער גאַס. זייערע בייטשן האָבן דורכגעצויגן, זיך איינגעשניטן, איבער-געבראַכן דעם חלל; פּאַרוואָרפּענע געגרייכט אומעטום. אַרום זיי, די לויפּנדיקע שקצימלעך, פּאַרוויקלט פּאַרויס, זיך וואָרפּנדיק; אַמפּערנדיק זיך מיט די הינט. די חיות, זיך אַרויסרייסנדיקע, אויפשטייענדיק, האָבן געדרייט. אויסגעצויגן — מיט די קעפּ אויף הינטן; דערבליקט דעם וואַגן, און — גיך אַנטרונען. געלאָפּן פון ביידע

זייטן זענען אויך די באַלעבאַטיים פון די הינט. זיי האָבן אַרויסגעלאָזט שאַרפע קולות, געקווִיטשעט אין חלל, געבויגן די הענט; געוואָרפן פאַרויס נישט־געזעענע טטחים. די הינט האָבן דערפֿילט לאַנגע דינע שמיץ, וואָס ברייען פון הינטן זיך איין אין זייערע פעלן. מיט קרומע אויסגעצויגענע גופים, זענען די פּאָדערשטע אַריין אין הייף, אין לעכער; אַרויס אויף פעלדער, געהיפערט.

און לסוף, סתם, זענען נאָכגעלאָפן מיר, די יידישע יינגלעך, מיט אויסגעברייטערטע הערצלעך. כסדר האָבן מיר זיך צוריקגעהאַלטן. פאַר אַלע האָבן מיר מורא געהאַט: אי פאַר די שקצימלעך, די היצלעס, וואָס האָבן אַריינגעיאַגט ענגער; דעם דרויסן אַרומגענומען מיט שטריקלעך, פאַמעלעך אים איינגעצויגן; אי פאַר די הינט, פאַר זייערע באַלעבאַטיים, וואָס האָבן פאַרשפרייט ברייטקייטן אונטער די פיס; אַלץ געלאָזט אַרונטער אונטער זיך אין געאיייל. מיר אין צווישן האָבן נישט געפֿילט די ערד, ווי זי וואָלט זיך געהויבן אונטער אונדז; אונדז העכער דערלאַנגט, און צוריקגעפּאַלן.

פלוצעם איז דאָס געשען: איידער מיר האָבן באַוווּזן צו קוקן, געווען זענען מיר אַרומגערינגלט פון הינט. שורות איבער שורות האָבן געהיפערט וואָס ווייטער אַוועק פון וואָגן — אין לאַנגע אויסגעצויגנקייטן. מיר, די יינגלעך, האָבן דערזען, ווי די הינט פון הינטן שטיפן אָפּ מיט זייערע לאַפקעס די דראַטענע געץ; מיט די פיס פאַרויס שפרינגען זיי פון דער צעעפנטקייט; זיי ציען פון פענצטערל — אָן אַ שיעור, איינער נאָכן אַנדערן — גלייך אויף אונדז. זיי טאַנצן אַריין אַלע מאָל פרישע צווישן די פיס פון די נאָכגייער. דער היצעל אויפן וואָגן דערווייטערט זיך, איז אויסגעדרייט; ער רוקט זיך פאַרויס. עס האָט זיך אַנגעהויבן אַ דריקעניש: די קינדער געטראַגענע צו ביידע זייטן גאַס, די הינט צווישן אונדז — אויף פאַרויס. אַ שטופעריי מיט די קעפּ, אַ האַווקעניש, אַ לויפנדיקער געוואָרטש. די שורה ברייטערט זיך אויס — צו צוויי און צו דריי; אויך די לענג — ווי זי וואָלט זיך אויסגעצויגן. די ערשטע הינט זענען שוין גאַר ווייט, אויבן. מען מוז אויפהייבן דעם קאָפּ זיי צו זען. הינטער זיי — נאָך און נאָך. אַלע מאָל מער. זיי ציען פאַרטאָן, יעדער פאַר זיך, פאַרויס. אויך די קאָץ איז אין צווישן. זי שפרינגט אַרויס און אַריין, ווי זי וואָלט פאַרלוירן דעם וועג. איר פעל אויסגעשפרייט נידעריק ווי ביי דער ערד, איר קעפּל — מיט וואַנזין. זיי לויפן אַלע אונטער די קולות. זיי מאַכן זי שמאַלער, אויסגעצויגענער, די גאַס. אַלץ שטעלט זיך אָפּ, האַלט אויף אַ וויילע איין דעם לויף.

אַבער איידער נאָך מען באַוווּזט זיך אומצוקוקן, בייגן זיך שוין פון ביידע טראַטואַרן די הויכע געהילפן. ווי פישערס פאַרוואַרפן זיי די שטעקנס איבערן

שאָסיי זיי זענען אויס, געבויגענע, אַראָפּגעלאָזטע, ווי ווענטקעס איבער אַ פּליסנדיקן טייך. באַלד הייבן זיי, ציען אין דער הייך, די בייטשן, מיט נאַכהענגענדיקע לאַנגע צאַפּלענדיקע הינט אויף די עקן. דער וואָגן שטייט. ער וואַרט. די היצלעס בייזע וואַרפן געשיקט די געכאַפּטע הינט אין לידיקן קאַסטן. דער הויפּט־היצעל גייט אַראָפּ פון וואָגן. דאָס מאָל פאַרלייגט ער פאַרויכטיק דעם שטיין איבער דער קלאַפּע אויבן, און רינגלט אַרום דעם וואָגן. ער פאַריכט פון דרויסן די צעריסענע דראַט־שאַטקע. די אויגן פון די פרישע הינט אינעווייניק קוקן אויף זיינע הענט. מיר לויפן הין און צוריק. טייל הינט אַנטלויפן נאָך ווייט. די רייע אויבן ווערט שמאַלער, שיטערער. אַ הינט, גאָר ווייט, לויפט איינער אַליין. ער בילעט פאַר זיך אין דעם פאַרויס. די יונגען טראָגן שוין אויף די געבויגענע שטעקנס פרישע, צום צווייטן מאָל זיך וואַרפנדיקע הינט.

מיר יינגלעך זענען איצט געאַנגען אויסגעלאַשענע. מיר האָבן מורא געהאַט צו טראַכטן וואָס מען וועט טאָן ערגעץ ווייט מיט די געפירטע אין וואָגן. קיינער פון אונדז האָט דאָס נישט גענוי געוואוסט. מיר האָבן דאָס געלאָזט נישט פאַרענדיקט. געשראַקן האָבן מיר זיך איבערצופּרעגן. די טעג שפּעטער האָבן ווידער זיך פאַר־צויגן מיט זוניקייט איבער די לעכער. ווידער זענען מיר פאַרוונקען אין שפּילערייען, נאָר עפעס אין אונדז האָט זיך אָפּגעזעצט. די אויסגעליידיקטיקייט פון וואָגן האָט אונדז געהאַלטן ווי מיט אַן אומגעזענענער קייט, נישט אָפּגעלאָזט.

דאָס אַלץ האָט ש. זיך דערמאַנט, ווען ער איז איצט אַליין געלאָפּן, מיט צעפּלאַ־שעטע האָר, איבער די גאַסן, ווי אַ גערודפּטער פון תּמיד, אין אַ נעפּל צווישן איילנדיקע געשטאַלטן. פרייטיק. פון באַלד אין דער פּרי איז די שטאַט אַרומגע־רינגלט. מען ווייסט, קייטן נאָך קייטן דערנענטערן זיך יעדע מינוט פון די פעלדער. טריט — באַטשוועקעטע, ווי צוגעקאָועט צו דער ערד. אַלע מאָל שרומפט זיך איין, פאַרקלענערט זיך, דער ראָד אַרומען געטאָ, ווערט איינגעצויגן. ש. צווישן אַלע — איילט; לויפט. עס שטעפן קוילן אין פענצטער, אין ביימער־בלעטער; בוכן פון אויפרייסנדיקע שראַפּנעלן פּלאַצן נאָענט איבער דעכער און שאַסייען. אַ חוץ געקנאַלן פאַר די אויערן, אָפהילכן אין מוח — הערט ער גאָר נישט, נאָר איבערן הימל, העכער און נידעריקער, ציען אין בהלה, אַהין און צוריק — מחנות צעשראַקענע פייגל. ביי יעדן נייעם אויפרייס צעשיטן זיי זיך, ווערן צעשפּרייט אין אַ פּליגל־געפּלאַטער. ווידער נעמען זיי זיך ענגער צוזאַמען, פליען ווי אונטערגעיאַגט דורך אַ מיטאַמאַליקן פּלאַכטעס־געפּאַך. אויך ער, יעדעס מאָל ביי די אויפרייסן — דער־פילט די בהלה וואָס לויפט דורך אים אין גוף; האַלט אים איין.

ש. האָט נישט געוואוסט, וווהין עס פירן די טריט. זיינע אויגן, פון ביידע זייטן, מינגען כסדר פארביי יחידים, האַלבע און גאַנצע משפחות. זיי ציען און פאַרהאַלטן זיך, זייערע פיס — היפערנדיקע, איבער דער ערד. דאָ און דאָרט פאַרשליסן מענטשן די טירן פון הייזער. צוליב איילעניש, טרעפן די פינגער נישט אַריין. אַ ווינט בלאָזט. זי ווערט אויסגעצאָפּט, די שטאַט. אַ געפייפּעריי אין די אויערן. ש. ינס מויל אָפּן. פּולווער־ריחות דרינגען אין האַלדן, רייסן זיך אַרויף. ער האָט זיי געשלונגען. דער געקנאַל — נענטער. ש. פאַרהאַלט זיך. אַ יינגעלע פון אַ היימיש פאַרפאַלק, אַ בן־יחידל, האָט זיך פאַרבייגעדרייט, אויפגעהויבן צו אים דעם בליק. אַ רגע האָבן זיי זיך דערזען. דער קליינער האָט געקייטע צוקערלעך. ש. האָט צו אים אַריבערגערעדט און גיך אַוועקגעאַילט. אַרום — זיידעס, מאַמעס. אַ צווייטע כוואַליע איבער דער ערשטער. זי צעשיט זיך. אין ווינט וויקלען זיך געוואַלדן, ציען אַרויף; שטרעקן זיך.

מיט אַ מאַל האָבן טיף אין די געסלעך זיך געזען די ברייטע געשטאַלטן, גרין. זיי רייסן אָפּ די טריט, דערנענטערן זיך, ווידלעווען זי דורך, די ערד. שטיקער פייער שפּריצן, צעשניידן בליציק די גאַסן, טיילן זיי אויף פענעצן. אַ פּרישער רויך שווימט אַרויף. דער געאַייל שטאַרקער. אַ ווינט בלאָזט הינטער, יאָגט הייס. די געשרייען — אַפּגעהאַקט. ביי די ווענט דריקן זיך סילוועטן. ער איז שנעלער געצויגן אין דער ענגשאַפּט. הינט, פאַרויס — שניידן אין ווינט זייערע פיס, אַיילן גיך. די באַלעבאַטיים נאָך. אַ געוואָי. מענטשן, אַרויפגעהויבענע, ציען נאָך אַן אויגנבליק זיך אויס. מען שפּרייזט זיי אַריבער. ש. האָט באַנומען, די זייגערט אין די יידישע שטובן זענען איצט אַלע שטיינגעבליבן. אין די בתי־מדרשים האָבן זיך פאַרמאַכט די טירן פון די אַרון־קודש. אומעטום — צו. די אויפרייסנדיקע פייער־שטיקלעך פליען געדיכטער. ער — אין דער מיטן. ער שטייט. ער איז אַריין אין אַ הויף, אַרויס פון דער אַנדערער זייט. ווידער קוילן אַרום אים. דער לאַנגער טייך אין ביידע זייטן שפּרייט זיך פאַר זיינע פיס. דאָס שמאַלע בריקל אַנטקעגן — פאַרוואַרפּן. אין זייט אַריין אין מיטן, איבערן וואַסער. דער טייך אַנגעשטעקט מיט האַלבע מענטשן — פון איבערן בויך אַרויס. קעפּ — איבערן וואַסער. שאַרווענדיקע סטאַטועס. פון דער ווייטנס, פון ביידע זייטן — נעפלען איבער די בריקן. געשרייען שווימען זיך אַראָפּ. פיס רוקנדיקע, גייען. זיי ווערן געפירט. זיי מיניען. אַלץ פאַרמאַכט; נישט ווענדן זיך — נישט רעכטס, נישט לינקס. שאַסן גרייכן; פאַלן איבערן וואַסער, שיטן זיך האַגלדיק, פלאַצן אויף; שפּריצן ווי אַ רויטער רעגן. אונטן, אין דער גאַנצער לענג — טונקען זיך אַראָפּגעלאָזט, קעפּ. האָר ווייקן. זיך שפּיגלענדיקע רעדער קיילעכן זיך — קלענערע און גרעסערע; צייכענען זיך אַרום פּנימער, אויגן.

וויס; צעפליסן. צעפלעך שלענגלען אויבן זיך עלאסטיש. ש. לענגאויס דעם טייך, האָט געטראָטן אַהין און אַהער; איינגעצויגן ווי אין אַ פעטליע. אַלע מאָל ענגער. מען הערט, גאַנצע מחנות דערנענטערן זיך פון פיר זייטן; גייען דורך די שטובן, שלעפן אַלץ מיט. אין דרויסן מישן זיך טעמפ קולות, באַהעלמטע קעפּ, מונדירן, דיקע, און — לויזע גופים, נידעריקע ווי געבויגענע אונטער יענע — צו דער ערד; קורצע אויפגעשרייען ווי פון אונטער קאַלדרעס. דיקע ביקסן ציען זיך אין דער לופט, שטרעקן זיך פאַרהוילן — אָן אונטערלען — אין גאַסן און פּלעצער. זייערע אויגן, רויטע — לויפן ווייט. גרימאַסעס, פאַרבאַרגענע, טאַנצן אַרויס איבער פּנימער. גופים צייכענען זיך פירקאַנטיק; דרייען זיך שנעל איבער קאַלוזשעלעך, געפאַרבטע. אויסגעצויגענע איברים שפּאַנען אין אויגנבליק זיך אָן, שפּעטן און זינקען, בלייבן ליגן. די ערד קלאַמערט זיי. אַנדערע דורכגעשאַסענע בלייבן שטייענדיק, ווי איבער־ראַשט; בוקן זיך, גלייכן ווידער זיך אויס; נעמען אָן זיך פאַר דורכגענעצטע הענט. מען פּאַנגט זיי אויס. מען פירט די געזעמלעך. אַ בלינדער טאַפט די לופט ווי וויכע ווענט, ער שטעלט אין זיי טריט. ער וויסט נישט וווּ ער איז. נישט ווייט ווערט אַ שטומער געשלעפט — ער וויל מאַכן אַ געוואַלד. דער ווינט מיטן גאַנצן כוח פאַרלייגט אים זיך איבערן מויל. די שטאַט מיט יידן איז איינגעגראָבן ווי אין אַ טאַל. עס זינקט מיט זיי. איבערן פּלאַך שטעקן די בעלי־מום אַפּגעדעקט, אויבן. זייערע פיס — העכער. זיי באַפעלן מיט די גופים. ער ציט פאַרביי די אויפגעפּראַלטע טירן פון אָן אויסגעליידיקטן חתונה־זאַל; די חופּה — אַליין. ווידער איז דער טייך. ער וויל אַפּרייסן די פיס, הייבן זיי צוריק; נישט אַראָפּ אונטער זיך. רויטע וואַסער־אַרטעריעס פּלעכטן זיך דורך אין די שטראַמען; טונקען זיך אונטער. טונקעלע פּאַסן ציען גליטשיק, פאַרגיסן זיי; שווימען ווידער גלייך, שנעל; קומען אַרויס. זיי פליסן איצט אויבן, ווי אַנגעפּילטע אַדערן, אויפגעלאַפּענע. נעבן אים ווידער בערל, דער טויבער. ער הערט גאַר נישט. אַפּגעצוימט אַרום, פאַרשטאַפט ווי מיט ווענט — זיין גוף, זיין קאַפּ. ער קוקט בלויז אַרויס מיט די אויגן, אויפגעריסן. ער ציט זיך צוריק, אויך ש. איז ווידער אויפן הויף הינטער זיך. אומעטום נעמט אים די לופט, אַ שטייענדיקע. מען קאַן פון איר פאַרגליווער נישט אַרויס, נישט זיך באַוועגן. ער שטייט צווישן ביידע שורות הייזער. פון הינטער אַ וואַנט בליקט ער אַרויס, וויל אַפּרייסן דעם גוף. דער קאַפּ זייטיק־געבויגן אין דער העכערונג.

אַנטקעגן זיך גאַר ווייט, אין דער טיפקייט, האָט ער דערקענט דעם מאַרק. ער עפנט און פאַרמאַכט זיך, ווי מיט קלאַפּעס. מען זאַמלט זיי דאַרט איין, די געטרי־בענע קופּקעלעך. ער איז פון אַלע זייטן אַרומגערינגלט, דער מאַרק — הויך, מיט

מאַשיגן־געווער וואָס זיצט. שטאַלענע הינער מיט קיילעכדיקע אויגן־לופעס. זיי האַלטן אים אויך מיט בליק. זיי קוקן צו אים; זענען אים. ער קאָן זיך נישט אַפּרייסן. אַ רגע פאַרט ער, דער מאַרק. ער דערנענטערט זיך אַהער. ער איז אַ פּוילישער וואַגן. ווידער דערווייטערט ער זיך. די יידן קוקן פון צווישן די האַלץ־קראַטן. דער וואַגן וואַקלט זיך מיט זיי, ווערט קלענער און קלענער. פּריש־געטריבענע ציען פאַרביי. זיי זענען אָפּן. אַ געצונדענע זון צווישן זיי לייכט דורך. זיי גייען אָן גאָר נאַענט. ער האָט זיך איינגעדריקט אין דער וואַנט, אַריין אין איר, פאַרמאַכט די אויגן. ער האָט דערפילט זייערע צעלויכטענע שאַטנס. זיי וואַרעמען דורך אויך די אַפּלען, צוגעלענט. ווידער האָט ער אויפגעמאַכט די אויגן, אַפּגעריסן ווי צוגעקלעפטע. ער האָט דערזען, הינטן צווישן זייערע פיס — טרעט דאָס יינגעלע, דאָס בן־יחידל. זיין גאַנג ווי אין חלום, ער הייבט די פיס. עס האָט אים געדאַכט, אַז די קליידער אויף אַלע זענען נישט זייערע; זיי זענען פּרישע; קאַליריקע; לויז ווי אַ הויט. זיי ליגן פּרעמד. ער דערקענט זיי נישט. זוכנדיק, האָט ער דערזען די פּלייצעס פון זיינע שכנים, די טאַמאַשאַפּס. זיי זענען אויסגעגלייכט ווי אַ פאַרקאַן. ערשט ביי נאַכט, נעכטן, האָט דער פּאַטער זייערער געגוססט. די גסיסה האָט פון ביי טאָג זיך געצויגן. די אויגן אין בעט — האַלב־אָפּן. דאָס קישן — צוקאַפּנס. די גרויע באַרד — געש־פּרייט איבערן צודעק, דעם ווייסן, די בני־בית — אַרום. ער שייט זיך פון זיי שוין אויף תמיד. איצט איז ער געבליבן אַ קאַלטע מומיע — אַליין אין בעט, און אפשר וואַלגערט ער זיך, פאַרהאַרטעוועט ווי אַ שטוב־חפץ. זייער גאַנג דאָ דערווייטערט זיך. ווען די זון וועט זיך לעשן — וועלן אויך זיי ליגן. ער וועט אפשר זיך פאַר־וויקלען צווישן זיי. ער האָט נישט געוויסט, ווי שפּעט עס איז; וויפל שעהען עס זענען דורך; צי דער הימל מיט דער זון זענען נישט אויפגעשאַקלט, צעטרייסלט, אויך אַלץ אַרום. עס דעקן זיך אָפּ די ווינקעלעך פון שאַטנס; שטראַלן, ווי פינגער, ווייזן אַריין. אפשר וועט נישט אַוועק דאָס ליכט. אייביק וועלן מיר ליגן אַפּגעדעקט. דערווייל ווערט ער, דער מאַרק, פולער. די גרופקעלעך ווערן אין אים אַריינגעשיט. נאָך אַ געזעמל. מען פירט די דערוואַקסענע יינגלעך. זיי מאַרשירן פון אָן אַנדער אַרט, לויזע. זייערע הענט, הענגענדיק, ווייזן דעם פאַרויס; די אויגן בלאַנדזשען; טאַפּן פאַר זיך די לופט. ש. האָט זיך דערמאַנט אין די קולות פון קראַען. אַ גאַנץ לעבן האָט ער זיי איינגעזאַפט. קראַ — קראַ — קראַ; זיי זענען אים נאַכגעגאַנגען תמיד. איצט זענען זיי נישטאַ. מען הערט זיי נישט. זיי זענען פון אים אַוועק. פון אַלע זייטן דערנענטערן זיך די הימל־ווענט; זיי לאָזן פון הויך אויבן — זיך אַראַפּ; שטעלן אויס זיך אַרום. מען זעט נישט פון יענער זייט, איבער זיי. די ערד אונטער די טריט פון די געפירטע הייבט זיך. זייערע פיס — קירצערע, בייגן זיך; קאַנען

נאך זיך באוועגן. זיי ווערן אריינגעשיבט. ער זעט אויס, דער מאַרק, ווי אַ טראַכט, צענויפגעפלאַכטן. אַלע אין אים זענען זיי איין גוף, אַ פאַרוויקלט-געטיילטער. אַלע, אַ מאַל געבוירענע, אַרויסגעלאָזטע — פאַרדייעט ער ווידער אין זיך צוזאַמען — צום אַרויסגעבן. ער שליסט זיך אַרום זיי. אויך צו אים שטעלט ער אַן, דער מאַרק, זיין ראַייה; וויל אים אַריינכאַפן ענג אין זיין שמאַלן זעאונג-קיילעך, אים צוציען.

ער איז אַרויף אויף אַ בוידעם, געשטאַנען ביים קוימען, צוגעקלעפט; דעם אַטעם איינגעהאַלטן. דאָס פנים — צום חלל, אין דער פוסטיקייט. צעליכטיקט שפיין-געוועב אין גריין-גאַלדיקע זייד-שטיקער — צעדריוולטע מלבושים — זענען געפלוין פאַר אים. אַלע מאַל מער — זיך געצויגן; זיך אויסגעברייטערט מיטן בייג פון פנים — אויף רעכטס, אויף לינקס. ער האָט צוגעדריקט די אויגן, זיך אַרויפגעקבערט מיטן גוף — העכער. אַ וויילע האָט ער זיך געהויבן ביז איבערן דאַך, צו די הימלען. ער שטעקט אַריין אין זיי דעם קאַפּ. עס פאַרהאַקט זיך אַרום. ער בלייבט הענגען איבערן חלל — מיטן גוף אַראָפּ. דער דאַך זינקט נידעריק; די פיס איבער די ברייטקייטן. עס האָט געשאַרעט אין די אויערן. די פיס זענען ווייטער אונטערגעלענט האַרט פון לימיקן דיל. ער האָט זיי אויסגעשטייפט. ער האָט זיך דערמאַנט, אַז אַלע דורות פאַר אים זענען געווען כדי אים צו געבוירן; ער איז זייער תכלית. ער האָט מורא געהאַט, אַז מען וועט זוכן אין דעם קוימען-חלל. עמעצער וועט איבערבייגן זיך איבער דער עפענונג. קאָן זיין, אַז דער ווינט בלאָזט אַזוי פון אויבן — טיף אַראָפּ. עס רוישט אַפּ אין זיין פלייצע. ער פאַרנעמט אין זיך. ער וויל זיך צוקלאַמערן צום ווידערקול. זאָל ער דויערן, דער אויגנבליק. ער וועט הענגען אויף אים מיט דער פלייצע. די שאַסן פון אַרום נידערן אַלע אין חלל, מישן אים, בולבען אויף ווי ווייט. זייער אויפצייטער — פאַרייניקט, פאַרשטייפט. עס בלאָזט, זעצט אַראָפּ, רופט. דער אַפהילך בינדט זיינע אויערן. גאָר נישט קאָן אויפריירן; ער פעסטקייט-צו אויך די הייזלעך, דעם בוידעם. די פייגל דאָ פלאַטערן נישט אויף; זיי באַהאַלטן זיך טיפער. זייערע פליגל שרומפן איין יעדעס מאַל מער. אונטן איז אַלץ אויפגעפראַלט, צענומען; די אַרויפגענג — קרעכצן נישט, גיבן זיך אונטער ביים העכערשטייגן. זיינע פיס קאָנען נישט זיך שטעלן אים אויף די אַקסל. אפשר אַריינוואַקסן זאָל ער ווי אַן אונטערלען צום בוידעם-דאַך; צי גאָר זאָל ער אַליין אַריין אין קוימען; דער רויך אַריבערציען זאָל אין אים. ער האָט גענומען הייבן די פיס, אַריינקלעטערן. עמעצער לאָזט אים, ווי מיט אַ שטריק — מיטן פנים אַראָפּ; די סטאַפעס אויבן אַנגעהאַנגען, פאַרהאַלטן אויף דעם קוימען-ראַנד. די הענט, פאַר זיך; זיי ציען וואָס טיפער אַראָפּ אין דער פאַרהוילעניש. אויסגעבעט איז ער איצט, אַרומגערינגלט פון קוימען; ער

איז אַרומגענומען, אויסגעפלאַסטערט ווי פון נאָך אַ ליימיקער שיכט. דאָס פנים — אויסגעשוואַרצט. ווי אין אַ תהום גלאַצט ער אַריין מיט די וויסלעך. ווידער האָט ער פאַרנומען, אַ שוואַרצער רעש בלאַזט אים דורך ווי אַ שופר, רייניקט אים. ער הענגט ווי אַ האָרן, טריפט אַראָפּ. אַ ווינטל גליטשט דורך לייכט זיין אינגעווייד. ער האָט געוואַלט זיך איבערדרייען אַרויף. נישט ווערן וואָס אַ רגע אויסגעצויגענער; טראָפן נאָך טראָפן זיך אַריינשמעלצן ווי אַ ליכט אינעווייניק. ניין, מען האַמערט, קלאַפט אים אויס. לאַנג, דיין און דינער, ווי אַ בלעך. די פולע קיילעכדיקייט אין קאָפּ אונטן דערלאַנגט זיך שווער, וואָס אַ מאָל אַראַפּצווער. בלויז די אויגן־קיילעכלעך אונטער דער ברעמען־הויט, לויפן שטיל אין אים מיט ווייטיק; געוויכטן פון אַ הענג־זייגער, קיילעכדיק אַראַפּגעלאָזט אונטן. זיי האַלטן־אויף זיין קיום. ער שלאָגט־אויס די אויגנבליקן. מען זעט אים דורך. אַליין איז ער מער נישט אַנצוטאָפּן, נישט צו רירן מיט דער האַנט.

ווען ער האָט גאָר שפּעט געהערט אַ גערויש, ווי עפעס ווייט וואַלט שווער אויפגערירט, זיך אַפּגעריסן פון דער ערד — האָט דער טאָג זיך שוין אַפּגעניגט; גענומען אַוועקציען ערגעץ וווּ אין דער ערד אַריין. אין דעם בין־השמשות איז ער אַרויסגעקומען — ווידער דעם קאָפּ אַרויף. אויף די שפיצן־פינגער האָט ער אַנגע־הויבן זיך אַראַפּלאָזן פון בוידעם. געשפּרייזט, אַנגעהאַלטן זיך אין די ווענט. ער איז שטייגעבעליבן צווישן די שפּאַרעס. קיינער האָט מער אין דעם אַרומיקן חלל נישט גענישטערט. ער האָט געהויבן די אַקסלעך, אַרויפגעקוקט. אומעטום, אַ ליידיקער רעש וואָס דערווייטערט זיך. ער האָט זיך אַפּגעריסן נידעריק; געזען, מען האָט די יידן דאָרט געטריבן ווייט — אַלע מאָל פאַרויס. זי קאַלערט זיך, די עדה, אַרומ־גערינגלט, ווי אַ ראָד אָן אַ קאָפּ, אַריין ערגעץ אין דער טונקלקייט, צו דער ריכטונג פון בית־עלמין. זי איז אַ קרעט אָן אויגן. די פּנימער פאַרצויגן מיטן אונטערגייענ־דיקן ליכט. קיין מת אין שפיץ ווערט נישט געטראָגן. זיי זעען אים נישט. אָן אומגעהויערע כּמאַרע באַוועגט זיך. רייסט שווער זיך אַפּ אַלע מאָל פון דער ערד. ער אַליין הינטער זיי — ווייט, אין אַ העלער ליידיקייט — אַ פינטעלע. אַרום אים — לויז, ווינטיק. צווישן דער ווייסקייט, און זיי דאָרט, פאַרצויגן פון דער אַנקומענדיקער טונקלקייט — שיידן ווי אַ וואַלקן — די פּלייצעס, גרין. זיי הייבן זיך; פאַרקייילעכיקן זיך ווי אַ קייט, רינג אין רינג, אַקסל ביי אַקסל. מיט יעדן טריט ווערט ער איינגע־צויגן, דער ראָד, נעמט זיך צוזאַמען. הענט שליסן זיך אין הענט. ער גייט נאָך ווייט. ער רוקט זיך פאַמעלעך הינטן צווישן די הייזער. ער האַלט כּסדר זיך אַפּ אַ רגע, און זיי דערווייטערן זיך. נישט איין מאָל, פּלוצעם — טרעפט ער זיך נאָענט.

ווי די ערד וואָלט זיך איינגעשרומפן, זיך אָנגערוקט מיט אים. ווען נישט די לופט אין צווישן — וואָלט ער אַריבערגעשטרעקט די האַנט; אַט־אַט אָנגעצויגן, דער־גרייכט. ווידער רוקן זיי זיך אַוועק לויזער, ווי אַ גוף מיט אַ סך פּיס, קאַלערן זיך אַרויס פון שטאַט. העלע פּלעקן, אָפּגעדעקט — בלייבן אויף זייער אַרט, מאַכן פּריי די ליידיקייט. ער קאַן אין איר גיין אַהין און צוריק.

זיי זענען געווען שוין גאַר ווייט. ער איז אַריין אין מאַרק, אין אים; אַרויף אויף די קיילעכיקע שטיינער. עס האָט זיך נאָך געטראָגן פון זיי געדיכט, אַ זיצנדיקע — זייער וואַרעמקייט, זיך געלייגט. צו מאַל האָט זי זיך געשטרעקט צו אים, ברייטלעך. ווי אין היציקע געוויקסן איז ער געטונקען, פּלאַמיק האָבן זיי צו אים זיך געבויגן. האַלב־זיצנדיק האָט ער אין זיי זיך אויסבאַהאַלטן. אַ זיך־שליסנדיקע ליידיקייט אַרום. ער הייבט איבער איר אַרויס די הענט, ווי איבער אַ שטראַמיק וואַסער. זי שפּרייט זיך, די ליידיקייט, מיט די שטיינער געבערגלט ווי ווייט, מיט ברוינע בעקעלעך. ער נייגט זיך, וויל אַראַפּפּאַלן, זיך איינפּלאַטשיקן — נישט לויפן אַהין און צוריק, זאָלן די אויגן זיך פאַרמאַכן, איינטרוקענען זאָלן די פאַריאַכמעטקייט, דער רינענדיקער גאַווער. צי איז ער געפּאַנגען אין דער ליידיקייט? זי גיסט זיך, רוקט זיך אָן — פון אַרום. ער וויל אַריינציען די צונג, נישט פּרייכן, איינקורטשען די אויפגעשפיצטקייט, זיין אַרויסגעהעכערטקייט, די געשפּאַנטע. דער מאַרק, ווי אַ וואַגן, שטייט איצט אָפּן. ער — אין דער מיט — איינער אַליין; אַן אָפּגעצערטער. אַ היץ, ווי קוועקזילבער, לויפט אים אין די איברים. אַט שיט זי זיך אַרויס. ער צערינט אין נאַסע פּלעקן איבער די שטיינער.

ווען עס האָט זיך געעפּנט ברייט דער טויער פון בית־עולם, האָט ער געזען, דער ראַד האָט גענומען זיך אַריינקאַלערן, אַריינפאַלן אין אים. די פּיסלעך באַוועגן זיך גיך. אויסגעצויגן ווערט ער, דער ראַד, נידעריקער. ער שיט זיך, טאַפּטשעט אַריין, ווי אין אונטערשטע כּמאַרעס. אויך דער אָפהילך פאַרטויבט; האַקט ווי מיט פעלנדיקע ציין. באַלד זעט מען זי שוין נישט אַרויס, די עדה. הויך, איבערן טויער, בליצט אויף, ווי אַ שליף, אַ צעלויכטנקייט. אַ געל נידעריק, צעלאָזט, ליכט שפּרייט זיך, דעקט דעם־בית־עלמין. ער האָט געוואוסט, באַלד וועט אויך ער, דער שליף, זיך איינלעשן, זיך איינציען, ווערן וועט טונקל. שוין איצט זעט מען מער נישט די ביימער־שטאַמען, צעשפּרייט אויף ווי ווייט אַרום. זיי ווערן אויסגעלאַשן פון אינע־ווייניק. דער אַוונט הייבט זיך, נעמט זיי אַריין, נאָר זייערע צווייגן אויבן — שפּרייטן זיך נאָך אונטער אַ צעצויגענעם ראַנדבליץ, וואָס בלייבט אַליין — אָן אַן ערד אונטער

די פיס; זי קאלערט זיך אַוועק. אויך די צעהעלטקייט גייט יעדע רגע שוין איין, פאַרמאַכט זיך לענגלעך, ווי אַן אויג.

ער האָט געזען, דער שפּיילער אַרום ציט איצט זיך איין; ווערט שמאַלער און העכער; די גרינע פלייצעס — אַנגעדראַלענער, געבערגלט. זיי שווילן אויף, דעקן זיך איבער אַלץ. זיי פאַרשטאַפּן מיט זיך דאָס טויער און די שפּאַרעס פון פאַרקאַן. זיי קלעפּן מיט זיך אַרום. מען זעט איצט בלויו זיי. אויך זיי וועלן באַלד פאַרשווינדן אין דעם לעצטן בייִהשמות. ווי אויפגעלאַפּענע וואַלקנס — דריוועלען זיי דורכן טויער גיך אַריין. מיטן פאַרנאַכט הייבן זיי זיך איבער אַלץ טונקל. וואַקלענדיק, אַנגעטרונקען איז די געדיכטקייט; זי רוקט זיך אַן פּיס; געשפּרייט איבער אַלץ.

ער האָט איצט באַנומען מיט דער גאַנצער שאַרפּקייט, די יידן — אַלע ווערן דאָרט איינגעזאַמלט; אַראַפּגעבויגן ביזן תּהום — זיי, די לעצטע שטייער ווי אַ מויער. זיי נידערן ווי שטיינער; לעשן, זעצנדיק זיך אַראָפּ. די ערד שלינגט גלאַנציק, פאַרשטילט זיי. אויך זייער זרע — פּרירט איצט איין, ווי פאַרטרוקנטער טוי; גליווערט אין די אויפגעאַקערטע שיכטן; פאַרקלעפט זיי גליטשיק. פאַרהאַרטעוועט ווערן באַלד וועט זי אויף תּמיד. איצט הערט מען בלויו דאָס שיטן זיך פון תּהומות. זיי ברעכן זיך, דעקן זיך אַפּ און איין.

דער גאַנצער בית־עולם אַרום, האָט ער געוויסט, איז שוין צעעפנט. ווייסע שיידלעך, אויפגעאַקערטע, שמיכלעך לויז אַרויף, זאַפּן איין. ווינטלעך שנאַפּן אינע־ווייניק אַרום. ער האָט באַנומען, אַז דאָ און אין אַרום פעלט דער יתום. ער איז נישטאַ. אויך אויף צוריק גראַבט מען זיי אַלע איין אונטער די תּהומען. בלויו פרעמדע דרייען זיך אויבן, ציען פאַרביי איבער דער אַפּגעדעקטקייט זייערע אַטעמס. זיי בלאָזן; מיט די נאָזלעכער שניידן זיי זיך איין דין, ווי די ווינטן.

אין אַכט טעג אַרום איז ער געפירט געוואָרן, ש. מיט דער לעצטער גרופע. זיי זענען אַדורך די בריק וואָס צעטיילט דאָס געטאַ. אַ שוואַרצער וואַלקן האָט זיך אַראַפּגעלאָזט, איינגעוויקלט די שטאַט און איר אַרום. מען האָט אַרויסגעזען בלויו די בעטאַנענע בריק־פּיס, געוואַשן אין טייך. דאָס וואַסער — שווימיק־גריין, ווי געדיכט־קלעפּיקע ראַפּע, וואָס בלעזלט זיך, בולבעט ווייסלעך, צעוואַרעמט. ער האָט געוויסט, אַז צום לעצטן מאַל שטעלט ער אַריין די טריט אין חלל, שניידט אים. טוויזנטער יאָר האָט זיין עדה דאָ אים געווישט מיט זיך, געווען ממשות. זייערע נאָך נישט איינגעשטילטע קולות אַפּגעהילכט האָבן, זיך זעצנדיק — פון דור אין דור, ווי קברים איבער קברים. איצט ווערט ער געפירט צווישן די געבליבענע.

זיי גייען אלע ווי ליכט מיט געלע פלעמלעך אויבן. באַלד וועלן אויך זיי ווערן איינגעלאָשן. אַלץ וועט דורך איבער זיי. אונטער אים איז איצט געפלאָסן דער טייך, די סרעברנאַ; אַ פאַרהיקעטער — דאָס וואַסער כסדר פאַרהאַלטן; אַריינגע-רוישט מיט געבלעזל, ווי געהאַווקעט אויף די ריזיקע, נישט-אַפטרעטנדיקע גופים; זיי געמיטן, איבערגעאַנגען. ער האָט אַראָפּגעקוקט טיף, געוואַלט איינשטעכן זיך מיט די אויגן. ער האָט פאַרנומען שאַרף זייער ריח, אַרויפגעזעצט צו אים, אים זיך איינגעדרייט אין דער נאַז; מיט צעפאַלנדיק גרינלעך-שווימיקע שטראַלן זיך געש-טרעקט צו דער בריק, ווי געוואַלט אים פאַרהאַלטן. זיי זענען געלעגן, די גופים, אויפגעשוואַלענע, אַנגעבלאַזן, אַרויפגעהויבן — גאַר נאַענט; ווי מיט פרעמדע האַר-בינטלעך — גרייזן; מיידלעך — מיט זייטיק-גלאַזיקע אויגן, און קינדער — אין איין אויגנבליק אַדורכגעלעבט אַ לעבן-לאַנג. אלע אַרויפדערלאַנגטע — בלויע, ליידיק אינעווייניק, ווי פאַר אויפשוואַנגערן. קודם, מוזן זיי, זיינע פיס, אַריינעמען אין זיך, נאָך דעם, פאַרמאַכן זיך אַרום. ווי פרעמדע, האָט ער זיי קיינעם נישט דערקענט. אלע מיט דיק-אויפגעדראַלן לייב אַרום זיך. די וואַסער-שטראַמען מיידן זיי. ס'איז אים קלאַר געוואָרן, אַז פון היינט אַן זענען די טייכן פון פוילן, זייערע ליימיק-איינגעברוינטע אַדערן — אויפגעזאַטן. אין ווייטע טעג וועלן זיי דאָ אויפ-רוישן, איינצאַפלען, איבערגייען די ברעגעס; ציען אין די מרחקים, שטעלן זיך הויך, ווי פיס פאַרוואַרפן. אַפט נאָך יאָרן וועלן זיי נידעריק, ווי איינגעגאַנגענע, באַהאַלטן זיך אונטער די כוואַליעס; מיט אַן אַריינגעשטעקטן קאַפּ פליסן צו די פאַרלירנדיקייטן. דעם רויש פאַרנעמען וועט נאָר די לעצטע שטילקייט, ווען זי וועט קומען. דאָס וועט זיין דער איינציקער זכר נאָך דער ווימלעניש דאָ.

נאָך דעם איז ער געווען צווישן לעצטן מנין וואָס האָט זי קובר געווען, די שטאַט יידן. זיי זענען געלעגן אַנגעוואַרפענע שיכטן; זיך געהויבן ווי צעפאַלנדיקע בערג אַנטקעגן דער זון. זייערע פנימער, מיט אַפענע שפעלטלעך — קוקן אַריבער, ווייט. ער האָט זיך געשראַקן, געפינען צווישן אלע — זיינע נאַענטע. ער האָט געוויסט, אַז זיי זענען דאָ, פאַררוקט אין די שורות. ווי וועט ער זיי דערזען, קוקן אַן אויגנבליק אין פנים, אין זייער נאַענטן אויף תמיד שוין ווייט זיין? ווי וועט ער נישט בלייבן, לייגן זיך צווישן זיי? ער האָט געוואַלט אַנטלויפן באַצייטנס אין דער צייט אַריין; זיך פאַרלירן אין איר תהומיקן אונטן; עס פאַרשיט זיך און נישטאַ איז קיין סטעזשקע. זי פירט מער נישט אַרויס.

מיט אלע איז ער געאַנגען פאַרויס; פאַרשפרייט, ווי אַ פלאַכטע, די ערד איבער זיי; געצויגן זי, און ער ציט זי נאָך היינט.

ליכטער אין דער נאכט

שוין עטלעכע טעג ווי ער איז, ש. אין, לאַגער צוזאַמען מיט די איבערבלייבענישן פון דער שטאַט יידן. זי שניידט זיך איצט, די שטאַט, אויף דריי טיילן. די גויאישע גאַסן ציען לאַנג זיך מיט הייזלעך און אַפגעצוימטע הייף. זיי זענען פול מיט דירות און קראַמען; טירן און פענצטער — אַפענע צו די גאַסן אַרויס. זיי דערלאַנגען זיך, די גאַסן, ווייט; אַפגעהאַקט ווי מיט אַ מאַל — ביי די ליידיקע פעלדער. איינצלנע זקנים, אַנגעלענט אויף שטעקנס, גייען אויף טראַטואַרן. קינדער טרעטן נישט אַרויס פון די טויערן. פון צייט צו צייט וואַרפן זיי זייטיקע בליקן. באַלעבאַסטעס קאַכן און רוימען, מיניען זיך הינטער די פאַרהאַנגלעך. אַלע האַלטן איין דעם אַטעם. מען ווייסט, אַז עס קייקלען איצט זיך גרויסע טעג. מען באַפרייט דאָס לאַנד פון יידן. גלאַקן דאַרפן קלינגען, רופן אין די שטעט.

צווישן די גאַסן, וואָס נעמען אים אַרום פון אַלע זייטן — שטאַרט ער אַרויס, אַן אויסגעליידיקטער, דער געטאָ. מיט עטלעכע טעג צוריק האָט מען אַרויסגע-
נומען די יידן. ער ליגט, דער געטאָ, אין מיטן — ברייט, אויסגעברענט — יעדעס הויז ווי באַזונדער. עס איז דאָ שטיל. מען פאַרנעמט גאַר נישט. די הייזער אויף ווי ווייט — ווי פלוצעם געבויגן. קיין קעפּ זעען זיך נישט. נידעריק זענען די האַלצראַמען איבער די אויסגעהוילטע טירן. דאָ און דאָרט הייבט אַרויס זיך הויך אַ הויז מיט ליידיקע שויבן. עס בליאַסקען פון זיי רויט־צעשפאַלטענע שטיקלעך זון, באַנדאַזשירטע. אויף די גאַסן און הייף אַנגעוואַרפן — אויפגעוואַרעמטע פון אויבן — באַלויכטענע שטויסן מעבל, ברוכוואַרג, כלים און מלבושים, וועש מיט ספרים. איבער זיי ראַיען, זיך אויפהייבנדיק — שוואַרצע כמאַרעס פליגעלעך; דרייען זיך אין דער לופט ווי נידערנדיקע פלאַכטעס; פאַלן מיט אַ מאַל צוריק. זיי פאַרשטאַפן די צווישנס; הויך ווי לופטיקע פאַרהאַנגען, צעדריוולטע — שפרייטן זיי זיך אין דער מיט, פאַרשטעלן גאַסן־דורכגענג. נישטאָ קיין רעגן וואָס זאל זיי אַראַפּזעצן.

און דאָ, אין אַפגעצוימטן לאַגער, אין דער צווייטער זייט שטאַט, אין עק —

זענען זיי צונויפגעזאמלט, די רעשטלעך איבערגעבליבענע פון געטאָ. ווען דער טאָג האָט זיך אַראָפּגעלאָזט, האָבן זיי זיך אויסבאַהאַלטן. זיי האָבן מורא געהאַט צו שטאַרבן. זיי האָבן זיך געקלאַמערט הינטער די פאַרשטעלעכצן. זיי האָבן געוווסט, אַז אין די רייען ווערן געפירט זייערע נאַענטע. אַלץ אויף תמיד, אויך די ערד, פליסט שוין ווייט אָפּ. שפעטער האָט מען זיי געשלעפט — יעדן באַזונדער. אונטער זיי — אַלץ איבערגעדרייט. מען טרעט לויז.

איצט ברענגט מען יעדן טאָג זיי צו דער אַרבעט. אויף די וועגשטיינער טרעטן זיי אַ מאַסע — וואָס אַ מאָל מער דורכזעאיק. אַלץ ווערט אָפּגעטאַן. אויך די דורות פון פריער האָבן זיך אַוועקגערוקט, זיי איבערגעלאָזט.

זיי גייען אַהין, און פאַר נאַכט — צוריק — ווי באַרוועס. זיי ווישן די וועגן. דער באַדן ענטפערט בלויז אויף דעם גאַנג פון די אַרומרינגלעך. זייערע באַשטיוולטע טריט קלאַפן אָפּ אין די אויערן. ביי דער אַרבעט שטרעקן כסדר זיך הענט; ציען זיך, ווי געוויקסן; גופים נידערן. ווען זיי לאָזן זיך אַראָפּ, די הענט; עס טונקלט שוין — קערן מיר זיך אום. מיר זעען אויף די רעלסן, באַנען לויפן דורך ווי לאַנגע קאַסטנס פאַרמאַכטע — עגלות מיט מתים. זיי ווערן געפירט ווייט — אין דער טונקלעניש אַריין. די מרחקים ווערן אויסגעליידיקט פון יידן. וואָס אַ מאָל ווערן מיר דאָ די לעצטע.

אויך ש. — צווישן אַלע. יעדן טאָג טרעט ער אַריבער דעם דריטן רשות. מען טרייבט אונדז דורך די אַנדערע צוויי. געכאַפט האָט מען אים אויפן פעלד, ווען אַרויס איז ער פון דער תבואה. אַ נאַקעטן האָט מען אים געפירט איבער דער שטאַט. באַרוועס — צווישן קולות. אונטן אָפּגעדעקט פאַר דער זון — דער חותם פון זיין שטאַם, זיין בונד מיט גאָט. איינגעצויגן אים דעם האַלדז האָט אַ פאַרלייגטע קייט.

פון דעמאָלט אַן קלינגען אין אים אָפּ אירע רינגען. זיי שיטן זיך לויז. זיינע אויגן געבליבן זענען פאַרמאַכט; אַראָפּגעלאָזט ווי אַ וואַנט; אַ מחיצה וואָס האַלט איין הינטער זיך דעם נעכטן. גאָר נישט דאַרף זיך לעשן. אַ בלינדער גייט ער; די ערד אונטער אים — וואָס אַ מאָל נידעריקער. אַ פאַרעקשנטקייט לאָזט נישט איינ-זאַפן דעם אַרוב. זי, די פאַרמאַכטקייט, באַלייכט עס אים דעם וועג.

נאָר פון צייט צו צייט צאַפלען זיי אויף, די ברעמען זיינע. ער זעט אויף ווייט; ער האָט זי דאַרט געלאָזט אין תבואה, אסתרלען. זי וואַרט אין די שטויסן. וואָס אַ מאָל ווערט ער מער אַוועקגעפירט, דערווייטערט פון איר.

ווען מיר היפערן פאַרביי דעם געטאָ, וואָס ליגט פאַר אונדז צעפראַלט, ווערט ער אַנגעשפּאַנט, ש. די פלאַמען וואָס האָבן אין יענע טעג אַרומגענומען דעם געטאָ;

צעפלאַקערט אים העל, אָנגעפילט מיט לויפנדיקע צונגען — קנאַקן איצט נישט מער. זיי האָבן זיך איינגעצויגן; אַלץ געלאָזט גאַנץ, ווי אָפּגעוויקלט. ער רייסט זיי אויף, ברייט, די בליקן; וויל זען. אַ נעפל הייבט זיך, ווי אַ שוואַם, איבער די גאַסן, דעקט זיי איין. מען קאָן נישט דורכדרינגען די אינעווייניקייטן. ער וויל זיי אַוועקשאַרן, די זיילן, וואָס קנוילן זיך פון די דעכער. זיי צעפליסן זיך אין אַ רויך. ווי פון תמיד וואָלט ער געווען אָנגעזאַמלט צווישן די ווענט — איצט האָבן די קוילן זיי דורכגעלעכערט. ריחות שפּרייטן זיך, גייען איבער די מויערן. אונטער זיי, אויפן וועג אין דער נידער, מיניעט זיך דורך — פון זייט צו זייט — ווי אַ שליית. עפעס איז פאַרביי. די אַטעמס ווערן אָפּגעהאַקט; די קעפּ — דינער און העכער, גענייגט אַריין. אַנטקעגן ווערט אויפגעבלאַזן אַ העמד. עס שפּרייט זיך, ווי פון אונטן וואָלט געקראַכן. די איינגעהאַלטנקייט ווערט נאָך שטילער. דער געהער דעקט זיך. ליידיקע שיך וואָלגערן זיך אין געטאָ, עס דעמפּן זיך אַוועק טריט. אויך די דייטשע וועכטער ווערן אויפגעשפיצט. זייערע שטיוול — ווי זיי וואָלטן זיך אָפּגעשטעלט; די אויערן-טרובעס, אויסגעליידיקטע — דעקן זיך איבער די קעפּ פון די גייער.

מיר זענען פאַרביי. טריט רוקן זיך פאַמעלעכע אַליין. עס בלייבן בלויז פלייצעס, איינגעהערט. עס נעמען פרעמד אונדז אַרום די גויאישע גאַסן. מיר דערפילן פּלוצעם, אַז אונדזערע אַרעמס זענען נאַקעט, אַן דעם געטאַבאַנד. ווי אַ רצועה איז ער פריער געווען איינגעדריקט אין אונדז. עמעצער וויל אַנכאַפּן זיך פאַר דער ליידיקייט. ער געדענקט, אַז מיר זענען שוין אויסגעשיידט פון אַלץ.

פאַר נאַכט, שפעט נאָך דער אַרבעט, לויפט ער, ש. אין לאַגער — פון פּלויט צו פּלויט. זיינע חושים ווייסן, אַז די גאַענטע זיינע, אַלע, האָבן פאַרטראָגן די ווינטן. די ווייטקייטן האָבן זיי פאַרשלונגען. נאָך זיי האָט זיך צוגעמאַכט. אויך זייערע פּוסטריט ווערן וואָס אַ מאָל פאַרווישט. זיין גוף וויקלט זיך האַרט, וויל אויפשפּרינגן גען; אַרויסלאָזן אַן אויפברום. ער בלייבט איינגעשרומפּן אין חלל. באַלד כאַפט ער זיך, אַז קיין איין רגע טאָר ער נישט. אסטראַל אין שטרוי וואַרט. ער קאָן פאַרשפעטיקן. ווי מיט פּאַסן, בינדט אים דער דרויסן.

עס לויפן די שעהען, און ער ווערט מער פאַרקלעפט. דאָס האַרץ זאַגט אים, אַז ווען ער וועט קומען, וועט ער טרעפּן אַ ווילע שוין נאָך אַלץ. די ליידיקע נאַרע זיין וועט איינגעליגן, וואַרעם. ווי ער זאָל וועלן אויסבייסן דעם געדאַנק, רייסט ער דעם שטערן, פאַרקנייטשט אים, שאַקלט זיך אָפּ. אויפוויינען איצט — איז אַן איבעררוקן זיך, דורכלאָזן אַלץ, בלייבן פון הינטן.

מיט אַ מאָל, ווי די שטומקייט קאָן מער זיך נישט איינזאַלטן, שפּאַרט ער אויף, דער לאַגער. פון אַלע זייטן בליצן בענקשאַפטן, גיסן זיך ווי שטראַמען — אַלע מאָל אין פּרישע כּוואַליעס; יאָגן כּסדר אויף אין צעלאַזענע זיילן. הייבן זיך — איינע נאָך דער אַנדערער. פּאַראייניקן זיך. די מענטשן אונטן, ווי אויף אַן אָפּגע-שיידטן אינדזל — אויסגעצויגן אַרויף. בריסטן זעצן, שפּאַרן פון זיך אַרויס די אויפגייענדיקע זיילן. זיי ווערן, די בענקשאַפטן, איין ים, וואָס וועלט זיך, שטייגט אויף בושנדיק, עס הערט זיך פון אונטן בלויז אַ פּאַרדושונג פון קולות. זיך הייבן-דיקע כּוואַליעס דעקן איבער דעם לאַגער.

אויך ער פילט, אַז זיין גוף וויל אַרויף; צוזאַמענמישן זיך מיט אַלע; ווערן מיט זיי צו איינס. אויפשרייען; דורך אַלץ זיך דורכרייסן איבערן חלל.

נאָך דעם, פּלוצעם, בלייבן זיי אַראַפּגעפּאַלן. די קרענצלעך — פּונאַנדער-געשפּרייט; יעדער מיט זיך. דער געוואַלד — פּאַרקנוליט אינעווייניק, מען איילט זיך פּאַרביי. גופים שטראַמען אין אַן אומאויפהערלעכן באַוועג. פּריער, בעת אַלע זענען געווען, האָט מען נישט געוויסט, אַז דאָס איז אויף אַזוי קורץ. נאָר אַ רגע זיך אויסגעדרייט — געבליבן איז אַ תּהום; די ערד אַרום — איבערגעבראַכן.

דער אַונט רוקט זיך צוזאַמען, ווערט געדיכטער. די דרויסנדיקע פינצטערניש טרייבט אַריין, שליסט אָפּ. אַלע — אויף די בעטן, נישטאָ קיין אַרויס. עס רינגלען אַרום געקנאַלן, דערנענטערן זיך. אין די פענצטער לייכט אַריין, קריכסט אין זיך. קיינער דרייט זיך נישט אויף די געלעגערס. אַטעמס פּאַלן איין. דו רייסט אויף די אויגן; האָסט מורא איינצודרימלען. קאַנסט זינקען אַראַפּ. ווי אַ פּלעדערמויז ווילסטו ווערן איינס מיט דער נאַכט, זיך צוזאַמענגיסן. אַדער ווי אַ קרעט דורכגראַבן די ערד, פּאַרקריכן אין איר.

די טיפּנאַכטיקע קעלט קלאַמערט איין. די אויגן פּאַרעקבערט אין דער גליווע-רונג. יעדע ווילע גיט דער בנין זיך אַ וואַקל. פּריטשעס הייבן זיך, פליסן אין דער שטילקייט. בעטלעך נעמען זיך ברעכן. פון אַלע זייטן ציען זיך פּיס. הענט שטרעקן ווידער אַרויף. אין דער אויפגעלויכטנקייט — פון צייט צו צייט — דרייען זיי זיך אויבן ווי רעפּלעקטאָרן, נישטערן די רוימען.

ער ליגט, ש. — דאָ איינגעקאַרטשעט, דאָ — אויסגעצויגן, מיט אָפענע אויגן. זיי זענען כּסדר אַנגעשטעלט. ער זעט, לייבווייסקייט העלט מאַט אַרויף. דאָ וויל ער אויף אַ רגע נאָך, אויפכאַפּן זיין מאַמען, זיינע שוועסטער, פּאַרשלונגען זענען זיי געוואָרן — צי צוזאַמען, צי באַזונדער; צי האָבן זיי געוויסט, אַז ער בלייבט ווייט — פון הינטן? אַ ליילעך, אַ ווינטיקס, האָט דורכגעבלאַזן; אַלץ פּאַרמאַכט. די

יסורים, ווי אַ געשפּרייטע פּלאַכטע, האָבן די אויגן פאַרשווענקט; אַ מיטאַמאַליקע פינצטערניש צעפּלאַסן האָט דעם מוח זייערן.

ער האָט דערזען, זי ליגט איצט זיין שוועסטער, מרימל — אַרומגענומען פון אַ פרעמדער ערד, אַריינגעגאַסן אין דעם דויער. די ערד רוקט זיך אַוועק — אין איינעם מיט איר; אַן אַנדער תּבואה־פעלד, אַ ברייטס — שווימט אויף, דערנענטערט זיך אַן אויפגעליכטיקטס. אין הייסטוויגעס ליגט אסתרל — נאַענט. איר גוף אַפּגעקערט. אַ שווייס מומיעט זי איין. ער וויל אַרויסשרייען פון די דנאַען. דער שווייס עסט אין איר זיך איין. די קלעפּיקייט טריקנט אין ריטשקעלעך. אַ רגע און אויך זי פאַרשווינדט. ער זוכט זי. איצט פאַרנעמט ער בלויז אַ טיק־טאַק, וואָס קלאַפט שוין שוואַכער.

עס האָט אים אויפגעוואַרפן, ער ווייסט, אַז דאָס אַליאַרמירט דער דופּק אירער. דער דופּק פון מרימלס גוף האָט לאַנג שוין איינגעשטילט זיך. פאַרדושעט האָבן אים די ווינטן.

איצט האָבן זיי דאָ זיך צוריקגעכאַפט, די רעפּלעקטאַרן ביי די ליגנדיקע. אויבן האָט איין האַנט זיך באַרירט מיט דער צווייטער; אויפגעברייט די עקן. די שפּאַנונג עלעקטעריזירט. די שטראַלן — אַראַפּגענייגטע. זיי בינדן — די אַראַפּגעפּאַלענע הענט — ווי מיט שטריק. די שטילקייט גרייט זיך אויפצוברענגען.

ער ליגט און אויפצאַליקע בילדער — פאַר זיינע אויגן; געווען איז דאָס מיט צוויי טעג צוריק. אין אַ פּאַרנאַכט. ער איז דעמאַלט געטריבן געוואָרן צוריק אין לאַגער. אין דער צוגעפּאַלענער טונקלקייט איז אים דורך דער ווילן צוצוקומען צו אסתרלען; זי דערפילן; אַרומנעמען זי מיט זיין הויך. געוואוסט האָט ער פון דעם לאַגער, דעם קליינעם, ווייט פון דאַנען, אין דער צווייטער זייט שטאַט. אפשר פון דאָרט וועט עפענען זיך אַ וועג. ער מוז אַהין; דורכדרינגען אים — אַדער איצט, אַדער קיין מאָל נישט.

אין דער האַלב־טונקל איז ער געשפרונגען, געבויגן — פון שורה אין שורה; געהיפּערט ווי איבער רוקנדיקע זיך פּאַרויס פּלעטער. יעדע, הינטערשטע רייע — נידעריקער פון דער פּאַר איר. ביסלעכווייז בלייבט ער קלענער. אַלץ פריער פאַרשטעלט. עס ווישט זיך אים פאַר די אויגן.

אין אַן עק גאַס, ווען אַלע האָבן זיך פאַרדרייט, פאַרקירעוועט — האָט ער געטראָפן זיך אַן אַראַפּגעלאָזטן. ער איז שטיין געבליבן, ווי אַן איינגעהאַרטע זשאַבע — אויף אַלע פיר. זייערע טריט פליסן אַפּ. מיט איינגעקורטשעטע פיס האָט ער געוואָרט. וואָס אַ מאָל מער — אַ לידיקייט אַרום. ער בלייבט אין איר. עס שלאַגט

דורך אַ קעלט. די חושים אָנגעשפיצט. אַ שמאַל געסל; פון ביידע זייטן — הייזער, ער האָט זיך אויפגעשטעלט, געהיפערט. די ערד אונטער אים — גרוי; שוין אָן זונפלעקן. זיין שאַטן זעט מען קוים. ער פירט אים, ער יאָגט זיך נאָך אים. זיין אָפנקייט איז דין. ער פילט אָן דעם פאַרנאַכט. ער ווישט זיך פאַרביי איבער דער ערד — נישט ער, נאָר אָן אַראַפגעפאַלענער פויגל. ער האַפסלט אָן אויסגעצויגענער — אָן פיס, ווי אַ פלעק, אַ לאַנגער. ניין, ער איז אַ פעלדמויז, אַרויסגעגעבן פון די קעלערן — שוואַרצער פון דער טונקלעניש. ער לויפט אין איר.

ווען עס איז געדיכטער געוואָרן דער דרויסן — איז ער שטיין געבליבן פאַר דער ברייט פון דער הויפטגאַס. זי פליסט אַ באַלויכטענע. אַלץ אַרום אים, אויך דער ווינט, איז איינגעהאַלטן; עס טריקנט אים דער שטערן. די לופט הילט אים, פאַרפלאַנטערט. ער האָט געוואַרט. נאָך אַ רגע — קאָן ער זיין אַרומגערינגלט. עס איז אים איינגעפאַלן, אַז אויב מען וועט דאָ אים גרייכן — וועט קיינער נישט וויסן — אויך נישט אסתּרל.

ער האָט געוואַלט אַרויסשלעפּן די פיס, זיך צוריקציען איידער עס ווערט צו שפעט; אויסמיידן זי, די שטאַט. דעם נאַכציענדיקן אַטעם אָפהאַקן פון זיך. זייטיק רוקט ער זיך, ווי אַ צוריקגעשטופטער פון פאַרנט. עס מיידן אים הייף, געסלעך. וועגן — שלעפּן. ער האַלט זיך אָן.

אין אַ מינוט אַרום, געדענקט ער, איז ער ווידער שטיין געבליבן. עס האָט אַנטקעגנגעשאַרעכט, אויפגעלויכטן ווי ווידער — אין דער טונקלעניש אַריין; זיך צעפלאַסן — ווי צעפלאַן. ער האָט זיך געכאַפט, אַז ער דערנענטערט זיך צום טייך, צו דער סרעברנאַ. עס לייכט אַרויס פון איר. וונשטראַלן ציען זיך, ווי אויפגע- גאַנגען. אויך ווען מען וועט אים דערזען פון יענער זייט — וועט די קאַרעטע פונאַנדערטיילן. עס פאַרלויפט, דאָס וואַסער — די פיס. ער גייט אַנטקעגן. ווען אַלץ האָט זיך צערוקט, איז ער געבליבן שטיין פאַר דעם שטאַטישן טייך. ער איז ווידער אָן אַפגעדעקטער, פאַרהאַלטן. ער האָט געדענקט אין דעם בריקל. ערגעץ פירט עס אַריבער. ער איז געגאַנגען לענגאַויס דעם טייך. דאָס וואַסער איז דער זייט. רוקט זיך פאַמעלעך נאָך — דאָ פאַרויס, דאָ הינטער אים; עס שאַרעוועט אַראַפ. אין דער איבערגעדרייטקייט — מיט פאַרמאַכטע אויגן; אַ ריזלעניש פון אַלע זייטן — אונטער די איבערגעצויגענע וויסלען. ווי פון אונטער דער ערד — לייכט עס אַרויס. ליכטער, העל-פאַרכמאַרעטע גייען אויף. ער האָט געאַיילט. באַלד האָט ער דערזען, דאָס לאַנגע ברעט געשפרייט איבער דער טיפּקייט. עס רירט זיך אָן אין דער נאַסקייט. דער שטראַם ווייקט עס דורך. ער איז אַרויף איבער דער וואַקלדיקייט. זיין שאַטן האָט זיך גענומען שפרייטן; אַראַפ אונטערן וואַסער, געזונ-

קען. זיין קאָפּ מישט די טיפעניש. אויבן אַרום די פיס זענען אים פאַרלייגט רעדלעך ; עס ווילקלען זיך אַנדערע ; טונקעלע שטריק טוישן זיי, קוועלן איין. זיין פנים אונטן — צעגייט ; צעשווימט. ער איז אַראָפּ פון בריקל — גלייך אַריין אין אַ שמאַל געסל, אַ לאַנגס. ער האָט זיך געשטרעקט אַנטקעגן, ווי מיט צוויי אַרעמס. ער האָט זיך אַריינגעלאָזט. עס האָבן אים איבערגענומען הייזלעך, ווענט. ער שאַרט זיך טיף, צווישן זיי. יעדע זייטיקע פאַרטיפונג — פאַרהאַלט ; ער שפּרייזט אויף די שפּיץ-פינגער. דער קאָפּ — גענייגט. הייף שלענגלען זיך, קריכן איינער אין אַנדערן.

ער האָט איצט געדענקט, ש., אַז ווען אין איינער אַ רגע האָט ער אויבן, פון הינטער אַ הייזל, אַרויסגעשטעקט דעם בליק — איז ער פּלוצעם געווען פאַרכאַפּט. פון אַנטקעגן נאַענט, האָבן אויגן אַרום אים זיך פאַרלייגט. מיט רויטע קרייזן קלאַמערן זיי אים איין, לאָזן אים נישט צוריק. ער שווימט ווי אין פונקען, צעגאַסענע. ערשט ווען די אויגן האָבן זיך צוריקגעצויגן, נאָך אַנגעשטעלט אויף אים, האָט ער דערזען ; עס האָט אים געהאַט איינגעראַמט אַ גרויס פנים. עס קוקט אויף אים. עס הענגען פון עס אַראָפּ לאַנגע אויערינגען, רונדיקע. זיי באַמבלען זיך פון ביידע זייטן — גלאַנציקע. האָר, אויפגעטורעמטע, זענען פאַרלייגט אין צעלאָזטן בלאַנד. ער בלאַשקעט. אַ פאַרע גייט אויף הויך, ווי פון אַ טאַפּ, אַ זינדנדיקן.

ער האָט געווסט, אַז דאָס רוקט זיך צוריק אַ ציגיינעריק, אַ יונגע. אויך זי ראַטעוועט זיך. געמיינט האָט זי, אַז ער איז אַן אויספאַנגער. נישט עס טוישן זיך אירע קאָלירן, נאָר זי מאַניעט זיך דורך מיט זיי — אין פאַרשווינדן.

באַלד האָבן זיי זיך פאַרבייגעקרייציקט, ווי געיאַגטע, וועלכע מען שיסט נאָך ווייט. ביידע — צו ערשט מיט די פנימער — איצט מיט די פלייצעס צו זיך, די שלייפן פאַרנעמען פאַרבישווישטשן. די פאַרטויבונג קלאַמערט צו, לאָזט נישט רירן זיך. איר קאָפּ — אויף הינטער זיך. אויך זיין בליק פאַרזעצט אין איר נאַקן. ער קאָן אים נישט אַפנייגן. ער הייבט זיך, איר נאַקן, ווי אַ שווערער, אַוועקרוקנ-דיקער זיך פעלדן. הינטער אים מיניען צעפּ, דיקע. אויך זיי — ווי מעש, געפאַרב-טער. עקן — געשפאַנטע. דער פאַרנאַכט בלאַסט זי איין.

ווען ער איז צוגעקומען צום לאַגער, נאַענט, איז שוין געווען נאַכט, פינצטער. זיינע אויגן פאַרצויגן ; די שוואַרצקייט גיסט זיך, פילט אים אָן. זי וואַקסט אין אים איין ; קלאַמערט אַרום זיינע עלנבויגנס, דעם גוף. ער איז פאַרזעצט אין אַ ווייטער געדיכטקייט.

מיט צוויי טעג צוריק איז דאָס געווען. ער האָט דעמאַלט געמוזט גיין צוריק.

אויך דעם וועג האָט ער אויסגעטאַפּט מיט די פּיס; נישט געזען די טריט. די ערד לויפט אים אַנטקעגן, און ער — ווי צוריקגערוקט. כסדר בלייבט ער הינטן. ער גייט פאַרויס, און אונטער אים לויפט איין. ער פעדערט זיך נישט. זיינע טריט שטעלן זיך נישט אַריבער. די שוואַרצקייט אַרום — שרימפט איין.

ער געדענקט: דעמאָלט אין לויפעניש, איז ער אַרויף אויף אַ פעלד. פון וויי-ווייט דרייט עס זיך איין. אַ רגע האָט די פינצטערניש שטאַליק אויפגעבליאַסקעט. הענט, אויסגעצויגענע — ווייזן. סטראַשידלעס, אַפרייסנדיקע זיך — פאַרוויקלען אים — אַריין און אַרויס.

איצט אויפן געלעגער, דערמאָנענדיק זיך דאָס אַלץ, איז אים קלאָר געווען, אַז מאַרגן וועט ער פרווון פון דאָס ניי קומען אין דעם קליינעם לאַגער. ווען דער טאָג וועט נאָך שטיין הויך; זיינע אויגן-דעקלעך נאָך נישט פאַרקלאַפּט — וועט ער זיך לאָזן אין וועג. שפעטער וועט ער גרייכן צו איר. ער מוז באַווייזן אין דער נאַכט, איידער עס דעקט זיך אַפ. זי וואַרט.

אויף צו מאַרגנס, אין דעם צווייטן פאַרנאַכט, איז ער אַוועק פון דער אַרבעט נאָך פרי, פאַר דער לעצטער ליכטיקייט. ער האָט געשפּרייזט און געוויסט, אַז ווידער האָט ער געלאָזט הינטער זיך אַ טאָג. ער איז אַדורך אויף לער. פון אַלע זייטן וויקלט זיך די העלקייט. זי שפּרייט זיך פאַר די פּיס — לויז ווי אַ נעפל. ער גייט פון יענער זייט — ווייט, אין אַ תּוהו ובוהו — אויסער דער בריאה.

עס האָט נישט געדויערט קיין רגע, ווי ער האָט דערפּילט, אַז ביי איר אין שטרוי איז דער טאָג נישט אַדורך לער. אַ גאַנץ לעבן האָט ער אויף איר געלויערט. איצט האָט ער זי געפאַקט. ער האָט זיך באַוויזן, דער טאָג; זי אַראַפּגעשטויסן, געפלאַט-שיקט, אויסגעקלאַפּט זי וואָס אַ מאָל דינער — ווי אַ פעל. ער וועט זי טרעפן, ש. אויף תּמיד שוין אַ פאַרלייגטע איבער די עפענונגען.

ער איז געלאָפּן פאַרויס. מיט צוגעקאַוועטע טריט איז ער אַריבער דעם טייך. פון וואָסער ברומט. עס וואַרפט זיך טונקל אויף. עס פּאַלט שווער. אַ ריח שפּרייט זיך אַלע מאָל אויפגעהעכערט ווי אַ נעפל, אַ געדיכטער. עס בלאָז קאַלטע ווינטן; נעמען דרעשטשנדיק דורך.

ער האָט איצט געוואַלט זיך אַפהאַלטן; וואָס שפעטער צוקומען צו דעם אַרט אירן; נישט טרעפן אים, דעם אַרום, אַן אַפענעם, אַ געשפּרייטן — אַן אויסגעגלייכטן אויף ווייזט.

ש. איז געצויגן צום קליינעם לאַגער צו. ער היפּערט איבער שטעגלעך; לאָזט נישט קיין טריט הינטער זיך. די פּיס — נישט אַריינגעלאָזט. פון אַלע זייטן מיניען

פאר אים דער ציגיינערינס צעפ, געזונטע, זיי טרייבן אָפּ, ווי אַ ווידל — אויפגע-
שטעלט — געשפּאַנט צו די אַרומיקייטן.

ווען ער איז אָנגעקומען, האָט ער נישט געדענקט, צי ער פּאַרגייט באַלד, דער
טאָג, אָדער האָט ער ערשט אויפגעשיינט; די זון גייט אויף.

דורך די דראַטן האָט ער זיך אַריינגעגנבעט. אויף ווי-ווייט זענען זיי געצויגן
אין דער ברייט — ווי סטרונעס. זיין רוקן האָט געבויגן זיך אין צווישן. זיינע הענט,
געשטרעקט — איבער זיי. ער האָט נישט געווסט, צי ער קומט אַריין. ליגנדיק,
האָט ער זיך איינגעהערט ווי זיין גוף שפּילט אויס די קולות. זיי רירן אויף, די
דראַטן. יעדער באַוועג ברומט ווי פון אים אַרויס; צעשפּרייט זיך ציטעריק — מיט
אַ לויף. זיינע אויערן פּאַרנעמען דעם געזושום. ער עפנט און פּאַרמאַכט זיך.

ער איז אַריבער. זיינע אויגן — איינגעשפיזט אין דעם פּאַרויס. זי ליגט אומעטום,
די ערד, ביז זיינע פּיס — אָן איינגעצויגענע; אַרום — רונדיק, איינגעדרייט אין
זיך. ער זעט, שמאַלע בערגלעך, ווי געפּאַלענע אויף די פּנימער, קריכן. דער אַראַפּ
איז פול. כסדר גייען זיי אויף און אָפּ, רוקן זיך איבער. זיי זענען פּאַרטאָן.

ער איז געשטאַנען און געקוקט ביז ווי ווייט. געווסט האָט ער, אַז עס איז בין
השמשות. דאָס זענען די מענטשן — ערשט צוריק פון דער אַרבעט. זיי ווערן געבויגן
ווי אַ ווייצנפעלד. זיי נישטערן זי איבער, די ערד. זיי שיטן זיך איבער ווי זאַמד-
שטחים; פּלאַכן אויף און שטייגן. אַרום איז אַלץ איינגעפּאַלן, אַראַפּ.

ער האָט באַנומען, ש., אַז זיי דאָ זענען אין צווישן — צווישן די וואָס האַבן
געלאָזט אַ הוילקייט נאָך זיך; אַוועק, און זענען מער נישטאָ, און — די וואָס דער
תּהום אונטער זיי לויפט איין; זיי בלייבן איבער אים, אַפּגעריסן.

אויך ער, ווי זיי, שטייט איצט צווישן מרימלען און אסתּרן.
זי ליגט, אסתּרל, אין קיינעם רשות — אויסער דעם אַלעם. זי שלאָפט זיך
אַרויס פון דער ערד. דאָס שטרוי גייט איין און אויף מיט איר.

ער האָט נישט געווסט, צי דער רויש, וואָס רוקט זיך אָן אין דער נידער —
איז ווי פון אַ ציפּערבלאַט, אַ באַוועגלעכן. ער דרייט זיך מיט זיי אַלע קיילעכיק —
וואָס אַ מאָל בולטער — אַהער צו; שפּרייט זיך איבער דער ערד, אָדער — זיי
קומען מער נישט מיטן ראַד. דאָס באַוועגן זיי זיך גאַר — פון אויבן אַראַפּ; דאָס
ראַד מיט זיי רוישט ווי אַ ריזיקע וועבשטול איבערן פעלד. ער דויערט, דער
דורכאיייל. ווי אַ מילעכל מאַלט עס זיי איין. זיי פּאַרשווינדן — צו ערשט מיט די
פּיס; דערנאָך — מיט זייערע הענט, געשפּרייטע. עס גרילצט אויף, דאָס זאַמד;
עס קריצט יעדעס מאָל, ווי בערג גאַנצע צווישן ציין. דער נאָך ברענגט עס ווידער

זיי אויף; ווי אויסגעלייגטע ווייערס ליגן זיי — האַלב־רונדיק — די פיס צום מיטן. ער האָט געזען, זייער דרייען זיך דויערט; די אויגן־הייטלעך זייערע — יעדעס מאָל — שווערער. אויפן אָרט פון שוואַרצאַפֿל — שווילט אָן אַן אָנווקס. זייערע אַנגעדראַלענע ביינער אונטן — שניידן זיך איין מיט פאַרזעץ אינעם פעלד. די אַרומקייט איז אַנגעפילט מיט זיי.

ער איז געשטאַנען אויבן; געוואָלט זיי דערקענען, רופן. זיינע הענט ווי פליגל — צענומען איבער זיי. די אויערן דעקן זיך פון דער הייך ווי טעלערס — צעוואַק־סענע. אומעטום גרייכט זייער איינגעהאַרכטקייט. אין דער שטילקייט, וואָס פאַר־הילט דעם פלאַץ, איז זיין קול נישטאַ. ער האָט געוויסט, אָז יעדער מוז עס אָפגעבן — איידער ער קומט אַהער.

ער האָט געפילט, אָז דאָס צאַפט זיי, ליגנדיקע, אויס די צייט. אויך פון אים שעפט זי. ער בלייבט אָן מאַכט. עס האָט אים אַרומגענומען אַ ווילן צו אַנטרינען פון דאַנען — איידער זיינע פיס זינקען. ער מוז זיי אויסוואַרצלען. אַנדערש, וועלן זיי שלעפן אים אַראָפּ.

עס האָט מיט אַ מאָל אים געדאַכט, אָז ערשט איצט דערזעט ער דאָס פעלד. עס גייט דאָ אָן אַ געראַנגל. זיי, די אַרויפגעקומענע — ווילן געהערן צו די בלייבנדיקע. זיי זענען אָפגעדעקט; זיי אַטעמען. זיי ווילן אים דרייען, דעם ראָד — פאַמעלעכער, בלייבן זאָל ער אין דרויסן; זיי שטעקן פיס — אין זיינע ציין. זיי הוידלען זיך אַהין און צוריק — ווי אויף אַ רונדיקער קאַרוזעלע, אַ נידעריקער.

שפעטער איז ער געווען אַן עדות, ווי דער טאַג אַרום און אַרום ציט זיך איין; די הימלען לאָזן נידעריקער זיך אַראָפּ, און די ערד דערלאַנגט זיך; די וואַלקנברוכן ווערן איינגעשטילט. אין דער מילדקייט וואָס האָט אויף ווי־ווייט ראָז אַרומגענומען די איינגעפלאַטשטיקטע לופט, אין צווישן — איז אים געווען קלאַר, אַז אַזוי מוז אויסזען אויך דאָרט, ווען עס נעמט זיי אַריין דער איבערגאַנג — אין דעם לעצטן ככלות הכול. די ערד דערלאַנגט זיך אַלץ מיט זיי. אויך דאָ איז עס בראשית־דיק. דאָס ליכט אין דער שמאַלקייט, צווישן הימל און ערד, וועט באַלד אַרויספלאַצן. ווי אומצאָליקע וואַסערפאַלן — צעגיסן זיך פון אַלע זייטן, אַ לויטערע פליסיקייט וועט שמירן זייערע פנימער; וואַשן זיי — ווי אַ רעגן.

עס איז אים באַפאַלן אַ גליווער. ער קאָן פון אָרט זיך נישט רירן. ער האָט געוויסט, אָז די מינוטן געהערן שוין צום אַריבער, צו יענער זייט. עס טאָר פון זיי קיין עדות נישט זיין. גאַר נישט מעג דאָ אַטעמען. זיין זיין איז אַ יש. עס פילט זיך זיין בולטקייט. אין זייער אַרויסגעהויבנקייט, האָט ער געזען, ווערן איצט זייערע

אויגן-דעקלעך — דינער, דורכזעאיקער. פון אונטער זייערע לאַנגע הויט-שפעלטלעך — שפּיגלען זיך דורך בלוילעך שוואַרצאַפּלען. באלד וועלן זיי זיך דורכפּיקן. אין זייער בולטקייט — ווי עס וואַלט ווער זיי אויסגעוויקלט — אַראַפּגעצויגן העמדלעך.

און דאָ האָט ש. געזען: אין דער אויסגעטיילטקייט טראָגן זיי אויך אים זיך אונטער. פון אונטער זייער הויט נעמט זיך דורכשלאַגן אַ צערויטלטקייט. פּנימער טיילן זיך אויס; ווילן אים זיך פאַרבייגליטשן. זייער האַלדז געשפּאַנט. ער זעט די ערשטע נאַקנס ווייזן זיך שוין, זיי זענען נאַענט. אויך זיין קאַרק, געשטרעקט, ווערט פאַרהאַרטעוועט. אַנדערע רוקן זיך אונטער. זיין קאַפּ — אַנגעצויגן, ווי אַ בויגן, ער וויל זיי דערכאַפּן. וואָס אַ מאַל גייען זיי איין, נידערן. ער זעט בלויז זייערע פאַרזינקנדיקע שיידלעך.

פּלוצעם האָט אים זיך אַ פאַרמיש געגעבן: עס ווייעט אויף. צווישן די וואָס דערלאַנגען זיך אַלץ אַרויף — וויקלען זיך אָפּ — האָט אים געדאַכט צו זען אַ פּנים, וואָס עפּנט זיך צו אים. עס האַלט זיך אויף, וויל נישט אַוועק; לענגלעכע באַקן, ווייסלעכע; אויגן — נאָך פאַרקלעפט, ווי אַריבערגעוואַקסן; וויעס — פאַרצויגן איבער דער אַפּלען-געבערגלטיקייט. בולט הייבן זיך די פאַרדעקנדיקע הייטלעך. אַ פאַרהאַנג פון טונקל-גאַלדיקע הערעלעך ציט זיי אַריבער. זיי גרייכן — ווי צו אים. זיי ווילן זיך אויפרייסן, די אויגן, און — קאַנען נישט.

ער האָט זיך אַ וואַקל געטאַן. ער האָט געוויסט אויף זיכער, אַז דאָס גיט צו אים סימנים, רופּט צו אים, קלמן. אַ רגע האָט ער געוואַלט זיך אַ וואַרף טאָן, פאַרהאַלטן דאָס ראָד. עס איז קלאַר געווען: קלמן איז דער וואָס פירט צו אַלע זיינע נאַענטע — אין זיי זיך אַנצוכאַפּן.

ער האָט געדענקט, אַז ער, קלמן — איז דער לעצטער וואָס מרימל איז אַוועקגע-ריסן געוואָרן פון אים; דער איינציקער, וואָס איר פעלן בלייבט אין אים. דאָס איז זי ביז איצט פאַרמאַכט אונטער זיינע אויגן. ער קאַן זיי, קלמן, נישט עפענען.

ער האָט זיך דערמאַנט: ערשט נעכטן אין די געטאָ-פאַרנאַכטן איז דאָס געווען. ער פּלעגט, קלמן, אַריינקומען צו זיי. אין דער טונקל-ווערנדיקער שנייאיקייט, ווי ערב אַ דויערנדיקער פינצטערניש, וואָס לאַזט זיך אַראַפּ — האָט ער זיך געשאַרט, געמישט די סטעזשקעס. אַרום איז אַלץ געזונקען אין דער פאַרשיטקייט. פון די גאַסן, נידערנדיקע אַראַפּ, האָבן ווי דאַשקעס, זיך אַרויסגעזען — בלויז די דעכער. פון די קוימענס, ווי ליכט, ווייסע, אַרויס גלייך פּונעם שניי — זענען בייגעוודיק זיך צעקראַכן רויכלעך; אַרום די פּיס זיך געוויקלט ווי פּליסנדיקע טיולען. אין

דער טאָפּטשענדיקייט האָט ער אויסגעזען, קלמן, ווי אַ גרינער לולב, אַ שמאַלער, וואָס באַוועגט זיך פּריש. זיינע הענט — צוזאַמענגעלייגט פּאַרנט.

די רגע לעשט זיך. ער האָט איצט נישט געווסט, ש. פּאַר וואָס ער געדענקט דעם ווינטער, נישט דעם זומער. אין געטאָ האָט אַלץ דעמאָלט זיך איבערגעקערט. די מענטשן — ווי אַן אַ דנאָ, אין די בעכט, אויף די היף, האָט מען נישט געהערט קיין קול. מען האָט געוואָלט זיך צוזאַמענטוליען, נאָר דער זומער אין דער מיט האָט אָפּגעהאַלטן.

ער געדענקט: תמיד, ווען קלמן איז אַריינגעקומען, איז נאָר וואָס געהאַט צוגע- פּאַלן דער אַוונט. אַ טונקליקייט האָט אַרומגענומען. אַלע מיט אים זענען געזעסן אַרום טיש. פון די ווינקלען געוויקלט האָט זיך אַ וואַרעמקייט. די ווענט — צוזאַמען- גערוקט ווייך. נאָר זיי, קלמן און מרימל, האָבן געשוויגן. ווי איינגעהערט אין דעם גאַנג פון זייערע פּולסן; פּאַרנומען אים — וואָס אַ מאָל מער. לאַנגע שעהען האָט דאָס זיך געצויגן. געמיינט האָבן זיי, אַז דאָס קלאַפּט זיי דער ווינטער אַריין אין דעם דויערנדיקן מאַרגן.

אַ רגע איז אים קלאָר געוואָרן, אַז אויך ער, קלמן, איז אין דער מיט. ער שטייט צווישן אים און מרימלען. ער פּאַרקניפט זיי. פון ביידע זייטן דאַנזשען זיי צו איר.

שפעטער, ווען עס איז צוגעפּאַלן די נאַכט, האָט ער זיך געטראָפּן אַן אַרויס- געיאָטן פון לאַגער. הינטער אים — אַ גייעריי פון שאַטנס; זיי וויקלען זיך איינער אין אַנדערן. פון אויבן פּאַלן ליכטפּונקען; בליצן אַראָפּ מיט רויטע רעגנס. פון ווי הויך ציען זיי זיך אויסגעצויגן צום פעלד.

ער האָט איצט געווסט, אַז אין דער כוואַליע וואָס בושעוועט אַרום, פּאַרצערט דעם חלל — זענען זיי, אין לאַגער, די איינציקע אונטער הסתר-פנים. אַ בלייערנע דעק לאַזט איבער זיי זיך אַראָפּ. זיי זאַמלען זיך איין מיט דער בענקשאַפּט. זיי זענען, די לאַגערן, די לעצטע אינדזלען זייערע איבער דער ערד.

ער איז צוריקגעאַנגען. וואָס ווייטער ציט זיך די פינצטערניש. די ערד טרעשט- שעט. גאָר נישט גיט זיך אונטער. אַ שווערדיקייט פילט אַן די פיס. נישטאָ קיין אַרט אויסצושפּרייטן זיך, בלייבן אַליין מיט זיין בענקשאַפּט, ווי מיט אַ פּויגל אין זיך.

שפעטער איז אַרויסגעקומען די לבנה. זי גייט נאָך, אַ באַלויכטנקייט, ווי אַ זילבערלאַמפּ — רינגלט אים אַרום, שליסט איין. ער איז געפּאַנגען אין אַ ליכטקרייז. אַרום אירע זוימען — די פינצטערניש. זיינע הענט טאַפּן בלינד אַרויס פון די

ברעגן. דאָס ליכטראַד איילט אים פאַר די פיס, פאַרכאַפט פאַרויס דעם וועג. ער לויפט, ווי שטיינער וועלן באַלד פאַלן, שיטן זיך אַרום.

אויך ווען די לבנה פאַרשווינדט, זיינע אויגן עקבערן זיך איין — שטעלט ער די טריט. עס צינדט און לעשט זיך אין אים אַ גליוואָרעם. ער סיגנאַליזירט ווייט. פון אומעטום איבער דער ערד אַנטקעגן — רוקן זיך אויגן. ער וויל איבערוואַרטן, איינשלינגען זיך אין אַ ווינקל. אַלץ שאַרט זיך אַוועק. פון הינטער פלויטן שטרעקן זיך הענט. ווי רימעס, וועלן זיי באַלד איינפעסטיקן זיינע אַרעמס. ער קאַן זי, זיין שטאַט, יעדע פאַרבאַרגעניש אין איר. גאַרנישט וויל אים אַרייננעמען. ער גייט אַ רבים — נישט קיין יחיד. זיין זרע גליווערט, טריקנט איין.

ווען ער איז לסוף אַריין אין לאַגער, איז ער גלייך פאַרשווינדן אין דער שמאַל־קייט פון זיין בעטל. זי האָט אים אַריינגענומען. ווי אַ פיש האָט ער געזוכט טיפענישן. זיין גוף האָט אָפגעציטערט, געדריגעט. ער קאַן אים נישט איינהאַלטן. עפעס וויל אַרויס פון אים, זיין ווייטער. קלמן פאַרווישט איצט זיך — ווי אַ פלעק.

ער האָט געשפירט ווייטיקלעך, אַז זינט דעם בלייבן אַליין, וויקלט ער זיך אינע־ווייניק אָפ, ווי רצועות — פאַס נאָך פאַס; אַלע מאַל פאַרלירט ער נאָך עמעצן. זיי ווערן כסדר ווייניקער, ווי זשעברעס — אין דעם רוקן אַרום און אַרום.

ער האָט מיטן גאַנצן לייב און לעבן געוואוסט, אַז גאַר נישט מער וועט שייך צווישן זיי, צווישן אים און קלמן. ער מוז רעדן מיט אים; איבעררייסן צווישן זיי דאָס שווייגן. ער מוז, קלמן, אַרויסברענגען איר נאָמען; זאָגן אים מיט די ליפן. ביידע וועלן זיי אים הערן. אויף תמיד שוין — אַן איבעררייס — וועלן זיי בלייבן צוזאַמען.

פּלוצעם האָט ער אין דער נאַכט־פינצטערניש באַשיימפערלעך געזען, אַז דאָס ציט זיך, קלמן, צו זיין בעטל. ווי אַ דינער פאַס, דרינגט אָהער דורך זיינס אַ ליכטטונעל, אַ קיילעכיקער. ער קוקט דורך אים. ער נייגט אים. ער זוכט פון אַלע זייטן.

ער האָט זיך געכאַפט אַז דאָס באַוועגן פון אַלע זייטן זיך ליכטער, גייען אויף אין דער נאַכט, פון אַלע לאַגערן; פון אומעטום לעכערן זיי דורך די פינצטערניש; זיי נישטערן, בייגן די אַרומען. ווי אין חושך־מצרים, וואָרפן זיי די שטראַלן. די פינצטערניש אַרום וויקלט זיי איין, דעקט זיי — די ליכט־אַרטעריעס.

ער איז איצט געלעגן, ש., און פאַרנומען דעם דינעם שטראַל, וואָס קוקט אים אַריין אין די אויגן, צעלאָזט אים די שוואַרצאַפלען. ער סיגנאַליזירט. לעשט און צינדט זיך.

ער האָט נישט געקאַנט איינרוען. ער האָט געוואוסט, אַז מאַרגן אין דער פרי,

באלד קאייאר, ווען מען וועט נאָר אַרויסשילן זיי פון די בעטלעך, ווי פון בעקנס ; פירן זיי צו דער אַרבעט — וועט ער שטעלן זיך צום סוף, אין דער לעצטער שורה. ער וועט נישט וואַרטן אויף פאַר נאַכט. גלייך אין וועג אַהין וועט ער אַרויסגליטשן זיך, אַפּפּאַלן. מיט איין מאָל, ווי אַ ווינט, וועט ער אַדורך דעם צווישן. קומען וועט ער אין דעם קליינעם לאַגער — נאָך איידער עס ווערט דאָרט ליידיק, איידער מען וועט זיי אַרויספירן. ער ווייסט, ער וואַרט דאָרט אויף אים. זיי וועלן בלייבן צוזאַמען אַ גאַנצן טאָג. ביידע וועלן זיי זיך אַפּזונדערן, זיי וועלן זיך אַרומנעמען — צוויי האַלב־קייילעכקייטן — אַרום דער הוילקייט. זיין וועט זי אין דער מיט.

ווען ער איז אויף צו מאַרגנס געקומען, זענען זיי שוין געהאַט אַוועק פון לאַגער. דער פּלאַץ — ליידיק, ווי אַלע פּיס — נאָר וואָס פון זיך אַפּגעוואַרפן. איינער אַליין, מיט פאַרויכטיקע טריט, איז ער געטראָטן אין דער מיט — זיינע וויעס געבויגן — היפערנדיק פאַרויס איבער דער גידעריקער העלקייט, וואָס גייט אויף. זיין גוף — נאָך. ווי אַן אַ שיעור ליכט וואַלט זיי אויפגעריסן, זיינע אויגן — זעען זיי אויף ווי ווייט. אומעטום — געשפּרייט אַ גלאַטע זוניקייט, אַ גרויע. זי קומט פון דער ערד אַרויס. זיין בליק גליטשט זיך איבערן זאַמד, און — ער קומט נאָך. מען זעט, אַז ביי נאַכט האָט דאָ זיך געטאַן. איצט איז איינגעשטילט. ער גייט איבער דעם. די ערד אַטעמט נאָך יעדן טריט זיינעם. ווי אַנדערע באַהאַלטן אין אים — פּילט ער אַליין זיין שווערקייט. ווען ער איז אַראַפּגעלאָזט, גידעריק — זעט מען אים נישט. די דראָטן, וואָס רינגלען אַרום, ווערן פאַרהעלט. אויפגעליכטיקט זענען זיי ווי פּאַסן אַרום דעם זיך אַראַפּלאָזנדיקן הימל. פון צייט צו צייט לויפן איבער זיי ברומען לאַנגע ; לאָזן נאָך זיך אַן עכאַ, וואָס אַלאַרמירט־אויף דעם אַרום.

ער האָט נישט געוואַלט פאַרבּלענדט ווערן אין דעם עכאַ. זיין גריין העמדל זעט אויס אַ פּלעק אין דער אַנטקעגנדיקער צעלאָזטיקייט. אויף ווי ווייט פּלאַטערט עס אין דעם אַרום. זיך צוריקצוציען, האָט ער פאַרנומען זיך אין דער זייט, צווישן די באַראַקן. פון ביידע זייטן ציען זיי זיך שמאַל, קאַנטיק — מיט פענצטער און טירן. זיין גרינקייט פאַרלירט זיך אין זייער אַפּגלאַנץ. זיין שאַטן גיסט בלאַס זיך צונויף מיט זייערן. די פענצטער פאַרשטעלט אַ מאַטקייט, בלאַנקט טעמפּ אין די אויגן. די הענטלעך איבער די טירן, זייער מעטאַלענע ווייסקייט — געשפּאַנט. זיי נעמען אים אַריין, ווי האַקעס, צווישן זיך ; איינע גיט אים איבער די צווייטע. זיין בליק שניידט ווייך די נאַכגיבטיקייט פאַר זיך. זי ציט זיך ביזן ראַנד. איין טיר, רעכטס, איז אַפּן אינעווייניק אַריין. אַ ווינקלדיקע לערקייט. שטראַלן ציען זיך ווי לייסטן.

ער גייט אנטקעגן די צעשפרייטקייט, די לאנגע, צווישן די באראקן. זי ציט זיך, א שמאלעכע, א דורכזעאיקע — אן א דנא, ביון סוף.

מיט א מאל האבן זיינע אויגן זיך פארהאלטן אנטקעגן אין שטעג. א שווארצ-לעכער פלעק. די גלאטיקייט רירט אויף. עס אטעמט נידעריק. א פינטעלע וואס באוועגט דעם ארום. ער האט זיין בליק אנגעשטעלט אויף דעם ארט. ווי אין א לארנעטע, אים פארמאכט ארום דער איינגעשלאסנקייט. א פלייצע, אנגערוקט — פילט וואס א מאל מער אן די ראם, פארשטעלט די רונדיקייט. צווישן צוויי באראקן, אין דעם אפגעלעגענעם ווינקל, איז זי פארשטאפט, די צעפנקייט. ווען ער איז צוגעקומען, האט דארט זיך אויסגעטיילט א מענטש. זיינע פיס — פון אונטן פארלייגט. ער זיצט אויף זיי. ער האט דערקענט קלמבען.

ער האט געוואלט צו צו אים, און — זיך געכאפט, אן דער אויגנבליק איז אדורך. ער זיצט, קלמן, איבערגעבויגן. זיין אייבערשטער האלבער גוף — ווי א דעכל אראפגענייגט. אויך די אויגן, פון ביידע זייטן — פארמרושעט. זיין שאטן וואכט, א פארצויענער. ארום אים גליווערט די צייט.

ער האט זי געוואלט איבעררייסן, די לופט; שטעקן אין איר די האנט; ארויפ-לייגן זי אויף אים. ער האט געוואוסט, אז ער קאן נישט. אונטער אים, אין דער ברייט, ליגט א מיידל — א מרחק צווישן זיי, א חלל. ער קומט זיך נישט צוזאמען. אויך זייערע אטעמס, ווי אפגעהאקט — קרייזן נישט אין דער מיט. זי ליגט אן אויסגעצויענע — איר לענג ארויף. אפגעטיילט איז זי. איר הויט, א גרוי געוואך-רענע — שפרייט זיך ווי א צודעק. אונטער איר לויפט דורך א געברום. זיין בליק — שווער-פארזעצט אין איר.

באלד האט ער זיך געכאפט, אז איר האנט איז געשטרעקט איבער זיינער. ווי דורך צוויי זיך-פאראייניגנדיקע רערלעך — פליסט א שטראם פון אים. ער קלאפט דורך די פולסן. ער גיסט, קלמן, זיך איבער. זי זייגט זי, די קוועלונג. גיך האט ער דערקענט, אז דאס איז מלכהלע. ער האט געדענקט, איידער נאך ער איז אריינגעגאנגען צו זיי — פלעגט ער קומען צו אירע עלטערן. שעהען פלעגט ער דארט ויצן. זי איז געווען נאך דעמאלט א קינד, פארן אויפגיין. איר הויט — אנגעצויגן — דין-בלוילעך, ווי פאר אן ארויסברעכן זיך. ער האט פארשטאנען: ער איז, קלמן, געווען אן עדות פון די אויפרוישן וואס האבן געוויקלט זיך אין איר, אין איר גענעסטיקט.

ש. האט געוואלט זיך צוריקציען. ער קאן נישט. עס ליגט פאר אים א בלאנדע פרוי; איר גוף אויפגעגאנגען צייטיק — ווי אנגעפילט, אין די לעצטע טעג. די

ליפן אָפֿן — מיט אַ געריזל. די גלאַטיקע ערד אונטער איר טרעשטשעט, ווי אַריינגעוואַקסן אונטער זיך. אַ ווייס־זילבערדיקע שוים, אַ שאַרפע — בלאַנקט אין דער זון. זי איז צעשפּרייט אַרום, די־איינגליווערנדיק ווי ראַסע.

פלוצעם האָט ער זיך דערמאַנט אין זיין אייגענער צוגעבונדנקייט צו אסתּרלעך. זי איז נישט אַפּצוטיילן. פּון טאַג צו טאַג איז זי, די צוגעבונדנקייט, אויפגעגאַנגען אין געטאַ. כסדר האָבן זיי מיט איר זיך אַרומגעטראָגן צווישן די מויערן; נישט געקאַנט צוקומען צו זיך. איצט, ווען זי האָט גענומען זיך צעעפענען — האָט אַ האַנט זיי צעשיידט; לאַזט זיי איינעם צום אַנדערן נישט צוקומען. די ליבשאַפט וועט צערינען. דער הלל ברייטערט זיך אויס. מען קאַן איבער אים נישט אַריבער. עס איז אים אויף ס'ניי באַפאַלן אַ שווערקייט. ער קאַן זיי נישט בייגן, די איברים. זיי זענען פאַרהאַמערט; אונטן אַריינגעלאַזט. ער האָט געוואוסט, ער מוז נאָך לויפן ווייט. ער טאַר נישט אַפּשטיין.

ווי ער וואַלט דערפּילט, קלמן, האָבן זיינע בליקן אויפגעגלאַצט; זיין גוף — אַן אַנגעפּילטער מיט שפּאַנונג; אַ בלענדיקייט — ווי אונטער דער באַלייכטונג פּון נאָך אַ שיינ. אַ שאַטן קרייציקט זיך דורך. ער האָט זיך נאָך נישט געכאַפט צי עמעצער שטייט איבער אים. ער פּילט בלויו, אַ טונקלקייט גרייכט אין די אַדערן; דאָס ליכט פאַר די אויגן טיילט זיך אויף שפּליטערן. ער האָט גענומען זיך אויפ־שטעלן. זיין געשטאַלט — ווי העכער, ווי מיט די ווייסלעך אינעווייניק אַריין. ער זעט דורך דאָרט. זיי אַלע זעען — ווי דורך די אונטערשטע שיכטן. זיי ציען זיך אומענדלעך.

אויך מלכהלע האָט גענומען זיך וועקן; איר גוף — וואַכיק, ווי עפעס פּון איר ווערט אַפּגעריסן. אירע אויגן־דעקלעך, ווי זיי וואַלטן זיך געקנייטשט — זיי ווערן לויז. די גרויקייט ציט זיך צוריק, לויפט איין. די בלייכקייט, ווי אַן אונטערשטע שיכט — ווערט אַפּגעדעקט, פאַרשפּרייט זיך — איבערן גוף, דעם גאַנצן.

ש. האָט געזען, אַן קיינער טאַר נישט זיין דערביי. ער האָט געוואַלט פאַרשטעלן דאָס פנים. די רגע איז איינגעהאַלטן. אַלץ אַרום דרייט זיך אַפּ. זי איז די רגע פּון זיי אַלע אין די ווייטקייטן.

נאָך אַ וויילע האָט ער, קלמן, זיך צוריקגעזעצט אויפן אייגענעם אַרט. ער האָט זיך אַראַפּגעלאַזט. ער קניט. זי האָט אויף ס'ניי געלייגט איבער אים איר האַנט, זי באַהאַפטן אין זיינער. ווידער גיט זיך אונטער זיין געלענק דעם איבעררויש; לאַזט דעם איבערלויף זיך שפּרייטן; זיינע אַדערן — אַריינקלאַפּן אין אירע.

אויך ש. האָט זיך אַראַפּגעלאַזט פּון דער צווייטער זייט. ער האָט פאַרלייגט די הענט אַרום זיינע קני, ווי אויך ער וויל אים אויפנעמען, דעם געפּליסטער. ער האָט

געוואוסט, מיט אַ מאַל, אַז דאָס רוישט ער, קלמן, זיך גישט אַריין אין איר. דאָס שלאָגט גאָר זיך אין אים — איר אינעווייניקסטער אַפהילך. דורך איר ציען זיי זיך, די ווייטקייטן; זיי האַקן זיך נישט אַפּ. ער דויערט דער פאַרבונד. ער איז אין אים באַהאַפּטן.

ש. האַט אַ וויילע געוואַלט אויסשטרעקן די האַנט; זי צולייגן צום קאַפּ זיינעם. זי איז געלעגן, ווי אַ בוים, אָן אַפּגעזעגטער, וואָס עפנט זיך. אַלע דריי ווערן זיי צו אַ קוסט, וואָס אונטער אים איז ליידיק. באַלד וועט ער זיך צעפלאַקערן, דורכ־גליען. בלייבן וועט בלויז זיין דורכזעיקע צעצערונג. אַלץ ווייטער — סנאַפעס שוין — צעלויכטענער שטויב.

זיי זענען געזעסן ביידע, און אין דער מיט — זי, מלכהלע, אויסגעצויגן; דאָס קלייד — ווי איינגעקלעפט אין איר הויט. אין דער לופט, ווי ווייט — אַ זוניקע פייכטקייט, אַ געלבלעכע, וואָס גייט אויף, שפרייט זיך ווייט. גאַרנישט רוישט אַפּ. קיין עכאַ דערטראַגט זיך נישט. אויך זיי ווערן בלייכער און בלייכער ווי איינגעגאַנג־גען אין דעם אַרום.

דער רעגן-בויגן

דאס איז געווען אויף צו מאַרגנס. דער געבליבענער האָט אין זיין געלויף פון טאָלן, אין זיין אייליקן באַרג אַרויף און אַראָפּ איבער וועגן — פּלוצעם זיך געטראָפּן אַ פאַרהאַלטענעם פאַר אַ שלאָבאַן. דער שטאַנג האָט ברייט געלייגט זיך אים פאַרן האַלדז; זיין גאַמבע איבער אים אַנגעלענט.

אַרום איז געווען ליידיק. ווייט הינטער זיך האָט ער געלאָזט די פעלדער אַש. פאַרגיפטיקטע, ציען זיי זיך איבער אומענדלעכע שטחים; די ווייסע בערגלעך — קראַנק-אַנגעבלאַזן, אויפגעשוואַלן, געלעכערט ווי פון פאַקן; ווייך — אַריינצו- שטעקן אין זיי אַ פינגער. די בלוי-דורכזיכטיקע פּלאַמען האָבן מיט עטלעכע טעג פריער זיך געלאָשן. געלייגט זייערע צונגען זיי צופוסנס; אויסגעגאַנגען צוזאַמען מיט די רעשטלעך אַטעם פון די לעצט-געפירטע אַהער. זייערע וואַרעמע לייבער קילן זיך; פאַרפּלאַטשיקטע פּאַלן זיי איין, ווערן צו אַש. ער האָט געוויסט, אין דעם גרוי-שוואַרצן פּולווערדיקן אַנגעשיט, קאַנטיקט זיך נאָך דער צעגאַנגענער, באַבאַרדיקטער קאַפּ פון זיין טאַטן; פון צווישן די פאַרווייסטע קופּקעלעך קוקט אַרויס דאָס אויג פון זיין שוועסטערל. אין די פאַרשיטעכצן טליעט זייער פאַר- גליווער. זייער איינגעשטילטקייט פאַרדעקט, ווי אַ שלייער — דער לעצטער געדיכט-איינגעפּאַלענער רויך, וואָס ציט זיך אויבן. דאָס קראַנקע פעלד אַטעמט פון זיך אַרויס די שטויבן פון פאַרברענטן סדום און עמזורה. ער האָט זיך געכאַפּט, דאַרט האָט גאַט פאַרברענט די זינדיקע פון איבער דער ערד; דאָ האָבן זיי, די זינדיקע, פאַרברענט גאַט, אַפּגעזענגט זיינע פּליגל. זיי סמאַליען זיך איצט, גע- שפּרייט איבערן גאַנצן טאַל. זייער לווילעכער גערוך הייבט זיך, מיט אַ דורכזיכטיק- זיסלעכער כמאַרע, שיכט איבער שיכט. ווער איינאַטעמען עס וועט דעם געשטויב — לויפן אַזוי וועט אַ לעבנלאַנג, אַן אַנגעשטעקטער, איבער די שטעט. דאָס אַש אַרוויסקוקן וועט אים בלוילעך פון די אויגן. ביז איצט לויפט ער אַזוי, דער געבלי- בענער, צווישן די אַנדערע, אין פּחד פאַר די כמאַרעס, וואָס איילן, ווי וואַלקענעס,

זיי נאך. אין דעם לופטיקן געלויף, אן פיס, טראגט ער פארויס נאך זיין אייגענע
נאפאלשנור — אן אפגעזענגטע, זיך רויכערנדיקע, אן ארויסגעשלעפטע פון די
קראנק-ווייסע בערגלעך. ער האט געדענקט, אז פון הינטן איז זי אים נאך באהאפטן
צו די זיך סמאליענדיקע אין דער טיף קופקעלעך. דאס האלט זי אים צוגעבונדן צו
זיי. ניין, נישט קיין שלאבאן-שטאנג איז אים געשפרייט אונטער דער גאמבע. דאס
האט פלוצעם פארן האלדז אים זיך געגעבן א פארלייג, אן איינגעשטייפטע, ווי א
דראט, די נאפאלשנור זיינע. באלד וועט זי, א געשפאנטע, שלענגלדיק, אים ציען
אויף צוריק.

דער געבליבענער האט דערשפירט, א בהלה ציט אים איין דעם גוף. די קני
זענען אים שטייף, אנגעפילט מיט פולווער. די צונג אין דרויסן, ארויסגעבלעקעט,
ווי ביי אן אנגעשטעקטן הונט. פארן האלדז איז ער געבונדן אויף א לאנגער קייט.
ער רייסט זיך נישט אויף פארויס. פון דער ווייטן ציט אים עמעצער צוריק אהין,
אין די איינפאלנדיקע אונטער זיך בערגלעך. די נאפאלשנור, פארטשעפטע דארט
אין די טיפקייטן פון די אשפעלדער — גרייכט אים ביז אהער, א צוגעוואקסענע
צו זיין צערויכערטן בויד. די אנגעלאדענע פיס ברעכן זיך אונטער אים. ער האט
זיך אראפגעלאזט אויף דער ערד; איז מיט שטייפע פיס געבליבן זיצן אונטער זיך.
באלד האבן לעבן אים זיך געזעצט אויך די אנדערע, צוזאמען מיט אים
אנטרונענע אהער פון די ווייסלעכע פעלדער. זיי האבן זיך אראפגעלאזט ווי טשא-
טעס העלע פייגל. אט האבן זיי זיך ארויסגעהויבן פון די ווייך-אנגעבלאזענע אשן,
זענען אויפגעגאנגען פון צווישן די פולכנע בערגלעך, ווי פון ווארעמע געסטן
ארויס; האבן דורכגעשניטן די ווייסע כמארעס; געוואלט געבן זיך א פארנעם,
פארשווינדן אין א ווייטן געפלי. א וויילע האבן זיי געקרייזט אויבן; נאך אן פליגל
צו הייבן זיך הויך — זענען זיי באלד צוריקגעפאלן צום פעלד, און שלאבעריק,
אויף דינע פיס, געלאפן ווייטער. די ווייסע וואלקנס הינטן האבן זיי נאכגעיאגט
ווי א מחנה אן פיס. דער שטויבגערוך האט געצויגן. דער ווינט האט זיי א הייב
געטאן, געטריבן אין פלייצע. געמיינט האבן זיי, ער וועט זיי פארטראגן אויף
פארויס, נאך דא האבן זיי דערשפירט, זייערע נאפאלשנורן לייגן זיי זיך פאר די
העלדזער, אין דער ברייט, אנגעשטייפטע. זיי שטעלן די טריט אויף איין ארט, ווי
פארהאלטענע, אויף פעסטע לייצעס, פערדלעך. די שנורן האבן באלד נאכגעלאזט;
נאכלעסיק-לויז האבן זיי זיך געוויקלט ארום די פיס, זיי פארפלאנטערט. זיי האבן
זיך אראפגעלאזט אונטער זיך — מיטן פנים אויף פארויס. אט גרייכט זיי די
שטויבכמארע. זי שטראלט זיי נאך ווי א גרין-צעלאזטער באלאן איבערן הימלאנד.
דא ווערט ער געל, ווי א צעפלאסן אַנרוקנדיק זיך ליכט. עס וועט זיי אריבעראיילן,

זיך אויסדרייען צו זיי — און ווי אַ וואַנט שטעלן זיך זיי אויף פאַרויס. זיי פילן שוין, איר גערוך שרויפט אין זייערע נאַזלעכער שאַרף זיך איין. באַלד וועט דער חלל אַרום זיי זיך איינציען ווי אַ בעץ. ווי פאַרסטמע, נאָך צאַפּלנדיקע, פייגל וועט עמעצער אויף דער פלייצע זיי נעמען און אַוועקטראַגן, זיי וואַרפן אין ים. ער וועט איבער זיי זיך דעקן.

עס איז אַנגעקומען אַ פאַרטיע פאַרשפּעטיקטע, יונגע זכרים מיט נקות. זיי האָבן געטענהט, אַז אויפן וועג האָט מען זיי אַנגעיאָגט. די שטויבכמאַרע שפּרייט זיך איבער די טאַלן; פילט זיי אויס ווי אַ ווייסע שוואַם, און גרייכט ביז די בערגשפיצן. מען זעט זיי קוים אַרויס פון בעפל, ווי קופאַלעכלעך. זיי אַליין האָבן, פאַרזונקענע ביז איבער די קעפּ, אין איר געשפּרייזט. מען האָט, ווי מיט ביטערע וואַסערן, זיי אַנגעטרונקען. אויך דורך די אויערן איז דער גערוך אין זיי אַריינגעדרונגען. זיי האָבן געוויזן, זייערע בען, פינגערשפיצן און זכרות-איברים זענען, ווי הינערלייב, ווייס-פּולכנע אויפגעאַנגען. אויך די באַקן גלאַנצן ביי זיי שוויילענדיק-רויט. זיי שפּירן אין זיך גליטשיקייט. זיי האָבן זיך געפּרייט, וואָס זיי זענען דערגאַנגען אַהער. זיי האָבן נישט געוויסט, די יונגע, ווי אַלט זיי זענען; פון וואַנען זיי האָבן זיך גענומען אין טאַל; צי זענען זיי געבוירן אין די אַשן. דערפון — זייערע אַנהאַריקע לייבער. דאָס אַש האָט באַלד פון אַנהייב אַראַפּגעשיילט פון זיי יעדן געשפּראַך. זיי האָבן אויך נישט קיין נעמען. זייערע איברים זענען דיין-גלאַטיק, ווי ביי יינגלעך. בלויז די ערלה פעלט זיי. ווי יעדער זכר פון די טאַלן, זענען זיי, אפשר מיט אַ פּלאַמשניט, געמעלט. זיי האָבן פּלוצעם געוויסט, אַז אין ערגעץ וועט מען זיי נישט אַריינלאַזן. זייער ריח גייט פאַרויס פאַר זיי.

ער איז צווישן זיי געזעסן. אויך ער ווייסט נישט ווי אַלט ער איז; פון וואַנען ער איז געקומען אין טאַל. מעגלעך, אויך ער איז דאָרט געבוירן, און אַזוי די אַלע אַנטרונענע מיט אים. אפשר האָבן, אין די וואַרעמע בערגלעך, זייערע נעמען אַראַפּ-געשיילט זיך פון זיי.

זיי האָבן געטראַכט, דאָ אין דער בעץ, דערווייל אויסצובויען אַ שטאַט. זי דערקלערן ווי אַ קוואַראַנטין. זיי וועלן פאַרבלייבן אין איר ביז אויסוועפן עס וועלן פון זיי די גערוכן; דערמאַנען זיי וועלן זיך פון וואַנען זיי זענען געקומען. אויסשטאַרבן עס וועלן אין איר דורך דער צייט די אַנגעשטעקטע. פון די ביינער פון די געשטאַרבנע אויפשטעלן וועלן זיי הינטער זיך אַ וואַנט, אַ פאַספאַרדיקע, אַ הויכע ביז די אַרױפן. אין די נעכט וועלן אירע שטראַלן בלענדן אַיטלעכן פאַר די אויגן. אין דער הויכער וואַנט אַנשטויסן וועט זי זיך מיטן קאַפּ, ווי אַ בלינדער

וואמפיר, די נאכאייגנדיקע כמאָרע. זי וועט אַראַפּפּאַלן. דער געשטויב בלייבן וועט פון יענער זייט.

דערווייל האָבן זיי גענומען זיי אויסטאָן פון זיך אַראַפּ, די נאַפּלשנורן, ווי אַ מחנה זעלנער, אין רו — די לעדער-פּאַסקעס. זיי האָבן זיי געלייגט ביי דער זייט; אַפּדאַרן זאָלן זיי אין זייער אומבאַהאַפּטנקייט. שפּעטער לאָזן וועט מען זיי דאָ, ווי געטויטע שלאַנגען. מען וועט געוואַרנט זיי אַריבערשפּרייזן. אין צווישן וועט אפּשר האָבן צעגאַנגען די נעץ אַרום דער שטאַט.

באַלד האָבן זיי מיט די אייגענע הענט גענומען זי אויסבויען, די קוואַראַנטין-שטאַט; אין דער לופט, ווי אין פעלדזונבערג, זי אויסהאַקן. מיט ביידע הענט האָט יעדער געהויבן דעם האַמער זיך איבערן אַקסל אַריבער, און — פון חלל אים, מיטן גאַנצן כוח, צוריקגעלאָזט אויף פּאַרויס, ביז דער ערד. דער שווייס געגאַסן האָט זיך זיי פון די שלייפּן, דעם קאַרק און שטערן. זיי האָבן זיך געכאַפּט, זייערע ביינער זענען נישט אויסגעטרונקנט. אַ געזאַלצענע פייכטקייט טריפט זיי אין די אויגן, צוטיקט זיך פון זייערע באַקן און גאַמבעס, אין ריטשקעלעך. זייערע לייבער פאַרען פון זיך הייס אַרויס אַ נעפּל.

זיי האָבן געקוקט אַרויף צו די הייזער, וואָס האָבן, חללדיק-לער, זיך געצויגן, וואָס אַ מאָל העכער, אָן פענצטער, נישט אַנצוטאַפּן זייער בוי-חומר. זייערע פיס האָבן זיך געהויבן איבער די שטיגן, אַרויפצוציען איבער די אומגעזעענע שטאַקן. די קני האָבן זיי זיך געבויגן ביי יעדן טריט. זיי זענען געשטיגן פון שטאַק איבער שטאַק.

אויך ער, דער געבליבענער, האָט זי געבויט, די קוואַראַנטין-שטאַט, דאָ איבערצוואַרטן, ביז זיין יינגליש לייב באַוואַקסן ווערן וועט מיט האַר. ער האָט מיט אַ מאָל געוואַסט אַז געבוירן איז ער נישט צווישן די ווייס-לעבלעכע טאַלבערג-לעך. ווי ביי אַלע אַנדערע מיט אים אַנטרונענע, האָט אָן אַנונג געקלאַפּט אים אין דופּק, אַז ערגעץ דערמאַנט עמעצער אים. מען געדענקט זיין נאַמען.

ער האָט געזען, נאָר ביי די יונגע, די פאַרשפּעטיקטע, איז דער זכרון אַפּגעהאַקט. עס איז זיי קאַלט אָן דער אַש-וואַרעמקייט פון וועלכער זיי האָבן זיך אויסגעפיקט. זיי טראַגן-מיט די איינגעגליווערטע לופט פון טאַל. זיי האָבן נאָך אין זיך איר געדיכט-שטייענדיקע גליעדדיקייט. ווער עס אַטעמט אין טאַל זי איין — קאָן מער זי נישט אויסאַטעמען. אָן עמוד פון בליי הענגט איבערן טאַל. די פייגל, וואָס זענען דאַרט אַריינגעפּלויגן, זענען, יעדער אויף זיין אַרט, אומבאַוועגלעך מיט געשפּרייטע פליגל, געבליבן הענגען איבערן דרויסן. נישט זיי פליען, נישט זיי פאַלן. דער שייך פון די ביינער בעט זיי אונטער; האַלט זיי, ווי איבער האַנט-פּלאַכן.

זיי האבן געשפירט, אז אויך דאָ ווערט זי, די לופט, וואָס אַ מאָל איינגעגליווער-
טער. די מענטשן שניידן זיך דורך, מיט די פיס און הענט, אין איר דורכזעאיקייט,
ווי אין געדיכטע וואַסערן; מאַכן זיך אין איר וועגן. אַ שטייגער, זיי בויען אַ שטאַט
איבערן ים-דנאָ. דאָס וואַסער איז הויך אַריבער זייער קאַפּ. ניין, נישט אין וואַסער
זענען זיי. אויך דאָ איז עס דאָס שטיינגעבליבענע טאַגליכט, וואָס בינדט זיי די
איברים; זיין שיינ הילט זיי, ווי אין בליי. זיי האָבן דערשפירט, אויך אין זייערע
אָדערן פליסט איצט דאָס ליכט, מאַכט זיי הייס. עס ווערן שווער אויף זיי די דינע
טאַל-מלבושים. אַלץ דאַרף זיין ניי אויף זיי. אויך די קליידער.

זיי האָבן אין דער היץ געוואַלט אַראָפּוואַרפן פון זיך די אַלטע בגדים; זיך
אַרויסשילן פון זיי ביז דער הויט, נאָר זיי האָבן זיך געשעמט מיט זייערע גופים —
מין פאַר מין — מאַן פאַרן אויג פון מאַן. אַנדערש — קומען וועט אַ מבול.

זיי האָבן אויך געשעמט זיך צו וויינען נאַקעטע; לאַזן טריפן פון די אויגן, דורכן
פנים אַראָפּ, טרערן איבער זייערע הוילע לייבער. ביז איצט זענען זייערע פנימער,
אַנגעצויגן צום אַרויסקליפן; נאָר די אויגן-רעמלעך אַרום, ביז די קינבאַקן, זענען
פאַרשמאַלט ווי אויסגעטרונקעטע וואַדי-ראָוועקלעך. גאַרנישט קאָן דורכנעצן. אויך
נישטאָ ווער עס זאָל בעטן אויף טרערן, ווי אויף רעגן. אפשר וועט ער קומען, דער
געלעכצטער געוויין, ווען אויפן לייב בלייבן וועט דאָס לעצטע מלבוש. די טרערן
וועלן דעמאַלט איבערן האַלדז, פריי רינען אונטערן העמד אַרונטער. מען וועט נישט
דאַרפן מיט די הענט פאַרשטעלן זיך די אויגן, אויב געזאַלצענע זיי וועלן טריפן
אויף דער אייגענער נאַקעטקייט אַרויף.

זיי האָבן אויך נישט געקאַנט אין דער חמימה אַראָפּוואַרפן פון זיך די בגדים,
כל-זמן זייער לייב-נאַקעטקייט איז אַ יונגפרוישע; האָר וויקלען נישט אַרום דעם
גוף. ווי די פאַרוויסטע ערד פון טאַל, האָבן אויך זיי געוואַרט אויפן נס פון
אַרויסשפראַץ איבער זיך. אַ סימן, אַז זי הייבט ווידער זיך אָן, די באַפּרוכפערונג
און די מערונג.

דער געבליבענער האָט געוואַסט, אַז זיינע אָדערן זענען נישט דורכגעגעסן פון
שוועבל און זאָלץ. עס פליסן אין זיי זוימען, אויפגעזיידטע. אַזוי אין אים — אַזוי
אין די אַנדערע זכרים דאָ. אויך די נקבות טראַגן זיך אַרום מיט שפּריצנדיקע
פונקען אין די געבערמוטערס. אין די פינצטערע נעכט, ווען זיי ליגן אין זייער
אַליינקייט, גייען-אויף די פונקען, פליען פון זיי איבער דער שטאַט, אַרויף ווי
אַ פייער-געשיסעריי פון באַהאַלטענע קוימנס. זייער גוף-געבייטן קנאַקט דערביי,
אונטן, אין לעכצונג, ווי אַ קרבן עולה איבער אַן ערדענעם מיזבח. דאָס פאַרצערנ-

דיקע פייער לאַזט זיך נישט אַראָפּ אים אויפצוברענגען. דורך די נעכט ציט עס די זכרים פון אַלע פינצטערנישן אַרויס, צו וואַרפן זיך אין דעם פייער, מיט זייער אויסגעטרוקנטן לייב, אַז די בלויע פלאַמצונגען זאָלן פון זיי אַרויפזעצן ביז די הימלען.

אין די נעכט געזען האָט ער, דער געבליבענער, דורך די דורכזעאיקע פלאַקערן אַדורך, ווי זיי, מיט די נאַפּלשנורן אויף זיך, פאַרן זיך אויף דער ערד, ווי דורכגע- לויכטענע הינט וואָס באַהעפטן זיך, געבונדענע אויף קייטן. אין דעם ליכט ווערן זיי צוזאַמענגעשווייסעוועט צו איינס.

אין די ווייטערדיקע נעכט זענען זיי געקראַכן אין געגראַבענע אין דער ערד שמאַל-לענגלעכע בעטן; אַריין אין זייער אויסגעצויגנקייט. זייערע ביינער, אין די גרוב-בעטן, האָבן פון זיך אַרויסגעלאַזט העל-בלוילעכע ליכטסנאַפעס, וואָס האָבן זיך געלעקט, זענען אַרויפגעשאַסן אין איין רויטן רעפלעקטאָר. רעפלעקטאָרס האָבן פון אונטן, פון אַלע זייטן צווישן די הייזער, זיך אַרויפגעעקבערט און אויבן, אונטער די הימלען, שטאַלצע, שמעלער און שמעלערע, זיך געבויגן שאַרף צו שאַרף; האָבן זיך אַנגעלענט און פאַראייניקט אין איין שפיץ, ווי ריזיקע ביקסן, אַוועקגעשטעלט דורך זעלנער אין מיטן לידיקן פעלד.

געווען אַ סברה, אַז אין די הייכן וועלן די צוזאַמענגעשווייסעוועטע פייער- שפיצן מיט אַ מאָל זיך געבן אַ פאַרנייג אויף הינטער זיך, אויף דער זייט, צום וועג וואָס פירט פון טאָל — גיין אויף פיקעס און צוריקטרייבן די שטויבכמאַרע, אויב דערנענטערן זי וועט זיך. די פייערצונגען וועלן זי דורכגליען און אויף תמיד אויסרייניקן דעם חלל.

דערווייל האָבן די פלאַמזיילן זיך געשפיגלט אין די פאַרשטאַפטע פענצטער פון די הייזער, וועלכע האָבן זיך געהויבן ווי לופטיקע וואַלקן-קראַצערס. זיי האָבן, די זיילן, אין זייערע וואַרצלען, אויפגעקרעכצט פון דעם אונטערצונדנדיקן גערייב; געבילט אַרויף מיט קולות, וואָס באַהעפטן בריאיק צוזאַמענפאלענישן. די הייזער- פונדאַמענטן געשמאַלצן האָבן זיך אין זייער פאַרשטעקטקייט. אויף זייערע אַפגע- טיילטע, אין די לופטן אַרויף, שטיגן האָבן זיך, געבויגענע, געהויבן די געשטייפטע קני פון קלעטערנדיקע, אַראָפּ און אַרויף, זקנים.

געווען אַ מורא אַז די קלעטערער וועלן אַרויף אויף די העכסטע שטאַקן, און פון דאָרט אַריבערשרייוון אויף די זיך אַנלענענדיקע רעפלעקטאָר-שפיצן. זיי וועלן דורך זיי אַרויפדערלאַנגט ווערן, ווי לעבעדיקע קרבנות.

דער געבליבענער האָט אַבער געוויסט, אַז זייער גאַט איז אויבן נישטאַ. עס איז לידיק אין די רוימען. ער איז, זייער גאַט, אַלץ געשפרייט איבער די טאָלן. קיין

מאל מער וועט ער נישט פארלאזן די אשן. אייביק שוין וועט ער זיי ווארעמען אונטער זיך.

די עדה האט באנומען, אז אויף תמיד האט ער פארבארגן זיין פנים פון איר. ער וועט צו זיי זיך נישט באווייזן. אויף שטענדיק שוין וועלן זיי זיין אן עדה אן א גאט.

פון רוב יאוש האבן טייל געטראכט צוריקגייען אין טאל; דארט שוין בלייבן. איבער די אשן אויסבויען א טעמפל פאר אים.

אין די פארטאגן איז די שטאט ווידער געווארן צו א קוואראנטיין. עס האבן גרוי זיך געלאשן אירע רויטע, ברומענדיקע זיילן. ביי טאג זענען די מענטשן געווען אַנגעשטעקט; זייערע גופים, — מיט ווייטיק אויפגעשפיצט. דער געבליבענער האט געשפירט, מען האט דורכן מויל אים אריינגעלאזט א שווערד, ביזן דנאָ פונעם בויד. איר שאַרף דרייט אים זיך אַרום די אינעווייניקסטע ווענטלעך. זי שטעלט זיך נישט אָפּ. זיי האבן פון יסורים נישט אויפגעשריגן. דער פאראייניקטער געיאַמער זייערער קאַן נאָך בלייבן אויפגעוויירן אין שטאַט. זיי האבן מורא, פארטויבן וועט זייער געוואָי דעם אַרום, ווי אַ צוזאַמענגעאַסענער געבעטש פון אַלע זייט־אייביק געשאַכטענע אַקסן, מיט חלפים אין די העלדזער; אויפרודערן וועט זייער ריטש, מיט אַ סירענע־געשאַל, די צעעפנטע מיילער פון אַלע טאַלן.

געשען איז אַ מיראַקל: ווען זייער איברים־געוואָי האט געוואַלט צו דער זון אויפבילן, ווי הינט ביי נאַכט, געשאַגן מיט אַ מאַל זענען געוואָרן די שטימבענדער אין דער לענג פון זייערע העלדזער. די קולות זענען נישט אַרויס. געבליבן זענען זיי, אַנגעצונדענע, אונטער דער פאַרחתמעטקייט פון זייערע מיילער. דער אויפ־געשריי צוריק אַראַפּ איז אין גוף; האט איינגעשרויפט זיך אין אים, ווי אין אַ קעסלגרוב. זיינע אַרויסגעלאַזטע פלאַמען געברענט האבן אינעווייניק די בויד־ווענטלעך. די צעגליטע שווערדשאַרפן האבן זיך געדרייט.

ביי טאָג געזען האט מען נאָך אַ נס. די נעץ אַרום דער שטאַט געווען איז דורכגעלויכטן גלאָז. דורך אירע הויכע געשליפענע ווענט, געקוקט האט מען פאַרגרעסערט אין די מרחקים, ביז די עקן פון די פיר זייטן. דער בליק דורכגעדרונג־גען האט, נישט בלויז די לערקייט, נאָר אויך יעדן חומר, וואָס געשטעלט האט זיך דעם אויג אין וועג. יעדע מאַסיווקייט אין רוים געבליבן איז דורכזעאיק, ווי דאָ — די גיגאַנטישע הייזער אין די גאַסן. זייער זאַלציקער בליק איינגעגליווערט האט דעם חומר, אים איינגעשטייפט — אויף מער קיין מאַל זיך נישט באַוועגן. געבליבן

זענען זיי אַרומגעהילט פון דער גלעזערנער נעץ, געשיצט אין איר פאַר די דרויסנ-
דיקע ווינטן.

געווען שעהען פון חסד, ווען די גלאַזווענט געוואַקסן זענען אַרונטער אונטער
זייערע פיס; האָבן אונטער זיי זיך געשפּרייט, ווי אַ דיל. זיי האָבן נישט פאַרצויגן
דאָס פנים פון דער ערד, ווי מיט אַ ריזיקן גלאַזנאַגל, נאָר געלייגט זיך ווי אַ דעק
איבער די אַפּגרונטן. די טאַלן געבליבן זענען צעעפנטע פאַר זיי, ווי דאָס זייגערל
מיט זיינע אינגעוויידן פאַרן באַגלאַזטן אויג פון דעם געווערק-מייסטער. זיי האָבן
געוואַלט, זייער קאַפּ אויף שטענדיק שוין זאַל בלייבן איינגעשטייפט אַראָפּ; מער
אים נישט הייבן אַרויף.

זיי זענען אַזוי געשטאַנען מיטן קאַפּ געבויגן אַראָפּ; דער קאַרק פאַרהאַרטע-
וועט; די אַראָפּגעלאַזטע הענט געשלאָסן אויף פאַרויס, נאָר דאָ האָבן זיי דערשפּירט
די פאַרשטאַרקטע, דורך דער געשליפּנקייט, שטראַלן. זיי האָבן וואַרעמע גענידערט
איבער זייערע קאַפּשיידלעך. אונטערן ליכט האָבן די קעפּ ביי זיי, ווי קנאַספּן, זיך
געהויבן העכער און העכער, מיטן פנים אַרויף צו. דאָס גלאַז געשפּרייט האָט זיך
אויך פון אויבן, ווי אַ דאַך; האָט איבער זיי זיך געשלאָסן ווי אַן איבערדעק איבער
אַ געשליפענעם קליאַש. אַט לאַזט ער איבער זיי זיך אַראָפּ. דערווייל איז איבער
זייערע קעפּ געהאַנגען אַ דורכזעאיקע חופּה. זייער פאַרריסענער בליק, האָט שיער
געגרייכט די פאַרלאַזטע אויביקע אין-סופּן.

דאָ האָבן זיי אַבער דערשפּירט אַ האַנטפלאַך, וואָס לאַזט זיך אַראָפּ; לייגט
זיי זיך איבער די אויגן, ווי אַ וונדעכל, שליסט זייערע וויעס. איר שאַטן פאַרטונקלט
פאַר זיי די מראה. אַ תפילה איז אין זיי אויפגעגאַנגען: תמיד שוין בלייבן אַזוי
אונטערן גענאָד פון דער האַנט, אונטער איר שוץ. זיי האָבן געוויסט, אַט די בלינד-
קייט איז די דערגרייכטע טרוימונג פון דורות מידע פון זען.

זיי האָבן אויך געוויסט, אַז איין מאַל, שפעט אין די צייטן, ווען אַראָפּגענומען
עס וועט ווערן די האַנט פון פאַר זייערע אויגן — אויפטייען וועט דעמאָלט אַלץ
מיט אַ מאַל. איינפאַלן וועלן די מויערן אַרום דער קוואַראַנטיין-שטאַט; אַפּגעטאַן
וועלן זיין די טעג פון זייער פאַרשלאַסנקייט.

ווי יעדער נייער דור, געמוזט האָבן זיי, אין דער קוואַראַנטיין-שטאַט, אַליין
געפרוּווט ווערן מיט אַלע נסיונות. נאָכן פטור ווערן פון דעם חוש פון קול און
ראיה — פאַרשאַרפט האָט זיך זייער שמיעה. זיי האָבן געשפּירט, עס סווענדזשען זיי
די אויערן; זיי וואַקסן בולט, ציען זיך אויס און ווערן, ווי האַלב-קייילעכדיקע

הילכער-טרובעס. זיי שטארצן אַרויס, אַפגעבויגענע פון קאַפּ — שמאַלע אין דרויסן, און אַלץ ברייטער — אינעווייניק אַריין. דער געהער אַנגעשפיצט איז ביי זיי, גרייט אויפצוכאַפּן פון די ווייטקייטן. אַט פלאַצן ביי זיי אויף די געהער-הייטלעך. איצט גרייכן צו זיי די דינסטע געשורשן. זיי יוירן אויף אין זיי ווי פאַרטויבנדיקע געשרייען. עס עקבערט אַ סודן זיך פון ווי ווייט — צעשיט זיך אין זיי קלאַנג נאָך קלאַנג. צו מאַל אויך גיסן זיך אין זיי אַריין דורכן אויער גאַנצע צעבערס גרימאַסעס, וואָס פאַרנעמען זיך ערגעץ אין אַ געוויין.

דער געבליבענער האָט געשפּירט, פּריידיקע געברומען צעלויפן זיך אין אים, ווי צעשטיפטע חיהלעך; דער ערשטער רמו ערגעץ — פילט אָן זיין בויך מיט משוגענע וויבטלעך, ווי פון דער באַהעפטונג פון מחנות באַשעפענישן. אַלץ שרייט אין אים מיט באַנומענע קולות. נישטאַ מער קיין אַנען. די אַריינדריונגדיקע קולות צעשטערן די רו פון זיין שטומקייט.

און ווען געפרוווט זיי האָבן זיך אַראַפלאַזן אין די קעלערן פון דער קוואַראַנטין-שטאַט, האָבן פון אונטערן תהום אַרויף, גענומען אויפגיין צו זיי פייפענישן, ווי פון פייטשענדיקע ווערעמלעך אונטער ביימער-וואַרצלען. זיי שושקען גלייך זיי אין די אויערן. פון אַפּגרונט טראַגט אויך זיך אַן אַ רייבעניש, ווי פון קנאַקנדיקע ביינער. אויף מיילן ווייט הייבט דער געפליסטער די ערד. זי וואַרפט פון זיך אַראַפּ די שטאַט.

זיי זענען געווען מיד, איבערגעזעטיקט, פון די אַלע קולות — פון די אינעוויי-ניקסטע און פון די דרויסנדיקע, וואָס רייסן זיך אין זייערע מיילער און אויערן. געוואַרט האָט דער געבליבענער אויף אַ שווערער טויבקייט, וואָס זאָל פאַרשיטן

אים די אויערן, ווי צוגעדעקט זי האָט, די ערד, די מידע עדה פון טאַל. געוויסט האָט ער, אַז אַלע זענען זיי דאָ ליים פאַר אַ נייעם בראשית. דער נייער אדם געפאַרעמט ווערט — נישט פון ערד, נייערט פונעם אַש פון די טאַלן אַרויס. אַריינבלאַזן אין אים וועט מען — נישט דעם רוח-החיים, נאָר דעם רוח פון אַלע דאָרט פאַרבליבענע, די שטילקייט זייערע. אַלץ פון פריער מוז פאַרגעסן ווערן. זיי אַלע דאָ אַנגעשטעקט זענען מיט געדעכעניש. זי ציט, די צייט, אויף צוריק. אַפּגע-טאַן פון זיי מוז ווערן דער לעצטער וואָס געדענקט. אויפגיין מוז ער, ווי זייפנבלאַזן אין חלל.

ער האָט פּלוצעם זיך געכאַפּט, נישט געטאַרט האָט ער, אדם, עסן פון עץ-הדעת, נישט כדי נישט וויסן דעם ווייטער זיינעם, נאָר כדי נישט צו וויסן דעם פריער; דורכן וויסן אים — ווייסט מען דעם מאַרגן, און — אין דעם טאַג, וואָס וויסן ער וועט וויסן — שטאַרבן וועט ער.

און אין איינער אַ נאַכט האָט דער געבליבענער דערפילט אין זיך דעם אויפגע-
לעבטן רוח פון זיינע אייגענע — נישט איין רוח, נאָר פיל, פיל, קליינע רוחעלעך
פון באַענטע, וואָס זענען פון לאַנג שוין זיך צעפאלן אין דעם אַש, וואָס שווילט
אויף דאָרט, אין די הינטער זיך געלאָזטע פעלדער. ער האָט באַנומען, אַז אַנגע-
שטעקט איז ער, נישט פון פרעמדע גיפטן, נאָר דאָס האָבן זיינע אייגענע געלאָזט
אַריינטריפן יעדער זיינע ריחות — אין זיינע נאָזלעכער. ער האָט זיי אַריינגעאַטעמט.
ער שפירט, זיי לויפן אין זיינע אַדערן, אַרויף און אַראָפּ, מיט לעבעדיקע אַטעמלעך;
שווימען, ווי פאַרסטע פּיילן, אין זיינע בלוטגעפעסן.

און אין יענער נאַכט האָט אויך ער, דער געבליבענער, געוואָרפן זיין בייניקן
גוף אין לענגלעכן גרובבעט, וווּ געפלאַקערט עס האָט, פאַרצערט צו ווערן דאָס
לייב פון דער יונגער פאַרבליבענער. ער האָט געוויסט, אַז זי איז געקומען אַהער,
צווישן די פאַרשפּעטיקטע זכרים און נקבות; איר לייב איז אַנהאַריק, אַן יעדן
געשפּראַך, ווייל געבוירן איז זי אין די אַשן. זי האָט געשפּירט, אַז אַלץ אין איר איז
לער, אויסגעלופטיקט, ווי אַן אויוון, וווּ די פלאַקערן איינגעשטילט האָבן זיך אַרום
די ווענט. איצט איז ער גרייט ווידער אויפצונעמען אין ריינקייט, אַ דורכגעגליטע.
ער איז געקומען אויף איר אין סוף פון דער ערשטער אשמורה פון דער נאַכט
פון דעם חודש דעם דריטן פון דער אַנטרינונג פון די טאָלן. דריי און צוואַנציק טעג
אין אים. זי האָט געשפּירט עס שטראַמען אין איר זיינע הייסע אַטעמס. זיי לויפן,
ווי געיאַגטע, אַרום אירע איגעווייניקסטע ווענטלעך; ברייען זיי, פאַרסטאַליען אירע
פאַרשטאַפטקייטן.

אין איין רגע האָט זי דערשפּירט, ווי מען וואַלט אייל אַריינגעפלאַסן אין איר.
ער דערגרייכט אין איר ביז אירע באַבעס, ביזן דנאָ פון איר נקבהשאַפט. די
ווינטלעך גליטשען זיך אין איר גוף, ווערגן איר האַלדן, און זעצן פון איר אַרויס
דורך דער נאָז און מויל, ווי רויכלעך — די הויפנס שטויבן. אַ פייערצונג לעקט זי
פון אינעווייניק; אַ היץ צעשפּאַרט זי. נייע אַשבערגלעך הויפן זיך אַן אין איר,
אויפגעדראַלענע פון די וואַרעמע ריחות, וואָס בלאָזן פון אים אין איר גידער. זי
קאָן נישט אויפשרייען, מחמת דער פאַרחתמעטקייט פון איר מויל. אירע בריסטן,
אַרויסגעוויבענע אין דרויסן, דרינגען אין איר אַריין, אינעווייניק; די בערגלעך
פון איר גוף ווערן צו טאַלעכלעך. זי הערט זיך איין אין די ריזלענישן אין זיך.

אויך ער, ווי אַ טיבע מאַמע וואַלט אים אויסגעטראַגן, האָט אויף איר געהויערט
שטום. פון דער היץ שמעלצן זיי זיך צו איינס. פלאַמיקע פליגל פון איר גוף אַרויס
וויקלען אים אַרום.

מיט אַ מאַל האָבן זיי דערשפּירט, נישט קיין רויך שלאַגט פון איר מויל; דאָס

בוכעט פון איר ארויס אַ פייער פלאַם. פון ערדבעטל זעצט אַרויף, אין קרעכצעניש, אַ רויטער וואַלקן, ווי אַ פייערדיקער זייל וואַלטן פון די גרונטן אַרויס, אַרויפגע- שאַסן אין דער נאַכט אַריין. אויבן לענט ער אַן זיין פאַרשפיצטן קאַפּ אין די זיך- פאַראייניקנדיקע רעפּלעקטאַרן פון די אַנדערע ערד-גריבער אַרויס; ווערט מיט זיי צו איין דורכזיכטיקן, פאַרסנאַפיקטן זייל וואָס לייכט. זיי ברענען אין דער נאַכט. זיי האָבן געפילט, אַז זיי ענדיקן זיך.

זיי האָבן געוואַלט איצט שוין אין אין דער רגע אַרויסגעבן פון זיך אַלע זוימען, לעשן מיט זיי דאָס פייער. אַ קינד זאָל פון זיי אַרויס ווי אַ שוואַם — אַנגעזאַפט מיט די אַלע זידיקע בלייטייכן, אין וועלכע זיי האָבן זיך געטובלט. אויך איצט זענען זיי געווען פאַרשטעקט אין אַזאַ קאַכעדיק-צעגאַסענעם בליי- טייך. דער טייך האָט זיך מיט זיי פאַרקרייזט אין אַ קעסלגורוב. זיי שטעקן אין אים ביז איבער די העלדזער. זייערע איברים זענען צעטאַפּיעט. מיט אַ מאָל האָט ער באַנומען, אַז מיר, די חורבן-מענטשן ביזן אַלע דורות, זענען באַפוילן צו זיין אַ זכר לחרובן. דעריבער געבוירן מיר קינדער. זיי וועלן אין זיך איינזאַפן דעם געוואַי פון די פאַרדעקטע טאַלן. זיי וועלן אויף תמיד זיי ירשענען.

דער געבליבענער און די פאַרבליבענע האָבן אַרויסגעשטעקט שוויסיק די קעפּ. ער האָט געוויסט, ער האָט איצט דורך איר, בועל געווען אונטער זיך די ערד פון דער קוואַראַנטיין-שטאַט. ער האָט זי קונה געווען, די שטאַט, דורכן באַהעפטן זיך מיט אירס אַ טאַכטער. איצט איז זי, די שטאַט, זיינע. ער האָט אַ וויילע זיך אַרומ- געקוקט. ער האָט זי, די קוואַראַנטיין-שטאַט, פּלוצעם דערקענט אויף צוריק, ביזן ערשטן טאַג פון זיין אַנקומען אַהער.

זיי האָבן איצט געוויסט, אַז זיי מוזן באַצייטנס אַנטלויפן פון דער קוואַראַנטיין- שטאַט. אין איינער אַ שפעטערער אשמורה פון דער נאַכט, ווען עס איז נאָר שטאַק- פינצטער; עס לעשן זיך די פייער-זיילן — אַנטרונען מוזן זיי פון דאַנען. די דורכגעברענגטע נאַפּלשנורן, וואָס שטאַרצן פון זייערע צערויכערטע בייכער, אַפּ- טשעפּן וועלן זיי לייכט. זיי וועלן זיי איבערלאָזן דאָ. זיי האָבן זיך דערמאַנט אַז די מוהלים פון פאַרשניטענע שטעט האָבן צווישן די חורבות, געלאָזט נאָך זיך די אויסגעטרוקנטע הויטשטיקלעך פון דעם ברית, וועלכן יידישע קינדער האָבן פאַר- שניטן מיט זייער גאַט. אויך זיי פאַרגעסן מוזן דעם בונד, וואָס געשלאָסן מיט זיי עס האָט דער טאַל.

עס איז געווען שוין אין די ווייטע טעג. א סך פון די יוגע מענטשן האבן פארגעסן פון לאנג שוין אז צו א קוואראנטין איז זי געבויט געווארן, די שטאט. א טייל פון די אנגעשטעקטע עלטערן זענען שוין אויסגעשטארבן. פון זייערע גופים האט מען אבער נישט פארלייגט א פאספארדיקע וואנט ביז די הויכקייטן, כדי זי זאל נישט דורכלאזן די שטויבמאָרע, נאָר פארשטעקט האט מען זיי, כמינהג היהודים, אין קברים, פון פיר עקן-שפיצן, און אַרױפגעשיט פון אויבן — לענגלעכע, האַלב-גערונדיקע בערגלעך. מיט דער צייט זענען דאָ אויסגעוואַקסן שורות — בערגלעך ביי בערגלעך ווי בייטן אין אַ געסדרטן גאַרטן. די זקנים האָבן געטענהט, אז קונה אַ שטאַט, איז מען, נישט דורך באַהעפטן זיך מיט אירע טעכטער, נאָר דורך קובר זיין דעם אייגענעם גוף אין איר ערד. מיט דער צייט וואַקסט דאָ אַרויס אַ וואַלד פון מענטשנביימער.

בעת דער קבורה האָבן אַלע פאַרזאַמלטע מלווים אַרומען מויל פון דער ערד, וואָס האָט זיך געגרייט אַראַפּצושלינגען דעם מת, און שליסן זיך איבער אים — אַנגענומען ערגסטע פּנימער. די ליפּן און די באַקן, אַנגעדראַלענע, האָבן ביי זיי, זיך אַראַפּגעלאָזט, אויסגעצויגן. מיט די הענט האָבן זיי זיך פאַרשטעלט די אויגן — זיי זאָלן איינער ביים אַנדערן נישט אַרויסזען דאָס אונטערשטע פנים, וואָס האָט קלענער זיך איינגעשרומפן אונטער דעם דרויסנדיקן, וואָס איז אויף דעם שוין אַרױפגעוואַקסן. בעת דאָס נייע פנים האָט זיך געקאַרט אין דורותדיקן פאַרגיין, האָט דאָס פנים פון אונטן זיך געצויגן ווי אַ האַרמאַשקע אין באַגלייטונג פון אַ שווישפּיל. זיי האָבן גוט געוויסט, אז דער מענטש איז אַן אַשיקער באַל, וואָס ווערט געקאַפּעט אין דער לופטן — צום פליען אַרויף און אַראַפּ. ביי יעדן קאַפּ צעשיט זיך אונדזער אַש. זיי האָבן דערמאַנט זיך די גופים, וואָס די לופט האָט פון זיי זיך אויסגעפאַמפּעט און זיי זענען, פּלאַכע, געבליבן געשפּרייט איבער ערד-גרודעס; פון צווישן זייערע ליפּן האָבן אַרויסגעבלעכצט געשוואַלענע צונגען; דורך די ווינטערס האָבן די שנייען און אייזאַפּנס נאָך גידעריקער זיי איינגעפּלאַטשיקט, און דורך די זומערס האָבן די זונרעדער איבער זיי זיך דורכגעקאַלערט. גרויסע פייגל האָבן איבער זיי זיך געשטעלט מיט די פּיסנעגל, און מיט די געהויבענע אַרויף קעפּלעך — געטראַכט.

איצט, ווען עס האָבן שוין זיך אַנגעזאַמלט אַ סך בערגלעך, מיט סטעזשקעס אין צווישן, זענען די אַרום קבר געשטאַנען אין שמאַלע שורות, פאַרנווייז און צעשיט, איינער הינטערן אַנדערן, מיט די פּנימער צום אַפּענעם גרוב. צופּוסנס זיי — אויסגעצויגן, דער מת. מען האָט מיט אים זיך געפאַרעט. זיי האָבן שטיל געוואַרט, ווי יעדער אויף זיין ריי, אין יענע טעג פון גידערן אין טאַל. אַט ווערט ער אַליין

באלד אריבערגעפירט אין דער אנדערער זייט. די פארבארגענע טיר הינטער אים וועט אויף תמיד פארקלאפט ווערן.

די ארום קבר זענען איצט דא געשטאנען מיט די פיס, און די פינגער האבן זיי געסווענדזשעט. זיי האבן גוט געוויסט, אז זייער חבר, דעם מת, ווי אלע זיינע נאענטע, האט געדארפט צעקרישלט ווערן אין שטויב, און ווי פליגל פארשפרייט ווערן איבער דער ערד.

די באגלייטער האבן געדענקט, אז אלע קברים דרייען לסוף פון אינעווייניק ארויס, זיך איבער, ווי א קעשענע — ארויסצווארפן דאס נישט-פארדייעטע. די קבורה האט זיך פארענדיקט. די מלווים זענען צוריק צו זייער טואונג. ערגעץ ווו האט עמעצער ארויסגעלאזט א צעמענט-צונג. זי האט זיך געוויקלט אונטער די טריט, ווי זי וואלט איבערגעלעקט דאס פנים פון דער ערד. די ארויסגעקראכענע פון זייערע בעטלעך קינדער האבן אנגעהויבן פייפן, אז קונה א שטאט איז מען נאר דורכן ארויסשפראצן נייגעבוירן פון איר ערד ארויס; פון זיין אירער שוין אין די בראשית-טעג.

און דעמאלט האט די פארבליבענע דערשפירט, אז מען האט זי געדענקט; דער בויך בלאזט איר זיך אן. ער שווילט אויף, הארט, ווי א באלאן. איר האנט קאן מער אין אים זיך נישט איינטאפן; די פינגער — מער נישט מאכן אין אים קיין בלאסע גריבעלעך. פון שלאף ארויס האבן אויף איר פנים זיך געשפרייט גליקזעליקייטן. זי האט שטיל פארנומען, ווי זאפטן ריזלען אין איר; לויפן ציטעריק, אפגעהאקט; פיקן אין אירע דינע ווענטלעך און נערן די פארבארגענע געפעסן. אין די בעכט האט זי איינגעצויגן די קני אונטערן בויך, זיך צוצוהערן מיטן אויער צו די געהיימע טואונגען, צו די בלעזענדיקע געצאפלענישן.

די פארבליבענע האט געפילט, עס וועקן זיך אין איר פארגעסענע חלומות ווי פון פאר די טאלן. עס גייט אין איר אויף א ריח פון מוטערלייב. ווייטע שפירונגען רירן אין איר אויף. אומבאקאנטע דערמאנונגען לויפן ציטעריק פון די געבויגענע קני-פאררונדיקטיקייטן אין די דינע אקסלשפיצן. אט כאפט זי זיי אן, און אט פארשוונדן זיי אן עכא. זי האט אין שלאף איינגעצויגן דעם קאפ צווישן די צאנקנדיקע ארויף צו, יונג-מיידלשע ארעמס. זי איז געבליבן — אליין ווי אן עיבור איינגעלייגט אין דער מוטערס געדערעם.

און אין איינער א האלב-וואכער נאכט האט עס דער פארבליבענער געגעבן א דריי, זייטיק, מיטן בויך אראפ. זי האט געגעבן א נערוועזן אפציטער. זי איז געבליבן

געשפרייט מיט די הענט און פיס, מיטן פנים אַראָפּ. אַ וויילע האָט איר געדאַכט, זי ליגט אַזוי ווי אַ קינד, געשפרייט איבער אַ ווייסן ליילעך; אַ רגע איז זי געשווירן מען איז מיטן פון אַן אומענדלעכן ים. אונטער זיך, איז ים-וואַסער, האָבן די וולדות בולט זיך אָפּגעשפיגלט פון איר דיין-דורכזעאיקן לייב אַרויס. נישט קיין קינד איז דאָס. עס זענען אין איר וואַרעם פאַרקנופט מערערע קליינע באַשעפענישלעך. זי קאָן זיי נישט אויסטיילן. זי האָט פאַרנעפּלט געשפירט ביי זיך אין די געדערעם, אַ פאַרעדיקן, רויט-זאַפטיקן געקנויל, וואָס הייבט זיך ווי אַ געוועלגער ביז אונטער איר האַרץ אַרונטער.

עס איז איר גוט געווען צו רוען אַזוי, צוזאַמענגעוואַקסן מיט אירע אָנהויטיקע וולדות אין זיך. זיי זענען איצט אַלע צוגעבונדן מיט בעדער-שנורן צו איר נאַפּל אינעווייניק. פון דרויסן האָט זי מיט אַ מאָל דערזען צוויי לאַנגע שנורן, וואָס זיען זיך פון איר נאַפּל אַרויס. זי האָט זיי דערקענט. דאָס איז זי אַליין מיט זיי צוגע-בונדן, ווי מיט לייצעס, צו די נאַפּלען פון אירע צוויי עלטערן — פון דער מוטער און דעם פאָטער. אַט טיילט זי זיי אויס, זי וועט זיי דערקענען. זי האָט פּלוצעם געוואוסט, נישט אָפּגעזונדערט איז זי, נאָר איין לייב אין דעם לייבער-געקנויל פון דער משפּחה געווינערינס — אַלע איין פאַרוויקלטע אין זיך מוטער-מאַסע, וואָס שפרייט זיך. זי איז אויסגעברייט פון זייער לייב, וואָס וועלסט און פּרישט-אויף כּסדר — אַזוי פון קינד צו קינד — זינט דער ערשטער מוטער. נישט אין די אַשבערגלעך איז זי געבוירן.

זי האָט געקוקט אין וואַסער, אויף די אָפּגעשפיגלטע אין איר בויך, וולדות. זי האָט געשמייכלט. זי האָט געוואוסט: פון זיי, וואָס אַרויספיקן וועלן זיך פון איר צעפענטקייט — וועט די זעלביקע לייביקייט איבערווקן זיך אויף ווייטער. איין טייל וועט אָפוועלקן, און גלייך זיך איבערגיסן אין אַ צווייטער. איצט איז געקומען איר ריי.

ווען זי האָט זיך אויפגעכאַפט, האָט זי געטאַפט זיך דאָס לייב. זי האָט געשפירט, אַז מיטן אַנטאַפּן זיך, טאַפט זי, ווי אַ בלינדע דאָס לייב ביז איר אורמוטער אַרויף. זי שפירט אין זיך די פּרישקייט און וועלקנדיקייט פון אַלע זייערע לייבער, וואָס דער טאַטע און זיינע אורפאָטערס האָבן באַפּרוכפּערט.

אין די ווייטערדיקע נעכט האָט איר זיך געחלומט, אַז דאָס טראַגט זי נאָר אין זיך לאַנגע בינטלעך נאַפּלשנורן. זיי זענען אין איר צונויפגעפאַרט אין צוילינגס, דרילינגס אין צענטלינגס. אַלע זענען זיי איינגעוואַקסן מיט די וואַרצלען אין איר נאַפּל אינעווייניק. צו מאָל זענען זיי אויס, ווי לאַנגע דינע שלאַנגען, צונויפגעוואַק-סענע אין זייערע עקן. די עקן שפאַרן זיך נישט צום אַרויס. זיי יוירן אין איר.

די פאַרבליבענע האָט מורא געקריגן פאַר דער זיך קלעפּנדיקער מאַסע, וואָס האָט זי איצט שווער געקלעמט אין לייב. צו מאַל זענען דאָס געווען נישט קיין דינע שלאַנגען, צונויפגעוויקלטע — איינגעוואַקסן אין איר אינעווייניק — נאָר לאַנגע קישקעלעך העל-גרינע. עס האָבן זיך געמישט ווייכע פיסעלעך און קעפע-לעך — זי האָט נישט געווסט צי פון קעצעלעך, קאַליריקע, מיט קליינע מיילעכלעך און פאַרנומענע אייגעלעך. צי פון הינטעלעך, ווייס-געלאַטעטע, ווי ממזרימלעך, וואָס איר הונט לאָזט איבער אין די ווייטע הויפּן — מיט נאַסלעכע פעלעכלעך און דינע מאַטע וויידעלעך, צי גאָר פון אַן פעדערדיקע פייגעלעך, מיט שפיציקע דזשאַ-בעלעך צו פיקן; גרינע און בלויע פאַפּוגייעלעך, וואָס ברייען זיך אויס פון די אייעלעך.

זי האָט אין אַט דער רגע דערשפּירט, דעם פּלוצעמדיקן געברי פון די אייעלעך, וואָס זיי לייגן, די פאַפּוגייעלעך, ביי איר, אין דעם ווייך-רויען אינגעווייד. זיי פאַלן פון זייערע צעעפנטע הינטנדלעך, אין איר, ווי אַ הייסער האַגל; גיבן זיך אַ קאַלער, בלייבן לייכט-שווערלעך ליגן אין איר דנאַ. פון איר גוף נעמען שטראַמען ביז אַראָפּ, געדריכט-וואַרעמע געפּליסן. באַלד ברייען זיך אויס, אין דער דריקנדיקער מאַסע, וואָס יירט אויף אין איר בויך, די ווייך-העלע, פלישיקע באַשעפענישלעך.

פון איר נעמען זיי פּלוצעם אַרויסגייען, די חיות, שטעלן זיך אויף די פיס.

זי האָט נישט געווסט, צי זי שלאַפּט, צי זי איז וואַכיק, אָדער גאָר חלומט זי מיט איבעררייסן; זי כאַפּט זיך אויף און דרימלט ווידער איין, און די שפּירונג, וואָס פילט אויס אַלע אירע איברים, פאַרלאָזט זי נישט אויך אין דער וואַכקייט; זי דויערט פון דרימל אין דרימל.

זי האָט אויך נישט געאַנט, צי זי איז שוין שטראַמיק באַפרוכפּערט. זי האָט זיי שוין פאַרחתמעט אין זיך, און איצט יירט עס אינעווייניק זיך אויס. דעריבער רוט זי דאָ מיטן פנים אַראָפּ — אין די קישנס אַריין. אָדער איז זי נאָך פאַר דעם. אַלץ אין איר איז צעעפנט. גרייט אויפצונעמען. באַלד וועט עס זי געבן אַ דריי איבער מיטן פנים אַרויף. שווערע צודעקן פון אויבן לייגן איבער איר זיך און דרענגען זי אַראָפּ. איר אויפגעלאַפּענער בויך, האָט זי געשפּירט, פאַרעמט דאָרט אונטן אויס אין בעטגעוואַנט אַ גרוב אין זיין געשטאַלט, זי איז אין אים אַריינגע-וואַקסן. פון אויבן, איבער איר פאַרוואַרפן זיך איצט בערג.

זי האָט איצט פאַרגעסן אין איר דרימל, אַז די לעצטע מאַמעס און באַבעס אירע שווימען ערגעץ אין די ווייטע אונטערערדישע ימים, ווי שטייפּע פיש, וואָס שיקן פון זיך פאַרסטע שטראַלן. דאָס האָט זי, די אַנטלאַפּענע פון טאַל, מיט אַ שער זיי אַפּגעשניטן פון איר לייב, ווי מען שניידט גיך אַפּ אַ פאַרגיפטיקטע ערלה,

איידער זי צעוואַקסט זיך ווי אַ העמדל אַרום גופל. זי האָט זיי אָפּגעטיילט פון איר לייב, ווי מען האַקט אָפּ אַ שלאַנג; נישט זיין מער איין לייב מיט זיי. פון דאָס ניי וויל זי זיין אַ חוה, די מוטער פון אַלע לעבעדיקע פרויען-גופים.

דער געבליבענער האָט געזאָרגט זיך, אַז זיין בן-יחיד, וואָס אַרויס וועט פון דער פאַרבליבענערס טראַכט, וועט זי קונה זיין, די קוואַראַנטין-שטאָט — זיין וועט אַ שטאַמלער מיט געברייטע לעפּצן, אַ סגי-נהר. ער האָט גענומען, דער פאַר-בליבענער, און גיך זיך געלאָזט אויפן וועג אַרויס די שטאַט. דאָ האָט ער זיך געזעצט רוען; געוואַלט פאַרשטאַפּן דערווייל איר טראַכט, פאַרחתמענען אים צווישן די בויכווענטלעך; בינדן אים אינעווייניק, ווי מיט אַ קייט, מיט דער שנור צו איר נאַפּל. ער זאָל נישט קאַנען זיך אָפּרייסן.

ער האָט אויפגעוויבן דעם קאַפּ; געזען, די נאַכיאַנגדיקע זיי שטויבריחות האָבן פון לאַנג שוין זיך פאַרהאַלטן הינטער דער קוואַראַנטין-שטאָט; זיי האָבן זיך פאַרנומען איבערן הימלראַנד. זיי הענגען הויך, אויף איין אַרט, ווי אַ וואַרנדיקער געלער רעגן-בויגן. ער האָט זיך געכאַפּט, אַז די ערשטע אַנגעלאַפּענע אין שטאַט, ריחות, זענען אַריין אין די קברים. דאָרט האָט מען זיי פאַרשיט. די צעמענטצונג האָט פון אויבן זיי פאַרגלעטיקט.

ער האָט זיך געשראַקן פאַרן רעגן-בויגן צו גיין ווייטער. ער האָט זיך געריכט אין וועג אויף אַ כליאַפּ. ער האָט מיטן האַנטדעכל פאַר די אויגן געקוקט ווייט אין האַריזאָנט; נאָר דאָ האָט ער דערזען, ווי גאַט גייט אַן אויף זיי פון דער ווייטנס — אַ מעכטיקער; אויפגעשטאַנען פון זיין געשפּרייטקייט איבער די טאַלן. ער האָט זיי פון זיך אָפּגעשאַקלט. ער גייט אַן אויף זיי מיט אַ לאַמטער צו באַלייכטן זייער וועג. ער הייבט זיך איבער דער שטאַט. ער איז ווידער זייערער, דער גאַט פון זייערע אבות, וואָס געשווירן האָט ביים בויגן, אַז נישט ברענגען וועט ער מער אויף זיי קיין טאַלן.

אַרויס פון טאַל

דער טאַל איז באַשטאַנען פון הויך-אַרומגעצוימטע פעלדער — אַ פעלד קעגן אַ פעלד, אַ טויער קעגן אַ טויער, און פון דרויסן — געדיכטע שטעכל-דראַטן וואָס רינגלען אַרום. נאָכן אַריינעמען, האָט זיך פאַרמאַכט הינטער די פלייצעס. אויף ווי ווייט אַרום — נידעריקע פעלדער אין גרינ-מיניענדיק, אויסגעלאַשענע, קאַלירן. שטחים ציען אַהער זיך — אַפענע, נישט הויך באַוואַקסענע, די קעפּ אַראַפּגעלאַזט. זיך בוקנדיקע, בלייבן זיי ליגן האַרט פאַר דער הויכער מויער אין דרויסן. ער איז ווייט, דער מויער, פון שאַסייען. בלויז אַ שמאַלער וועג, ווי אַן אויסגעצויגן-געבויגענער, פון אויבן אַראַפּ, לאַנגער רידל — פירט גרוילעך אַהער אַראַפּ. אין דער זייט פון אים — האַלב-איינגעזונקענע באַן-רעלסן. זיי לויפן איצט נישט נאָך; זייער בלישטש באַהאַלטן זיי, קריכנדיק, ווי מיט אַראַפּגעלאַזטע אויערן, אין דער ערד. דער הויכער טויער איז איצט צעעפנט, נאָר קיינער קומט נישט אַרויס. ווען לייבל מיט אַסתרקען, און די אַנדערע צוויי האַלב-באַרוועסע, זענען איבע-ווייניק פאַרשלונגען געוואָרן, האַבן זיי נישט געוואוסט, וווּ זיי זענען. זייער אויג האָט מרוזשנדיק געטאַפּט דעם מרחב. וווּ דער בליק גרייכט — גלאַנציקע שטעכל-דראַטן, וואָס הייבן זיך הויך, ציען זיך אין דויער. צווישן זיי, בלייכע הימל-פאַסן, וואָס לעשן זיך פערלמוטערדיק. דראַט-בלומען צייכענען זיך אין דער געלאַשנדיקייט. איבער די וועגן — געבויגענע טריט — אַקאַרשט פאַרביי.

עטלעכע טעג זייט זיי זענען אַרויס אויף דעם אייבערפלאַך. איינגעוואַקסן געווען זענען זיי טיף. איצט וואַקלען זיך זייערע פיס ווי אַפּגעריסענע געוויקסן. אַ פאַר-מאַכטקייט אונטער זיי. די ערד — צעשויערט, ווי אויפגעציטערט; אַפּגעשאַקלט פון זיך די געוואַנטן פון די טאַל-טרייבער, זיי פאַרטראַגן. אַרמייען אויפגעאַנגען מיט די קעפּ פון מירח, פאַרבייגעיאַגט האַבן אויף מערב. דאָ נישט פאַרהאַרטעוועט אונטער זיך די טריט. געבליבן איז אַ קראַנקער טאַג, אַ לאַנגער. דאָס זאַמד אַרום בלעזלט זיך, קנאַקט אויף אין גריבלעך.

דער טויער געבליבן איז אָנגעהאַנגען זייטיק אויף זיינע אַקסן — אויסער הינטער לייבלען מיט אסתרקען — אויך הינטער די פלייצעס פון אפרימען מיט צפורהלען. אפרים — אָן די ברילן. מען האָט זיי פון אים אָפּגענומען. אָן די מחיצה- גלעזלעך טרערן בלענדיק זיינע אויגן. די טראַפנס — בלוילעך, ווי דאָס קיילעכדיקע אַפּל אויבן — אָפּגעשפיגלט אין זיי. זיינע אויערן-פייקלעך דראָלן לויז זיך אָן, ווי אויפצופענקען. צפורהלע פירט אים. ער האָלט אין איר זיך אָן. בלויז זי, מיט אַ צעבלינג אונטער דער דין-ווייכער הויט, אָנט די בלוילעכקייט, וואָס ווישט פון ערגעץ זיך אויף. אַ פאַרהוילעניש קוועלט זי אָן. עס ריזלען אין איר אויף לעבלעכע טראַפנס, ווי זיי וואַלטן געוועקט.

עמעצער, וועמען זיי האָבן באַגעגנט אויף אַ פרשת דרכים, האָט זיי געוויזן אַהערגייען. דאָ פּולכט אויף די ערד. מען קאָן אויף איר לייגן די קעפּ, מיט די אויערן אַראָפּ. אין איר אינעווייניק רוישט ווי אין אַ ריזיקן ים-מושל.

דאָ און דאָרט האָט אַ בוים זיי אַנטקעגן זיך אַרויסגעהויבן. זיינע צווייגן און בלעטער — ווי זיך וויקלענדיקע ברואים, מיט קליינע אויגן, וואָס לויפן פּלוצעם איבער. ווען זיי האָבן זיך דערנענטערט, איז עס געווען דער ווייסער שטייב, וואָס האָט, ווי אַ שייד, זיך אַרומגעלייגט. זיינע לעכלעך באַוועגן זיך, שיטן זיך — פון איין אַרט צום אַנדערן.

זיי האָבן זיך פאַרנומען אויף לינקס פונעם אינעווייניקסטן וועג — אויפן פעלד נומער III. די אַפּצוימונג האָט אַהין זיך פאַרבייגט, זיי געפירט. פאַרן האַלבן טויער, מיט אַ קרומען אַקסל, איז געשטאַנען ליידיק די וואַך-בודקע. זיי האָבן געדרייט צו איר די קעפּ. ווען זיי זענען אַריבער, זענען זיי געווען נאָקעט. אין דער אַרומיקער אויסגעטרוקנטקייט פון אַ באַקאוויין, זענען פאַרצערט געוואָרן די רעשטלעך פון זייערע קליידער. זייער הויט, ווי אויסגעריבענער מעש, האָט געגלאַנצט. זיי האָבן זיך געשטעלט איינער הינטערן אַנדערן. זייערע פיס זענען געטראַטן אויפן שמאַלעכן טראַטאַר. זיי האָבן איבער אים זיך פאַרבייגעווישט ווי בלויז לער-גייענדיקע קליידער.

פון דער לינקער זייט געווען זענען אויסגעשטעלט גלייך שורות איבער שורות באַראַקן. טראַטאַרלעך צווישן זיי. זיי האָבן נישט געוואוסט, צי עמעצער הערט זיך איין, פאַרנעמט זייערע טריט. זיי האָבן מורא געהאַט צו קוקן. פון די שייבלעך האָבן זיך געצויגן שטראַלן, געשוויסעוועט זייערע אַפּלען. זיי האָבן אַראַפּגעלאַזט די וויעס; מיט זיי זיך פאַרדעקט.

די באַראַקן זיינען געלעגן קליינע ביז ווייט, ווי אויף אַן אומענדלעכן ים-ברעג. דער ים — אויפן ראַנד, וווּ אַלץ לאַזט זיך אַראָפּ. אויך זיי ציען שווימענדיק

אהין אריין. עמעצער באגלייט זיי פון הינטן. זיי האבן, מארשירנדיק, געשטעלט ווייכע טריט.

דער ארום איבערווייניק איז פול מיט ווארעמע פריטשעס — שטאק איבער שטאק. פון די הילצערנע ווענט זעצט אַ ליידיקע דעמפיקייט. פליגעלעך האבן געזשומעט אין די אויערן; זיך איינגעדרייט אין דער לופט אין געוויבלען; אויפגעראיעט, ווי באוועגנדיקע זיך טונקעלע פארהאנגען, ארום זיילן; זיי ארומגעדרייט, זיך אפגעזעצט און אויפגעהויבן. זיי האבן אלע זיך אויסגעצויגן אין דער אפגעלעגענער איינגעטיפטקייט פון די שעניקעס; פארשטעקט אין איר די נעז. עס האט אין זיי פון דער נאָענט אַריינגעהויכט דער ריח פון מידע גופים; געקראַכן אין האַלדו. זיי האבן אים אַראַפגעשלונגען. די פליגעלעך זענען איצט איבער זיי געפלוין נידעריק; זיי געביסן די אויגן־דעקלעך, זיך געדעקט איבער זיי ווי קאלדרעס, זיך פארשפילעט שטעכיק אין זייערע לייבער. זיי האבן געשפירט ווי דער פרעמדער גופים־ריח צעגייט זיך אין זייער אינגעווייד. אונטער דעם געזושום, נידערט דער דרימל; זינקט אין זיי שווער ווי אַ טונקעלע טוך.

ווען זיי האבן זיך איבערגעוועקט, האבן זיי זיך נישט געכאַפט, וועלכע צייט עס איז; ווי לאַנג זיי זענען דאָ. זיי האבן נישט געווסט, צי די צעפינטלטע העלקייט וואָס בליצט פון פענצטער, איז פון שטערן־ליכט, וואָס גיסט זיך איבער זייערע פנימער, אָדער פון רעפּלעקטאַרן, וואָס פאַרבלענדן; צינדן אליין זיך אָן, לעשו זיך, צינדן ווידער זיך און באַלייכטן זיי. און אפשר איז פאַרטאָג? זייערע אויגן פאַר־קלעפט בלויז אַ דין הייטל, לייגט זיך איבער זיי, אויסגעצויגן; זיי קוקן דורך — דער בלאַסער רויטקייט?

זיי האבן אַראַפגעלאָזט די פיס; אַרויס אין דרויסן. עס האט זיי אַרומגענומען אַ לבנה־ליכט, טונקל איינגעזילבערט. אַ ראָזע היץ האַט, ווי אַ האַרץ, געזעצט פון דער ערד. זייערע הוילע סטאַפעס האבן איבער איר לייכט זיך געשטעלט. דער הימל — פאַרלוירן אין דער ווייטער הויכקייט. צעפלאַסענע ליכט־פעדעס האבן זיך געוועבט. זיי זענען געטראָטן ווי אין אַ פאַרקראַטעוועטן גאַרטן, אָן ביימער; געקוקט זיך אויף די לייבער; געזען, אַז אויך די האַר אויף זיי ווענגלען אָפּ.

אין דעם פאַרגאַנג פון דריטן טאָג האבן זיי געטראָפן נאָך איינעם, אַ מענטש. געבליבן איז זיין געשטעל פאַר זיי אויסגעהוילט. בלויז ביינער־ראַמען אַרום, מיט איינגעפאַלנקייט אין צווישן. אַ שטריק אין זיין גוף, פון אויבן ביז אַראַפּ — האַלט אים שטייף. זיין פנים — געשוואַלן אַרום, ווי אַ פאַרוואַקסענע סטאַטוע. זיינע אויגן, טיפע פענצטער מיט אויסגעהאַקטע שויבן, שפּיגלען נישט אַפּ דעם אַריינקוקער. עס האט זיך אַרויסגעוויזן, אַז ער איז אַ ייד וואָס באַהאַלט זיך דאָ נאָך פאַר די

טאַל-טרייבער. ער האָט נישט געדענקט, ווען מען האָט אים אָהערגעבראַכט; דורך וואַנען עס האָבן געפירט די וועגן.

ער האָט געזאָגט, אַז ער שטאַמט פון לובלין, דאָ נישט ווייט. זיי זענען אין מאַיאַדאַנקע, אין בויך פון טאַל. מען האָט אים אָהערגעטריבן צוזאַמען מיט זיין שטאַט. זיי אַלע האָט ער געבראַכט צו קבורה. זייט דעמאָלט באַהאַלט ער זיך אויס. זיין באַהעלטעניש איז הינטער די הייזלעך. ער טוישט זי כסדר. ס'רוב באַהאַלט ער זיך אין דער נאַענט פונעם הויפט פון די באַפעלער. שוין טעג ווי יענער איז נישטאַ. דער ייד איז נאָך געווען דערשראַקן פון דער שטילקייט. זי איז פלוצעם אויפגע- גאַנגען פון דער ערד דאָ, געפלאַטשיקט אים אַראָפּ. איצט פילט זי אַן דעם אַרום; גייט איבער זיינע אויערן. ער טרינקט זיך אין איר. נאָכן בום פון יאַרן, קאָן ער צו איר זיך נישט צוגעוויינען. עס איז שטיל אויך אין די נעכט. עס האָט אין זיי גערוישט. תמיד האָט מען פאַרנומען דעם געגאַנג; ער האָט זיך נישט אָפגעשטעלט. פון אַלע וועגן האָבן אָהער זיך דערנענטערט טריט.

ער האָט אויפגעשמיכלט צו זיי; געבעטן, אַז זיי זאָלן נישט אָפשטייען ווי פיש. ער מוז זיי פילן. אַליין — פאַרלירט ער דעם פאַדעם; דער טאַל איז פאַר אים אַן אינדזל, געשיט איבער אָפגרונטן.

פון איינגעפרעסטן באַרג האָט ער זיי געבראַכט קליידער, צו פאַרדעקן זיך. נישט בלייבן זאָלן זיי נאַקעט. זיי זענען צוגעפאַלן אויף זיי ווי לייבער אַרום לייב; זיי אַרומגענומען ענג. אויך שפייז, אָפגעשאַרט פון די פעלדער, האָט ער זיי געברענגט. ער האָט דערביי געזאָגט, אַז אַלע האָבן זיי איבערגעלאָזט אין אים זייער זריעה, כדי מיט איר איבערצוואַרטן. ער טראָגט זי אין די לענדן.

זיי האָבן דערפילט די אייגענע לידיקייט. אַלץ פאַלט פון זיי אָפּ. עס האָט זיי געדאַכט, פרעפלענישן לויפן, ווי הייסע ווינטלעך, אויף דער ערד, דרייען זיך צווישן זייערע פיס, זענקען זיי אַרום ווי רויך.

זיי האָבן באַשלאָסן, כאַטש עס איז שוין אויף צו מאַרגנס — דאָס אַרט נישט פאַרלאָזן; דאָ בלייבן. אַנגרייטן זיך בונקערס, ווי קרעטן אין זיי זיך פאַרגראָבן, דרייען זיך צווישן טעג און די נעכט. ער וועט זיין זייער וועגווייזער. עס האָט זיי געדאַכט, זיינע אויגן לעכערן אים דורך, זעען פון ביידע זייטן. זיי שפירן אויס אויך פון הינטן.

אויך ער האָט זיך נישט געאיילט. ער פלעגט פלוצעם פאַרשווונדן; מיטשלעפן, ווי אַ געוואַנט, זיין אַטעם. ווען ער איז צוריקגעקומען, האָט ער צוגעלענט דאָס אויער צו דער ערד, צו פאַרנעמען. ער האָט געזאָגט, אַז אויך אין זיין אַליינדיקייט, האָט ער אים איינגעשרומפן אַזוי, דעם גערוך אַרום; אין זיין באַהעלטעניש אים

איינגעצויגן, געוויקלט אַרום זיך. אזוי ליגנדיק, איינגעזאָפּט דעם געברום פון שטאַט, איר רוּיש. אויך איצט ציטערן-איבער די טעלעגראַף-דראָטן; קולות, ווי ווינטלעך, לויפן אין חלל.

זיי האָבן מורא געהאַט פאַר דעם דרויסנדיקייט אַרום. זי רירט אין איר עק אַן די ווייטקייט, וואָס הוילט אַן אויף דער לויפנדיקער ערד. זי קאַן אויסשפּרייטן זיך ביז אַהער.

דורך טעג איז ער איצט מיט זיי געזעסן און דערציילט: ער האָט זיי געזען אַנקומען שוין די ערשטע רגעס. ער האָט זיי נאַכגעקוקט, נישט וויסנדיק צו וועמען זיי געהערן, דורך וועלכן טויער זיי זענען אַריין. אין די נעכט פלעגט ער קוקן אין די באַראַק-שוּיבן: געזונקען זענען זיי אין דרימל. זיי זענען געלעגן ווי געבונדענע מיט פרייע פּיס. אָפּט מאַל — געשטרעקט די העלדזער. די נאַכט-שטרייפן האָבן זיי געקנופּט, זיך צעגאַסן איבער זיי. געוואַלט האָט ער וויסן וווּ זיי זענען געווען דורך דער גאַנצער צייט; ווי עס זען אויס די שטעט. לויפן נאָך אויסגעהונגערטע ווינטלעך, ווי געוויברלען, דורך די גאַסן? צי איז נאָך געבליבן דאָרט די לערקייט? אַלץ קערט זיך אום צום פאַרן באַשאַף? דאָ, האָט ער געזאָגט, האָבן אַלע זיך פאַרוואַמלט. מען האָט זיי געברענגט פון מזרח און מערב. ביים אַריבערגיין דאָס טויער האָט אַ לויטערקייט איינגעזאָללט זייערע פּנימער. אויך זייער זכרון אויף צוריק איז אָפּגעהאַקט געוואָרן.

זיי האָבן דערציילט, אַז זיי האָבן באַהאַלטן זיך אין פאַרגאַנגענע צייטן. ערשט איצט אַרויסגעשטעקט האָבן זיי די קעפּ. די ערד איז אָפּגעליידיקט. עס קומען אַן אַנדערע באַשעפענישן. זיי קאַנען אויף איר קיינעם נישט. זיי קוקן אַריין אין גאַסן — זייערע הענט פאַר ביידע זייטן אויגן: די גאַסן זענען אַן אַ דנאַ. אַלץ האָט פון זיי זיך אַרויסגעשאַקלט. פרעמדע פּיס גייען אויף אויך פון הינטער זיי. צום ערשטן מאַל האָבן זיי דערפילט, אַז זיי קאַנען זיך אומקוקן אויף הינטן. די טריט זענען וועגווייזערס אויף צוריק. די שטעט — ליידיקע סימנים פון אַ מאַל. די ערד אַרום זיי איז אַבער פאַרשיט. אַלץ איז פאַרווישט. ווי שטויב-טייכן פליסט זי אָפּ פון אונטער זייערע פּיס.

אין די ווייטערדיקע טעג האָט ער זיי געפירט איבערן טאַל, ווייזן די ערד אַרום, פון אומעטום האָט זי גערופן צו זיך, ווי אין אַן אַראַפּגאַנג. זיי זענען געגאַנגען, ווי אין אַ ריזיקער שטייג, וואָס איז ווייט הינטער זיי פאַרקלאַפּט. געווען פּרימאַר-גנס, ווען עס האָט זיך געהויבן, פון אונטן ביז אַרויף, אַ וואַנט פון רעגן. ער איז

אויפגעגאנגען פון טוי אין דער ערד און געשטיגן ביז די הויכן; געשטעלט זיך זיי פאר די אויגן. צו מאַל האָט דער רעגן, גענידערט פון אויבן, זיך צוזאמענגעטראָפן אין דער מיט — מיט דעם פון אונטן, וואָס גרייכט אַרויף. זייער טראָפנס, ווי טרערן פון אַ מענטשן־ים, האָבן זיי אַנטקעגנגעזעצט אין פנים; זיי נישט געלאָזט גייען, כאָטש זיי האָבן אין דער מיט דורכגעשטעקט די קעפּ. זיי האָבן נישט געוווּסט, צי די מחיצה איז אַ דינע; פאַרעקשנט קאָן מען זי דורכברעכן. פון יענער זייט גאָס איז דער חלל שוין אַ צעשיינטער, פאַרשפּרייטסט די אויגן און זעסט אויף ווי ווייט.

געווען טעג, ווען קליינע בעפעלעך האָבן זיך געוויקלט איבער דער ערד, זיך געדרייט זיי צופוסנס. אויבן אַרויף; געוואָרן אַלע מאַל געשוואַלענער, ווי מיט אַ טראָגן — פאַרגאַנגען אין שלאָף. זיי האָבן זיך געמערט, די בעפעלעך, און זיי אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן. אַט זענען זיי געוואָרן גרויס, ווי וואַלקן־הינט אין וועלכע מען קאָן בלויז פאַרשלונגען ווערן. איינער זעט נישט דעם אַנדערן. אויך די רופּנדיקע קולות ווערן אויף אַ ווייל דיק, אַנגעוויירן, ווי אַט וואַלט אַ געדיכטע פאַרע זיך אַריינגעקאַלערט אין האַלדז. פון דער ווייט, פון אינעווייניק, לייכט דורך אַ זון, ווי דורך פּיס, אין קאַלירן. אַט דערגרייכט מען זי. מען קאָן זיי צעדריוועלן, די בעפעלעך, גיין אין זייער פייכטקייט, און מיט אַ מאַל ווערט טונקל. ווי אין פאַר־לאַשן ליכט, מען זעט נישט די אייגן אויסגעשטרעקטע הענט. עס צעשווומען זיך אין דער צעלויכטקייט פּנימער, וויעס; איברים דערווייטערן זיך קיילעכדיק איינער פון אַנדערן.

ער האָט געזאָגט אַז אַזוי איז תּמיד ווען עס קומט אַ פרעמדער. די טאַלעלעך דאָ ווערן אויסגעפּילט. די געבערגלטע העכערקייטן רויכערן־אויף אין די שפיצן. אין דער גרוי־קייט פאַלט אַ שניי; עס פּרישטשעט, פייפט אין די אויערן. אַזוי וואַקסן אויס ווענט, וויכע, איבער ווענט. דער אינעווייניק דאַרף זיך צוגעוויינען צו זיי; אַנדערש, פאַרדעקט ער זיך. אויך זייערע אויגן דאַרפן זיך אַנגעמען מיט דעם חלל דאָ; זיך שטאַרקן איבער אים.

לייבל איז געווען אומרוי־קייט. מיט אַן איינגעשפּאַרטקייט האָט ער געפרוּווט גיין ווייטער; צעשפּרייטן מיט די הענט די בעפעלעך; זיי דורכלעכערן; שטעקן אין זיי די טריט. צו מאַל האָט אים געדאַכט, ער קומט פאַרויס; ער שטעלט די פּיס אין די וואַלקנס. ער פאַרלירט זיי אַלע הינטער זיך. זיי בלייבן פון אים אַפּגעריסן. מעגלעך, ער גייט אַרויף. די וואַלקנס ווערן צו שטאַפּלען. ער שטייגט ווייך. ער האָט געוואַלט צוריק; דערשפּירן זייערע לייבער. זיך אַנשטויסן אין זיי. צו מאַל איז פּלוצעם לויטער געוואָרן דער חלל אַרום. ער האָט זיך צעעפּנט

קלאַר. קיין וואַלקנדל נישט. מען זעט אויף ווי ווייט. דער דרויסן צעמיניעט זיך פאַר די אויגן.

אין איינעם פון די טעג איז דאָס געווען. אַלץ האָט זיך איינגעשטילט. דער טאַל איז ווידער געוואָרן אויסגעלייכט; אַ פּלאַך פעלד, געקעסטלט; געטיילט מיט שטעכל-דראַט. אויף ווי ווייט — זאַמדן, מיט קליינע באַראַקן, געבויגן צו דער ערד. פון אַלע זייטן אַראָפּ — ליכט. נישטאַ קיין שאַטן. אַ זון נעמט דורך. דער ייד האָט זיי מיט זיך געפירט פון טויער אין טויער. זייערע קעפּ — אויבן, איבער די גופים. ער — פריער, אין דער זייט; זיי — אין דער ברייט; פון קיינעם נישט הינטערגעטריבן. בלויז זייערע רוקנס געבויגן צום פאַרויס.

ער האָט זיי געבראַכט צום פעלד I. אויך דאָ אינעווייניק, האָט ער געזאָגט, איז פאַראַן אַ וועג וועלכן מען מוז דורך. יעדער בלייבט דאָ אויסגעשטעלט בלויז אויף זיין אייגענעם באַראַט.

זיי האָבן באַנומען אַז דאָ וווּ זייערע פיס טרעטן איצט, זענען געפירט געוואָרן יענע. זיי קומען זיי נאָך. זיי שטייען פאַרן סוף וועג, ציען אים אויס. עס רוקן זיך אונטער די לעצטע טריט.

זיי זענען נאָך געווען פון דער זייט, פריער. ער לויפט, דער וועג, זיי אַנטקעגן, אַ זיך לאַשטשענדיקער. ווי אַ טעפעך בייגט ער זיך אַרויף ווייט הינטער זיי. ער נעמט זיי אַריין. מיט די שענקלעך רוקן זיי זיך פאַרויס.

ביסלעכווייז איז זיי קלאַר געוואָרן, אַז זיי דערגרייכן. אַט איז ער, דער איבער-גאַנג. טרעסט אים אַריבער אַפילו ביסט נאָך נישט גרייט. די אויגן זעען דעם פאַרויס. אַנטקעגן וואַרט זי, די צעעפנטקייט. די פיס קומען אין איר. זי איז שמאַל. ציסט צו איר אין אַן ענגן וועג. ווי מיט אַ רידל וועסטו באַלד אַריינגעשיבט ווערן. פון ביידע זייטן האָבן ליכט אויפגעצאַנקט פאַר זייערע אויגן. זיי זענען געגאַנגען צווישן זיי.

זיי האָבן זיך געפונען אויף אַ לאַנגן פּלאַץ — פאַר אַ טויער. לייבל איז געבליבן שטיין. ער האָט מורא געהאַט צו באַטרעטן די ערד. זי קרישלט זיך. אַרום — ליידיקע בענק; געשפרייטע מיטן פנים אַראָפּ, הויזן; האַר — קורצע, צעשיטע, שטויביק. די סטאַפעס טרעטן איבער גאַרשטן, געבליבענע אין מיטן קריכן. זיי רייבן זיך פאַר די פיס.

ער האָט געוויסט, ביז אַהער זענען יענע געיאָגט געוואָרן. דאָ האָט מען זיי אויסגעטאַן. אויף דעם פּלאַץ, וועלכן זיי פילן איצט אַן, האָט אַ האַנט, ווי אַ שלאַבאַן, זיי פאַרהאַלטן; באַפוילן; פאַלגן, זיך אַראַפּלאַזן! אַ געדונעריי האָט פאַרטויבט

דעם אַרום. אויך דאָס לייב האָט זיך געשמאַלצן; די מלבושים — זיך געבלאַזן, ווי אַן גופים; זיי באַהאַלטן מער נישט. אַלץ פאַלט אָפּ. הענט, געליימטע, האָבן צום לעצטן מאָל זיך אויסגעטאַן פון אַרבלי; פיס געהויבן זיך פון הויזן. ווי ערשט געבוירן, זענען טאַטעס געבליבן פאַר זייערע טעכטער; זי'ס האָבן אַרויסגעוויקלט זייערע היפטן אין דער לופט. אַ בלאַנקעדיקייט ווי ווייט. אַ וואַלד מיט לייבער. פון אַלע זייטן האָבן מאַשינקעס איצט אַרומגעגאַלט קעפּ; קיל געגלעט פאַרבאַרגענישן. אַפּגעטאַן יעדע מאַכט; ווערסט אויסגעטאַן פון איר. אַ וויילע זענען זיי געוואָרן צו פעלדער פאַרן פאַרדאַרבן; אַראַפּגעשניטן האָט מען פון זיי יעדן אַנוויקס, ווי תבואות אים געזאַמלט אין זעק. אַפּגעשיידטע, זענען אין זיי געפּלויגן צעפּ, בערד אַן פּנימער; ווייך-זיידענע ראַלן — אַן די לייבער.

מיט אַ מאָל האָט ער דערשפּירט, אַזוי זענען זיי אַריינגעלאָפּן — טויזנטער נאָך טויזנטער. זיי האָבן אויפּגעריסן די אויגן. דער הימל האָט זיך אַראַפּגעלאָזט. אונ-טערן אויפּגעפּיף פון דינע פּייערן, זענען געצויגן מאַמעס מיט צענומענע אַרעמס — אַפּגעשיידט פון זייערע קינדער; ברידער — אויף פּלאַטשיקע פיס; טעכטער — אַן שוץ. פאַרשלונגען געוואָרן זענען אויספיקנדיקע זיך שוועסטערלעך; יתומים — אַליין אין זייער אַליינקייט. געיאַגט האָבן זקנים מיט כרת אין די לענדן; קינדער, אַריבערהיפּערנדיקע איבער זייערע יאָרן, ווי איבער גריבער. צווישן די פיס פון זכרים און נקבות זענען דורכגעצויגן יינגלעך, אויסטויגערס, זיך צו ראַטעווען, אַנקומען די ערשטע.

אויך לייבל האָט אויפּגעריסן די אויגן. דער געלויף דויערט. מחנות אַן אַטעם איילן, ווי אויסגעשפּאַנטע פּערד, אים פאַרביי. אונטער די פיס פון בלינדע אַן שטעקס, האָט ער געצויגן אויף צוריק, דער באַדן; איינגעזאַמלט אין זיך געליימטע — אַן וועגעלעך; טויבע — מיט פאַרחתמעטע, שאַרועדיקע אויערן; שטומע — שטיינער פאַרשלונגען אין זייערע העלדזער. דער ווינט בלאַזט אויף זייטיק פון זייערע מיילער. עס שפּרייזט אַליין דער פאַריסאָווער רבי. שוין אויף תמיד — זיין דויער פאַרשטאַפט; אַפּגעדעקט — זיינע אבות. זיי גייען-איין אין טראַכטן. בייטשן שניידן זיך, פינקלען פאַר די שלייפּן. זיי ווערן קלענער און קלענער.

ער האָט פּלוצעם דערשפּירט די לעצטע רגעס. אַזוי זענען זיי געווען ביי אַלע: מיט אַ געבלענד פאַר די אויגן, אַנטפּלעקט ביזן שורש, זענען זיי געלאָפּן — די הענט באַהאַפּטן אונטער זיך. אַלץ לאַזט זיך אויס; ווערט — אַפּגעהאַקט אויף צוריק. פון תמיד זענען זיי, די איברים, געווען איבעריק. אַנגסטן האָבן אַרויסגעזעצט פון לייבער. צונויפּגעקלעפּטע מיטן לעצטן שווייס, האָבן זיי איצט זיך אויסגעמישט; געריבן זיך איינער אין אַנדערן; אַרויסגעשטעלט פיס ווי פון איין גוף; וואָס גיכער

צוריק אריין, אנטרינען פון יעדער רגע. פון דער ווייטנס האבן מיט פייער זיי אנטקעגנגערעגנט די אותיות "האקנהאלט-באד". זייער בליק האט זיך געטונקען. פאר די אויגן האט געבליצט. גרויסע בלומענטעפ; פרישע געוויקסן. די גופים — שלעפן זיך מיט. דא איז עס! נישטא קיין אויגנבליק צו פאלן; אריינשטעקן דאס פנים; א רגע זאל זיך איבער עס א וויש טאן.

איצט זענען זיי, די אותיות, איינגעלאשן. עס איז שטיל דא. די רייע אפגעהאקט. אלע אויערן דערווייטערט, אויסגעדרייט. נאך וואס איינגעזאמלט געווארן. געבליבן זענען בלויז, ווי איינגעקריצט אין חלל, די בלעטער — צעוואקסענע אין שטויב. זיי שטייען פארגליווערט, איינגעטוען אין דער לידיקייט.

ווען זיי זענען אריבער, האבן זיי זיך געפונען אין א האלב-פינצטערן באראק, א גלאטן. פון ביידע זייטן אינעווייניק האט ער צוגעלענט די עפענוגען אן קלאמקעס; די טירן הינטער זיך פארקלאפט, ווי ווייך פייכטלעך האלץ. די לער-קייט האט זיי אריינגענומען אין זיך; זיך געשלאסן פון הינטן. נישט דרייסטע, האבן זיי ווייטער געשטעלט טריט. זיי האבן דערשפירט ארום זיך א פוסטייט — נישט צום דערקאפן; א חלל — אט זיך אויסגעהוילט. אונטן האבן זייערע סטאפעס געטאפטשעט אין אטעמס; געטרעטן קיל אין ווינטלעך. די שפיצן פון זייערע פיאטעס האבן בארירט גלאט דעם אספאלט; געשטאנען אויף אים. א מיניענדיקע גרויקייט פון אנטקעגן האט, ווי א געפל, דורכגענומען די טונקלניש, געציטערט אין איר, כוואליענדיק זי געשטופט אין די ווינקלען. גאר נישט האט מען פון זיי ארויסגעזען. זיי האבן דערפילט ליכט-זיילן ווי שטויבפאסן, וויקלען זיך קרומלעך פאר זייערע אויגן; פארלייגן זיך ענג ווי ווייט-בלישטענדיקע קיקעלעך. זיי נעמען זיך אראפ, די ליכטזיילן, ווי צעהעלטע באנדאזשן, לעכערן דורך די קאמער-ברייט. שפרייטנדיק אלע מאל זיך גרעסער, בלאזן זיי זיך אן, צעגיסן זיך, שארעדיק, אין א וואסערגאס. עס האבן אויסגעטיילט זיך די ווענט. ער האט איצט קלאר דערזען אויף זיי, זייטיק, איינגעמויערטע שיסעלעך מיט ארויסשטעקנדיק-געקירצטע גרינע זייף-צונגען, טרוקן-אויסגעצערטע. די שיסעלעך הענגען, גידעריק, ווי קעשענעס אויפן ארומיקן בעטאן. לייבל און זיי אלע האבן זיך געהאלטן אין דערמיט אספאלט. ווייט פון די ווענט, אין די זייטן. די הענט ארומגענומען, פארלייגט איבער די גופים. פון אויבן, איבער זייערע קעפ, האבן געסטארטשעט דין, ווי אויסגעקוועטשטע מעטאל-אייטערס, די שפריצערס. ער האט געוואוסט, פארבלענדטע, האבן זיי צו זיי געלעכצט, צוזאמענבאהאפטן די לייבער — געגארט נאך א טראפן, ער זאל אראפ-טריפן. זייערע שווארצאפלען — אויבן אָנגעהאָנגען; די צונגען ארויסגעבלעקעט;

די גארגלען — אַרױפגעכאַרכלט, און — װען גאַר נישט איז געקומען — האָט עס זייערע גופים אונטערגעהויבן. זיי האָבן זיך דערלאַנגט; די אױפגעריסענע מיילער — גענייגט אַרױף; די קעפּ — פאַרוואַרפּן.

זיי האָבן איצט געדיכט געשלונגען, יענע, דעם איינשרומפנדיקן זיך חלל. ווי אַן אומגעזעענע פּלאַכטע, האָט ער, שווער זיך אַראָפּגעלאָזט מיט די איינזייגנדיקע זיך אייטערס. אַ האַנט פון אױבן האָט ענג זיך פאַרלייגט פאַר זייערע אױגן; פאַרקױעטשט זיי די נאַזלעכער, ווי מיט האַקעס — זיי אַרױסצוהייבן. די מיילער — צעשפּרייט פון דער אַרױנדריינגנדיקער לופט. נאַענטע, ווי עוברס, האָבן זיך איינגעקױעטשט — איינער אין לייב פון אַנדערן; די אַרעמס אַרומגעשלאָסן; די גופים צוזאַמענגעשווייסעוועט. צעבערס מיט דער אומגעזעענער פּליסיקייט האָבן זיך געגאַסן אין זיי.

ער האָט זיך געכאַפּט, לייבל, אַז אין די געציילטע רגעס, װאָס זיי זענען דאָ, איז עס געשען: די ביינערדיקע פּויסט האָט דושנדיק זיך געשטעקט אין זייערע העלדזער; פון זייערע גופים טיף אַרױסגעשלעפט די אַטעמס; זיי אױסגעפאַמפעט. זיי אַליין, ווי ליידיקע פאַרעמס אַװעקגעװאַרפּן — דאָ איבערגעלאָזט.

אויך ער האָט טיף אַ שנאַפּ געטאַן. ער האָט קלאַר זיך אָפּגעגעבן חשבון, אַז זיי האָבן געדאַרפט זיין צװישן יענע. זיי האָבן זיך אױסגעברייט אין איין טראַכט — צו אַ לייב. זייערע אַדערן, די זעלביקע, ציען זיך צו אים. נאָר געציילטע שריט שיידן זיי פּונאַנדער. זיי האָבן פאַרשפעטיקט אױף איין אױגנבליק; מיט אַ רגע, װאָס שפּרייט זיך. איצט האָבן זיי אַנגעיאָגט. זיי שטייען אױפּן זעלביקן אַרט; די פּיס באַרירן דעם דיל.

ער האָט זיך געטאַפּט דאָס לייב. ער האָט פאַרנומען, ווי עמעצער פון דרויסן לענט צו אױך די אַנטקעגנדיקע שפּאַרעס. זיי װערן אַרומגערינגלט מיט פינצטער-ניש. זי פּליסט אַן, הענגט זיי אַרום ווי טיכער. זיי װערן פאַרוועבט אין איר. ער האָט זיך באַמיט צו האַלטן אָפּן די אױגן, זיי אױפּצורייסן. די שװאַרצקייט פאַרטרונקט, פּילט אַן זייערע אױערן. זיי װערן איינגעקבערט אין דער געדיכטעניש.

אַ רגע האָט ער זיך איינגעהערט. ער האָט באַנומען אַז דאָ, אין דער צעעפנט-קייט, אין אַרױנטריפנדיקן ליכט, האָט מען נאָך דעם יענע אַלע געטראַפּן שטייענדיק; מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ ווי געהאַנגענע; די הענט אַרומגענומען; אױף די אַרעמס — די פּיצלעך קינדער, ווי גרייט צו גייען. אַן עדה שטייענדיקע מתים אין אַ גרויסן אַרון. דער אומרו — פאַרשווינדן פון פנים. װינטלעך האָבן זיי געטרוקנט, פּונאַנדער-געקלעפט. דאָ האָט מען זיי אָפּגעטיילט, יעדן. צעװאַרעמט נאָך, מיט אַן אױסװעפּנ-

דיקער פארע, האָט מען פון דאַנען — שוין ליגנדיקע, אין אַ שורה איינעם הינטערן אַנדערן — זיי אַרויסגעטראָגן דורך דער הינטערשטער טיר. די לופט האָט זיי געוואָשן. ווי אין שפּיל, האָבן צו צוויי הענט פון יעדער זייט, זיי צעוויגט, געוואָרפן אין דער לופטן, ווי געטאָן זייער רעכט.

מיט אַ מאָל האָבן זיי דערפּילט, אַז זיי זענען נאָך דאָ, יענע. פאַרעקשנטע, ווילן זיי נישט אַרויס. דער קאַמער איז פול מיט זיי. פאַרשטעקט זענען זיי אין די ווינקלען, ווי זיי וואָלטן צוגעוואָרט. מען פאַרנעמט דעם געשאַרף פון זייערע לייבער. די הויטן ווישן זיך. זייערע באַרוועסע טריט זענען פאַרזעצט נאָך אין באַדן. זיי פאַטשן אונטן, בלעזלען אויף וואָס העכער; הייבן זיך, אויף אַלע פיר, פון דיל. עס ווערט ענג און ענגער. זיי דאָ זענען פאַרשטעקט צווישן יענעס ליגנדיקע גופים. זיי רייבן זיך, יענע, מיט די הוילע פלייצעס אַרויף, געפאַלענע — ווי ביי כורעים. זיי האָבן אויך פאַרנומען, ווי עס גיסט זיך פון די ווענט. עס ווישט זיך פון זיי. נאָכן געשעפטש פון זייערע רופן, וואָס האָבן פאַריאושט געוואָלט זיך דערלאַנגען נאָך דער נישט געקומענער הילף, פאַלט ער אָפּ, דער עכאָ, פון זייער קול. ער טויכט אויף, וויל זיי אַראָפּנידערן. עס גליטשט זיך פון אַרום דער געזעץ פון זייערע פּוּסטן. ער דריקט זיך ביינערדיק צו זיי, וויל זיי אַנכאַפּן פאַר זייערע זוּמען. פינגער גייען אויף, הייבן זיך איבער זיי; שטעקן זיך אויבן; ברעכן זיך איבערן דאָך אין אַ לייכטן גערויש. עס שיט זיך. דער אַרום ווערט אַפגעשטופט, אויסגעפּילט מיט דער זיך ברעקלנדיקער ברומעניש. עס דעקט זיך, ווי אַ שטייגנדיק וואָסער, איבער זיי.

זיי האָבן זיך איינגעהאַרט אין דער שאַרכעניש. אויך ער האָט דערפּילט, דער דיל אונטער זיי זינקט. דער אויבן בלייבט ווייט. זיי שטייען איבער גופים, וואָס שפּרייטן זיך אונטן, ווי אויסצופלאַסטערן, צו פאַרשאַפן מיט זיך די ברייטקייטן.

באַלד האָט ער באַנומען אַז אַהער האָבן זיי נישט געטאַרט קומען; זיי מישן דאָ מיט זייערע גופים. זיי שטערן דעם חלל, פאַרשוועכן מיט זיי דעם אַרום. זיי זעגן איבער, זייערע אַטעמס — די פולקייט דאָ. זיי קרייצן זיך אַראָפּ צום דיל, און אַרויף הויך איבערן צודעק; זיי באַרירן די לויטערקייט.

ער האָט געטראַכט, אפשר איז נאָך נישט צו שפעט; אפשר זיך אויסדרייען; דערכאַפן די רגע פון פריער, אַריין אין איר, און זיך צוריקציען! ? פלוצעם האָט ער אַרום זיך זיי דערשפּירט, זיינע באַגלייטער. די רגעס טריפן אין זיי. עס האָט אים געדאַכט צו פאַרנעמען דעם אויפברום פון זייער גוף. זיי

רוקן אלע זיך צוזאמען. עס ווערן לויזער זייערע הענט ארום אים. זיי פרייך. די מלבושים בלאזן זיך אויף זיי, ווי האר; טיילן ווינטיק זיך אָפּ; שטעלן זיך שטעכיק. זייערע גופים קרעכצן אויף, לאָזן זיך נאָך. ער האָט געוואוסט, זיי ווערן שוואַכער. אַ געליימטקייט פילט אָן זייערע איברים: דרייט זיי אַראָפּ. אויך זייערע אויגן ווילן זיך שליסן; די דעקלעך אַראָפּהענגען. עס איז אים באַפּאַלן אַ בהלה, אַז באַלד וועט ער זיי נישט האָבן. זיי וועלן אים מער נישט קאַנען איינהאַלטן, דעם אַטעם אין זיך. אויך ער ווערט אַריינגעצויגן. אַן אַנמאַכט, ווי אַ משא, צעלייגט זיך איבער אים. די לופט אַרום איז ווי אַן אויפגעשוואַלענע. זיי קאַנען נישט אויפשרייען, זיך באַוועגן אין איר.

באַלד האָט ער זיך איינגעשניטן פאַרויס. מיט די אויסגעצויגענע הענט געטאַפּט פאַר זיך. ער האָט געפילט, זיינע פינגער באַרירן די ווענט. ער קרייזט זיי אַרום. זיי אַלע האַלטן זיך אין אים אָן; זייערע פיס שאַרעווען באַרוועס איבער דעם אַספּאַלט. אַ רגע האָט ער געוואַלט היפּערן ווי איבער אונטערגעלייגטע דלאַגנעס. עס האָט אים געדאַכט אַז מיט יעדן רייב מעקט ער אָפּ, פאַרווישט שפורן. ער פאַרגלעט זיי. מיט די פיס, האָט ער מורא געהאַט, קאָן ער נאָך אויף עפעס אַנטרעטן. באַלד האָט ער דערגרייכט די טיר-לויזקייטן. ווי פון דרויסן האָט מען זיי צעעפנט. אַ שטיק הימל. אויך פון דער אַנדערער זייט איז געווען אַפּן, זוניק. אַ לופט-שטראַל האָט בלענדיק זיך געגעבן אַ שנייד אַריין. ער האָט דערזען די פּנימער פון הינטער זיך. אַלע זענען זיי פייכט געקנייטשט, ווי פון קינדער, עופעלעך, וואָס וויקלען ערשט זיך אַרויס.

נאָך דעם זענען זיי געאַנגען פון דער אַנדערער זייט גאַזקאַמער. זיי האָבן זיך געפונען אויף דער סטעזשקע צו דרום — צווישן הויך-אַפּגעציימטע פון ביידע זייטן פעלדער. זיי זענען געטרעטן איבער איר לענג. אונטער זיי — גרודעס-פאַרהאַרטקייטן מיט געהעכערטע זאַמדרעלסן, פאַרשטייפטע פון רעדער — פאַרב-דיקע אַהין און צוריק. דער וועג — שמאַל, ראַמפּעדיק. זיי רוקן זיך אין צווישן. די גלאַטקייט — פון קיינעם נישט באַרירט, אָן אַפּדרוק פון פּיס-סטאַפּעס. זיי גייען מיט מורא אויפצורירן די פרישקייט אונטער זיך. אין דער ברייט אונטער די פאַר-טרוקנטע זאַמדרעלסן, ליגן גופים — באַן-שוועלן. זיי קאַנען נאָך מיט די פיס זיי אַפּדעקן. פון דער הייך, פון ביידע זייטן שטעכל-דראַט, גרייכן די ווייסע ליכט, לאַנגע; מיט בלאַסע פלעמלעך, לייכטן דורך זייערע אויגן-דעקלעך, רויטלעך זיך אין שניין. זיי שטרעקן זיך קרומלעך, ווי צעשמעלצטער זילבער, ווייך-געסטאַיט, אַט

לאזן זיי איבער זיי זיך אראפ, ווי צעהעלטע פאָן-שטאַנגען. דאָס ליכט לייכט תמיד, אויך ווען קיינער איז נישטאָ, אויף די ליידיקע פעלדער.

זיי האָבן זיך געכאַפט אַז דער לובלינער ייד, וואָס האָט דאָ זיך אויסבאַהאַלטן, גייט צווישן זיי — דאָ פאַרנט, דאָ הינטן. זיין קאַפּ — אויסגעצויגן. ער קוקט אַריבער. זיי האָבן נישט געדענקט, צי ער איז מיטגעווען אין גאַז-קאַמער, צי איז ער דאָ אויסגעוואַקסן. דער ייד האָט זיך גערוקט, ווי אויף די שפיץ-פינגער. זיי האָבן געזען, זיינע שייך — פון אַלטער לייונט. זיין געשטעל הויערט בלאָס אַנטקעגן זייערע שטערנס. ווי פון הינטער בערג האָט דורכגעוואַרעמט אַ ליכט-שאַרף. אַנטקעגן זיי האָבן זיך גערוקט די וואַלקנס, זיך אַראַפּגעלאָזט וואָס טיפּער, ווי אַ חיה וואָס שפּרייט זיך פון אויבן. אירע לאַנגע, הענגענדיקע פּיס צעגייען זיך אַראַפּ. ער האָט זיי געזאַגט אַז יעדע רגע איז דאָ דער עיקר, ווייל עס האָבן אין איר ביי וועמען זיך פאַרמאַכט די אויגן. דורך דאַנען האָבן וועגענער, הויך אויפגע-לאַדענע, זיי אַוועקגעפירט, זיך געשלעפט איבער אַ לאַנגן זאַמד-צודעק. די אייזן-רייפן אַרום די רעדער — צעווייסטע, אויפגעוואַרעמטע; צו מאַל האָט ער, דער ייד, אַריינגעקוקט אין זייערע אַפּענע שפעלטעלעך, געוואַלט אַריינלאָזן אין זיי ליכט.

זיי האָבן איצט געאַנט אַז זיי זענען שוין פון דער אַנדערער זייט. וואָס אַ מאַל בלייבט אַלץ מער הינטער זיי. זיי דערווייטערן זיך. די ערד אַרום אַטעמט זיי גאָר. מיט קליינע טריט שפּרייזן זיי פון איין קיילעך איבערן אַנדערן. אַפט האָט זיי אויסגעזען אַז דער טאַג פון יענער זייט ציט זיך אייבער. ער דעקט זיי איין. אויך פון אַנטקעגן פאַרט מען נישט. עס ציט זיי צוריק דער הינטער זיך. אין ערגעץ קומט מען נישט אַן, זיי אַטעמען אַריין אין דעם אַרום.

דער ייד האָט זיי געהייסן גייען אין דער מיט, צווישן די דראַטן. אויך אין צווישן טאַר מען נישט בלייבן.

ערשט ווען זיי זענען אַריין אין צעפּראַלטן טויער פון פעלד V, האָבן זיי זיי דערגרייכט. אַ ים מיט לער ליכט האָט זיי אַנטקעגנגעשיינט; פאַרטרונקען ביז איבער די אַקסלען. אַלץ איז פאַר זיי געלעגן צעעפנט; אַ גלייך פעלד, אומענדלעך. זיי האָבן געקוקט פאַרויס אין דער צעצויגענער העלקייט. זי האָט זיך געזעצט און געשטיגן; זיך געוויקלט ווייט איבערן פלאַך. קיינער איז אין דער אַרומיקייט נישט געווען. אויך אין זייערע גופים שווילט אויף ליידיק אַ ליכט. די שטראַלן האָבן פאַרלייגט פאַר זייערע אויגן געשליפענע ברילן אויף ברילן, צעלאָזט זייערע שוואַרצעפּלען. זיי האָבן נישט באַנומען צי דער ריטעם, וואָס גייט אויף, איז פון

זיי. צו זייערע אויערן דערגרייכט אַ געקלאַפּ, ווי פון טויזנטער זייגערלעך. דער אַרום גייט; קלאַפּט זיך איין אין דער שטילקייט.

זיי האָבן געוויסט, זיי זענען אינעווייניק. זיי זענען אַריינגעדונגען ווייט, מחוץ לתחום. זיי זענען אין דעם עיקר. עס פאַרבלענדט זיי דאָס פעלד. פון אַלע זייטן רייסט זיך צו זיי אַ ריח, קלאַפּט זיי אין די שלייפן. זיי האָבן געוואַלט ווישן זיך פאַר די אויגן. אַ רגע האָט זיי געדאַכט, זי גייט אָן אויף זיי, די פאַרדעמפעניש, ווי שווערע טייכן; זי פאַרגיסט זיי; זיי זענען אין איר. עס דערנענטערן זיך ווינטיקע ימים מיט וועלף, נייגן זיי אויף הינטער זיך. ווי באַריערעס איבער וואַסערן רינגלען זיי — זיי אַרום. באַלד צעלאָזן זיי אַליין זיך אין פליסיקע פעדעמס.

ווען אַלץ האָט זיך צעקלאַרט, האָט זיי אַריינגענומען — איז דאָס פעלד געלעגן פאַר זיי ביז אַראָפּ ווייט, וווּ דאָס אויג גרייכט — אָן אָפּנס. הונדערטער ברייטע בית-עולםס, צוזאַמען. זיי האָבן דערזען, שוין דאָ, נאַענט פאַר זייערע פיס, פאַרנייגט זיך שאַרף די ערד, פּלוצעם ענדיקט זי זיך; ווערט אַפּגעהאַקט. אַ תהום ציט זיך פון דאַנען ביז ווייט אין ראַנד. זיי שטייען נאַענט איבער אים. אַרומגענומען, מיט באַרוועסע פיס זענען זיי געטראָטן. לייבל, אַ גרויער פון שטויב, וואָס האָט אים אַרומגעקלעפט, האָט פון איין ווייט, די האַנט געבויגן אַרום אסתרלען, זי צוגערוקט צו זיך, ווי אַ קערן אין גוף צו פאַרבאַרגן. פון דער אַנדערער זייט, האָט ער געהאַלטן צפּורהלען מיט אפרימען — פאַרשטעלן, ווי פאַרווישן מיט זיך, די זון פון פאַר זייערע אויגן; זיי זאָלן נישט זען; זייערע גופים דאַרפן נאָך וואַקסן. זיי זענען איצט געשטאַנען איבערן ברעג. זיי האָבן זיך נישט געכאַפּט, צי זייערע פיס אונטן שטעקן זיך אין אויפגעגראַבענעם זאַמד; זייערע סטאַפעס וואַרעמט די ערד-שיטערקייט, אַדער ווי קראַנק בליעכץ בלייבן זיי פאַרזעצט אין דער אַשיקער לעבלעכקייט אונטער זיך. די ריחות, ווי ריזיקע לילעכער, ציטע-ריקע אין ווינט, האָבן פון אַלע זייטן זיך געהויבן אַרויס פון די פעלד-אַפּנקייטן; געפלאַטערט ביז די אומענדלעכקייטן; פאַרשטופט ווייט די לופט, פאַרפולט איר אַרט. מען קאָן נישט שטעלן די טריט. אונטער זיי איז דער גרוב.

זיי האָבן געקוקט פאַר זיך. זייערע אויגן — פאַרטרוקענע. די צעעפנטקייט שווימט אין זיי; צעשפרייט אויף ווי ווייט, פאַר זייער בליק, מיט אַ פאַרטרוקנטער שוים — די אַרעמס. פון דער ווייטנס, אין סוף פון פעלד — האָבן פון הימל זיך אַראָפּגעלאָזט קופערן-צעשטראַלטע זיילן; צערויטלטע האָבן זיי זיך געגליטשט ווי ציין אין תהום, זיך צעגאַסן זידיק, פאַרשווענקט די ראַנדן; זיי פאַרבלענדט.

און אפשר לאָזן זיי, די צעצונדענע ציין זיך נישט אַראָפּ פון אויבן? דאָס

גרייכן זיי גאר פון די טיפקייטן אונטן — קיילעכדיקע, ביז ארויף די הויכקייטן ? זיי גייען אויף איבערן פעלד, ווי כוהנים ; צעשמעלצן זיך ליכטיק, מיט בלינדקייט פון אפענע אויגן, וואס ווילן זיך הייבן, געבויגן איבער דער ערד ?

פון אלע זייטן האבן איצט ריזיק-דורכזיכטיקע ווענט ארומגענומען דאס פעלד ; זיך צערוקט און צוריקגעקומען.

דער גרוב האט זיך ארויסגעהויבן מיט אַרױפדערלאַנגטע שיכטן — איינגע-לייגטע איינע נעבן דער אַנדערער. אויפגעגראבענע קברים — אן מחיצות וואס צעטיילן. זיי זענען דא געלעגן פאַר זיי — אלע מיט די פנימער אַרױף, ווי זיי זענען געבוירן — קאַפּ ביי קאַפּ, פּוס ביי פּוס. ס'רוב — מיט אַפענע אויגן — פאַרגלייזט צוליב דער געבלענדעניש אין זיי. שורות בייכער און לענדן, גאַך מיט לייב אויף זיך. די הויט מיט פאַרברוינטער האַרטקייט ; פאַרקאוועט מיט גרויעכץ. די פּוּסטן פאַרמאַכט, ווי מיט גאַרשטן אין זיי. אלע — שטערן ביי שטערן — אויסגעגלייכט ווי לאַנגע פּאַסן. מוטערס מיט קינדער — די קעפלעך געטוליעט אין זיך. די הענט — אויבן, פאַרלייגט ווי אַ שאַל אַרום. די מאַנסבילן — אלע ווי געמלעט דערצו. זייערע נאַקנס פאַרדעקן עקשנות. זיי זענען איינגעשפּאַרט. זיי באַהאַלטן זיך אַראָפּ, כאַטש זייערע פּנימער געווענדט צו אונדז. זיי באַרירן, די פּיס-פּינגער פון יעדער שורה — די קעפּ זיי צופּוסנס, זענען פאַרשטעקט אין זיי. די זייטיקע סטאַפעס שאַפּן אַ זױם אַרום אלע ברייטן. אויך פון די אונטערשטע שורות זעט מען זיי אַרויס, ווי אויפגעשטעלטע האַטשיקס, מיט איינגעבלייכטע פּינגער, אין אַנשטרענג אַרויסצוקריכן.

לייבל האט געקוקט ביזן ראַנד, דאַרט וווּ דער הימל לאַזט זיך אַראָפּ. זיין אויג קאַן זיי נישט אַרומנעמען. עס איז אַנגעפּילט. וואָס ווייטער ווערן זיי קלענער, די שורות, ווי קברים פון קינדער. געוויסט האט ער, אַז דאָ איז דאָס טױטן-פּעלד. זיי שטייען איבערן טויער. דורך דאַנען קומט מען אַראָפּ. יעדע שורה פאַרדעקט זי, די שורה פון אונטער זיך, ווי זי וואַלט זי מיט זיך קובר געווען. יענע, די אונטערשטע, קלאַמערן זיך אין זיי. אַנדערש, פאַלן זיי אין פאַרהוילעניש. זיי דעקן איבער אויך די שורות אונטער זיך. די הענט און פּיס פאַרשפּילעט איינע אין דער אַנדערער. אַזוי נעץ אונטער נעץ, אַן אַ דנאַ.

מיט אַ מאַל האַט ער דערפּילט, אַז דאָס איז גאַר נישט אַזוי פאַרהוילן. אַלץ פּליסט פּשוט. זיי שטייען דאָ, זיי אלע, פאַר אים, דעם איבערגאַנג. ער האַט דער-

גרייכט יעדן יחיד. ער איז איבער אים אריבער. יאָרן זענען זיי, אַלע אַרום אים, איינגעזאַמלט געוואָרן. ער שטייט איבער זייער קבר. ער איז זיי נאָכגעקומען. זיי ליגן, ווי די דורות — אונטער דער ערד — אויף אַלע בתי-קברות. מיט אַ מאָל האָבן זיי זיך צעעפנט, די קברים; אַפגעטאַן איז געוואָרן די אייבערשטע שיכט פון צווישן; זי האָט זיך אַוועקגעשאַרט, די ערד, פון איבער זיי — ווי אַ קאַלדרע. ער האָט געזען, זיי ליגן אַלע מיט די העוויות, מיט יסורים פון דער לעצטער מינוט — אויף זיך; צעקרימט די פנימער, די גופים; אויסגעדרייט אין גרימאַסעס. יעדעס איבר גייט באַזונדער, וויל אַנטלויפן — פאַר זיך. אַזוי די אויערן — יעדער פון זיי — אַליין. די גאַמבע — פאַרקראַמפט, ווי נאָך אין מיטן וועלן זיך אַוועקרייסן. קיין מאָל וועט זיי שוין נישט אַרומגעמען אַלע — דער צלם אלוהים.

אויף תמיד שוין וועט זי, די ערד, בלייבן אַפגעדעקט. מיר זענען איצט איין עולם, אַן אַפענער — מיר און זיי. מער זענען מיר נישט צעטיילט.

ווען זיי האָבן זיך אויסגעדרייט אויף לינקס, האָבן זיי דערזען, ער שטייט דאָ נישט ווייט, דער ייד, פאַר רויט-ציגלנע רער-בנינים. זיי זענען אין דער זייט, הינטער אים. ער איז אַ טייל פון דעם פעלד. ער פליסט אויף ווי אַ הבדלה. אַרום זיי וויקלען זיך אַלץ די ריחות, איצט — ווי פעק צעדריוולטע שטריק. זיי צעפאַלן, טרינקען זיך אָן מיט איבערגעשטאַנגענקייט פון די גופים. זיי שמעקן זיי איין. זיי קומען אין זיי, ווי צעליכטיקטע שטויבן. עס עפענען זיך — אַנטקעגן — זייערע מיילער. זייערע צונגען שטרעקן זיך. די געדעמפעניש גרייכט אַראָפּ אין זייער איבערווייניק. די גערוכן וואָס וויקלען זיך אין זייערע געדערעם — נעמען אויף, זאַפן זיי איין. זיי שוועבן אַרויס פון יענע אונטן, ווי דורכלויכטנדיקע זיילן, און — שטעקן זיך אין זיי. זיי פאַרייניקן זיך — נישט אַפצושיידן. זיי אַליין גייען מיט די פיס אָן אויף זיי, אין די אויסגראַבונגען.

ערשט איצט האָבן זיי זיך געכאַפט אַז ער שטייט, דער ייד, פאַרן אויוון. ער וויל אויפשטייגן; פאַרמאַכן זיינע אויגן שוין פאַר אַנדערע זעאונגען. אַרום בלייבט קיינער נישט אויף אים צו האַפן. אַ זיך לאַשטשענדיקע היץ קנאַקט כסדר זיי אין פנים. אויף ווי ווייט זענען זיי אַפגעדעקט; נאַקעט, אַליין; אַן עמעצן, וואָס זאַל זיי וואַרעמען. די רויטע ציגעלעך, ווי נפשלעך, איינער אויפן אַנדערן — זענען פון דעם אויוון. פונעם רויען פלייש עסט זיך איין אַ צוגעזענגטע זיסקייט; דרייט אַרום דעם קאַפּ. פינף לעכער, ווי פאַרדייענדיקע מיילער, שטרעקן זיך. עס טליען נאָך אין זייער איבערווייניק, ווי מידע צונגען, ווייסע פלאַמען, וואָס האָבן פריער,

דורך יארן, זיך באלעקנדיק, געקנאקט. ער וויל זיך שפרייטן אין זיי, דער ייד; אויפגיין אין דעם הויכן קוימען; זיך קייקלען אין אים ווי אין א ריזיקן שופר; אַרױפּוואַקלען זיך נאָך די קינדישע און דערוואַקסענע קולות. זיי האָבן באַנומען, ערשט נעכטן האָט אַ רויך געזעצט פון דאָנען אין קיילעכדיק פעטע רייפן. טעג און נעכט האָט ער זיך געהויבן געדיכט, דערלאַנגט די אומזעוודיקייטן. דורך אַ ברייטן אויסהויל אין די צייטן האָט ער זיי אַלע, געוויקלטע אויפגעבראַכט; נאָך אַמאַל אויסגעפירט זייער פּסק-דין.

איצט ליגט ער איינגעפאַלן, זיין אויפברום. די בלאַזעניש נידערט אין ווינט. ער צעפליסט זיך, דער נעפל; לייגט זיך יעדן איינעם — ווי ווייט — פאַר די פּיס, ווי ער וואַלט געשאַפן אַ וואַנט אַרום. די צעגליטע אייזערנע טירלעך — ווייס. ווי פּלאַסטערס פאַרלייגן זיי זיך פאַר די לעכערדיקע מיילער — דורכגעברענטע, אויפֿ-געפּראַלט. די פּלאַמען אינעווייניק — בייגן נידעריק זיך, ווי פּליגל — איינער אויפן אַנדערן.

ער האָט זיך אויסגעדרייט צום פעלד. זיי זענען אַלץ געלעגן פאַרגליווערטע אינעווייניק אין די טיפענישן, וווּ דאָס אויג נעמט נאָר אַרום. די רויטקייט פון יענער זייט, ביים ראַנד, האָט זיך אַראַפּגעלאָזט; אַנגעגאַנגען אין גרוב מיט פּיס. ווי אַ ריזיקע לבנה, זיך געקאַלערט איבער די פּנימער און גופים אונטן, זיי איינגעפרעסט. זיך שפּרייטנדיק זיי איבערגעדעקט — דאָ ווי וואַלן, וואָס ציען זיך, דאָ — מיט פינגער וואָס לאָזן זיך אַרויס, צו היפּערן איבער זיי; זיי צו פאַרמאַכן די וויעס און אַנטאָן אַ וויסקייט, ווי נעפּלדיקע תּכריכים.

מיט סטעזשקעס זענען זיי געגאַנגען ווייט און ווייטער — שוין אַן דעם ייד, וואָס איז ווי געבליבן הינטער זיי. ערגעץ איז ער נעלם געוואָרן, מער נישטאַ. דאָס וועגל האָט זיי געפירט. פון ביידע זייטן — דראַטענע ווענט. מען קאַן בלויז גיין פאַרויס. די געסטאַיטע לופט שטייפט איין; פאַרזעצט פעסט די אַרעמס. אויך די פּיס־שענקלען קאַן מען נישט אַרויסשטעלן. געדיכט זענען זיי געוויקלט — ווי נאָך אין די פאַרגליווערנדיקע רויכן. אוודאי קאַן מען נישט לויפן. קיין צוריק איז נישטאַ. פון דער נאַענט קערן זיי נאָך בעזעמס. די טריט פילן זיי פון הינטן. זיי ווייסן נישט, די גייענדיקע, צי דאָס קול איז זיי איינגעטרוקנט פון די שטויבן; עס ווערט פון זיי דורכגענומען; צי — בליט עס אַפּ פון די פאַרבליבענע אינעווייניק, ריחות; זיי וועלען עס איין. טעג און נעכט ווערן זיי געפירט, זיי קאַנען נישט אַרויס. צו מאַל דאַכט זיך, אַז זיי דרייען זיך אין אַ האַלב־קרייז, זיי זענען אין אים

פארכאפט. שוין תמיד וועלן זיי זיך אזוי דרייען ביז פון זייערע אויגן וועלן אויסוועפן זיך די זעאונגען; וועלן פון זיי ארויס. אן אויפפלאקער וועט ערגעץ זיי פארצערן, דורכגעגליטע אויפן וועג וועלן זיי בלייבן. צו מאל גייען זיי ווי בלינדע; זיי טאפן און זעען נישט די טריט פאר זיך. אויך אראפלאזן זיך טאר מען נישט. ווי ווייסלעך, איז די ערד גליטשיק. אונטער איר זענען פאראן שיכטן. מען דרימלט גייענדיק. אפגעהאקטע אטעמס לויפן ארום, ווילן אריין, זיך פארשטעקן אין האלדן.

אפט האט זיי געדאכט, אז זיי דרימלען שוין אזוי יארן. דער דרימל איז דער כוח וואס באוועגט זייערע טריט. זיי גייען שוין פון תמיד. ערגעץ קאן פלוצעם זיך ענדיקן די ערד אונטער זייערע פיס, אדער זי וועט זיך אויפהייבן. זיי וועלן בלייבן שטייען.

פלוצעם, ווי מיט א מאל, האבן זיי זיך געטראפן פון דרויסן. פון יענער זייט פון א טויער זענען זיי הינטער זיי — פארמאכט, פארהאקט; אלץ אראפגעלאזט. זיי האבן נישט געוואוסט, צי זיי זענען ארויסגעשטעלטע, ארויסגעטריבן; מען טאר נישט קלאפן אין טויער. אויף ווי-ווייט זענען זיי אליין. זיי ווילן זיך אוועקזעצן, אבער זיי ווייסן, אז מען טאר נישט בלייבן. זיי דארפן גייען. זייערע קערק זענען שטייף — נישט אויסצודרייען זיך, פארקלאמערט ווערן זיי.

זיי האבן געשפירט, גאר נישט איז אויסגעמעקט, אפגענומען. אלץ טראגן זיי אין זיך. די פרעס פון שיכחה — איבער זייערע אויגן איז נישט אדורך. זי האט זיי געמיטן, פארגעסן אין זיי. אלץ בלייבט ווי אראפגעשלונגען. עס פארדייעט זיך אראפ ביז זייער דנא. זיי איז באשערט זיין די לעצטע עדות, זיך אנצוהאלטן אין דעם.

דאָס ראָד

איך גיי אויף די גאָסן אין דעם געדראַנג פון ירושלימער שבת צו נאַכטס — שוין אַ שעה צייט פאַרשלונגען צווישן די יונגע שפּאַצירער. שבת פאַר נאַכט עפענען די ירושלימער שטיינערנע הייזער פון די ווייטסטע שכונות, אַרום און אַרום, די טירן; וואַרפן אַרויס אין צענטער, אין דעם באַלויכטענעם האַנדלס־דרייעק — פון די גאָסן יפּוֹ-קינג־דזשאַרדזש־בן־יהודה — טויזנטער ברוינהויטיקע יינגלעך און מיידלעך. זיי גייען פאַרויס מיט שוואַרץ־צעבליצטע אויגן. עס טרייבט זיי פון די היימען דער אַנגעזאַמלטער אומרו פון די נעכט אַ גאַנצע וואָך. שבת פאַר נאַכט, ווען די עלטערן זיצן פאַר די טירן פון די ענגע שטיבלעך, מיט בענקשאַפט נאָך דער רו וואָס פאַרגייט, וואַכט אויף אין זייערע זין און טעכטער דער אַנגעזאַמלטער אומרו. זיי דערפילן ביז זיסן ווייטיק די אייגענע גופים. אין די טונקלע קרומע געסלעך, וואָס ציען זיך זיגזאַגיק פון אַלע זייטן צום צענטער־צו, שטראַמען זיי מיט אַפּגעהאַקטע אַטעמעס. יינגלעך מישן זיך אין געגאַנג צווישן מיידלעך, און מען שפּאַנט אַן רייד. אַרום רוישט; עס פייפט אין דער לופט; אין הייף פאַלן שטיינער אין טיף־געמויערטע רעגן־וואַסער־גריבער.

אַלץ ציט איצט צום ליכט פון צענטער — אויף די טראַטואַרן און אין דער ברייט פון די שאַסייען. יונגע מיידלעך, פון פערצן־פופצן יאָר, ווערן געפירט דורך עלטערע חברטעס, פאַרלירן זיך אין דעם געדראַנג, יאָגן זיך איבער; איינגע־שרומפענע וואַרטן זיי ביי די ווענט פון די הייזער. כמאַרעס יינגלעך גייען אָן; דריקן זיך אין דער ענגשאַפט — צווישן די הויכע מויערן.

מיט דער טונקלקייט זענען אַנגעצויגן פון ווייטע גערטנער, זיך געוויקלט אין דער לופט — ריחות. דער חמסין טרייבט זיי, כוואַליעסדיק, ווי פון נידערלאַנד, דורך די בערג, קיין ירושלים — אַריין אין די געסלעך און הייף. פאַרשיכורטע זענען זיי זיך צעגאַנגען; אַנגעפילט, ווי זיך אויסגעמישט — אין דעם אַוונט. די גאַנצע צייט בין איך פאַרכאַפט אין דעם געשטראַם, ווער געשטופט פאַרויס.

די הענט — אַראָפּ, איינגעפרעסט. עס וויל זיך אַזוי גיין און גיין. שוין שעהען פיל איך די בייסנדיקע דלאַניעס פון די הענט.

און אפשר זענען די אַלע דאָ גאַר נישט קיין מענטשן; בלויז אַ פאַרבלענדעניש וואָס האָט מיך פאַרפאַנגען?!

פאַר נאַכט, בין איך געזעסן אויף אַן אַפענעם פאַרטער-באַלקאָן, אַרויס צו דער דורכגאַנגס-גאַס. לעבן מיר — ש., דער איינציק-פאַרבליבענער פון מיין שטאַט. מיט מוטנע אויגן האָט ער נאַכגעקוקט די איינגעפרעסטע שטראַמען וואָס זענען פאַרביי, געמישטע — רייען נאָך רייען.

די טונקל האָט אַראָפּגענידערט, אונדז פאַרוויקלט מיט שאַטנס. די שטאַרע קינבאַקן פון ש.ינס אַליוון-פנים זענען וואָס אַ מאָל געוואָרן מאַטלעכער באַלויכטן; זיין אַראָפּגעלאַזטער קוק — אַנגעשטעלט אויף איין פונקט. עס האָבן דורך אים דורכגעצויגן די כוואַליעס. פון קורצע פאַרביקע זאַקן האָבן זיך אַרויפגעהויבן נאַקעטע פיס — רונדיקע, קלאַרע. פאַרבאַרגן האָבן זיי געגרייכט, די פיס; האָבן זיך געמישט צווישן קרעפטיקע — האַריק-מוסקולירטע. כוואַליעס אונטן ציען אַן אויפהער צו זיך אין שטומקייט, בלאַנדזשען, זוכן זיך אין דער פאַרפלאַנטערניש. אויבן גרייכן פיל-קאַלירטע קליידער און פאַסן-העמדלעך. שווייגנדיק פירט מען זיך פאַר הענט. אויגן קוקן אין זיך. גופים, איינער אויפן אַנדערן, גייען אַן אין דעם געדראַנג.

ש. — פאַרוועבט. אַ פאַרטרוקנטער איז ער געוואָרן פאַרשוויגן. זיין קול האָט זיך אַראָפּגעגליטשט אין די טיפענישן.

שפעטער, ווען די ריחות זענען אַדורך, האָט ער אַ זאַג-געטאָן:

— פילסט נישט דעם הייסן ווינט? ! דאָס קומט ער זיך בוקן אין ירושלים. די אשכנזים בלייבן איצט פאַרמאַכט אין די שטובן; די ספרדים, מיט זייערע הייסע לייבער, טרייבט ער אַרויס אין די גאַסן.

זיין קול איז געבליבן הויל אין דער לופט. זיין מויל — ווי פאַרהאַקט. ביסלעך-ווייז איז אַרום אונדז געוואָרן טונקל-בלוי. באַשעפענישן האָבן זיך געטוליעט מיט אַ רויטער צעצונדנקייט אין די אויגן. הינט זענען אין די פיס געוואָרן אַנגעפילט מיט געבעט. קעץ, פאַרסטמטע, מיט ברייאַקע פיסלעך, זענען געלאַפן איבער די פלאַכע דעכער פון ירושלימער פירקאַנטיקן שטיין. איך האָב נישט געהאַט וווּ זיך אַהינצוטאָן.

ראַפטום איז צוגעפאַלן די טונקלקייט. נישט זי האָט זיך דערנענטערט, די נאַכט, צו דעם פאַרגייענדיקן טאַג, נאָר איידער מען האָט זיך אומגעקוקט, איז זי געקומען

און זיך איבערגעגעבן, ווי באַצווונגען, דורך אים, דעם הייסן טאָג. ער איז פאַר-
שיכורט געוואָרן פון אירע אור-ריחות. מיר האָבן ביידע געבענקט נאָכן לאַנג-
דויענדיקן בין-השמשות פון פוילן.

עס האָבן איבער אונדו אויפגעבליצט איינער נאָכן אַנדערן — לאַנגע נעאַב-
לאַמפן. בלענדיק האָבן זיי זיך איינגעשניטן אין די אויגן; זיי טיף באַלויכטן ביז
אין די פאַרבאַרגענע קנייטשן אַריין. שינס גלאַנציק, ווי גרין, פנים, האָט בלאַס
געקנאַקט. איך האָב געוויסט, ער וועט אומקומען. אַ באַדויער פאַרצערט זיינע
ביינער.

איך בין פון אים אַוועק און גלייך אַריין אין דעם אימפעטיקן געדראַנג פון דער
גאַס. די מענטשן-כוואַליעס האָבן וואָס אַ מאַל מער זיך געשלאָסן אַרום מיר. כ'האַב
נישט געקאַנט אַרויס. אַ געפאַנגענער בין איך געטראָגן געוואָרן אונטער דעם טיף-
צעשטערנטן הימל — אומענדלעך איבער ירושלים.

אַ רגע איז מיר קלאַר געוואָרן, אַז איך האָב נישט ווהיזן צו גיין. מיינע נאַענטע
זענען ווייט. איך בין מער נישט צו זיי געבונדן. איך האָב זיך אין זיי דערמאַנט.
זייערע גופים זענען דורכזעאיקע. אַלע אַנדערע זענען מיר אַ וויילע געבליבן שטיין
פאַר די אויגן מיט מאַדנע באַוועגונגען, נישט אַנצוטאַפן. מען קאָן אַן ווייטיק זיך
אַפרייסן פון זיי. זיי האָבן איצט אַלע גענומען מיר דורכשווימען פאַר די אויגן.
כ'האַב אַ שוידער געטאַן, ווי האָב איך דאָס פריער נישט באַנומען?

עס האָט פאַר מיר אויפגעבליצט צווישן אַנדערע די געשטאַלט פון מיין חבר, ק.
— אויך ער — מיט אַ גרין פנים. איך האָב געשלאָסן די אויגן. איך בין געבליבן
שטיין. זיין נאַענטקייט האָט פאַמעלעך פון מיר זיך אַראַפגעגליטשט, ווי אַ באַנדאַזש
פון אַרום קערפער. איך האָב אים ווייטיקלעך געריסן פון זיך ביז די לעצטע פאַסן.
אַ וויילע האָט פאַר מיר פאַרבייגעשוועבט די געשטאַלט פון דעם קינסטלער מ.
שוין וואָכן מייד איך אים אויס. כ'האַב איצט פאַרגעסן זיין פנים ווי דאָס פנים
פון אַ מת. איך בין אַריין טיפער אין דעם עולם, זיך אויסגעמישט אין אים. אַן
אַראַפגעשאַסענער שטערן פון הימל, צוגעבונדן אויף אַ זילבער-שנירל, האָט מיך
געפירט אין צענטער שטאַט אַריין.

פלוצעם איז אין מיר אויפגעגאַנגען די פרייקייט פון בלייבן אַליין. ווי נאָכן
מיטאיינמאַליקן טויט פון אַלע נאַענטע.

באַלד האָב איך זיך געפונען אין צענטער, צווישן די באַלויכטענע וויטרינעס. עס
זענען איבער זיי, פון אויבן, אין דער ברייט, געהאַנגען קאַלירטע שאַטן-פלאַאַנדע-
קעס, מיט שאַרפע לייזונט-שפיצן אַראַפ. איך בין מיטן קאַפּ געגאַנגען אונטער זיי.
עס האָבן אין דער ענגשאַפט זיך פאַרבייגערוקט אומצאַליקע פנימער; גופים —

הויכע און נידעריקע; סטודענטן און סטודענטקעס. אויך צעוואַרעמט-בערדיקע יידן מיט שטריימלעך אויף די קעפּ. קערפּערס האָבן זיך אָנגעשטויסן, זיך גערופן אין דער איינגעפּרעסטקייט. פון הינטן האָט מיר געשטופּט פּאַרויס אַ ווייך-אונטער-לענענדיקע וואַרעמקייט אין רוקן. אין דער נידער האָבן פרעמדע קני מיר געבויגן די פיס — פּאַרפּלאַנטערט גישט אַרויסצוויקלען.

פלוצעם איז מיר געוואָרן פון הינטן לויז — אַ קילע ליידיקייט. גישט צום דערפּאַפּן דעם ווייך-וואַרעמען אונטערלען. איך בין אויסערן שטראַם — אַן אויס-געטיילטער. איך וואַקל זיך ווי שיכור.

אין דער צוריק-אַנגעפּולטקייט, האָב איך ווי ערשט איצט זיי דערזען. איך האָב אויפּגעמאַכט די אויגן אויף די מענטשן: אַזוי פּיל ווונדער גייען דאָ! ווי פרעמד זיי בלייבן; גישט צום דערגרייכן; אַלע — ווי פון באַזונדערע צייטן — צוזאַמען-געאַסן. איך בלייב אַרויסגעפּאַלן. איך שטיי צווישן זיי — אין דער צייט.

אַ געפּלעפטער בין איך געבליבן. דאָס זילבער-שנירל צערונען. מען זאָל מיר נאָר גישט באַמערקן. באַזונדערע געשטאַלטן אַרום האָבן גענומען זיך אויסשיילן-יעדער אַ טייל פון דער שטאַט, אַרויסגעוואַקסן פון דער ערד; קיין מאָל גישט אַפּגעריסן פון דעם אַרט.

אַט גישט ווייט — אַ ברונעטער האַרשויבער פון אַ מאַן מיט אַ פּייקע אין מויל; אַ הויכער, אַ ברייטער — מיט מיושבדיקע טריט. אַ פּאַר הענט — אַרומצואַרעמען. ער האַלט זיי פּאַרוויקלט, נידעריקער, אַרום אַ גופּל וואָס גיסט אין אים זיך אַריין. אַנגעצויגענע אונטער בלויער וואַל אויפּגעשפּיצטע בריסטן. זיי רייסן זיך, שפּרינגען פון דעקאַלט אַרויף. אין דעם טונקל — ליכט פון דעם ווייסן האַלדז. גאָר אויבן, איבער איר, גאַלדיקן זיך פּלאַקסהאַר. איין אויג איז אים באַלויכטן פון אַנטקעגנדיקן ליכט. עס פּאַלט אויף אים ווי אַ רעפּלעקטאַר. די שאַטנס, וואָס פּאַרוויקלען דאָס איבעריקע פנים זיינס — באַוועגן זיך ווי דורכזעאיקע בלעטער אויף אַ בויס. די איברים פון דעם יונגן מיידל ציען זיך אַרויף — וואַרעם-פּאַרטוליעט. זיין אַפּגע-האַקטער אַטעם הויכט זייטיק איבער איר. אין זיין גוף שפּרייט ער זיך שוין, דער שוידער, פון קריכן, גישט איבערצוועקן, אין דער גענעצדיקער פּאַרכאַליעטקייט. מיין גוף איז געליימט. ער ווערט צו שטיין אין וועלכן עס ריזלט; אַן אַפּגע-האַקטער פּיעדעסטאַל — אַן אַ פיגור איבער זיך.

און אַט אַ פּרוי אין באַגינען פון טראַגן. אַ שעמעוודיקער שמיכל דעקט זיך איבער דער באַפּרידיקטקייט פון אירע וואַרעם-פּאַרבאַרגענע גלידער. זי באַהאַלט אונטער די אויגן-לעדלעך דעם סוּד פון אירע אויפּגייענדיקע איברים.

פאר וואס שטופט זי אזוי דעם בויך פארויס אין געדערענג ? מען וועט איר נאך
אנשטויסן ? !

ארום אונדז ברומט איצט ירושלים פון די שטיין-אינגעוויידן. אין אירע פאר-
טייעטע טיפענישן בליצן, לויערנדיק איבער די מויערן פון דער אלטשטאט, פאר-
בארגן-ווייסע ציין. אויגן, אונטער רויטע אבאיעס, שטעכן זיך איין אין דער
פינצטערניש, בלישטשען איבער דער יידישער שטאט.

עס האט אויפגעוואָיעט אין מיר אַ פאַרלאַזטער הונט.
פלוצעם איז מיך באַפאַלן אַ מורא: איז עס נישט צו שפעט איצט צו פאַרען
זיך ? ווער וועט אים שיצן, דעם וולד ?

ווייטער לאַזט אַ פרוי אין די מיטעלע יאַרן, פייכטהאַריק, אַ קליין מאַנעלע
אַריינרעדן אין זיך. אַן אַנונגס-שמייכל פון דעראַבערן גליטשט זיך פון איר פנים —
אַראַפּ אין גוף. דאָס מאַנעלע וועט אין סכנה-געכט קריכן, זיך באַהאַלטן, אין איר,
ווי אין אַן אַלט-באַוואַקסענער נאַרע. ער וועט מורא האָבן צוריק אַרויס.

פאר וואס אַנטלויפט ער נישט ? !

מיט איין מאַל האַט זיך אַנגערוקט אַ ליכטסלופ. כ'האַב נאָך באַוווּזן אַפצו-
שפרונגען. הינטער דעם סלופ רעדט אַ זעלנערל אַריין אין אַ יונג מיידעלע — מיט
אַ פנים פון אַ פייגעלע. זי איז היינט צום ערשטן מאַל געטריבן געוואָרן, דורך
אַן אויפשוידערנדיקן באַריר אין קערפערל — אין גאַס אַריין. זי קוקט צו אים
אַרויף אונטערטעניק — מיט אַ ווייטער אַנונג, וואָס לאַזט אין איר זיך אַראַפּ;
גרייט שוין צו איר באַשערטקייט.

די אויערן פון דער נאַכט זענען איינגעהאַרט.

פלוצעם האָבן די אויגן מיר זיך ברייטער אויפגעריסן. דאָ, אין דעם באַלויכ-
טענעם פלאַך, איז איצט די צייט שוין פון דער נאַכט: פון אַלע זייטן רופט זי —
אין די גאַסן. אין די בערג-צווישנס ענטפערט אַפּ; בריסטן שווימען אַן, קיילעכיקע,
פאַריטענע; פלאַצן אַרויס אין דעם לונאַטישן ליכט, אין שאַטנס — פון הינטער
רויטע, בלויע און געלע בלווקעס — כוואַליעס, כוואַליעס. זיי מאַרשירן אויף, די
זייס — מיט זייערע רונדיקייטן. נאָך זיי, ווי סטאַדעס וועלף — ציען פאַרבלענדטע,
הויכע יונגן מיט האַריקע, ברוסטקאַסטנס — אַפענע; מיט שמאַלע לענדן, לאַנגע
פיס, און — קליינגעוואַקסיקע בחורימלעך — מיט בערדלעך, ווי פון פעטע, אַנגע-
קנולט-פאַרבאַרגענע האַר. אַלע טאַפן זיי מיט די גופים אין דעם העלן ליכט —
מיט לבנה-אַפּשטראַל אין די אויגן; זיי יאַגן אין דעם אומענדלעכן געלויף. עס

ווערט איצט די צייט פון רצון. עס שפרייט זיך דער ווילן. איך ווער פארשפינט.
איך רויכער זיך אין רוים פון דער שטאט.

איך בין געבליבן דערשראקן: ווהין איילן זיי; ווהין שטראמען זיי אין דעם
בלינדן געאמפער; וואס יאגט זיי אין דער לבנהדיקער נאכט איבער ירושלים?
אויך די שטאט גיט פלוצעם זיך אַ הייב איבער די אַרומען. האַלב-באַלויכטן
ווערן אירע בערג. בולט זעען זיך אין דער נאַכטשיין זייערע קיילעכיקייטן. זיי
וויקלען זיך אַרום, די בערג, מיט שלייערן. אַ ליכטל פלעמלט אין שפיץ אויבן, ווי
עס וואַלט דאָרט זיך צעגאַנגען אין זילבערדיקן גאַס — אין מאַטע לייכטערס. אויך
די לבנה — פאַרלייגט ווי אַ טעלער. אַלץ אונטן גרייכט אַרויף צו איר. זי דעקט
זיך אַ פולע — איבער דער אונטערהייבנדיקער זיך שטאַט. ערגעץ טיף זינקען
איצט די פלאַכן; געלאַשענע פאַרשווינדן זיי אין די אַראַפּן. אין דער פינצטערניש
זעט מען זיי נישט. מען שטעקט די פיס, און זיי דערלאַנגען זיך אין ערגעץ נישט.
איך האָב געוואוסט, אַז דאָס אַלץ ווערט געקאַלערט צו אַ באַנייענדיקן זיך ווילן;
עס איז ניגור געוואָרן; ער קומט ווידער, דער אַנהייב. עמעצער באַפּעלט. דאָס
גיסט די צעגייאונג זיך אַריין אין דער נאַכט. אַלץ אין אַרום ווערט מיט איר
צו איינס.

און אפשר איז דאָס נישט קיין אַנהייב? די אַלע דאָ זענען לצים. דאָס האַבן
זיי מיך פאַרמאַניעט מיט זייער שוישפּיל?! זיי מאַכן עס אַזעלכע באַוועגונגען.
ס'איז גאָר די צייט פון פאַרבאַרגענישן. אַרויס זענען זיי אויף דער בינע. עס ווערט
שפּעט. ס'איז זיי באַנג זיך צו שיידן. שפּעטער, אין דער לעצטער געדיכטקייט,
וועט עמעצער אַ ווונק געבן; ווידער וועט ווערן שטיל.
בלויז די רויטע לבנה, ווי אַן אַנגעהאַנגענע לאַמפּ פון איבער די בערג, וועט
ווייטער אַריינלייכטן אין די גאַסן.
די שטאַט האָט געברומט פון אירע טיפענישן.

אין איין וויילע האָב איך דערפילט הינטער זיך, די לאַקנדיקע טיפענישן רוקן
זיך אָן. די אַראַפהאַנגען בלייבן אַפּן הינטער אונדז. כ'האַב געוואַלט זיך אַפּרייסן,
באַוויזן אַנטרינען, אַבער איידער איך האָב באַשלאָסן, האָט דער באַדן זיך
געוויבן, געשפּאַלטן. איך בין געבליבן מיט די הענט פאַרקלאַמערט אין די גאַס-
ראַנדן; די פיס — אין דער לופטן.

די צונויפּעמישטע מאַסע שטראַמט איצט ווייטער מיך פאַרביי, נישט אומקוקנ-
דיק זיך — אַרויף צו, איבער די אַראַפהאַנגען. זי ציט אַוועק. מען זעט מער נישט.
דער אַפּגורנט איבער די בערג שווייגט. אַלע קולות — איינגעשטילט. אַ דונערן

בלויז — פון צייט צו צייט. א ווייט געשריי קאלערט זיך, ווערט פארשלונגען. די אויערן פארנעמען אן עלנט געוויין, א קינדישם — כוואליעס עכאן אפ נאך כוואליעס. זיי מישן זיך נישט. יעדע פון זיי — באזונדער. איך האב געוויסט, די גופימלעך זענען לאנג שוין אין געשוועב, נאר דאס געוויין איז דא. מען פארנעמט עס. עס לעכערט דורך. עס טריפט אין די צווישנס.

ווי ביי א געטריבענעם אין סוף פון געלויף, האט אלץ פון א מאל מיר פלוצעם דורכגעבליצט; אין איין רגע — זיך צעשפליטערט: וויפל תקופות האבן די בערג דא שוין אראפגעלאזט; וויפל חיילות האבן די עברס געזען שוין דורכמארשירן; פון וויפל אויסגעשרייען, אפגעהאקטע, זענען זיי געווען עדות? איצט שווייגט דא פארטויבט; אין אן דנאען איז אלץ פארשלונגען. ווי קורטינעס זענען די נעכטנס אראפגעלאזט. די שיכטן זאפן איין; זעצן זיך אפ אין פעלדזן; ברענגען נישט אויף קיין ערד-ציטערנישן.

איך הער זיך איין: אן אנטרונענער קלאגט איצט פארלוירן אין חלל. דאס געוואי איז דא — אן אים. איך הענג א וויילע, ווי אויף א פעטליע, קאפע מיט די פיס. איך פארמאך די אויגן. זיי פארלויפן אין א גלאנציקער מאטקייט. כיוויל זיך אנכאפן. איך צאפל, קלאמער זיך אין דער שטאט — צו דערוועקן אן אפהילך. איך האב געוויסט, מיין קול ווערט פארשלונגען. עס דערגייט נישט. עס בלייבט אן עכא. אויך ווייטער וועט אזוי זיין.

כ'האב דערפילט, איך פארליר די שייך אין אפגרונט. איך דראפע זיך מיט די בארוועסע פיס; בלייב אין דרויסן. איך טאפ אן אונטער די סטאפעס א קאלטן שטיין — פארגליווערט איבערן תהום. איך שטעל זיי אויף אים, איבער דעם ערדקייילעך. אויך די טעג טראג איך מיט זיך, ווי לוחות.

די מענטשן ארום זענען שוין געהאט אוועקגעקלעטערט ארויף צו. מען זעט זיי מער נישט אין נעפל. מען הערט זיי קוים.

באלד האט מיך ארומגעכאפט א שרעק: ס'איז שוין דאס צווייטע מאל ווי מען לאזט מיך איבער. דאס ערשטע מאל — דארט, ווען אלע צוזאמען זענען זיי אוועק. זיי האבן געשפאנט צו זייערע שבטים; צווישן זיי — מיינע נאענטע. מיך האבן זיי געלאזט הינטער זיך. זיי האבן אוועקגעקערט פון מיר דאס פנים; זענען אוועק ווייט; איך בלייב אליין.

פון דארט נעם איך זיך אהער. איך האב געוואגלט דורך לאנגע הינטערוועגן ביז דא.

איך האב איצט געוואלט נאכלויפן, פאלן מיטן פנים צו דער ערד און שרייען:

— העי, זענט איר עס נישט יענע ? יארן האָט איר געוואַנדערט דורך די פּאַר-
הוילענישן ! תמיד האָט איר דאָך גערופן "לשנה הבא בירושלים" !
— מאַרשירט איר נאָך אַזוי אין די צווישנס ? !

כ'האָב דערפילט אַ שוואַכקייט אין די לענדן. אַ קאַלטער שווייס האָט מיר
אַרויסגעשלאָגן.

און פּלוצעם האָט דער באַרגיקער אָפּגרונט זיך אָפּגעקערט אויף הינטער זיך.
ער איז פאַרשווינדן. די מאַסע האָט צוריק זיך גענומען אַנרוקן. זי האָט זיך אַרייַב-
געגאַסן אין די גאַסן — אין אַ שטראַם ; זיי אַנגעפילט, אָבער איידער איך האָב נאָך
באַוויזן צוצופאַלן, אַרייַנהויכן זיי אַטעם, האָבן זיי אַלע, די יונגע פון די שטיינערע
געסלעך, ווי אויף אַ באַפעל, שנעל זיך אַנגעהויבן צו אַנטבלויזן. מיט די הענט
האָבן זיי גענומען אַראָפּוואַרפן פון זיך די פּנימער, און גיך די קליידער, די לייבער
— די מענער, פרויען, יינגלעך און מיידלעך. זיי האָבן זיי אַוועקגעלייגט אין דער
זייט. אַלץ איז אָפּגעפאַלן. זיי האָבן זיך אַרויסגעשיילט אין זייער סקעלעטישער
נאַקעטקייט. געבליבן זענען זיי, די מענער און די פרויען, אַן זייער גוף-בולטקייט.
אַלץ — פּלאַך, אַן אַרויסשטאַרצנדיקייטן. די האַריק-אָפּשטייענדיקע אויערן —
ווי אָפּגעפאַלן ; געפעלט האָבן אויך די פּלאַטישקע סטאַפעס מיט די ברייט-
קריכנדיקע פינגער. די פיס — אונטן שמאַל-אַראַפּ, גלייך — ווי שטעקנס. זיי
רוקן אַן זיך פון אַלע זייטן. עס האָבן מיר גענומען גליווערן די האַר-וואַרצלען. זיי
זאַלן נאָר אין דער ענגשאַפט נישט אַרויף אויף מיר ; נישט אַנרירן מיך מיט זייערע
גופים. באַלד האָב איך געוואַלט אויפּשרייען אַן אַ קול דאָס פאַרגליווערטע געשריי
אין מיר פון דער גאַנצער צייט, אַרויפּוואַיען אין חלל — כ'האָב נאָך נישט געוואַסט,
צי מיין אייגן געשריי וואָס הויערט אין מיר, צי די געשריייען — איבערגעלאָזטע
אויף די וועגן.

זיי האָבן אַלע זיך געדרייט ווי אין אַ ראַד — אין דער אַנצייט. איך האָב געוואַלט
זיי דערשנאַפּן. דערקענען זיי מיך ? אַדער זענען זיי מיך נישט ? זיי האָבן מיר זיך
געוויזן אַזוי נאַענט — ווי פון נעכטן. זאַל איך זיי אַנטאַפּן ? לאַזן זיך דערקענען ?
אַרומהאַלדן זיי מיט מיינע אַרעמס ?

איך האָב נישט געוואַסט, צי דאָס זענען זיי אַליין, יענע ? צי זייערע זיידעס ?
צי גאָר זייערע קינדער און אייניקלעך, וועלכע קענען מיך מער נישט ? און אפּשר
אַלע צוזאַמען ? זיי דרייען זיך אַזוי אַריבער די צייטן ? די אינעווייניקייטן פון מיין
גוף דרייען מיך אויס, כאַטש די שוור פון מיין נאַפּל איז אָפּגעהאַקט.

ראפטום האָט די גאָס זיך אַ שטעל געטאָן משופּעדיק. אַלע האָבן זיי גענומען זיך רוקן אַראָפּ, ווי פּאַלנדיקע; שיטן זיך צום ראַנד. ס'האָט מיר פּאַרפעלט אַטעם. איך האָב דערקענט: דאָס איז זי, די ירושלימער יוגנט פון פּאַרנאַכט. ווייסט זי נישט ווהיזן זי לויפט? איך מוז באַווייזן אַ געשריי טאָן. איך האָב פּאַרמאַכט די אויגן.

און מיט אַ מאָל, אַזוי לויפנדיק, האָבן זיי אַלע, די יוגנט פון די געסלעך, צום ריטעם פון מוזיק וואָס האָט אַרויסגעשפּילט פון די קאַפּעהייזער — גאַר זיך צעטאַנצט אין שפּיל פון דעם שבת צו נאַכטס אויף די גאַסן פון ירושלים. פון אַלע זייטן האָבן זיי זיך צעלאָזט. זכרים האָבן אין דער ענגשאַפט געשלעפט יונגע נקבות; זיי געקושט מיט אַנמויליקע ציין; די מיידלעך האָבן געלאַכט מיט אַן-שוואַרצאַפּלדיקע לעכער; פּאַרלעך האָבן זיך געלעקט מיט אַן רויע צינגער; מענער מיט ביינערדיקע הענט האָבן געגלעט אַנהאַריקע קאַפּשיידלעך. טיף אין אַ פינצטערן הויף, צו אַ וואַנט, האָט אַ יינגל געפירט אַ מיידל, פּאַרביי אַ שוואַרצן אויטאָ מיט נאַכהענגענדיקע טירן, ווי פּליגל — צוואַמענגעגאַסן אין דער פינצטער-ניש. ווי תמיד, האָט זי, מיט איר ווייבלעכן אינסטינקט, גלייך זיך אַנגעלענט אין דער וואַנט, און ער — איבער איר. אַן בולטיקייטן האָבן זיך אַרומגעאַרעמט. איך האָב געוואָלט זיי וועקן, רופן; צוריקציען זיי אין דער נאַכט. עמעצער האָט אויסגעלאָשן דאָס עלעקטרישע גאַסנליכט. אין דער פּלוצעמדיקער פינצטערניש האָט די גאַנצע באַוועגונג פּאַרלירן די ראייה, ווי געשלאָגן מיט בלינדקייט.

פון ביידע זייטן פון איינגעהאַלטענעם שטראַם, זענען איצט אַרויס אַנטקעגן זיך, צוויי בלינדע — אַ זי און אַן ער — ביידע מיט פּאַרוואַקסענע אויגן. זיי האָבן זיך אַפּגעשמועסט בעת דער לעצטער זעאונג אין דער נאַכט. מיט ווייסע שטעקנס האָבן זיי געפּאַכעט אין דעם חלל פאַר זיך, געשניטן די פינצטערניש, צעפּראָלט אויף ביידע זייטן דעם עולם. די שטעקנס האָבן זיך געזוכט אין קרייציקן לופטגע-פעכט, געצויגן צו זיך, זיך אַנגעשלאָגן, געהיפּערט, זיך באַשמעקט. זייער טרעש-טשענדיקער געראַנגל האָט אַפּגעקלאַפט אין דער שטילקייט. באַלד זענען זיי זייטיק אַראַפּגעפּאַלן. בלינדע גופים האָבן געלאָזט זיך ווייטער אַראַפּ, אַראַפּ, דורך דער צעשניטענער וואַרע. אַלץ אַרום איז געבליבן פּאַרוואַקסן, ווי צובאַהאַפּטן צו די ערטער. די באַוועגונג איז שטיינגעבליבן, איינגעהערט.

פון אַ סטודיאָ פענצטערל האָט איצט אַרויסגעלויכטן די קאַנדעלאַברע פון קינסטלער מ. זיבן דינע רערן פון שוואַרצגלאַנציקן מעטאַל מיט לאַנג-פּאַרשאַרפטע

שפיצן אַרויף צו, איינגעשטאַכענע אין וויסע ברענענדיקע ליכט. די פלעמלעך האָבן געוואָרפן שאַטנס אויף די פּנימער אין דרויסן. פּלוצעם האָט מיך אָפּגעדרייגעט. איך האָב געפּילט: די שפיצן, טיף-פּאַרזעצט אין די ליכט, שטעכן זיך איין וואָס טיפּער אין מיין אונטערלייב; הייבן מיך, ווי אַ קינד אויף אַ שפיץ. איך האָב גישט געוואָסט, צי זוך איך, איינגעבויען — מיין זכרון, צי געשעט עס איצט אין דער מינוט. אונטערן ליכט לאַמט עמעצער דורך און פּאַרשווינדט. ער לאַזט בלוז גאַך זיך אין חלל דעם שאַטן פון זיין נאַכשלעפּנדיקן זיך פּוס.

איך האָב געוואָלט אַנטלויפן מיט די שפיצן אין זיך.

איך בין געבליבן שטיין. איך האָב גישט געוואָסט, צי איך דרימל איין. ווי אונטער גלעטנדיקע הענט — ווערן מיר די איברים. פון דער נאַכט אַרויס האָט אַ מויד זיך אָנגערוקט. איינע אַליין האָט זי זיך אויסגעטיילט פון אַרום.

ווי אַ פּייל אין בויגן, האָב איך געשטרעקט די האַנט — מיט אַ פינגער צו גרייכן אין דער לבנה. מיין דלאַגיע האָט געטאַן אַ וויש פּאַרביי דער צאַרטקייט. זי איז צוגעצויגן געוואָרן צו ליב. זי האַלט זיך אָן ביי אַ ברוסט. זי יוירט, צעגייט זיך אין דער וואַרעמקייט.

אַ וויילע האָט מיר אַ שווינדל געטאַן פאַר די אויגן. מיין האַנט דערפּילט אַ מערבּיקייט. צווישן די פינגער — אַ וואַרעמער גאַרשט מיט ווייכקייט ווי אַש. ער צעשייט זיך מעליק.

די מויד האָט זיך געכאַפּט. זי האָט אויפּגעצאַפּלט, צוויפּגעדרענגט די פּיס. אַ רגע האָט זי מיך אָנגעקוקט מיט נייגער. באַלד, ווי זי וואַלט אַרויס פון בגילופּינדי-קייט, האָט זי זיך צעשריגן מיט באַגומענע קולות, אַז מען וויל דאָ אָפּדעקן איר שאַנד.

איך האָב געפּילט, מען רינגלט אונדז אַרום. פון אַלע זייטן שטופּט מען זיך. ביי אַן עלטערן מאַן איז אין געדראַנג אָפּגעהאַקט געוואָרן אַ גענעץ. ביי די אַנדערע אין געזעמל האָבן, ווי ביי שטייענדיקע יונגע אַגערס, אומרויך זיך באַזעצט די פּיס. זיי האָבן געקאַפּעט אונטער זיך דעם אַספּאַלט. דער אַרום איז אָנגעפּילט געוואָרן מיט דערוואַרטונג צו עפעס, וואָס זאָל ראַטעווען דעם היינטיקן אַוונט.

זי האָט געגעבן אַן אָפּגעהאַקטן קוויטש מיר אַרויף אין פנים אַריין. אין דעם אָנגעלויף, האָט זיך באַוויזן אַ פיגור הינטער שוואַרצע וואַנצעס, געוויקלט אין אַ בלויען מונדיר. אין דעם טומל האָב איך אויפן היטל איבער זיין

קאפ קלאר געזען צוגעטשעפעט דעם מגן-דוד. פון אלע האט ער פאר מיר זיך אויסגעטיילט.

די איברים זענען מיר געווארן ווי אויפגעלופטערט. א לעבן-לאנג האב איך געאנט, אז דאס וועט מיך נישט מיידן; מען וועט קומען מיך רופן. ארום איז געווען שטיל. צווישן די ביינערדיקע פינגער האט ער געהאלטן פאפיר מיט א לאנגן שטיפט, און געפרעגט אויף מיין נאמען:
— ווער בין איך?

דאס קול איז מיר נישט ארויס פון קעל.
א שטראם אויגן, ארום און ארום, איז געווען אנגעשטעלט אויף מיר. איך האב געוואלט עפעס זאגן. איך האב אנגעהויבן און נישט געוויסט וואס. איך האב דערפילט, די פארשעמונג רייסט זיך פון מיר. איך קאן מער נישט. איך האב געגעבן א פרעפל ארויס:

— זאגט, טוט איר שפעטן פון מיר, אדער האט איר מיר בלויז איבערגעשראקן? ווער זענט איר? און אפשר איז קיינער קיין מאל נישט געווען? באלד וועל איך הערן א לאכן און וועל דא בלייבן שטיין — אליין אין א לויזקייט.
איך האב געהערט אז דאס וויינט די נאכט ארויס פון מיר. טראפנס האבן מיר געטרפט איבערן שטערן.

— א, איך קאן מער נישט! האט רחמנות! זאגט, זענען מיינע נאענטע, וואס איך פאר זיך מיט זיי אין די נעכט, אויך גאר אן אויסדאכטעניש, וואס דערוועקט אין מיר באגער — שטארקער פונעם טויט?!

איך האב געוואלט רייסן פון זיך שטיקער, האקן פון אומבאהאלפנקייט זיך דעם קאפ.

א געלעכטער פון ווייט האט מיר אפגעקלונגען אין די אויערן. איך בין געווארן פארשטילט. מיין בליק, צעשפריצט, האט זיך פארזעצט אין דעם ארום.

מיין אטעם — איינגעהאלטן.

— קאן דען זיין, אז דאס אלץ איז גאר צוליב מיר? !
איך האב געוואלט זיך אנכאפן, פארטשעפן זיך אין דעם געדאנק. גאד פארצווייפלטער האט מיך ארומגעכאפט דער ארום. איך פיל נישט דעם אונטער-זיך. איך זינק מיט די פיס, אדער גאר פארנעם איך זיך אויף צוריק — אין די ברייטיקייטן. מיינע אויערן בריען מיר רויט אין א קאכעדיקן רויש.

— אפשר בין איך טאקע אן אן עבר?

— צי גאר אן איינרעדעניש?

א געפרוירענער שטראם גרייכט מיר אראפ אין די שפיצן-פינגער. קוים ער פליסט מיר אין די אדערן.

מיינע פיס אונטן טרעפן אויף גארנישט זיך אן.

איך וויל שארעווען, זיך אפרייסן, ארויסציען זיך אויבן — צוריק פון דער ליידיקער ברייטקייט.

איך פאל שווער, ווי אין טיפן נאכט-שלאף — אין חלל.

עס האט מיר געדאכט, איך זע ש.ינען פארבייגיין אין יענער זייט, אויפן טראג-טואר, אין דעם געזעמל, וואס איז איצט ווייט, ווי פינטעלעך. ער איז נישטא.

די מענטשן ארום האבן זיך געפאקט לויזער. דער אלטער האט ווידער זיך אויסגעגענעצט. פון אלע זייטן טריפט אלץ אין מיר אריין.

די מויד לעבן פאליציאנט האט זיך גענומען אנטאן. איך האב געזען, זי האט א קאפ רויטע האר און שנאפנדיק-פארריסענע נאזלעכער. פון אונטער איר הויט האט אפערגעלאנצט איר אפשטאם. זי איז אן אור-טאכטער פון לאנד דא. א נעפל שלאגט אלץ פון איר. ער צעלאזט מיינע איברים. ער איז אנגעשטעלט צווישן אונדז ווי א פארהויכטער שפיגל. דורך דער דורכגענעצטקייט, ווי פון א פארטראג-פעט גלאז — זע איך זי.

איך קוק זיך איין: עס ראיעט אין איר גוף. איר בליק היפערט. איך זע, די גלאטיקייט איבער איר לייב איז קורצהאריק, זיידיק-אויפגעשטעלט זענען זיי, די הארעלעך; די הויט גערינצלט; צו מאל — ווי א פלושענע קאלדרע.

איך האב געוויסט, זי איז נאך אלץ באזעסן פון דער נאכט. זי רעדט פון איר ארויס. אויך פון מיר רייסט זיך. איך האב געוואלט רופן, רעדן ווי אריבער; פארטאן ווערן אין איר גאנצקייט; גאר נישט פאר מיר זאל האבן איבערגעריסן געווארן.

די לבנה פון יענער זייט בארג איז געהאט פארשוונדן, געפאלן אין תהום.

איך האב זיך דערמאנט אין דער סכנה אין וועלכער איך בין. פון יענער זייט, ווי פון איבערן ווענטל, איז זי פול געווארן מיט דערבארמונג צו מיר.

— דו זעסט אויס שלעכט, טייערער!

איך האב זיך איינגעשפיגלט אין רויטלעכן אפליכט.

זי האט אויפגעריסן די אויגן:

— זאג, פאר וואס האסטו געריסן פון מיר שטיקער?

— איך וויל זיך ראטעווען!

— אזוי פרעך ?!

איך האָב פּלוצעם אַרויסגעשטאַמלט — נאָר צו איר :

— ווייסטו נישט, אַז דו, מיין גלוסטעניש, ביסט בלויז דער שומר פון דיין לייב ; זיין תוך געהערט צו מיר. צי פילסטו נישט, ווי מיינע אַדערן זענען פון אים פאַרסמט דאָס גאַנצע לעבן ?!

דורכן נעפל אַדורך האָבן אירע בליקן צו מיר זיך געעפנט.

אַלע אַרום האָבן זיך אָפּגערוקט.

מיר איז געוואָרן אומהיימלעך.

— בין איך אפשר טאַקע נאָר אַן אויסדאַכטעניש ?

אַ רגע איז מיך באַפאַלן אַ ווילן, זיך איינצושטעכן מיט אַ שפּילקע אין גוף, צו דערשפּירן דינעם ווייטיק. ער וועט אַרויספּליסן ; זיך שפּרייטן אויף ווי ווייט אַרום. אויך זי, מיט אַ בליק ווי פון אַן אויפגעוואַרעמט מיזל, האָט געקוקט מיט שטוינונג, ווי אין פאַרבּלענדעניש אַריין. מיינע ריחות טראַג איך אין זיך ווי געזאַמלטע ווינטן. יעדער ווערט אַנגעטרונקען פון זיי.

איך האָב באַנומען, אַז זי ווערט איינגעלאַשן. בלויז גרויסע בריסטן סטאַרטשן פון איר אָפּ. די ריחות ווערן אָפּגעטאַן. זי טיילט איצט זיך אַרויס מיט פשוטע אויגן — טונקל-בלוי. איר הויט אָפּן. זי גלאַטיקט זיך מיט אַ צעצויגנדיקייט — אַ וואַרעמע. באַלד האָב איך דערפּילט, זי איז קלענער פון מיר. גאָר נישט טיילט אונדז ווי אַ מחיצה. זי איז נאַענט. איך קאָן זי באַוועלטיקן. איך בין מעבלעכער גוף, וואָס פענקעט אַרויס, ציט זיך איבערצופלאַנצן. אַלץ שפּרייט זיך אונטער אים.

אַ רגע איז מיר קלאַר געוואָרן, אַז די ערד אונטער אונדז מוז זיין בולט. עס קאָן דאָך נישט זיין, אַז בלויז מיר ביידע, איך און זי, זענען ממשות. אַלץ אַרום ציט זיך, זיך איבערצוגיסן, מוז אַריין אין דעם אַלעם.

ווידער איז מיך באַפאַלן אַ פּחד : איך קאָן פאַרשפעטיקן. איך בין אַ רינג, וואָס ווערט געצויגן אין דעם ראַד.

צוזאַמען מיט איר וויל איך זינקען אין דער נאַכט.

מיר האָבן זיך געפירט. מיינע פּיס זענען געוואָרן אַנגעגאַסענער. אַ וואַרעמדיקייט האָט כּסדר אין מיר זיך אַראַפּגעלאָזט.

אין שטאַט איז שוין געווען נאָך דער דריטער אשמורה. אַלץ האָט מער נישט געשטראַמט. אויך די בערג האָבן זיך אויסגעברייטערט, זענען געוואָרן גידעריקער. די פייערלעך אויף זייערע שפיצן — איינגעגאַנגען. אונטן — איצט שטיל. די גרונטן

טונקן זיך ווי אין א ים פון צעלאזטער חשכות. גאר נישט איז מער געדיכט. אלץ, ווי ווייט — הויל. אין דער לופט הערט מען נישט קיין אפקלאנג. אויף די גאסן — וואס א מאל שיטערער; אלע טריט איינגעהאלטן. די עלטערן שלאפן שוין לאנג אין דער פארנעקייט פון די שטיינערנע שטיבלעך. באלד וועלן זיי זיך וועקן. די יוגנט לאזט אראפ זיך פון די באלויכטענע גאסן — צוריק אין די ווייטע שכונות. ערגעץ האט א וויילע אפגעשיינט, ווי צעגייענדיק פאספאר-ליכט, דער ביינערדיקער גוף פון ש. ער איז געגאנגען א היים, אראפוארפן פון זיך די מלבושים — צווישן די ווענט פון זיין ענג שטיבל.

דער פחד (היפּיס אין ירושלים)

עס איז פרייטיק, ערב שבת, אין ירושלים; אָנהייב זומער. דער הייסער טאָג שמעקט מיט יאָסמין, אַקאַציע-בליעכץ און בעז. ריחות פאַרשיכורן, שלעפּערן איין. שוין עטלעכע שעה דריי איך זיך אין דרום-ירושלים, פאַרשווינד אין דעם צווישן. דרום-ירושלים איז ווי אַן אַרומגעצוימטער, פון אַלע זייטן מיט שטאַכייטן, פאַרק — פול מיט בלומען און גראַז-בייטן. אַלייען און ברייט-געפלאַסטערטע גאַסן ציען זיך אינעווייניק. צווישן די ביימער, אַריינגערוקט אין ביידע זייטן ווי הייף — מיניען זיך רויט-ציגלנע שינדל-דעכער פון הויכע פירקאַנטיקע שטיינהיי-זער. די ביימער דאָ זענען אַלט. איין מענטש קאָן מיט זיינע הענט זיי נישט אַרומנעמען. זיי שטייען הויך אַרויף, מיט גרינע קרוינען, וואָס פאַרבלענדן. די צווייגן שטרעקן זיך איבער אונדזער קאַפּ ווי לאַנגע הענט — איינע איבער דער אַנדערער. מיר גייען אין די אַלייען, שטעלן טריט. עס גלייבט זיך נישט, אַז אין די אַלטע הייזער געפינען זיך איינוווינער; מען ווערט אונטער זייערע דעכער געבוירן. קיין מענטשן זען זיך נישט אין די צעעפנטע פענצטער. פאַרהאַנגען זענען זיי מיט באַוועגדיקע זיך אין ווינטל, קורטינעס.

די תושבים טוישן זיך. מיר פאַרגעסן זיי. בלויז די שטאַט טראַגט אין זיך זייער געדעכעניש. מיר לאָזן זינקען אין דעם גלאַט-צעהיצטן שטיין אונטער זיך אונדזערע טריט. אין מיינע געדערעם וויקלען זיי זיך ווי רצונות — זיך נישט אַרויסצופלאַג-טערן.

איצט ווייס איך אויף זיכער, אַז די שטילקייט דאָ אַנגעלאָדן איז מיט געדענקען. איך וויל זיך אויסציען איבער דער ערד, זיך פאַרשפרייטן מיט מיין גוף; אַנלענען אַן אויער, זיך דערמאַנען.

איך צי זיך אויס, אין דער זייט, אויף אַ גרינער באַנק. איינצלנע גייען דאָ. אויטאָס גליטשן זיך פאַרביי. איך ווייס נישט צי מען זעט מיך אונטער די צווייגן. איך ליג — אַרויף מיטן פנים. מיינע הענט שפאַרן אונטער דעם קאַפּ. איך פיל

נישט איבער מיר קיין בליקן. איבער מיין פנים — א גרין הייטל. פון אונטער ביידע ראנדן קוקט זייטיק אפער מיינס אן אויגן-שפעלטל. איך בין א רואה ואינו נראה. די זילבער-ביימער שטייען איבער מיר נידעריק געבויגן, שפרייטן זייערע צווייגן, ווישן מיר דאס פנים. איך זע זייטיק, די יונגע בלעטער שאקלען צו מיר זייערע דין-ראזיקע שפיצן. זייער געשטראכנקייט צייכנט זיך אין מיר. אויפן בארגשפיץ, אין ווייטן האַריזאָנט — בלענדן זיך זייטיק ביימער, אויסגעשטעלט אין אַ גלייכער שורה. עס לייכט דורך זייער צווישן — דער הימל. איך וועל מיט ביבעלע שפילן אויף זיי ווי אויף אַ קעמל.

איך שליס צו די אויגן, בייג אונטער דעם קאָפּ, ווי צום בענטשן. אַ מינוט דאָכט זיך מיר, איך ליג אַזוי אויף אַ שמאַלער מיטה. מיינע הענט אויסגעצויגן. די געבויגענע איבער מיר — חברה-קדישאַ לייט. פאַרענדיקט האָב איך מיין דור, באַלד וועט מען מיך אונטערהייבן. געקומען זענען זיי מיך אַוועקטראַגן.

אין דער פאַרמאַכטקייט, דאָכט זיך מיר, איך בין אַ בוים, אן אויסגעצויגענער; פאַרזעצט אין די ארצייטן. אויסגעהאַקט דעמאַלט האָט מען וועלדער. אַדער — געווען איז דאָס דעם לעצטן ווינטער, ווען די ערד פאַרמאַכט האָט, איבערגעצויגן, אַ פּראַסטיק הייטל. אין ירושלים געפאַלן איז אַ געדיכטער שניי. די הימלען האָבן נידעריק זיך אַראַפּגעלאָזט; גיריק, מיט לאַנגע, אַראַפּציענדיקע-זיך ווייסע פּאַסן — געוואַלט זיך באַהעפטן גאַר אונטן. די ערד, אן אַנגעדראַלענע, מיטן פנים איבער-געדרייט, האָט זיך אונטערגעהויבן, איינגעשרומפן, מיט אירע גאַסן אַרויף. דער נעפל גענידערט האָט אויף ביידע, זיי אַרומגעהילט. נאָר די ביימער געבליבן זענען אַרויפגעריסן. זייערע קרוינען זענען ווייטער געשטאַנען מיט דער ווייסער לאַסט איבערן קאָפּ, ביז געהערט האָט זיך אן אַפּגעהאַקטער קראַך. דאָ און דאָרט האָט אַ בוים ביי זיין שטאַם זיך אונטערגעבראַכן, איז געפאַלן. בלוז זיינע וואַרצלען, ווי קאַלטע לאַנגע פינגער, זענען געבליבן פאַרשטאַרט אין די פעלדזן אונטן.

אויף צו מאַרגנס געווען איז די לוויה. שטאַט-אויטאָס זענען אַרומגעפאַרן. פון אונטערן שניי אַפּערגעשטעקט האָבן לאַנגע שוואַרצע פלעקן פון אויסגעצויגענע ביימער. פאַר יעדן טויער האָבן זיי זיך אַפּגעשטעלט. צוויי דאַרע באַבערדיקטע יידן האָבן פון ביידע זייטן זיי אויפגעהויבן און אַרויפגעלייגט. די עגלות האָבן געעריט. ווי פון שעכטהויז-וועגענער נאָכגעהאַנגען זענען גרין-צעצווייגטע איברים. קלעפיקער זאַפט האָט אונטן באַגאַסן דעם אַספאַלט. די אַרבעטער, גרין-דורכגע-נעצטע, זענען נאָכגעאַנגען.

פון יענעם טאַג אן זענען זיי געבויגן, די געבליבענע ביימער — מיט די קעפּ אויף מיר.

איך וויל איינדריםלען. ביי נאכט שלאָף איך ווייניק. אין דער שטוב-פינצטערניש
הער איך כסדר טריט. אָפּגעהאַקטע קולות דערנענטערן זיך. אויך אין מיין דרימל
גייען זיי אָן, ווי אָן פּיס.

שוין יאָרן ווי מיר אַנטלויפן פון די הייזער. מיר האָבן מורא זיך אומצוקוקן.
מיר ווייסן, אָז עס איילט אונדז נאָך, עס קאָן אונדז גרייכן.
איך וויל זיך איבערדרייען אויף דער באַנק; געמאַכט איז זי פון ירושלימער
ביימער. אונטער מיר פאַרטריקנט איז די גרינקייט.

עטלעכע זומערס שוין, ווי זיי באַפאלן אונדז פּלוצעם, קומען פון דער ווייט. זיי
פאַרשטאַפן די וועגן; דעקן צו די שיין. זייער גאַנג — אַ מידער. זייערע האָר —
געשפּאַלטענע פאַרהאַנגען פאַר די אויגן. דער פאַרנט ביי אַלע — מיט פאַטשער-
קעס. אין די פאַרקאַלטענטע בערד בלויז דערקענט מען דעם מין. אַפּשאַפן ווילן
זיי אויך אים. זייערע געדיכטע בערד — אָן ווילן. נישט אַנדערש, ווי אומגעקומען
זענען זייערע עלטערן פאַר זייער געבוירן.

אַלע קאַפּע-הייזער — געפאַקט; די גאַסן — איבערפולט; די טרעפּ — פאַר-
לייגט. אין די נעכט, אין גערטנער — שלאַפן זיי אַרום פייערן. די פּלאַמען רייסן
זיך אַרויס. אַ רויך שוימט אויף. זי רוישט, די שרפה, מיט פייערצונגען.

שׂ, מיין יונגער פריינד, וואָס איז פון דאָרט, זאָגט, אָז צום באַרג פון גאַט
קומען זיי, צוריקנעמען דעם בונד וואָס געשלאָסן האָבן זייערע עלטערן. זיי
פאַרציען דעם ברית ווי מיט אַ הייטל. אויך ווען נישט באַשניטן זענען זיי, האַלט
זיי דער צובונד. ער לייגט זיך פאַר זייערע שוואַרצאַפּלען ווי אַ וועגווייזער. ענ-
דערן דאָ אין איר מקור ווילן זיי די בריאה.

איצט שפיר איך די מגפה אין מיינע נאָזלעכער. אפשר איז זי דאָ שוין — אין
מיינע ביינער. ווי יעדן טאָג אַנטלויף איך זיך אויסבאַהאַלטן. איך ווייס, אויך אַהער
וועלן דורך די ביימער די פּלאַמען זיך אויסשפרייטן. ווען זיי וועלן לסוף זיך לייגן
אונטער זיך — וועלן מיר אַרויסקומען ריזיק-אויפגעשוואַלעבע, אויפגעלאַפן די
גופים.

אַנגעהויבן די ערשטע קומען צו מיר האָט אַ הויך מיידל. געווען איז פריער
אָוונט ווען אַריינגעלאָזט זיך האָט זי אין מיין שטוב. אַ פולע, האָט זי זיך אָוועק-
געשטעלט. הייזער, פון איר אינגעווייד, האָט זי אַרויסגערעדט איר נאָמען. ווען
איך האָב זי איבערגעפרעגט, פאַרנומען האָב איך אָן עכאָ. פון צווישן די געקעס-
טלטע פענצטערלעך פון איר באַרדאָ-קלייד, אַנגעקוקט האָבן מיך אויגן.

זי האט זיך אָוועקגעזעצט און איז איינגעשלאָפֿן. פֿון איר גוף געשלאָגן האָט אַ לייכטער ריח. מיטן אויסאַטעמען און איינאַטעמען האָט זי אים אַרויס און אַריין געצויגן. אויך מיר זענען שווער געוואָרן די פֿיס, זיי האָבן זיך געבוּיגן. באַפֿאַלן איז מיך אַ מורא, אַז נישט אויפֿפֿאַפֿן וועט זי זיך. איר אַטעם איז אין ערגעץ נישט אַנגעבונדן. גאַר נישט וואַכט איבער איר. די אויגן אין די באַרדאַפֿאַסן פֿון איר קלייד — געווען זענען פֿאַרמאַכט.

געטראַכט האָב איר, אַפֿצושערן אירע האָר, אַדער באַהאַלטן זאָל איך אירע קליידער; קיינער זאָל זי נישט זען. איבערבלייבן זאָל זי דאָ אַ חודש־צייט, ביז אַריבער עס וועט דער צאַרן.

ש. זאָגט אַז אויפֿגעבראַכט אַהער האָט זי טאַקע די מגפּה. זי לייגט כּסדר אָוועק קרבנות. אויך אונדז וועט זי אַנשטעקן, ביז פֿאַרלענדן וועט זי נישט יעדן גוטן טייל. ש.ינס פנים טוישט זיך. מיט זיין אַסקעטישער הויט — זעט ער אויס אַן אַנטרו־נענער פֿון אַ שטאַט, אַנגעגריפֿן דורך אַן אַנלויפֿנדיקער כּמאַרע. דין, אַן האָר, וואָס זאָלן ביים שלאָפֿן אונטערלענען זיין קאַפּ. זיין שווערער שאַטן — אַ נאַקעטער, ווי אַ באַזונדער איבר, אַן קנייטשן. ער דעקט זיך איבער אים — וואַרעם. דער שאַטן, נישט ער, זאָגט עס פֿאַר די קורות פֿון די קומענדיקע טעג.

אַ פֿאַרשלאָפענע האָב איך זי אונטערגעהויבן. זי האָט זיך געלאָזט פֿאַרמאַכן אין אַ קעסטל. ליגנדיק האָט איר אויגן־הייטל, ווי אַ לאַדן, איבער איר זיך אַראַפֿ־געלאָזט; אירע וויעס — דין־ציטעריק זיך געשלאָסן.

מיינע אויגן נייגן איצט זיך אין דער זייט פֿון דער באַנק: אין די פֿאַרבייציגע־דיקע שאַטנס דערקען איך מענטשן. זענען זיי ווי אַ געוועב איבערן פֿלאַך, זיי באַרירן אים לייכט, אַדער — זענען זיי דין־פֿאַרזעצט אין דער טיפעניש; וועלן זיי פֿאַרוואַרצלטע דאָ בלייבן; דער אינעווייניק בענקט נאָך זיי, אַדער וועט ירושלים פֿאַרטרייבן זיי פֿון זיך אַראַפּ; אַפּווישן מיט אַ ווינטל זייערע טריט.

איצט ווייס איך אויף זיכער, אַז דאָס איז ער, דער סימן־היכר. לויט אים דערקענט ירושלים אונדז פֿון אַ מאָל. אויך ווען אָוועק זענען מיר — פֿאַרבליבן דאָ זענען אונדזערע שאַטנס. די גאַנצע צייט געוואַרט האָבן זיי אויף אונדזערע גופים, ווי פֿאַרמען איבער דער ערד. איצט פֿאַסן מיר זיך צוריק אין זיי אַריין. צוריקגעקומען זענען מיר אַרויסגעבן פֿון זיך נביאים.

אַ חודש־צייט האָב איך זי אויסבאַהאַלטן, אַ פֿאַרשלאָפענע, אין דעם קעסטל, ווי פֿאַרטשאַדעט נאָך פֿון ריחות. אַלע מאָל האָב איך זי באַוועגט און זי האָט זיך

גישט אויפגעכאפט. זי איז געווען ווי א חומר אין די הענט פון מייסטער. איך האב אנגעריירט איר פנים. וואס א מאל מער האט אפגעגלאנצט, ווי געשמידט, איר הויט. איך האב לייכט זי געגלעט; געבויגן אירע איברים. איר האנט — צוגעלייגט צום הארץ; געפרוויט אירע בערג האר אונטערן פארווארפענעם קאפ. איך האב אוועקגעכאפט די הענט; געוויסט, איך — טאר נישט. איך טראג נאך אין זיך די פארשעמונג פון שענדן זיי אויף די וועגן. מיר, זייערע ברידער, געבליבן זענען פארשוויגן. זייט דעמאלט פול איז איר לייב מיט שטראם; אירע בריסט-ווארצל — ווי צוויי פייערדיקע אויגן. איר אפגעדעקט אויער לייכט דורך די האר, ווי עס וואלט אונטערגעהערט מיין טואונג. געזען האב איך, ווי יעדע זי — טראגט זי מיט זיך איר גוף. איבערגעגעבן ער איז נאר איר באגער.

איין מאל ווען איך בין צוריקגעקומען, האט מיין אטעם אויף א רגע זיך אפגעשטעלט; געמיינט האב איך, איך וועל זי שוין נישט טרעפן; די שרפה האט זי געפונען. דאס פעדערהויז געווען פול איז מיט סאדזעס. די פלאמען — ארויף האבן זיך געריסן פון שטאק צו שטאק. א רויך, ווי א שלאנג, האט זיך מיר געווארפן אין די אויגן. די שכנים אין די טירן — ארויסגעגאסן האבן עמערס וואסער אויף די שטייגנדיקע עקן. דאס ווייסע פאדערצימער מיט די הויכע ווענט — פלעקיק פארשווארצט. די עמערס מיט זייער גאס האבן געטראפן בלויו אין די אונטערשטע פיס פון די פלאמען, וואס זענען געלאפן ארויף. איך האב געטאפטשעט אין די קאלוזשעס; געהיפערט צווישן טירן, שוין פארשלאסן אינעווייניק אריין. מיין טיר — דורכגעסמאליעט, אויפגעפראלט. איך בין אריין, גלייך צו צום קעסטל. עס געטראפן צעעפנט. די פייערצונגען האבן אינעווייניק זי ארומגעשמעקט, באלעקט פון אלע זייטן; געשוועבט איבער איר ארויף און אראפ, ארומגעזענגט דעם גוף, און — געפלאצט.

ש. האט ווידער זיך געענדערט. ער האט איצט אויסגעזען, פריש-אפגעשוונדן, אן א הויט. ער האט געהאלטן, אז עס האט נישט קיין טעם צו אנטלויפן. פון ירושלים איז נישטא קיין צוריק. אויך אנטרונענע פון אלע זייטן ווערן אהער צוריקגעפירט, ביז זיי דערשפירן זי, די אחרית-הימימדיקייט פון דער שטאט. מיר האבן ביידע געזעצט זיך ארום טיש, געזוכט באשייד. מיר האבן פארשפרייט די מאפעס ווי אלטע טישטעכער. אונזערע פינגער האבן אויף זיי געל געהיפערט: — יארן איז ער, דער פחד, פון אלע ווייטקייטן געבראכט געווארן אין די טאלן. אויסגעליידיקט די שטעט; אויפגעבליט פריש אין קינדישע אויגן. פול מיט אים געווען זענען די פארנאכטיקע פעלדער; די וועגן — מיטן ריטעם פון טריט. ער

האַט געוואָיעט פון איילנדיקע באַנרעדער, אַרויסגעיאַמערט פון גאַז-קאַמערן. די ערד געעפנט האָט איר מויל. איצט, שוין יאָרן, ווי אַלץ האָט זיך אינגעשטילט. דער ניגון איז מער נישטאַ. די ערד אויסגעגלייכט האָט זיך פון אויבן. געמיינט האָבן מיר, אַז צעפלאַסן ווי רויך איז דער עכאַ; די קולות — אַראַפֿ-געזעצט; די ערד פאַרדעקט האָט די קינדישע אויגן. אויסגעגאַנגען אַלץ איז אין די בלויע פלאַמען.

נישט געוויסט האָבן מיר, אַז דער פחד קאַן נישט צערונען. ער רייסט זיך אָפּ פון די מענטשן, בלייבט אַליין אין חלל. ווען אַלץ אויסגעגלעטיקט איז — הייבט ער זיך ווי אַ שוואַם איבער די שטעט; רייסט זיך אָפּ, שפרייט זיך ווי אַ וואַלקן. ווי אַ כמאַרע לייגט ער זיך איבער די טעג. ער קריכט אונטער טריט און וויל נישט אונטערגיין.

לאַנגע יאָרן האָבן מיר אַלע אַרויפגעקוקט אויבן ווי צו אַ ליקוי-חמה; מיט געשוואַרצע גלאַזן די פנימער פאַרריסן. און ווען געטראַפעט עס האָט איבער אונדז — פאַרמאַכט האָבן מיר די אַפּלען.

און לסוף, ווען געכאַפט האָבן מיר זיך — האָבן מיר איבערגעשראַקענע שנעל זיך צעטיילט אין צוויי מחנות. טייל פון אונדז געקומען איז אַהער. מיר האָבן אַלץ איבערגעלאַזט דאַרט; אַוועק, מיט דער פלייצע אויסגעדרייט. דאָ ווילן מיר שאַפן אַ רעפּובליק פון אויפגייער פון טאַל. ווידער ווילן מיר אים באַהעפטן, דעם פאַדעם. ווי דורך אַ נס, זענען אונדז אַנטקעגן — אונטער די פיס — די פעלדער. ווי אויס-געטרוקנטע זיי וואַלטן אויף אונדז געוואַרט. אַנגעהויבן אַרויסגעבן האָבן זיי דעם פאַרווי פון אַמאַל.

אַ דיקער שאַטן וויקלט דאָ ווידער אונדז אַרום. מיר באַהאַלטן מער זיך נישט. מיר דרייען זיך אָפּ, אַפּגעדעקט אויפן פלאַך. מיר מויערן זיך איין אין די הייזער, פעסטיקן זיי אַרום ווי מיט שטאַט-פעלדזן. אויף אַלע אונדזערע בלאַנדזשענישן — זוכן מיר אין זיך דעם ענטפער, צי ער פאַסט זיך אַריין אין די פאַרמען דאָ. מיר גייען איבער די טראַטואַרן, ווי אין די טעג פון נאָך אַלעם. יעדער פון אונדז — אַליין, אָן עלטערן — געבערט ווידער אין די נעכט. פאַרשוויגענע, הערן מיר אונדזער וועקן זיך. נישט אויסגעטרוקנט איז אונדזער זרע. אונדזערע קינדער דאָ ווערן נישט געבוירן — זיי שטייען אויף לתחייה.

אַנדערש אַבער איז מיט די צווייטע, מיט די וואַס אַוועק זענען ווייט. אַנטרונען זענען זיי מיט דעם פחד אין זייערע בלויע ביינער; אַרומגעוויקלט דעם ווינט אַרום די פיס און געאייילט — די טריט איבערן חלל. אויך די אויערן — ווינטיק פאַר-

שטאפט. וואס ווייטער, איז די צונג ביי זיי געווארן אויפגעשוואלענער; זייערע הענט — מיט האַר-קנוילן באַוואַקסן. און ווען זיי האָבן לויפן מער נישט געקאַנט — פאַרלייגט האָבן זיי בייַדלעך; זיך אויסגעמישט, כדי מען זאָל זיי נישט דערקענען. אין מינוטן פון פחד צו פאַרבלייבן אַליין — געפאַרט האָבן זיך זכרים מיט נקבות. נישט געשפירט האָבן זיי, אַז דער וואַלקן יאַגט זיי איבער, לייגט זיך ווי אַ ווייכער טעפעך אונטער זיי, און ציט פאַרויס אויבן.

יארן זענען אַזוי דורך. מען האָט אים, דעם פחד, פאַרלייקנט, פאַרדושעט אין זיך, אים איבערגעדעקט. נישט מודה געווען, אַז ער איז דאָ. תמיד, ווען ער האָט געוואַלט אַרויס דורכן מויל — אַראַפגעשלונגען מען האָט אים, נישט אויפגיין זאָל זיין פאַרע.

איצט האָט ער ווי פלוצעם זיך באַוויזן. די יונגע דערזען האָבן אים צום ערשטן מאל. באַזעצט האָט ער זיך אין זיי. ער איז אַריין, אויפגעדראָלן זייערע אינגעוויידן. זיי האָבן זיך געיאַגט, ווי בעלי-חי, נאָכן עק וואָס דרענגט אַרויס פון זייער לייב. זייט דעמאָלט, אַרויס זענען זיי פון די שטובן. זיי איילן מיט אים איבער גרענעצן, לויפן איבער ימים. נישטאָ וווּ זיך צו באַהאַלטן. אומעטום געסטיקט ער זיך איין. אַלץ פאַרכאַפט ער; היפערט נישט צווישן שולדיקע און אומשולדיקע. זיי פאַלן און ער שטעקט צו זיי הענט. זיי שטייען צווישן די געבליבענע און די מתים. אַזוי — נישט אונטערגיין וועט ער, ביז אַנשטעקן ער וועט נישט דעם גאַנצן יקום.

ש. האָט געקוקט צו איר. ער איז געזעסן ווי איינער וואָס אַט דערגרייכט אים די סכנה.

איך האָב באַשלאָסן זיך מתגבר צו זיין דורך איר אויף אַלע מיינע ווילנס; זיך אַנטוויינען ווי אַ זקן. איך וועל אין קאַסטן דאָ זי איבערלאָזן — ווי אַן עדות; אַוועקשטעלן זי ווי אַ מומיע אין ווינקל. פאַר מיר אַליין דאַרף איך אַ מאַנומענט.

ווי פון אונדזערע בליקן, האָט זי זיך איבערגעוועקט. אַפגעגענעצט, האָט זי צעעפנט די אויגן — נאָך מיט דער האַנט פאַרלייגט אַרום מויל. זי האָט געזאַגט, אַז איך בין ענלעך צו איר מוטער. זי האָט געפרעגט, צי מיין לייב טוט מיר וויי; אין חלום האָט אַ באַשעפעניש גיריק זיך איינגעביסן אין איר גומען אויבן. ווידער האָבן אירע אויגן-ווייסע לייכט אַפגעציטערט. פון דער ווייטנס האָט זי געהערט טריט. זי האָט געזאַגט, אַז זי וויל אין אַ קאַפע. זי זעט מיט אירע שטעכל-דראַטענע ברילן אויך אין דער טונקל. ווען זי האָט זיך אויפגעשטעלט, האָט די געקעסטלטקייט

פון איר קלייד זיך אויסגעשפרייט צו קראַטן. מיר האָבן דורך זיי דורכגעקוקט ; זיך באַהאַלטן הינטער די אויגן אין זיי.

איידער מיר זענען אַרויס, האָט זי אַנגעקלאַפט אין טיר. ש. איז אין דעם אַוונט אַוועק, זיך אַריינװאַרפן אין אים ווי אין אַ טייך. דעם פּאַל האָבן איך געהערט פון אַלע מויערן — אויך ווען איך בין מיט איר אַריין אין די גאַסן. פון איבער די שטאַכייטן האָבן די פענצטער אַריינגעשניטן זיך אין טונקעלן חלל מיט ליכטיילן. איין לאַמפּ איבערגעגעבן אונדו האָט אַ צווייטן. מיר האָבן צווישן זיי זיך געמיניעט ; אַריין אין ליכט און ווידער אַרויס. פּלעק־פּינטעלעך זענען אויף אונדז געפאַלן. זי איז געגאַנגען באַדאַכט, ווי זי וואַלט פאַר זיך געלאַזט אויסשפירן דעם וועג — די בריסטן פאַרויס, דעם גוף — צוריקגעהאַלטן.

פון די נייע קוואַרטאַלן זענען מיר אַריין אין די אַלטע ; פון זיי אַרויס און ווידער — אין נייע. צו מאַל האָט זי מיך געפירט פאַרויס ; צו מאַל, אין דער בלאַנדזשעניש — אויף מיר זיך אַנגעלעבט, מיר נאַכגעשפּרייזט. אַ ווייל האָבן איך זיך געכאַפט, זי פירט מיך אויף ירושלימער געסלעך, וועלכע איך קאָן נישט. טיף זענען מיר אין דער פאַרהוילעניש. ווען נישט די ווייכע שטיינער, וואַלט איך די שטאַט נישט געשפירט.

זי האָט מיך אַנגענומען פאַר אַ האַנט ; אירע פינגער אין מיר אַריינגעלאַזט ווי וואַרעמע וואַרצלען. איר דופּק האָט געקלאַפט ווי אַ המשך פון מיינעם ; אונדזערע ריטעמס — געפלאַסן ווי איינער. איצט האָבן מיר צוזאַמען געשטעלט די טריט. שוין לאַנג ווי איך האָב יעדן טאַג אין ירושלים אַ שיעור — גיין אין דער לענג און ברייט פון שטאַט. אַזוי אַרום בין איך זי קונה דורך משיכה. צו מאַל האָבן מיר ביידע צוזאַמען אַרויסגערעדט די זעלביקע ווערטער. איך האָב געזוכט די שאַטנס פון מענטשן, וועלכע האָבן דאָ מיר זיך פאַרבייגעווישט ווי טיכער. איך האָב זיי נישט אַנגעטראַפּן. איך בין פּוּל מיט שיכחה.

ווידער האָבן איך געזען, האָט די שטאַט צוויי מחנות, יעדע פון זיי — אַן אַנדערן אַראַפּהאַנג. זיי מישן זיך נישט, רירן זיך נישט אַז, ווי זיי וואַלטן נישט געשפירט, איין מחנה די צווייטע.

פון איין זייט, ברייטע גאַסן, באַלויכטן מיט ליכט, ווי פון ווייסע נעכט. זיי זענען אַנגעפילט, די גאַסן, מיט גייענדיקע צוריקקערער, ווי אַ שטראַמיקער טייך וואָס שפּאַרט נישט זיינע וואַסערן. די אויגן ביי אַלע — מיט געלע ווייסלעך, ווי מיט לאַמטערן. די קליידער — מיט טאַשן אויף טאַשן. אַלע גענייגט מיט די אַקסל צום ליכט. זיי טראַגן אויף זיך דעם עזל ווי דעם ארון הברית. זיי זענען העכער,

אַנגעפילט. זייער קאַפּ, ווי פאַרזעצט אין די הויכן, לענען זיי אונטער. דער חלל — צעשפאַרט; די לופט — קלאַר. נאָר דאָ דערזען זיי. זייערע גופים — צוגעקלאַמערט צו די הייזער. איבער זייער לאַנגן וועג — האַבן זיי אַהערגעגרייכט. ירושלים איז אַפּן, העכער. זי טראַגט אויף זיך; זיי גייען צו איר אויף. פון אומעטום זעט מען זיי אויך אין די בעכט. זיי פילן, אייביק איז זי, די שטאַט. דאָ איז דער צענטער. ווי מטבעות פון אַמאַליקע יידן — קלינגען אַפּ זייערע טריט. זיי זענען גישט אַפּגעשניטן. די עלטער איז זייער יחוס. עס איז געקומען די צייט פון איינזאַמלען. אַלץ איז פאַר זיי נאַענט. שטרעקן זיי אויס די הענט — שטייען זיי פאַרן עיקר. זייערע פרויען — מיט מילך גייען איבער זייערע בריסטן. אויף די וואָס זענען אַוועק ווייט, קוקן זיי ווי אויף זונקנדיקע אין די טיפענישן פון פאַר אַלעם; אויף די וואָס בלאַנקען דאָ — ווי ירושלים וואַלט פאַרמאַכט אירע אויגן; אַראַפּוואַרפן זיי וועט זי פון זיך.

דערקענט האַב איך אויך די צווייטע מחנה — די וואָס דרייען זיך אין די טונקלע געסלעך. זיי זעען גישט — כאַטש אַלע טראַגן זיי ברילן. זייערע אויגן אַראַפּגעצויגן צו דער ערד, ווי אין איר וואַלטן זיי געזוכט. געשלאַגן איז אויך זייער זיכרון. זיי געדענקען פאַרבעפלט זאַכן, ווי פון פאַר זייער געבוירן. זיי ווייסן גישט מיט וועמען דאָס איז געשען. פון דער אַלטשטאַט מאַרשירן זיי אַרויס, שטיל-שווייגנדיקע, מיט קעסלעך. ווי אַ גליווערנדיקער טייך פליסן זיי אָן, און שטייען אויף איין אַרט. די אַקסלען — אַראַפּ אונטן. די ערד דערלאַנגט זיך גישט צו זייערע פיס. זייערע האַר הייבן אונטער זייערע היטלען, ווי קאַסטנס איבער די קעפּ. זיי פאַלן טיף איבער זייערע פנימער, פאַרמאַכן זיי הערמעטיש. פון אונטן שטעלן אַלע וואַקלענדיק אַרויס די טריט. עס בלענדן זייערע קאַלירטע קליידער — אַן טאַשן. זיי גייען אין דער שטאַט ווי אין אַ גרויסער טראַכט; קוקן אויף די אויפגייענדיקע — ווי אויף זקנים, וואָס טרעטן פון יענער זייט יונגקייט.

מיין מיידל האַט דערקענט די הייזער און טורעמס; אַלץ אַנגערופן ביי די בעמען. טיף איז די פאַרהוילענע געסלעך האַט אַ זקן געפירט אַ קינד פאַרן הענטל. אַן אַפּגעשוונדענער הונט איז דורכגעלאַפּן. ער האַט פּלוצעם זיך געזעצט אויף די צוויי הינטערשטע פיס און אַרויפגעבילט. פון ווי-ווייט האַבן הינט מיט טאַפּלטע קולות צוריקגעבילט. אין די באַלויכטענע גאַסן האַבן טירן געסקריפעט, ווי זקנים וואַלטן זיך פאַרמאַכט. אויף אַ רוקשטול האַט אַ לאַמער פאַרבייגעפירט אַ געליימטן. אַ מיזרח-פרוי, מיט אַן אַרומגעוויקלט ווייסן באַנד אַרום שטערן, האַט דורכגעאיילט.

איבער אירע אויגן — א פאַר קאַלירטע ברילן מיט גרויסע קיילעכדיקע גלעזער. אויף אַ באַנק איז געזעסן אַ מאַן מיט אַ שטעקן אין האַנט. אויף אַן אַרױפגעשטעלטן שוך האָט ער איבערגעבונדן אַ שנורוואַדלע. דאָס מיידל האָט זיך אָפּגעשטעלט, פּונאַנדערגעשאַרט די האַר, אַנגעשטעלט אין דער פינצטערניש דאָס אָפּגעדעקטע אויער. זי האָט געפּרעגט צי מען רייסט אויף שטיינער אין די בערג; אַ ציטערניש איז אונטער אונדז דורך די ערד־טיפּענישן. דער חלל דאָ איז דורכגענומען מיט אַן אַלטן באַגער. דער ווילן וועקט זיך אין איר. זי האָט געפּרעגט, צי איז אמת, אירע זיידעס וענען אַהערגעקומען שטאַרבן; אויף דער עלטער דאָ האָבן זיי געהאַט קינדער, אַדער — שוין טויטע האָבן זיי זיך אַהערגעקאַלערט. זי פילט, זיי קריכן דאָ אומעטום, מיטן פנים אַרױף, אונטער אירע טריט. זיי בראַיען אַרום, און אפשר, פון זייער קאַלערן — ציטערט זי דאָ אויף; די ערד ?

מיין באַגלייטערין האָט ווייטער געזאָגט, אַז זי הערט, אונטער דער ערד קראַכט. אויך אונטער אונדז ברעכט זיך. זי האָט געפּרעגט, צי איך פאַרנעם קולות. ווער עס שטאַרבט נישט — וועט נישט אויפשטיין תּחית המתים. איך האָב געוואַלט אַנטלויפן פונעם קיילעך. פון מיר זאָל עס ווידער זיך אַנהייבן. געוויסט האָב איך, גענומען זענען מיר פון דער ערד דאָ. אין איר באַגראַבן זענען מלכים און נביאים.

זי האָט מיך געפירט צו אַ פּריזיערניע אין דער אַלטשטאָט. זי האָט אַריינגעקוקט; געהיטן, מען זאָל אין דער דרויסנדיקער פינצטערניש אונדז נישט דערזען. איך האָב געעפנט די אויגן. די גלעזערנע טירן — איבערגעצויגן מיט שוואַרצע דראַט־לעך. אַ גלעקל האָט קלינגנדיק אַלע מאַל אַריינאַלאַרמירט. אַן אַראַבישער שערער אין אַ ווייס פאַרטעך האָט אַלע מינוט, מיט אַ קורצן פינגער, צוגערופן אַ וואַרטנ־דיקן, אים אַריינגעזעצט אין דער שטול. אַרום די געקאַלכטע ווענט — נאַקעטע מענער מיט האַרשויבערס, ווי שוואַרצלעך־דינע פוטערס. אונדזערע פּנימער אין דרויסן, צוגעקלעפט צום גלאַז, אַיינגעקוקט. מיר זענען געוואָרן צו געשטאַלטן אויף אַ פּלאַקאַט פון דער אַנדערער זייט, וואָס זייערע מחשבות לויפן איבער פון אַיינעם צום אַנדערן. מיר האָבן ביידע געוויסט, אַז דאָס איז אַ מחנה, ערשט געקומען. אין מיטן דער שורה — צוויי פון זיי צוגעדרייט מיט די פּנימער אַיינער צום אַנדערן, באַהאַפּטן די וויעס. הינטער זיי — עמעצער מיט פּראַסטיק־ווייסע האַר אויפן לייב. דער שפיגל אַנטקעגן אויף דער וואַנט — אַן אַלטער מיט ברוינע פּלעקן. מען זעט אין אים פאַרגליווערטע פּנימער. ער שפיגלט אָפּ אויך אונדזערע פּלאַטשיקע נעז, צוגעדריקטע אַנטקעגן צו דער שויב. אונדזערע אויגן־דעקלעך הינטערן גלאַז מאַכן כּסדר זיך אויף און צו. מיט אַ מאַשינקע האָט ער אַיינעם

נאכן אנדערן אָפגעשוירן, אַראַפגעוואַרפן פון זיי די האַר. זיי זענען אָפגעפאלן, ווי לייכטע איברים. ביי די צוזאַמענבאַהאַפטענע האַט ער, אין דער מיט, מיט אַ שער פונאַנדערגעטיילט די וויעס. די אָפגעשוירענע זענען נאָך דעם אַרויסגע- וויקלטע געבליבן זיצן, נאָקעט-אויסגעבלייכטע, אויף זייטיקע בענק. זייער בליק ווי אַן עכאַ. מיט אַן אומגעזענער שגור איז ער זיך צוזאַמענגעוואַקסן מיט דעם שערערס בליק. דער דיל — כסדר פולער מיט דער אויפגעבלאָזענער גלאַנציקייט — אַ פולכנע, ווי טיף-ווייכע פאַקע. די וואַרטנדיקע זענען אין איר געזונקען ביז די קני. מיר האַט געביסן דאָס לייב. איך האָב געוואַלט זיך אַריינרייבן. איינער, אַ נאָקעטער, אַ נידעריקער, מיט אַ דיין וואַנצעלע, האַט מיט אַ באַרשט אויסגעקערט די שטויסן. איך האָב אַראַפגעקוקט. ער איז פאַרשטאַפט, נישט געמלעט. אַלץ ביי אים אונטן איז פאַרמאַכט. ער פאַרנעמט נישט דעם אָנהייב און סוף. עס האַט נישט דורך וואַנען אין אים אַריין. ער האַט געקערט און דער פרישער פוך האַט וואָס אַ מאַל העכער זיך געהויבן; די פיס אַרום פאַרשיט טיפער. ער האַט זיי געגעבן שטומע צייכנס. זיין צונג — אַריינגעשטעקט אין אַ צווענגל. ער האַט אָנגעצונדן אַ קאַפ, אויסגעקריצט אויף אַ בלוי חלבן ליכטל. דאָס קעפל האַט געברענט. דאָס פלעמל אויבן האַט זיך געריסן ווי פון אַן אָפענעם מוח. איבער די גופים, פאַרוזנקען אין האַר-אַנטישן — האָבן זיך געהויבן די נאָקעט-אָפגעגאַלטע קעפ. די שטוב האַט אַלע מאַל מער זיך פאַרמאַכט, זיך אָנגעפילט, אַן אויפגעדראַלענע. צו מאַל האַט זי זיך איבערגעקערט פון אַלע זייטן מיט דער פאַטשעווקע אין דרויסן אַרויס, ווי אַן איבערגעדרייטע פעל.

מיר זענען גיך אַראַפגעשפרונגען. ווידער זענען מיר געגאַנגען אויף די בערג- אַראַפהאַנגען פון שטאַט. דער הימל — שווער אַראַפגעלאָזט. מיר האָבן געהיפערט אונטער די גאַלד-מנורות פון ירושלים; זיי שטעקן זיך אויבן ווי הענט פון זיילן. ווידער זענען מיר אַרויס אין די גאַסן. די שטאַט געשטעלט האַט זיך קאַפּויער אויף די פאַדערשטע פיס, ווי זי וואַלט זיך איבערגעמישט און ווידער זיך אויסגע- גלייכט. די קוואַרטאַלן — אָנגערוקט האָבן זיך אונטער אונדזערע טריט. די גאַסן — שמאַל און לאַנג. פון אַלע זייטן געצויגן האָבן זיי צו אונדז אויסגעליידיקטע. זיי האָבן זיך אַראַפגעלאָזט נידעריק, פאַרדרייט אין אַ קאַראַהאַד מיט די שטערן אויבן. איבער די טראַטוואַרן געאיילט האָבן גרויע פעלדזן. היטלען, פאַרבייגעצויגענע אויף די שטיינער, האָבן אונדז באַגריסט. פלוצעם, זענען זיי אויסגעוואַקסן, די געקומענע. פון אַלע הייף און גערטנער געפלאַסן אין די אויסגעליידיקטע גאַסן, ווי אויף איינצונעמען דעם צענטער. די היגע איינוווינער האָבן פאַרשלאָסן זיך אין די שטובן. די שטאַט, אַ באַלאַגערטע, ווי אַ פרעמדע אַרמיי וואַלט דורך, האַט זיך

פארמאכט איבערצוווארטן. מען האט געשפירט דעם אטעם פון די ארויסקונדיקע אונטער די שוועלן. פון די לאדן-שפארעס ארויסגעשיינט האבן ליכט. אינעווייניק האבן חכמים מיט גענדזענע פעדערס פארשריבן אין א ספר די קורות פון דער דאזיקער שטייענדיקער מינוט. צו מאל האט זיך געדאכט, אט פארלייגן די דרויסנ-דיקע דא, אונטער דער לבנה, זייערע נייע שטובן, און בלייבן אינעווייניקסטע; אט פארלאזן טייל די שטובן פון אינעווייניק, און בלייבן דרויסנדיקע. די געקומענע האבן נישט קיין לייטער צו שטייגן.

אויך פון דער פריזועריגע איז ארויסגעקומען דער נידעריקער מיטן שמאלן וואנצעלע. ער האט געפרוווט, אן רייד, זי אוועקרופן. ער האט צו איר געוואנקען. זי איז שטייגעבליבן אין דער מיט ווי לוטס ווייב, און אפשר ווי א פעלדז — אונטער זי. זיין לייב האט צו איר געקניט. ווידער האט זיך איינגעשטילט ארום. א רגע האט אויפגעלויכטן. א בליץ האט אונדו ארומגענומען. איך האב דערזען א ליכטייך. ער ציט זיך אין די בערג. געוואסט האב איך איצט, אז עס פעלט דא א וואסער, וואס טיילט פונאנדער די שטאט; גיסט זיך אין די טאלן — אויף אריבער-צוגיין אים מיט א שטעקן; די וואסערן ווערן איינגעוואפט אין די בלעטער פון אונדזערע ספרים, וואס פילן זיי אן ווי געלע בערג; די קארעטע גייט איבער פון צעוירענע אותיות; אויבן קאן מען אריבעראיילן ווי איבערן בליי.

נעבן אונדז איז ווידער אויסגעוואקסן דער מיטן קורצן וואנצעלע. ער האט אויסגעזען העכער, זיין גוף — צעצויגענער. ער פארפאלגט אונדז. זיינע אויגן לעכערן דין דורך די פינצטערע נאכט. זי שטעלט צו אים ארויס פיס, ווי פון צווישן די קראטן פון איר קלייד. זי גייט מיט אירע טריט איבער אים. ער האט געפרעגט, צי מיר ווילן, ער זאל אונדז פירן אין דער נאכט. זי האט זיך געבויגן אונטער זיינע ווערטער. ער איז געגאנגען פון אויבן, ווי איבער א פאלענדיקן לייטער. א בארוועסע איז זי אריין אין דער נאכט. ער האט זיך געלייגט איבער דער ערד. זי איז איצט געגאנגען אויבן. איך האב געוואלט שרייען, אז זי זאל אנטאן שיד; די לעדער זאל פונאנדערשיידן צווישן ביידע ווארעמקייטן; אדער — זאל זי צוריק אריינציען די פיס אין דער אנדערער זייט קראטן. זיין גוף טיילט אפ אירע סטאפעס פון די וועלכע ווילן אירע טריט אראפציען. זי האט נישט געהערט. אויף א רגע איז זי געווארן אנגעשטעקט מיט שיכחה; זי איז קראנק. א נאכט-ווייסקייט, ווי צרעת, האט זיך געשפרייט צו אונדז, אונדז געוואלט ארומהילן. אין דעם ליכט האט מען ארויסגעזען זיין קאפ. ער שיינט מיט געסטאטיקייט. ער שטייט אליין איבער דער פינצטערניש.

ער האט אונדז געפירט אויף אן אויסשטעלונג אין מוזיי מיט די לידיקע ראמען.

זיי זענען געהאנגען ארום און ארום אויף די פיר דיקע ווענט — ווייס-געקאלכט, טוב. אויך דער דיל אונטן — ווי א ליידיקע ראם — אן א צודעק. מיר באוועגן זיך און קאנען נישט איינגליווערן. מיר בלאָסן איין אין דעם קאלך פון ארום, וואָס שטראַלט מאַט צו אונדז.

מיר זענען אַריין אין דעם קאַפּע-הויז. אויפן דיל — געצייכנטע קעסטעלעך אין שטיין-באלאַטן. שוואַרצע פירקאַנטיקע פאַסן אַרום פאַסן. איבער זיי — סטאַפּעס פאַרזעצט אין די קוואַדראַטן. אַ געמיש פון פּיס אונטער טישלעך — האַריקע און גלאַטע; געבויענע און אַנגעלעבטע; שלאַפּנדיקע און זיך באַוועגנדיקע. איך האָב געקוקט אויף די לאַנגע און קילעכיקע. דער אונטערשטער טייל פון זאַל — נידעריק; ביים דיל — געדיכט, ווי איינגעקלעפט. נערוועזע פּיס-פּינגער האָבן זיך געשפּאַנט. איבער די טישלעך — קעפּ, אַפּגעטיילטע. די פּלאַכע באַקן אַנגעשפּאַרט האַרט איבערן הילצערנעם אויבן; אַרויף — אַ קיילעכדיקע באַק וואָס אַטעמט. די אייבערשטע דריי פּערטל זאַל, הויך ביזן סופּיט — לער, אַן סטאַפּעס, וואָס זאַלן טרעטן. אַ ריח האַט אויבן אַרומגעשוועבט. ער איז אונדז אַנטקעגנגעלאַפּן ביים עפענען די טיר. ביי אונדזער אַריינקומען, האָבן קעפּ, איינער נאָכן אַנדערן, זיך געהויבן אין דער ליידיקייט אַריין; די פאַרמאַכטע אויגן האָבן אונדז נישט אַנטקעגנגעקוקט. די גופּים — זיך נישט גערירט. מיין באַגלייטערין איז געגאַנגען פון איינעם צום אַנדערן; ביי אַלע אויפּגעהויבן די קעפּ, ווי אַ רגע מיטן בליק געוואַלט מיט יעדן זיך מזדווג-זיין. אויך ביי איר זענען די אויגן געוואָרן אַלץ גלאַטיקער פאַרצויגן, ווי ביי אַ נאַכטוואַנדלער; אין ווייסל — אַ ראַץ. ביי מיר זענען די אַרעמס געליימט געוואָרן, אַ לערע שווערקיט האַט זיי אַנגעפּילט. איך האָב נישט געקאַנט זי צוריקרופן. מיין פּינגער ווי אַן אַנגעגאַסענער, האַט זיך נישט געבויגן. מען קאַן מיך אַרויספירן.

איך האָב געוואַלט זיך שטאַרקן, בלייבן וואַך, מיט נישט אונטערגעהאַקטע פּיס; זיך אַרויסהייבן איבער זיי. מיטן פּנים האָב איך איר געגעבן סימנים, נישט באַוועגן-דיק מיטן קאַפּ, ווי דער חלל וואַלט מיך געבונדן; מיך איינגעמויערט אין זיך. זי, שטייענדיק, איז ווידער געשלאַפּן, אַטעמדיק וואַרעם, ווי זי וואַלט דיריגירט מיטן דרימל פון אַלע, נאָר די הענט אַראַפּגעלאָזט. עס האָבן צו מיר אויפּגעהויבן די פּנימער צוויי שלאַפּנדיקע מיידלעך, מיט אַפּגעדעקטע פּיס, איינגעטוליעט ווייך — קערפּער אין קערפּער. איך האָב געזען, זייערע קעפּ — אַפּגעשוירן הויל אַן האַר, ווי אַפּגעזענגטע שאַרבנס. זייערע צעפּ, נאָך וואַרעמע, מוזן, ווי ווייכע שלאַנגען, זיך וואַלגערן נישט ווייט. די אויגן — אַרויס; ביידע פאַרנט — מיט די בריסט-

וואַרצלען באַהאַפּטן צו זיך; ווי שטראַם-איבערפירער אַריינגעלאָזט פון איינער צו דער צווייטער. איך האָב זיי געזען אין שפיגלען אַרום די פיר ווענט. אויך אַלע זענען דאָרט צעלייגט — גרויס און קליין — אַ מחנה. איך האָב נישט געוואוסט, וועלכע עס זענען זיי אַליין, און וועלכע זייער אַפּשפּיגל.

פּלוצעם האָב איך דערזען, אין אַ ווינקל זיצן אַנגעלעבט אויף עלטערע קינסטלער — טעכטער פון ירושלים. זיי זענען געבוירן שוין דאָ און האָבן דעם רויך נישט געשפּירט. ער באַהאַלט זיך נישט אין זייערע הויטצעלען און אין שאַטן אונטער זייערע אויגן. אויך זיי זיצן אַטעמדיקע און וויקלען זיך אַרויף אויף העלדזער, ווי איבער וואַרעמע זיילן. אַ פינגער-שפּאַנונג בלאַנדזשעט אויף זייער געבערגלטייט און טאַלן. זיי לאָזן אויף זייערע גופים אויסשפּילן אַ געבעט פון געפּאַלענע, ווען עס איז נישטאָ קיין רעגן. אויך די יצירה איז ווייט. די ברייטע דלאַגנעס פון די קינסטלער בעטן צו זיי ציטעריק. זייערע איברים פּאַלן פון זיי שוין אַפּ שטיק נאָך שטיק — האָר נאָך האָר, צאָן נאָך צאָן. מען טוט פון זיי זיי אַפּ — מער נישט אומצוקערן. זיי זיצן דאָ, ווי באַהאַלטענע אין דער נאַכט, וואָס מען שענקט זיי דעם לעצטן גענאָד. אונדזערע יונגע זענען נישטאָ. זיי וואַכן ווייט איבער די גרענעצן. זייער אויער איז אויפגעשפיזט צו יעדן געשאַרף. זיי היטן אַרום דעם ריטעם פון אונדזער דאָפּק, כאַטש אויך זיי ווילן מידע לייגן דעם קאַפּ. דאָ בעטן מיר אויף רעגן, די מינוטן זאַלן דויערן לאַנג, און אַז זיי זאַלן שנעל זיך נישט צוריקערן. מיר זענען קליין און אַלט. אַ, גאַט, פּאַרנעם כאַטש דו!

אויך אויף דעם מיידל נעבן מיר געוואַרפן געוואַרן איז ווייטער דער דרימל. ער האָט וואַרעם זי איינגעהילט. זי האָט גערעדט אַפּגעהאַקטע רייד ווי אין אַ חלום. איך האָב געפרוּווט זי וועקן; געזוכט צווישן די האָר אירע אויערן-טרובעס. אין איר פּאַרגליווערטקייט שטראַמט אַ ווילן. אפשר לעקט עמעצער אינעווייניק אירע פייקלעך; אירע אויערן-טרובעס זענען געניגט אויף אַריין.

איך האָב געזען, זיי אַלע זענען ווייט פון אונדז, ווי נישט צוריקצוקערן. זיי האָבן נישט ווהיזן. אַ מורא איז אויסגעשפּרייט אַרום זיי. געוואוסט האָבן מיר אַלע מאָל, אַז ווען איין רינג וואַלט פון אונדז אַרויסגעפּאַלן — וואַלטן מיר אַלע נישט געווען. אונדזערע זיידעס האָבן פון דור צו דור אונדז אַריבערדערלאַנגט, פון אונדז דאַרפן זיי ווידער זיך אַנהייבן. אַן זיי דאָ — אַפּגעהאַקט ווערט אונדזער גאַנג. אַ מורא איז מיך באַפּאַלן, אויך זייערע פּאַרונגען געבוירן נישט. בלינד זענען זיי אין די נעכט.

פּלוצעם, האָב איך דערשפּירט דעם ריח מיט וועלכן די לופט איז דורכגענומען. ער סטאַיט איין דעם חלל, און אַלץ אין אים. אויך די ביימער און הייזער. נישטאָ

פאר אים קיין אנטרינונג. ער איז געל-צעלויכטן אויך אין דער נאכט. אומעטום איז חושך-מצרים; א געדיכטע וואלקנדיקייט שוועבט ארום. זיי זענען איינגע-שוויפט אין איר ווייכקייט, טאפן זי. נאר מיר דא זעען. ער לייגט זיך, דער וואלקן צו אונדזערע פיס, און וויל איינדריםלען.

און מיט א מאָל אויפגעווייטיקט אין מיר האָט דער פחד פון יענע טעג. געמיינט האָב איך, שוין לאַנג בין איך פון אים אַוועק. ער איז מער נישטאָ. פלוצעם האָט ער אויפגעבליט, ווי אַן אָפגעשניטענער איבר, פון מיין דנאָ. די וואַלקנדיקייט וועט אַרויף צו אונדו אויף די בערג.

געוואַלט האָב איך אויפשרייען, אַז יעדער זאָל אויפהייבן דעם קאַפּ. זייערע גופים וויגן דאָ זיך שוין ווי אין הענגען. ווי זיי, ווער איך איינגעשרימפן. מיין פנים ברענגט אַרויס גרימאַסן. איך זינק טיפער אין די ווייכע האָר; גידער, און קאַן נישט אַרויסשטעקן מער די הענט.

און אפשר שפירן זיי, אַ האַנט היפערט און טיילט זיי אָפּ. זייער גוף איז אָפגעדעקט אויך ווען זיי שערן זיך נישט. גידעריק זענען זיי ביי דער ערד. מיר האָבן זיי אויסגעבעטן. איצט ציט זיי אויף צוריק.

אין איין רגע האָבן טייל אַרום מיר זיך אויפגעשטעלט, צוזאַמענגערוקט די טישלעך. דאָס קאַפע האָט זיך אויפגעהויבן אין חלל אַריין. די בערד און ברעמען — אַריבערגעצויגן אויבן; איבער אונדזערע קעפּ — פאַרשפרייט ווי אַ חופּה. אַ האַנט האָט אַ קלאַפּ געטאַן אין טישל אויבנאָן. אין דער שווייגעניש בין איך איינער צווישן זיי געבליבן זיצן מיט אַ נאַקעטער גאַמבע. קיינער האָט נישט געקנייטשט דעם שטערן, ווי נישט מפסיק צו זיין. עמעצער האָט גערופן צו אַן אסיפה פון ועד ארבע הארצות. די האַנט געבליבן איז אין דערוואַרטעניש. די טעכטער זענען געזעסן מיט אונדו אין אונדזער שטומקייט. איצט האָבן זיי מורא, אַז מיר זאָלן נישט אַרויסרעדן. אין דער איינגעהאַלטנקייט, האָט די חופּה פון איבערגעצויגענע ברעמען ביסלעכווייז גענומען לויז גידערן אַראָפּ, זיך איינלייגן איבער אונדו. שוין פון לאַנג געווען איז זי איבערגעשניטן.

עס איז דורך אַ וויילע. געזען האָבן מיר, אַז די נקבות זענען אַוועק. פינגער פון דרויסן האָבן זיי גערופן. זיי דערשפירן יעדע דעם אויסגעצויגענעם פינגער מיט אַ ברי אין זיך, ווי אַ שטייענדיקן מאַגומענט אַן אותיות. פאַרבאַרגן, אין דעם שאַטן פון דער נאַכט, לאַזן זיי זיך איינע נאָך דער אַנדערער, אַרויס, דורכגעלויכט-טענע ווי אין אַ וואַל. זיי פאַרשווינדן. עס בלייבן בלויז די זכרים. זיי ווילן אַראָפּ-רייסן די הויט, ווי בלאַנעס פון פאַר די אויגן. און וואָס וועט זיין, אויב נאָר די זכרים וועלן בלייבן? פאַרמשפט ווערן מיר אייביק זיין אַ פאַלק פון טאַטעס.

א רגע איז מיר קלאָר געוואָרן, אַז אונדזערע טעכטער גייען איצט אויס אין ווייטע ווינקלען. פרעמדע קומען אויף זיי. פנימער פאַרשפּרייט איבער פנימער. זיי דעקן זיך אָפּ, די פנימער, אין אַט דער רגע; דערזען זיך ווי ערוות.

געוואָלט האָב איך אויפּשרייען, אַז פאַרן זיך איז דער לוינ פון די וועלכע שטייען אָפּ; פאַרמשפט זענען זיי תמיד אויף בלייבן ליגן; קיין מאָל מער זיך גישט אויפהייבן.

אויך זי איז געהאַט פאַרשוונדן מיט דעם מיטן קליינעם וואַנצעלע. ער האָט זי דערגרייכט אין דער לערקיט פון דער רגע. דורך אַ פלייצע האָט ער צו איר דורכ־געשטעקט אַ פינגער. זי האָט דערשפּירט דעם געזאַלצענעם ריח פון זיין הויט, וואָס גייט איר אויף אין גוף, דורך די נאַזלעכער — ביז אירע אַקסל־שפיצן. זי איז אין אים אָפּגעפלאָסן צוזאַמען מיט אַלע, ווי אַ ים וואָלט זיי פאַרשווענקט.

מיר אַלע אין קאַפע זענען איבערגעבליבן. אונדזער אָפּשטראַמיקן שווייס וועט קיינער מער גישט אויפּנעמען; אָפּגיין וועלן מיר אין אים. טייכן ווי בערד וועלן פון אונדז אַרויס.

שפעטער זענען אין דעם ליכט צוריקגעקומען אונדזערע טעכטער. פאַרויס פאַר זיי האָבן זיך גערוקט זייערע גופים; זייערע אויגן אויפּגעריסן, ווי געבלענדט פון אונטן. אין דער געדעמפּטקייט האָבן זייערע לייבער גערויכערט. זיי האָבן זיך אַוועקגעזעצט — יעדע ווי מיט אַ בלוטסטראַפּן אינעווייניק; די צעלן — צעעפנט. מען האָט געשפּירט דעם שלאַנג, ווי אַ וואַרצל, וואָס מען האָט ביי איר פאַרזעצט.

איך בין אויף אַ ווייל אַרויס. אין די ראַגעס האָבן פרעמדע נאָך אַלץ געלויערט, געהיפּערט ווי שליחים איבער די קאַפע־הייזער. פון צייט צו צייט זענען טעכטער געגאַנגען נאָך זיי. איך האָב געוויסט, אַז מען טרינקט זיי דאָרט אָן מיט ביטערע וואַסערן. זיי שלינגען זיי אַראָפּ. זייערע בייכער ווערן פאַרהאַרטעוועט. אויף אַ רגע שטאַרבן זיי.

פלוצעם, האָב איך געשפּירט, אויך איך בין אַנגעשטעקט. ווי ביי אַ נידעריקן וואַלף קריכן מיר בלישטשנדיק אַרויס די אויגן. זיי לייכטן אַריין אין דער נאַכט. איך האָב געהערט, דאָקטוירים אין ווייסע כאַלאַטן באַפעלן קינדער, עפענען דאָס מויל. זייערע מאַמעס שטעקן אַרויס די צינגער. פון דער אַנדערער זייט טראַטואַר איז דורך, ווי אַ באַוועגנדיקע זיך פלאַש, אַ מיידל מיט אַ דערשטיקט קינד אין זיך. עס רענגט. קעץ עפענען אַרויף די מיילער; אַז די לעבלעכע שנורון פון אויבן פאַלן זיי אַנצוטרינקען. יונגע קעצעלעך שפּילן זיך מיט די פיסלעך אונטן; באַוועגן ווי פראַנדזן די פאַלנדיקע שנורון. יונגע נקבות גייען אַרויס פון די קאַפע־

היזער, שטעלן זיך פאר די טירן, אונטערצושטעקן, ווי אין א תפילה, די טרוקענע ליפן.

איך בין ווייטער געגאנגען ביז א באנק אין דער אליי; שווער אויף איר זיך אראפגעזעצט. דער שטערן פון אויבן האט מיר געברייט. די עלנבויגנס — אַנגע-שפארט אויף די קני; דעם קאפ אַריינגעלאַזט אין ביידע הענט. איבער מיר האָבן שאַרף געפּינקלט די שטערן. מיין גוף האָב איך געוויקלט אין די שטחים פון דער שטאַט, זיך געקאַלערט אין זייער שטויב. זיי האָבן מיך איינגעהילט. איך האָב אויפגעהויבן דאָס פנים. תמיד, אויך אין די נעכט, איז ירושלים גרין. קיין מאָל זאָגן די שטערן דאָ נישט אַן די פולע וואַך. יעדער ייד אומעטום איז דאָ געבוירן. פון דאַנען האָט ער זיך אַנגעהויבן — צו גלייך מיטן קיילער. נאָר אַהער בענקען מיר תמיד. כאַטש דאָס לעבן איז קורץ — זענען אונדזערע טעג דאָ לענגער. דאָ איז דער טויער פון אונדזער געבעט. גאַטס אויג איז איבער אונדז — פון אַנהייב ביזן סוף יאָר.

מיט אַ מאָל האָב איך דערפילט, אַז עס דויערט. עס האָט זיך נישט אַפגעשטעלט. עס קאַלערט זיך אונדז נאָך. דאָס נעמט דער שטויב, אַ געל-בלוילעכער, גאָר אונדז אַרום. מיר זענען אַלע אין אים. מיר שטייגן אויפן באַרג צו דער הויכער שיכט. נאָר פון איר קאָן מען פאַלן.

אַ תפילה איז אין מיר אויפגעגאנגען: אַ, גאַט, נעם אַראָפּ דאָס הייטל פון פאַר מיינע אויגן. איך באַנעם נאָך אַלץ נישט דיינע וועגן. אַנטפלעק זיך צו די איבער-בלייבענישן פון דיין פאַלק!

ווידער בין איך אַריין אין דעם קאַפע-הויז. די שטולן פון די מענער — ליידיק. זיי זענען נישטאַ. מער וועלן זיי נישט זיין. זיי ווילן נישט נאָך קיין טאַל, כדי צו וויסן. אפשר זענען זיי צוריק אין די טראַכטן. בלייבן וועלן בלויז די זײַס. זייער גוף וועט איינשרימפן; זייער פאַרמאַכטקייט — זיין גרייט. ליגן וועלן זיי אויף דער ערד, ווי אויף אַ גרויס בעט, און קיינער וועט נישט קומען.

זיי זענען געזעסן, די זײַס, און אויסגעשפּילט זייער געקלאַג: פאַרגעסן אונדז, האָבן די ברידער. זיי לאָזן אונדז וואַרטן. אונדזערע גופים — איבעריק, לויז; שלאַבעריק אַן באַריר פון פינגער. פרעמדע האָבן אונדז איינגעזאַמלט.

איינע אַן איבערגעוואַקסענע, מיט אַ קול פון פּיל לייב, האָט פאַרגעזונגען: — אונדזערע וולדות וועלן אַפּ אין אונדז. מיר זיצן אונטער זיך — אונדזערע טראַכטן אויפגעריסן. עס שרייען אַרויס רוי אונדזערע איברים.

די גופים פון די אַנדערע מיידלעך אַרום, האָבן צוגעברומט: נישט-געבוירענע

קינדער גייען אויס אין אונדז. מיר ווילן זיי ארויסלאזן. פון אונדזערע גופים זיי אנטרינקען — אונדזערע וואַרצלען אין זייערע מיילער.

די געזאנגען האָבן זיך פאַרוויגט, אַנגעפילט דעם חלל אַרום.

איצט, פרייטיק פאַר נאַכט, אין דער אַליי, ליגנדיק אויף דער גרינער באַנק, מיטן פנים אַרויף, האָב איך געזען, די זון אין מערב לאַזט זיך אַראָפּ; די ביימער אַרום מיר ווערן צו פּורפור און לילאַ. טייל, די איבערגעזעגטע אין דער מיטן — פאַרמומעט, אַן בלעטער-קרין אויבן. דער טאַג פאַרגייט; די וואַך איז פאַריבער. באַלד פאַלט צו שבת. אויך דער זומער, וואָס הייבט ערשט זיך אָן, וועט שנעל פאַרביי. קומען וועט דער ערשטער סעפטעמבער. יעדעס יאָר, אין דעם טאַג, ווערט די שטאַט אַפגעליידיקט. זיי רייניקן זי אָפּ, פאַר טאַג, ווי געיאַגטע; לאַזן נאָך זיך איבער, ווי אַ טייל, וואָס פליסט אָפּ — דעם פּחד. ער בלאַנקעט אַרום, זוכט זיי אין אַלע שטובן; קען ווידער אַליין נישט זיין. איך האָב אין זיך געשפּירט די פאַרבליבן-קייט. נאָך איצט, ליגנדיק, אויסגעשפּרייט — ווי די ערד אונטער זיך, האָב איך באַדויערט זייערע טריט; איר צונג לעקט מיינע פיססאַפּעס. ווייט זענען זיי אַוועק. ווידער דרייען זיי זיך. עס פאַרכאַפט קאַנטינענטן. און אפּשר רוט אויף זיי די קללה פון בענקען אייביק נאָך זייער שאַטן. איך ווייס, קיין מאַל מער וועלן זיי נישט אַריינפאַלן אין דעם וויגל. אויך נאָך אַלעם, ווען די ערד וועט זיי אַרייננעמען, זיך שליסן איבער זיי — וועלן זיי יוירן אין איר; נאָך יאָרן — אויפּטרייסלען וועלן אונדז ערד-אויפּציטערנישן.

דער טונקל האָט אַראַפּגענידערט, מיך פאַרוויקלט מיט שאַטנס איבער שאַטנס. די ערד אַרום האָט אַלץ אויפגעקרעכצט, ווי זי וואַלט נאָך פאַרדייעט. מיר האָבן געפילט, זי גייט אָן, די מגפה. זי איז אין מיטן אויסשפּרייטן זיך; אומעטום, ווערט זי, די ערד, פאַרוואַקסן מיט אַ שוימיקער הויט; זי בלעזלט זיך, נאָר מיר דאָ זענען ווי אויף אַן אינדזל. אונדזער ערד פאַרשטעלט איז מיט פעלדזן. פרעמדע קאַנען אויף איר נישט אַרויפּשטעלן זייערע טריט.

איצט, ליגנדיק אויף דער גרינער באַנק אין דרום-ירושלים, האָב איך זיך געכאַפט, עס איז שוין שבת אין ירושלים. פון אַלע טאַלן און בערג — באַלייכטן ליכט די שטאַט. מען זעט די פלעמלעך — אומעטום פון די פענצטער און שטאַקן — אַראַפּהאַנגען איבער אַראַפּהאַנגען. זיי גרייכן די ליכט ווי סיגנאַלן צו די יידן אין אַלע זייערע זיצערטער. מיר זענען שוין אין שבת. ווי אַ קאַראַנטין רינגלט ער אונדז אַרום. וווּ זענען זיי, די געקומענע? אומעטום בלייבן זיי פון דרויסן, אַפּגעדעקט.

איך האָב געטראַכט, פון איצט אָן לאָזן וואַקסן זיך אַ באַרד — גישט געקוקט וואָס איך בין נאָך יונג — אַ לאַנגע, אַ ווייסע, ווי מיינע אבות; אַרומהילן זאָל זיין זאָל זי דער צייכן, אַז איך בין דער עדות פון רגעס, וואָס האָבן זיך געשפּאַלטן, צעפּאַלן אין שפּליטערן. פּלוצעם, האָב איך דערשפּירט אין אַלע איברים דעם וויי פון כסדרדיקן קאַרבנשניט אין איר. ער גייט אין מיר אויף. ווי לעבעדיק לייב האָב איך זי אַפּגעטיילט פון מיר. וווּ איז זי? איך האָב געוואַסט, ווי אַלע אַשן, פאַרשפּרייט איז זי אין חלל. זי בלאַנדזשעט אַרום. איך בין אָן אַבל אויך נאָך איר. איך האָב זיך געכאַפּט, אַבלים פאַרלאָזן זיך שטעכיקע בערד. יעדע האַר אַ שאַרפע. מיינע מוז זיין ווייך, מילד — איינע פון דורות נאָך דורות יידן.

די לוויה

אויף דער לוויה פון ש. איז געווען שטיל. נאך דער מיטה, וואס איז ארויס פון מתים-שטיבל, האָט קיינער נישט געווינט. פיר חברה-קדישא-לייט האָבן געטראָגן די מיטה און איין באַגלייטער האָט זיך נאָכגעבלאָנקעט. איידער די לוויה איז אַוועק, האָט אויף דער גאַס, פאַר די ברייט-אויפגעפראַלטע טירן פון מתים-שטיבל, אַ דאַרער חזן פון העכערן וווקס, מיט אַ רויט בערדל, געזאָגט מיט אַ זינגענדיק קול: "אדם אם בן שנה יהיה או אלה שנים יהיה — מה יתרון לו. כלא-היה יהיה".

דאָס מתים-שטיבל איבערווייניק, איז געווען טונקל אַן פענצטער אין דער טיפ-קייט. שטיגלעך האָבן אַראַפגעפירט אין דער געדיכטער, ווי פון איבערגעשטאַנען לייב, געזעצטער לופט.

פאַרבייגייער זענען צוגעצויגן געוואָרן פון חזנס זיס-איינשלעפערנדיק קול, זענען געוואָרן פאַרוויגט ווי צום איינדריםל.

די לוויה האָט זיך אָפגעריסן. זי איז געגאַנגען דורך זייטיקע גאַסן. בלויז אַ שטיקל הויפט-גאַס האָט זי געמוזט אַדורך. דער באַגלייטער האָט געפלאַנטערט מיט די טריט. עס האָט אים געדאַכט אַז די לוויה ווערט אָפגעדעקט. זיי האָבן שוין לאַנג פריער זיך נישט געטראָפן. זיי זענען געווען די צוויי לעצטע פון זייער שטאַט.

דער באַגלייטער האָט געוויסט, אַז זיין אומגעבראַכטע היימשטאַט לעבט פון איצט אַן בלויז אין אים. אין שינס פאַרגליווערטן בליק איז זי מיט צוויי טעג צוריק — פאַרלאַשן געוואָרן.

ש. איז צוויי טעג געלעגן איינגעפרוירן, צווישן אַ שורה געשטאַרבענע, אין דער קילשאַנק פון מתים-שטיבל — זיין לעצטער דאַך איבערן קאַפּ. מען האָט אים געפאַלמעסט. מיט אַ קליין זעגל האָט איינער אין אַ ווייסן פאַרטעך געזעגט דאָס מוח-דעקל. מיט ראַזע גומיפינגער — גענישטערט אין די אויפגעשניטענע בויך-אינגעוויידן, אַרויסגעצויגן טיילן. שפעטער האָט מען שניען געוויקלט אין אַ ווייס ליילעך, פאַרבונדן די עקן, אין גרויס-געמאַכטע שליפן, איבער די אויסגעצויגענע

הענט, און ווידער אים — אין בלאַנקענדיקע תכריכים שוין — אַרײַנגערוקט אין דער קילשאַנק, ביז צו דער לוויה.

דער באַגלייטער האָט זיך דערמאַנט, אַז ווען ער האָט היינט באַלד אין דער פרי, נאָך ליגנדיק אין בעט, געהערט וועגן ש.ינס אַ סוף מאַכן צום לעבן, האָט די דערשטוינונג געדויערט נאָר אַן אויגנבליק. צוזאַמען מיט דער שטוינונג האָט אין אים געהויערט דער באַוווסטזײַן, אַז זײַן חבר איז פון דער רגע אַן — טויט שוין אַן אייביקײט; בעת דער סעקציע האָט יענער געזעגט דעם קאַפּ פון אַ פאַרגליווער-טער מומיע. ער האָט זיך אַנגעטאַן, ווי זײַן שטייגער זינט דער מלחמה, אייליק — צו ערשט די הויזן מיט די שיד — קוים יאַגט מען, זאַל ער נישט לויפן מיט די באַרוועסע פיס איבער די שפיציקע שטיינער. היינט זינט דעם אויפכאַפן זיך, האָט אין אים געעקבערט אַן אומרו.

דער באַגלייטער האָט איצט געטראָטן מיט די שיד אויף די גרויע, לענגלעך-פירקאַנטיקע, געפלאַסטערטע שטיינער פון שאַסיי. די שטיינער האָבן זיך ווייך געבויגן אונטער זײַן טראָט.

אַרום דער מיטה האָט געוויינט אַן עלטערע פרוי. ער האָט געוווסט, דאַס וויינט ש.ינס מאַמע. עס פירן זי אונטער די אַרעמס, אויף די לאַנגע גאַסן, פון שטאַט צום בית-עלמין — ש.ינס פאַטער און זײַן יונג שוועסטערל מיט די ברוינע צעפּ. מען האָט זיך געדריקט אַרום דער מיטה. ס'האַבן זיך געקנוילט, ווי אין אַ פאַרע אַרום פנימער — שטום-פאַרדומפטע קולות. ש.ינס אַ זיידע האָט זיך געריסן צום מת, געוואַלט זיך וואַרפן אויף אים.

דער באַגלייטער האָט געוווסט, אַז דורך זײַן טויט האָט ש. אַפּגעשניטן אויף תמיד דעם המשך פון זײַן גזע. די פריערדיקע דורות יאַמערן דאָ אויס זייער כרת. די עקרותדיקע באַבעס גייען אין שוואַרצן, פאַרשטעלן די פאַרשעמטע טראַכטן.

דער באַגלייטער האָט דערפילט די איבעריקייט פון זײַן אייגענעם גוף. הינטער דער מיטה איז וואָס אַ מאַל געוואָרן פולער. עס זענען נאַכגעקומען פאַרשפּעטיקטע. דער באַגלייטער האָט דערזען ש.ינס חברים פון זייער היימשטאַט. זיי זענען געבליבן פריש, אומפאַרענדערט. ער האָט אַ קוק-געטאַן אויף זיך. זיי וועלן אים נישט דערקענען. ווי ער האָט זיך פאַרעלטערט!

אין דער ענגשאַפט האָבן די פיר חברה-קדישא-לייט קוים דערהאַלטן די אַראַפּ-שווערנדיקע מיטה.

זיי זענען אַרויס אויפן שטיקל דורכגאַנג פון דער הויפטגאַס. עס איז געווען זוניק-ליכטיק, און אין דער זון האָט לייכט גערעגנט. אַ שיכפּוצער אויפן טראַטואַר, האָט, נישט-אויפהייבנדיק די אויגן, נאַכגעקוקט די פיס, וואָס שפּרייזן, מיט דער

איינזאמער לוויה, צווישן די שיטערע רעגן-שנירלעך. ער האט דערזען א פאר שיד, וואס ווערן באטראפעט, שלעפנדיק זיך נאך דער מיטה. גיך האט ער א קלאפ-געטאן מיטן בערשטל אין הילצערנעם פוצקעסטל.

די לוויה איז אריין צווישן פארנדיקע אויטאס.

דער באגלייטער האט אכטונג געגעבן מען זאל אים נישט איבערפארן. ס'האט אים געדאכט, עמעצער טיילט אויף אים, פון הינטן, מיט א שפיץ פינגער. וואס קאנען זיי דען ביזו זיין אויף אים ?

א פריילעכע גרופע יוגנט איז פארביי אויפן טראטואר, ארום א הויך מיידל מיט א רויטן צאפ. גימנאזיע-שילער. זיי האבן געקוקט אויף דער לוויה וואס האט זיך דערווייטערט.

פלוצעם איז די לוויה ארויס אויף אן אפענער גאס. א שפארער עולם האט זיך איצט געשטופט. פעטערס, ווייבער, מיידלעך — אלע פון זייער שטאט. די פעטערס האבן נישט געדענקט די צייט א מענטש זאל זיך נעמען דאס לעבן. ביי זיי אין געטא, אין די מסוכנדיקסטע מינוטן, האט מען דאס נישט געטאן.

דער באגלייטער האט געקוקט אויף די פעטערס מיט בערד. אין געטא זענען זיי שוין געווען עלטערע יידן. איצט איז ער אין זייער עלטער, אן א בארד, א יינגל. היינט וואלט ער שוין אויך אפשר געהאט אייניקלעך !

ער האט פלוצעם דערזען זיינע פארלוירענע חברים. די מורא פון דער לעצטער רגע — נאך פארגליווערט אין די בליקן. אויך זיי זענען פארבליבן יינגלעך. זיי זענען געגאנגען שווייגנדיק, אין דער ברייט, צווישן די צונויפגעמישטע שורות. ער האט זיך געשטופט. זיי האבן זיך אפגעקערט. ווי א פרעמדער איז ער געגאנגען — דא פארויס, דא פון הינטן. א רגע האט ער דערהערט קולות פון דער קינדהייט.

דער רעגן האט זיך פארשטארקט. ס'זענען געפאלן געדיכטע טראפנס. א האגל איז אפגעשפרונגען פון די גלאנציק-שווארצע אויטא-דעכער. איבערן שווארצן טוך פון דער מיטה האבן זיך געשיט גרוי-פארגליווערטע האגל-ארבעסלעך. דער האגל איז אים הארט געפאלן אויף די אויגן-לעפלעך.

מיט א מאל האט ער פארמאכט די אויגן. ער האט געוואלט, אז די לוויה זאל זיך אזוי ציען און ציען אין גאסן ווינט. ער זאל פון איר נישט ארויס.

די אויגן האבן אים וויי געטאן, ווי עמעצער וואלט זיי אים אריינגעקועטשט מיט די פינגער.

ווען דער האגל האט אויפגעהערט, זענען אויפן טראטואר געווען ווייניק מענטשן. א יונגער פאטער האט, דערווענדיק די מיטה, צוריקגעצויגן אין א הויף

אַרײַן, אַ קינד אין אַ רױט סױטערל. דאָס קינד האָט אויסגעדרײט דאָס קעפל אויף הינטער זיך, געלאָזט זיך שלעפּן אויף אַױעק. דער באַגלייטער האָט זיך אָפּגעגעבן חשבון, אַז אמת געזען האָט ער בלױז אין זײַן קינדױט. אַלץ האָט פּרײש אין אים אַרײַנגעטראָפּט. פון דעמאָלט אָן איז אַלץ פאַר אים דערמאַנונג. נאָך דער לױוה זענען איצט געאַנגען ס'רוב יונגע, פון ש.ינס יאַרן אין געטאַ. זײ האָבן זיך געשלייכט אין די זאַקן.

די בערגעראַױע פון דער װאַרשעױער גאַס; שלאַנק װי אַ מאָל — מיט דער ברוינלעכער הױט, און לאַנגע שױאַרצע האַר, פאַרלײגט אין אַ קױש. ש. האָט ערשט לעצטנס דערצײלט, װי מען האָט זי גערופּן, כּדי אַרױסצונעמען פון דעם אַרומגע־רינגלטן הױז מיט געכאַפּטע ייִדן. זי האָט זיך באַױזן אויבן אויפן פענצטער. איר מיידעלע, מיט סטענגעס אין די צעפלאַשעטע האַר, צוגעדריקט צום האַרץ. דער דײטשישער אָפּיצער האָט אַ װײי געטאַן מיטן פינגער, זי זאָל דאָס מיידעלע אָפּשיידן פון זיך. זי איז אַ װײלע געבליבן שטײן, און אויגנבליקלעך האָט זי זיך שאַרף אַ דריי געטאַן, אַרײַן צוריק אין הױז.

איצט גײט זי דאָ מיטן מיידעלע ביים הענטל.

לעבן זײ האָט זיך געטוליעט ש.ינס צװאַנציק־יעריקע קױנקע, מלכהלע. אין איר קערפּער, האָט דער באַגלייטער געװוסט, האָט מען אין לאַגער דורכגעפירט אַלע עקספּערימענטן. ער האָט זיך געװונדערט: איר פנים איז געבליבן קינדיש, גלייך די פאַרשעמטקײטן פון איר יונג לײב װאַלטן נישט איבערגעלאָזט אין איר קיין שפור. זי האָט נישט פאַרטראַגן װאַס דער זידע שרײט.

ביים טראַטװאַר, פאַר אַ מאַטאַציקל, איז געשטאַנען אַ דרייעק: אַ דאָר בחורל מיט די־אַרױסשפּראַצנדיקע װאַנצעלעך, און — צװײ קרעמפע מיידעלעך, איינ־געהאַרכט אין אים. דאָס בחורל האָט אַ מאַך געגעבן "און איך זאָג אײך" — די לױוה איז דורכגעפאַרן דעם עכאַ.

דער באַגלייטער האָט געזוכט מיט די אויגן זײַן אייגן זעכצניעריק שױעסטערל, װעלכע מען האָט דערשאַסן װינטער. מען האָט זי באַגראַבן אויף זײער הויף, נאַקעט, מיט די װײס־ציטעריקע בריסטן אין דער ערד.

ער האָט דערזען אין געדראַנג גאַלדען, ש.ינס חברטע מיטן ראַז־װײכן קער־פּער. ש. האָט קײן מאָל נישט געקאַנט באַפּרײען פון זײַן בליק זײַן לויפן מיט איר. זי האָט אין אים אַרײַנגעקלאַגט: "כװיל נישט מען זאָל מיך דערשיסן! כװיל נישט!" ס'האַט אַ זענען געטאַן אין איר קאַפּ. איר קױטש איז אָפּגעהאַקט געװאָרן. גאַלדע האָט אינטים געפילט, אַז צװײשן די אַלע דאָ האָט זי דעם נאַענטסטן שײכות מיט ש. זי האָט זיך געשאַרט זײטיק.

מיט אַ מאָל האָט אים אויפגעטויכט אין מוח ווי אַ ליכט־פּינטעלע — די סיבה פונעם אומרו, וואָס עקבערט אים היינט פון באַלד אין דער פרי אָן: די שכנים פון הויז מיידן אים אויס שוין עטלעכע טעג. וואָס קאָן דאָס זיין?

עס איז פאַרסאַפּעט אַנגעלאָפּן די הויכע לערערין פון זייער הימשטאַט. אויך צו איר פלעגט ש. אין געטאָ אַריינקומען. ער האָט אויפגעריסן די אויגן. זי איז פאַרבליבן הויט און בייך. די הויט איז אַלץ געלעגן איבער אירע ביינער, פון אויבן אַראָפּ, ווי אַ לאַנג, פלאַך מלבוש — אָן פאַלבן.

דער באַגלייטער האָט באַרעכנט מיט וויפל יאָרן און דערפאַרונגען ער איז איבער זיי אַריבער; ווי דורות וואָלטן זיי אַפּגעטיילט. זיי האָבן פאַרשפּאַרט די שפּעטערע יאָרן. ער איז איצט עלטער פון זיי מיט אָן אייביקייט.

די לוויה האָט זיך דערנענטערט צו אַ גאַסן־קרייצונג. אַ פּאַליציאַנט, מיט אַ ווייס היטל מיטן מגן־דוד האָט רעגולירט די באַוועגונג. מיט דער אויפגעהויבענער האַנט האָט ער געוויזן צו דער לוויה אויפן אַספּאַלט־שאַסיי. די לוויה איז געאַנגען ווייט אַראָפּ.

אַרום האָבן די מאַסן, יונג און אַלט, אַלץ געשטראַמט — יעדער אַדורך דעם אַנדערן. די לוויה האָט אַוועקגעצויגן. די זקנים האָבן אַפּגענייגט די בליקן. ער האָט זיך געכאַפּט, בלויז די איילנדיקע וועלן נאָך דאָ לאַנג זיך דרייען. עס ווערן אַרויסגעכאַפּט פון צווישן זיי, ביזן לעצטן, די וואָס שטעלן זיך אָפּ; וואָס קוקן אויף הינטער זיך. זיי דערזען, די וועלט אַרום זיי איז אַרומגעצוימט. אויך אים האָט אַרומגעכאַפּט אַ פּחד: אַט איז ער נאָך צווישן זיי, די גייענדיקע; אַט באַלד וועט אויך ער, דער לעצט־פאַרבליבענער, פאַרשווינדן. דאָ וועט אַלץ ווייטער שטראַמען איבער אים אַריבער.

ער האָט געוואַלט זיך אויסמישן אין שטראַם מיט די אויפגייענדיקע גופים. ווען זיי זענען אַריבער, האָט דער באַגלייטער פּלוצעם דערפילט ביים אַרעם אַ סאַמעטענעם אַרב־בלאַריר. עס האָט געשפּאַנט לעבן אים דער רב פון הינטער לובלין, וואָס איז פאַרבליבן אַ פּליט — איינער אַליין פון זיין עדה. ער האָט נישט געוויסט, דער רב, ווי אַזוי. שוין פּופּצן יאָר זאַגט ער קדיש אין אַ ירושלימער שולעכל. ער האָט געהערט, ס'איז דאָ אַ מת מצווה, איז ער געקומען. ער איז אַריין אין געדענגעניש מיט זיין לאַנגער, גרוי־געוואַרענער באַרד. דער באַגלייטער האָט דערפילט די קעלט פון זיין אייגן גלאַט־אויסראַזירט בלוי פנים.

עמעצער פון אַ באַלקאָן אין ראַג האָט אַראָפּגעקוקט, מיט אָן אויסגעלאַשענעם שמייכל, צו דער לוויה.

דער באַגלייטער האָט אַראָפּגענידערט דעם קאַפּ.

עס שטופט זיך דער אַרויסגעוואַרפענער מחוץ-לעדה, מוסר פון שטאַט. אַ דיקער, אומגעלומפערטער, מיטן נישט-באַנדאָזשירטן קאַפּ. ער שטעקט פאַרויס זיינע דורכגעשאַסענע, נאַכהענגענדיקע איברים. זאַל מען זען, ער האָט געהאַט אַ טויט ווי אַלע יידן.

די לוויה ציט פאַרויס. געשאַפּטע פּערד מיט פּאַדערשטע אויפגעהויבענע פיס, האָבן זיך גערוקט אויף צוריק. זייערע גרויסע ווייסל-אויגן און די לאַנגע פּנימער דרייען זיך זייטיק — אויסגעלאַשן-אויפגעריסן.

די מלווים האָבן זיך געחידושט, וואָס אויף די גאַסן לעבט מען נישט צו די טירן פון די געשעפטן, ווי ס'איז דער מינהג בעת אַ לוויה. זיי האָבן זיך אַרומגעקוקט. זיי דערקענען דאָ קיינעם נישט.

אין געדראַנג, וואָס האָט זיך צוזאַמענגערוקט, האָט מען זיך ווייך געטראַטן איינער דעם אַנדערן אויף די פיס. דער באַגלייטער האָט מורא געהאַט, ער זאָל זיי נישט אַנטרעטן מיט די שיד. ער האָט זיך צוגערוקט צום רב. דעם רבס פנים איז געווען געל-דין. דער באַגלייטער האָט געוואוסט, זיין גוף האָט איין מאָל פאַרווכט דעם טויט, און איז געבליבן פאַרסמט.

אויף דער גאַס האָבן פאַרבלייגענדיקע מענטשן כסדר זיך אָפּגעשטעלט קוקן אויף דער לוויה. איינער האָט זיך פאַטאַגראַפירט; פון הינטער אַ שווערער קורטינע אַרויס, געקוקט פון פענצטער. דער באַגלייטער האָט זיך דערמאַנט, אַז ש. האָט נישט געלאָזט נאָך זיך קיין בילד.

ער האָט פּלוצעם רחמנות געהאַט אויף זיי אַלע וואָס גייען דאָ אויף די גאַסן. זיי טראַגן מיט זיך, ווי ער, בלינד זייער גורל.

אַ שרעקלעכער געדאַנק האָט אים דורכגעבליצט. ער האָט אים געוואַלט אַרויס-שניידן פון דער מחשבה: ווי אַנדערש וואַלט ער אַליין איצט געווען אַז דעם אומקום. ער איז איינגעוואַקסן אין אים, שוין נישט אַפּצוטיילן. ער האָט אַ ציטער געטאַן ביי דער מעגלעכקייט, אַז דאָס אַלץ וואַלט נישט געווען.

ס'האַט אים אָפּגעשוידערט. ער האָט נישט געקאַנט קומען צו זיך.

פלוצעם האָט ער דערזען, טיף-באַהאַלטן צווישן זיינע גייענדיקע חברים — אַ נאַענטן סילוועט. ס'איז אים באַפאַלן אַן אומהיימלעכקייט. דאָס גייט דאָרט צווישן זיי, ער אַליין, זיין מאַמעס זון. ער איז אַ מאָל צוזאַמען מיט יענע פאַרשווונדן. ער דאָ איז אַן אַנדערער, אַ פּרעמדער. ער האָט זיך געשראַקן צו קוקן אַהין, זיך צו טרעפן אויג אויף אויג.

ער האָט אַוועקגעדרייט דעם קאַפּ, און מיט אַ מאָל באַנומען, אַז דער חילוק צווישן זיי דאָרט, און אים דאָ — איז בלויז אין דעם איבערגאַנג. דעם גאַנצן

געלויף דעמאלט, האבן זיי און ער, ביז דער לעצטער רגע, דורכגעמאכט צוזאמען.
זיי זענען אבער אויך אריבער דעם שמאלן דורכגאנג, ווען אלע גרוילן הערן אויף,
און ער טראגט אין זיך ארום יענעם לעצטן אקארד.

זיי זענען געגאנגען לענג-אויס א הויכן שטיינערנעם פלויט, וואס האט זיי
געגרייכט איבער די קעפ.

דער זיידע האט דערזען דעם רב און זיך געוונדערט, וואס ער באגלייט א
מאנד עצמו לדעת. קברים האבן זיי געריסן, אז זייערס א המשך זאל זיך ראטעווען,
און איצט האט ער זיי פארשניטן די יארן. אזא רוצח! ער האט אויף ס'ניי זיך
געוואלט ווארפן אויף אים.

די מאמע האט זיך אלץ געוויגט, ווי אן אונטערגעהאקטער בוים — אין די
ארעמס פון פאטער און שוועסטערל. זי האט פארבראכן די הענט. איר לעצט שטיקל
קינד! זי האט מיט זיך פארשטעלט די מיטה, זי צו שיצן פארן זיידנס צארן.

א רגע האט דער באגלייטער געקוקט אויפן לאנגן שווארצן טוך, וואס האט
זיך נישט גערירט. ער האט געמיינט, אז ש. וועט פלוצעם זיך אויפזעצן אויף
דער מיטה.

די לאנגע שאסייען פון שטאט זענען געבליבן הינטער זיי.

די לוויה איז ארויס אויף אן אפן פעלד. זי איז געבליבן אפגעדעקט. זי האט
אין דער פייכטער ערד געלאזט הינטער זיך שפורן פון גרויסע שיד, און פון שורות
נאך שורות טריט אן פיס.

א פייגעלע מיט אן איי אין בייכל האט דורכגעפלאטערט די מיטה, געזוכט אן
ארט ווו צו לייגן. א פארבלאנדזשעטער הונט מיט אן אראפגעלאזטן עק האט אויפן
פעלד נאכגעבילט אין חלל אריין. קיינער האט אים נישט אפגעטריבן.

פון דער ווייטנס, ווו דער וועג האט זיך געהויבן העכער ארויף, האט זיך אין
האריזאנט געזען דער בית-עלמין. דאס פייגעלע איז אהין געפלויגן.

דער הונט האט מער נישט געבילט. בלויז אן עכא האט זיך געהערט. דער
באגלייטער האט געוויסט, אז אויך דעם לעצטן ביל, קאן מען נישט צוריקקאפן.
ער איז אין דער סעקונדע שוין ווייט פארגאנגען. אויך דער עכא. ער האט פלוצעם
דערפילט א זעטיקייט פון יארן הינטער זיך.

די לוויה איז שטיין געבליבן. די פיר חברה קדישא-לייט האבן געטוישט די
הענט.

דעם בית-עלמין האט מען שוין בולט געזען. אין ירושלים זענען ס'רוב מצבות
ליגנדיקע. זיי פארדעקן שווער, לענגלעך-פירקאנטיק, די קברים.

דאָס טויער איז שוין געווען צעעפנט. דער באַגלייטער האָט געקוקט צום שומר,
וואָס וואָרט אויף זיי.

פלוצעם האָבן די מלווים דערפילט, אַז מען פירט זיי אַלע צום בית-עלמין —
אַלע אַן קייטעלעך אויף די הענט. עמעצער האָט געגעבן אַ קוויטש. עס איז געוואָרן
שטיל. און מיט אַ מאָל האָט דורך דער עדה זיך דורכגעטראָגן אַ געברום. די
מיידלעך האָבן זיך געריסן די האָר פון קאַפּ. די פיר חברה קדישא-לייט האָבן
געטאַפּטשעט מיט דער מיטה פאַרויס, ווי לוויה-פערד מיט שוואַרץ-פאַרהאַנגענע
אויגן. די עדה האָט זיך גערוקט מיט די טריט אַן פיס. די לופט איז געווען פאַר-
סמאַליעט, ווי פון צוגעברענטע ביינער. דער צוואַנציק-יעריקער מלכהלע האָט
אַנגעהויבן צו דרייען אין די צעשניטענע געדערעם. זי האָט געוואָלט אַנטלויפן
פון איר אייגענעם גוף אַרויס, נאָר זי האָט נישט געהאַט קיין גוף. גאַלדע האָט זיך
צוגערוקט נענטער צו ש.ינס מיטה, לעבן דער מוטער. די מאַמע האָט אַפּגעהאַקט
דאָס געוויין. זי האָט געוואָלט ראַטעווען איר טעכטערל ביי דער זייט. דער זיידע
האָט געפילט, ס'איז דער סוף! ער האָט געוואָלט בעטן מחילה ביי ש. איינער פון די
פעטערס האָט געשריגן: "יידן, מען האָט אונדז שוין איין מאָל אויסגעשאַסן אויף
בית-עלמינס. איצט איז אַבער אומקום! יידן, אַנטלויפט!"

אַלע האָבן געשפּאַנט, ווי צו אַ שעכטהויז, געשלעפט זיך נאָכן זעלבסטמערדער.
דער באַגלייטער און דער רב זענען נאָכגעאַנגען נאָך דער מיטה און געזאַגט
צידוק־הדין.

ווען זיי זענען אַריבער די טויערן פון בית-עלמין — איז שוין געווען צו
שפעט. אַלע זענען געווען אינעווייניק. די טויערן — פאַרהאַקט הינטער זיי. די
איברים זענען ביי זיי געווען אַפּגעשטאַרבן. ס'איז געווען פאַרנאַכט. זיי האָבן
דערזען גאַטס פנים. מען האָט זיי געפירט צו אַ קליינעם גרוב ביים פלויט — אַ
שמאַלן און לענגלעכן. עס איז געווען טויט־שטיל. ווען מען האָט אַראַפּגעלאָזט
דעם דאַרן גוף פון ש. טיף אין קבר, און מען האָט אים גענומען פאַרשיטן, האָט
דער באַגלייטער געוויסט, אַז אַלע זענען מער נישטאַ. ער בלייבט איצט איינער
אַליין.

מיר גייען צום כותל מערבי

איך וועל מסתמא קיין מאָל נישט פאַרגעסן דאָס בילד פון שבועות פאַר טאָג, ווען מיר זענען צום ערשטן מאָל געגאַנגען צום כותל. בלייַספּק איז דאָס געווען די גרעסטע איבערלעבונג מיינע; דאָס אַנרירן, ממש מיטן גוף, מיין שייכות. אויב עס זענען פאַראַן אין לעבן פון יעדן מענטש מינוטן, ווען ער באַהעפט זיך מיט די דורות פאַר אים — איז דאָס ביי מיר געווען אַט די גרויסע מינוט. עס וועט אפשר נישט זיין קיין גוזמא צו זאָגן, אַז איך האָב דעמאָלט געטראָגן אין מיר די נשמות פון מיינע זיידעס און אורזיידעס אין אַלע דורות; איך האָב אין דעם גאַנג זיי צוריקגעפירט צו דעם פונקט פון זייער אַפּשטאַם. דער קריין איז דורך מיר, זייער אייניקל, פאַרענדיקט געוואָרן אין זיין רונדיקייט. ער האָט זיך געשלאָסן.

שוין עטלעכע טעג, ווי די אַלטשטאַט פון ירושלים איז גענומען געוואָרן; זי איז אין אונדזערע הענט. זי איז אינעווייניק, צווישן די מויערן. מיר זענען אַרום און אַרום. מיר פילן פון אינעווייניק אַרויס איר אַטעם. מיר הויערן אין אונדזערע דירות און הייער אין דער ניישטאַט, און אין די נעכט טראַגט עס אונדז פון אונדזערע געלעגערס. אפשר איז גוט, וואָס מען טאַר נאָך דערווייל נישט צוקומען אַהין — אַזוי פּלוצעם. גוט וואָס אַלץ איז גרייט פאַר דיר און דו בלייבסט נאָך דערווייטערט.

מיר קאַנען נישט אייברוען פון דער איצט אומגעזעענער מחיצה צווישן אונדז און דעם כותל. מיר קוקן אין די טעג אַרויס פון אונדזערע פענצטער און איבערן האַריזאָנט; מיר גייען איבער די פּלאַכע דעכער פון אונדזערע הויך־שטאַקיקע הייער. אַלע דעכער אַרום זענען פול מיט מענטשן. מיר קוקן שוויינגנדיקע אין טאַל אַריין, און העכער אַרויף. מיר שטוינען. ער איז, דער כותל, אין אונדזערע הענט; ער איז איצט שוין אין אונדז. מיר אַטעמען מיט אים. מיר האָבן קיין מאָל פריער נישט געוואָסט, אַז אונדזערע נשמות זענען פון שטיין, און פון אַזאַ ווייכן דורכגע־זאַפטן שטיין. דאָרט, אין דער איינגעזאַפטקייט, ליגן אונדזערע טרערן. דער כותל איז אין אונדז, און — מיר שפירן אים דאָרט, אַנטקעגן, אַזוי נאַענט, איבער דעם

האַריוואַנט. זעט אויס, אַז דורך אַלע דורות זענען אונדזערע נשמות געווען צוגעצויגן מאַנגעטיש, פון ווי ווייט אַרום, צו אַט דעם אַרט, וואָס איז איצט אַפן פאַר אונדזערע אויגן. דער שטיין צייט צו אונדזערע גופים.
וואָס האַלט אונדז אַפּ פון לאַזן זיך שוין אַהין ?

מיר וואַרטן געדולדיק. דאָס איז אַ זיס-שוידערנדיק וואַרטן. לאַמיר נישט כאַפּן. לאַמיר זיך צוגרייטן. איצט וואַרטן מיר פון אונדזער אייגענעם ווילן. איך דערמאָן זיך, אַז די אַלע יאָרן מיינע אין ירושלים, ווען איך פּלעג, פון אונדזער זייט, זיך דרייען אַרום דער מויער — איבער די בערגלעך, איבער די טורעמס פון די הייזער, און אַריבערקוקן איבער יענער זייט, וואָס איז אַזוי נאַענט, און מיר קאַנען נישט צוקומען — האָב איך געפילט, אַז אַזוי דאַרף עס זיין ; עס איז גוט, וואָס עס איז אַזוי. מיר מוזן בלייבן אַזוי נאַענט און — אַזוי ווייט. אפשר — אייביק אַזוי. די בענקשאַפט טאַר קיין מאַל נישט אַפּגעטאַן ווערן פון אונדז. אין יעדן ייד איז דאָ עפעס בבחינת משה רבנו : "כי מנגד תראה את הארץ" — וועסט שטיין, אַריבער-קוקן, און פון דער ווייטנס זען דאָס לאַנד ; דאַרט וועסטו נישט אַריינקומען. מיר האָבן די אייביקע בענקשאַפט און דעם גזר מקבל-באהבה געווען. מיר האָבן דאָס צוקומען אַהין איבערגעלאָזט פאַר אונדזערע ווייטערדיקע דורות, אַדער פאַר די ימות המשיח, ווען אויסגעטאַן מיר וועלן זיין פון יעדן חומר.
עס איז גוט, וואָס עס בלייבט תמיד אַ "פון יענער זייט", וווּ מען קאַן נישט גרייכן.

און אַט איצט איז אַלץ אַפּן. איבער די מויערן פון דער שטאַט דאַרט דרייען זיך דיינע שומרים ; הפקדת שומרים — דו האַסט זיי אַוועקגעשטעלט. זיי שטייען אויבן אַ גאַנצן טאַג און אַ גאַנצע נאַכט. דו פילסט, דער חלום איז ביי דיר אין רשות. ווילסטו — מאַכסטו אויף די אויגן, און אַלץ איז וואַר. שליסט זיי אַבער שטאַרקער : ווילסטו, ער זאָל דויערן אין דיר, דעם חלום פון אַלע דורות.
מיר דרייען זיך אין די טעג, וואָס טיילן אונדז נאָך אַפּ פון דעם נאַענטן אַרט — ווי באַזעסענע אין זיך. ביסט געבונדן אין דייך אייגענעם גוף, קאַנסט נישט אַרויס. און ניט דו אַליין — די שטאַט איז באַנומען. זי איז איינגעהאַלטן מיט אירע לעצטע כוחות. פילסט, יידן רייסן זיך פון אַלע זייטן אַרום, צום הר-הבית, און קאַנען נאָך נישט צוקומען.

ס'איז די וואַך פון שבועות, דעם יום-טוב פון קבלת התורה, און נישט אַנדערש, נאָר ביסט אין יענער אורעפאַכע. אויך דעמאָלט האָבן יידן געוואַרט דריי טעג ;

זיי האבן זיך גערייניקט. דו דערפילסט באשיימפערלעך, און אונדזערע אלע נשמות זענען טאקע דעמאלט געווען דארט, צופוסנס פונעם בארג. די צייטן דארפן איצט זיך צוזאמענשליסן ארום דיר; דו ביסט אין דער מיט.

אין דער דאזיקער וואך פון ווארטן האבן מיר ארומגעקרייזט און ארומגערינגלט די אלטשטאט. מיר האבן זי ארומגענומען. איך בין געווען צווישן די יחידים, וואס האבן דערצו זוכה געווען. מיינע פיס היפערן איבער די טאלעכלעך, קלעטערן איבער די בערג, איך שטייג ארויף, און לאז זיך אראפ. און אויסטערלישע זאך איז מיט אונדז געשען: צוזאמען מיט די ווונדער, האט אונדזער תנך-לשון זיך אומגעקערט צו זיין ערשטער פרישקייט. אלע אַנדערע ווערטער אונדזערע; אונדזער טעגלעכע שפראך פון אַ גאַנץ יאָר, האט פאַרלוירן איר באַדייט. זי איז מליצה. קאַנסט פּלוצעם מיט איר מער זיך נישט באַנוצן. ביסט געוואָרן שטום. אַ נס, וואָס עס איז דאָ דער תנך. ער איז געוואָרן יונג. ער העלפט אונדז רעדן. און אים זענען מיר שטאַמלער. זיין פרישקייט, ווייסן מיר, איז פון תמיד פאַר אונדז געווען אַפּגעהיטן פאַר די איצטיקע טעג.

מיר רינגלען ארום די ירושלימער בערג, און אין אונדז רוישט דער פסוק "סובבו ציון והקיפוה". מיר שפרינגען איבער די טאלן, און הערן אין זיך דאָס "קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות". אפילו היינט אין דער פרי, ביים אויפכאַפן זיך אין בעט פון שלאָף, איז אונדז פּלוצעם שטיין געבליבן פאַר די אויגן דער פסוק: "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וירא ישראל את מצרים מת על שפת" — — מיר האבן פּלוצעם אַנטדעקט דעם זינען פון דעם פסוק. איצט ריזלען זיי שוין אין אונדז, די פסוקים, ביי יעדן טריט. זיי העלפן אונדז, נישט בלויז זיך אויסדריקן, נאָר אויך אַליין פאַרשטיין, באַנעמען דאָס, וואָס געשעט — מיט אונדז און ארום אונדז. און די פסוקים וואָלטן מיר זיכער קיין איין טראַט נישט געקאַנט שטעלן. מיר וואָלטן געווען פאַרבלענדט פון דעם אורליכט אַרום. זיי, די פסוקים, האָלטן אונדז. זיי נעמען אונדז און פאַר דער האַנט, און פירן אונדז. ביי יעדן קער און ווענד — איז דאָ אַ פסוק ביי דיין האַנט. ער העלפט דיך שטייגן.

און אַט אַזוי שטייג איך אויף די אַרומיקע בערג: איך נידער פון זיי אַראָפּ צום נחל קדרון, אין עמק יהושפט. איך שטיי ביים ערשטן יידישן מאָנומענט דאָ, ביים "יד אבשלום" מיט זיינע וועלבונגען; איך בין ביים קבר פון נביא זכריה, ביים קברים-בנין פון דער כהנים-דינאַסטיע בני חזיר; און פּלוצעם שטייג איך העכער און העכער, און איך בין איבערן הר הזיתים. מיינ פנים איז אויסגעדרייט צו ירושלים. דאָס מאָל קוק איך אַריבער פון מזורח צו מערב, צו דער שטאַט מיט אירע זילבער-

און גאלד-קופאלן, צו די פרעמדע פראכטדענקמעלער איבערן הר הבית. צווישן דעם הויכן ארט, וווּ איך שטיי, און דעם הר הבית — אנטקעגן — ליגט דער טאל. איך קוק אריבער צום מקום המקדש, און — די פיס ברעכן זיך מיר. עס גלוסט זיך קניען, פאלן און זיך בוקן צום הר אלוהיבו, צו דער גרויסער געשיכטע אונדזערער פון טויזנטער יארן, איבער וועלכער איך האב פלוצעם אריבערגעקלעטערט; איך בין איבער איר דא ארויסגעהויבן געווארן. צווישן די בערג און טאלן פון ארום און ארום זע איך, אנטקעגן מיר, ווי אויף דער האנט — דאס אלטע און נייע ירושלים "כעיר שחברה לה יחדיו". פון דאנען ארויס האבן אונדזערע עלטערן געזען דאס בית-המקדש, ווען זיי האבן עולה רגל געווען. נאר פון דאנען קאן מען דערשפירן די אייביקייט פון דעם ארט. איך באנעם פלוצעם, מיט אלע מיינע רמ"ח איברים און שס"ה גידים, פאר וואס דאס ארט איז אויסדערווילט געווארן. אויך נאכן חורבן זענען יידן געקומען אויפן הר-הזיתים, דורך דורות, פון דאנען צו קוקן אריבער, צום בארג פון בית-המקדש.

ארום און ארום — די אורשטילקייט פון די יהודה-בערג, מיט די ברוינע שיפועים אויף די שפיצן — זון-צעשטראלונגען, ווי יום-טובדיקע, ווייס, העל-צעשפריצטע, ליכט, וואס גרייכן ביז אויבן; קאנסט נישט קוקן אין זייער שיין. אין די גידערנדיקע זאמדן און פעלדזן זענען נאך געבליבן שטעקן די בארוועסע טריט פון די נביאים. אין זייער צאָרן זענען זיי געווארן איינס מיט די רוע, אייביקע, בערג. שוין דעמאלט האבן זיי אויסגעווייטיקט דעם חורבן, וואס דארף קומען. דער צער האט געברענט אין זייערע אָדערן און ביינער. די פייערדיקע שפורן פון זייערע טריט האבן זיי דא געלאזט פאר אונדז. מיר טראָגן זיי אין זיך ביז היינט. די גאַנצע צייט האבן מיר זיי איינגעהאלטן אין אונדז.

איך ווייס, מיר האבן זייערע באַרוועסע פיס געשפירט אין זיך, ווען מיר האבן די לאַנדשאַפט פון דא ארום מער נישט געזען פאר אונדזערע אויגן. זייערע פיס האבן געטראָטן אין אונדז, איבער אונדזערע הערצער.

איצט, ווייסן מיר, ווערן מקויים פאר אונדזערע אויגן אויך זייערע פאָרויסזאָגונג-גען וועגן אונדזער אויסלייזונג אין ווייטן אמאל, וואס וועט קומען. מיר לעבן אין אַט דעם ווייטן "והיה ביום ההוא" — און עס וועט זיין אין דעם דאָזיקן טאָג — אין דעם טאָג, וואס איז — נישט טאָג און נישט נאָכט.

איך שטיי אויפן הר הזיתים, קוק אַראָפּ אין דעם באַרג-שיפוע פאַר מיר, און איך ווייס, אַז אלע דורות זענען יידן פון אומעטום געקומען אַהער, קיין ירושלים, כדי דאָ צו ווערן אומשטערבלעך; כדי זייערע ביינער זאלן געבראַכט ווערן צו קבורה אין דער דאָזיקער ערד; זיי זאלן נישט דאַרפן דורכמאַכן גילגול-מחילות.

דאָ, אויפן הר הזיתים, וועט דאָס ערשטע, קומען דער מבשר; דאָ וועלן דאָס ערשטע מאָל זיך הערן זיינע טריט.

איד קוק אַראָפּ איבערן גאַנצן שיפוע, און זע דעם חורבן פאַר מיר: כמעט אַלע זייערע קברים זענען אָפּגעווישט; זייערע מצבות זענען צעשטויסן, געבראַכן אין שטיקער. אפשר רוען דאָ אויך די ביינער פון מיינעם אַ זיידן, אָן אורזיידן. עס גלוסט זיך פאַלן איבער די קברים; רייסן קריעה און אַרייבוויינען אין זיי דאָס דורותדיקע געוויין, וואָס איז אָנגעזאַמלט אין מיר. איך ווייס, מיינע פיס שטייען איצט איבערן הר הזיתים, און פלוצעם גיט אַ גיי אויף אין מיר דער פסוק: "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם" — די פיס פון דעם אויסלייזער וועלן אין דעם טאַג שטיין איבער דעם הר הזיתים, וואָס צו מיזרח פון ירושלים. דאָ אָהער וועלן זיי קומען, די פעלקער, צו זייער מישפט אין עמק יהושפט.

און ווידער רינגלען מיר אַרום די שטאַט. מיר היפערן איבער די בערג און טאַלן. מיר זענען צו צפון פון הר הזיתים — איבערן הר הצופים, מיט די מאַדערנע שוין בנינים פון הדסה-שפיטאַל און העברעישן אוניווערסיטעט. מיר גינדרן אַראָפּ צו דער הייל פון שמעון הצדיק, צו די קברים-נישעס פון די סנהדרין. מיר דערנענטערן זיך צו דער מויער, וואָס נעמט אַרום פון צפון די אַלטשטאַט. מיר רינגלען זי אַרום. "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים" — מיר שטייען פאַר די טויערן פון דער מויער. אַכט אָפענע טויערן זענען דאָ אין איר. מיר קומען צו צום שענסטן פון די טויערן. אין צפון — דער שער שכם, מיט זיינע אַרכיטעקטאַנישע באַלאַקאַנדלעך און טורעם-לעך; מיר גייען צום שער הפרחים, וואָס הייסט אויך שער הורדוס, און פון דאַרט צו מיזרח — צום שער האריות, מיט די לייבן-רעליעפן, וואָס האָט אַ מאָל געהייסן שער יהושפט. די אַראַבער האָבן אים גערופן דאָס טויער פון די שבטים, ווייל די שבטים פון ישראל, די שבטי יה, זענען דורך אים געקומען, פון מיזרח, בעת זייער עלייה לרגל קיין ירושלים, צום בית-המקדש. דאָס טויער פירט אויך קיין יריחו. איך אייל ווייטער, צום שער הרחמים — דעם טויער פון רחמים, וואָס איז פאַרמאַכט, פאַרמויערט מיט שווערע שטיינער. אויך דאָס טויער גייט אַרויס אויף מיזרח. לויט אַן אגדה, האָבן גויים אַ מאָל געוואַלט עפענען דאָס טויער, אַוועקנעמען די שטיינער פון דער פאַרשטאַפונג — האָבן גענומען ציטערן די ערדזיילן פון גאַנצן לאַנד; עס איז געוואָרן אַ שטורעם. די מסורה זאָגט, אַז דורך דעם טויער, דעם שער הרחמים, האָט די שכינה זיך פאַרטריבן אין גלות אַריין, און דורך דאַנען דאַרף זי לעתיד לבוא זיך אומקערן. דאָס טויער ווערט אויך גערופן שער הזהב, שער הנצח און

שער המשיח. די צוויי טויער-פליגל האָט מען גערופן: שער התשובה און שער הרחמים.

די מסורה זאָגט אויך, אַז די גאולה וועט זיין דורך דעם טויער. אליהו הנביא וועט אָהער קומען פון עמק יהושפט; ער וועט בלאָזן מיט אַ שופר, און די שטיינער וועלן אַליין זיך צעפאַלן; דאָס טויער וועט זיך עפענען, און משיח וועט דורך אים קומען. דורך לאַנגע דורות פלעגן יידן ביי דעם טויער מתפלל-זיין, ווי ביי דעם כותל המערבי. זיי האָבן געוויינט אויפן חורבן און געבעטן אויף דער גאולה. ביז איצט איז דאָס טויער פאַר אונדז געבליבן געשלאָסן. מיינע פינגער רירן איצט כסדר די מויער; מיינ האַנט ווישט איבער די אַלטע שטיינער. איך לייג צו מיינ פנים צום שער הרחמים.

איך בין ווידער ביים שער האַריות. דורך דעם טויער האָבן אונדזערע צנחנים, מיט עטלעכע טעג צוריק, זיך אַריינגעבראַכן אין דער אַלטשטאָט. איך שטיי. איך ווייס, דורך דאַנען טאָר איך נישט אַריין אינעווייניק צום כותל. זיי האָבן געמעגט, זיי יא. איך נישט. אפשר פאַלט מיר איין, צוליב זיי, די יונגע לייבן אונדזערע, הייסט עס, דאָס טויער שער האַריות.

דאָ אינעווייניק הייבט מען זיך גלייך איבערן הר הבית. דאָס איז דער מקום המקדש. דאָרט אין דער אבן השתייה, וואָס פון אים האָט זיך אָנגעהויבן די וועלט; דער קאָדש הקדשים — דאָס אַרט איבער דער ערד, וואָס עפנט זיך צו די הייבן. דורות יידן האָבן נישט באַטראַטן דאָס אַרט; די פיס קאַנען נאָך אַרופשטעלן זיך איבער דער דאָזיקער הייליקער ערד. איך צי זיך צוריק. איך בין ווידער אויף אַ בערגל, אַנטקעגן. איך זע, די באַגילדטע און באַזילבערטע קופאַלן פון אַמאָר-מעטשעט און פון אַל אַקצאַ, וואָס הייבן זיך איבערן הר הבית, אויפן אַרט פון בית-המקדש, און ס'דאַכט זיך מיר, אַז דאָס איז די סיבה, וואָס מיר טאַרן נישט אַרויף. אונדזערע פיס טאַרן נישט באַטרעטן דעם באַרג אין זיין פאַרשוועכונג.

און מיט אַ מאַל דערמאַן איך זיך, אַז דער הר הבית איז דאָך אויך דער הר המוריה, וווּ אַברהם האָט געבראַכט יצחקן צו דער עקידה. דאָ איז געשטאַנען דאָס וויגעלע פון אונדזער געשיכטע אין באַגין פון אונדזער ווערן צו אַ פאַלק.

איצט זענען אונדזערע קינדער אַליין אָהער געקומען, צו זייער עקידה, כדי מיר זאָלן פון דאָס ניי ווערן דאָ צו אַ פאַלק. איך ווייס, אין זייער זכות שטייען מיר דאָ איצט ווידער.

איך האָב באַשלאָסן, נישט אויסצונוצן מיינע רעכט; נישט אַריינצוגיין אין דער אַלטשטאָט, נאָר וואַרטן, גרייטן זיך, רייניקן זיך נאָר דריי טעג, און אַריינגיין אין

אירע טויערן צוזאמען מיט אלע, מיטן גאנצן פאלק, ווען מען וועט קאנען; ווען זיי אלע וועלן מעגן. ס'קומט דער יום-טוב שבועות. מיר וועלן עולה רגל זיין.

די גאנצע נאכט פון שבועות איז ירושלים געווען געשפאנט. מיר האבן געשפירט, אז דער יום-טוב פון פריילינג, פון גרינס, איז פארבונדן מיט די אייגענע תנך-פעלדער; ס'איז דער יום-טוב פון ביכורים; פון "קומו נעלה אל הר אלוהינו" — קומט און מיר וועלן אויפגיין אויפן בארג פון אונדזער גאט. אין שבועות זענען מיר געווארן צו א פאלק; מען האט אין סיני אונדז געגעבן די תורה. מיט איר וועלן מיר אייביק גיין צווישן די פעלקער. ס'איז געווען שווער צו שלאפן. אין אלע הייזער האבן א גאנצע נאכט געברענט ליכט. ס'איז אין ערגעץ נישט פינצטער געווען. אויך קינדער אין די וויגן; און אין די בעטן, די זקנים — האבן נישט געקאנט איינשלאפן. מוטערס האבן זיך צוגעשפארט אין די קליידער און שטעקשיך; מיידלעך האבן נישט צעלאזט זייערע האר. די אנטדרימלעכע קינדער האבן געחלומט, אז ס'איז די סדר-נאכט; אז פון אלע ימים-טובים איז געווארן איין יום-טוב. מיר האבן דאס מאל פארגעסן, אז שבועות ביי נאכט שפאלט זיך דער הימל. די בתי-כנסת און שולן זענען געווען איבערפולט. מען האט אין זיי שטארקער געזאגט דעם תיקון ליל שבועות; האסטיקער געלערנט גמרא און רמב"ם. מען האט געפילט, אז דאס איז א ליל שימורים, א נאכט פון איבערוואכן און איבערווארטן. היינטיקע נאכט וועט גיכער אויפטאגן. פאר די טירן פון די בתי-כנסת זענען כסדר ארויסגעלאפן, קוקן, יונגעלייט און יינגלעך.

אויך ביי מיר אין שטוב האט מען נישט גערוט. נאך פאר נאכט האט מען געהאט אנגעשטעלט דעם וועקזייגער אויף פיר פאר טאג, זיך ארויסצולאזן פון די ערשטע אויפן וועג צום כותל המערבי. די קינדער האבן אבער כסדר זיך איבערגע-וועקט און אין זיין פון ליכט געקוקט אויפן ציפערבלאט פון, הענגענדיקן אויף דער וואנט, זייגער. מיר האבן געהערט, ווי איבער דער וואנט, ביי די שכנים, און אויבן, איבערן סופיט, דרייען זיך מענטשן אומרויק; כסדר עפענען זיך און פארמאכן זיך פענצטער; עס סקריפען טירן. איבער דער גאס דרייען זיך ארום עלטערע יידן מיט זייערע אייניקלעך און מורמלען תפילות — פסוקים פון תהלים, וואס האבן געקלונג-גען ווי ערשט היינט אונט האט זיי פארפאסט א דיכטער, לכבוד דער איצטיקער שעה. האלב פיר האבן מיר מער שוין נישט געקאנט בלייבן אין הויז. אין דרויסן האט געבליט. מיר האבן אונדזערע פנימער און אויגן ארומגעוואשן מיט פריש וואסער, און אלע זיך ארויסגעלאזט. מיר האבן אנגעהויבן גייען. מיר האבן געוואוסט, אז די תנך-יידן זענען כסדר געווען באהאלטן אין אונדז; זיי האבן זיך נישט געוויזן;

מיר האבן געמיינט, אז מיר זענען — מיר אליין. איצט האבן זיי אויפגעטויכט. זיי האבן פון אונדז זיך ארויסגעשטעקט. מיר זענען זייערע קעפ, זייערע גופים. מיר זענען זיי אליין.

אין דרויסן איז פלוצעם געווארן ליכטיק. א פריש ליכט האט הויך און ברייט ארומגענומען די שטאט; זי לויטער געהילט. אלץ איז קלאר און דורכזיכטיק. ס'האט אויסגעזען, דער הימל לאזט היינט זיך נישט אראפ, דארט איבערן האַריוואַנט. מיר וועלן אַרויפּוואַקסן. באַלד וועט מען קאַנען זען ביז אַלע סופּן. מיר וועלן זיין די נפּילים, וואָס שטייגן צוריק אַרויף. אונדזערע קינדער האַבן געשטעקט זייערע הענט אין אונדזערע דלאַנציעס.

אין דעם פאַרטאַגליכט זענען מיר געגאַנגען. פון אַלע הייף און געסלעך האַבן איצט געצויגן מענטשן — גאַנצע משפּחות. ס'האט געדאַכט, מיר וועלן שטעלן אייליקערע טריט, וועלן מיר זיין פון די ערשטע. אונדזערע קינדער האַבן אונדז געצויגן פאַר די הענט. מיר זענען אַרויס פון דער הויפטגאַס. ווייט פאַר זיך האַבן מיר געזען גייענדיקע געזעמלעך מענטשן, צעשיט איבער דער גאַנצער לענג. זיי שטראַמען פאַרויס. מיר האַבן גענייגט די קעפּ אַהינטער. אויף ווי-ווייט דאָס אויג האַט געגרייכט, האַבן הינטער אונדז מענטשן געצויגן. עס איז געוואָרן געדיכט און געדיכטער. קיינער האַט שוין נישט געוואַלט דעם אַנדערן איבעריאַגן. אין דער שאַרפּער שטילקייט האַבן בלויז אַפּגעהילכט טריט — געזעצטע, געמאַסטענע, מיטן ריטעם פון דורותדיקע מאַרגן-תּפּילות.

און מיט אַ מאַל איז דאָס געשען: מיר האַבן זיך געפונען ביים וועג, וואָס פאַרנייגט זיך אויף מיזרח, צום הר ציון. דאָ אַהער האַבן עס פון אַלע זייטן געשטראַמט די המונים יידן. ירושלימער פּאַליציי-לייט, וואָס אַ פּאַדעם פון חסד האַט יענעם פאַרטאַג פאַרצויגן זייערע פּנימער, האַבן אונדז פאַרהאַלטן ביי אַ פאַרלייגטן טויער. מיר זענען אַלע געשטאַנען, מיט אונדזערע פרויען און קינדער. עס האַט זיך אַרויסגעוויזן, אז מיר זענען פון לאַנג דאָ נישט די ערשטע. גרויסע מאַסן האַבן אונדז שוין אַריבערגעאַיילט. מיר האַבן געהאַט נאָך דורכצומאַכן עטלעכע קילאַמעטער ביז דעם כּותל. דער וועג האַט געפירט, נישט גלייך אַרויף אויפן באַרג ציון, און פון אים — אין דער אַלטשטאַט, נאָר אַרום און אַרום דעם באַרג. אויף די נייע-געפּלאַסטערטע שאַסייען, וואָס גאַרטלען אים אַרום אין דער ברייט. אין די עטלעכע טעג פון אונדזער וואַרטן, האַט די ישראל-אַרמיי פאַרלייגט דעם נייעם וועג. מען לאַזט איצט דורך כּסדר גרופּעס פון צו עטלעכע הונדערט מענטשן; איין גרופּע — נאָך דער אַנדערער. באַלד האַט פאַר אונדז זיך געעפּנט

דאס טויער. מיר זענען אַרויף אויפן שאַסיי. מיר האָבן כסדר זיך געפּעדערט — נידעריקער און העכער. אַלע מאָל האָט מען אונדז פאַרהאַלטן ביי אַ פּרישן טויער, און נישט געלאָזט ווייטער, ביז די גרופּע, וואָס איז געגאַנגען פאַר אונדז, איז אַריבער אַ פּריערדיקן טויער. דעמאָלט האָט מען אויך די גרופּעס נאָך אונדז — דורכגעלאָזט דורך די הינטערשטע טויערן. די שאַסייען האָבן רונדיק זיך געוויקלט — איינער איבערן אַנדערן, ווי ברייטע פּאַסן אויפן באַרג. פאַר אונדז האָט זיך צעעפּנט אַ ברייטע פּאַנאָראַמע איבערן גאַנצן האַריוואַנט. וווּ דאָס אויג האָט געגרייכט, האָט מען געזען המונים יידן, וואָס שטייגן אויף די שאַסייען — פאַר און הינטער אונדז. זיי פאַרהאַלטן זיך אומעטום צוזאַמען מיט אונדז, און גייען ווייטער, ווען מיר נעמען גיין. קיינער איילט זיך נישט. עס גייען אַלט און יונג, פרויען און מענער, קינדער און זקנים, בחורים און מיידלעך; ישראלדיקע איינוווי- נער און יידן פון חוץ-לארץ. אַ ים מיט פאַרביקע קליידער, וואָס פאַרהאַלט זיך און שטייגט; שטייגט און פאַרהאַלט זיך. אונדזערע הערצער זענען אַנגעפּילט געוואָרן מיט אַ שטאַרקער שימחה. מיר האָבן געוויסט, אַז מיט יעדן טריט — דערנענטערן מיר זיך. פון אַרום און אַרום האָבן זיך געטראָגן געזאַנגען פון די עולי-רגל. עס האָבן געזונגען די בחורים און מיידלעך, די יוגנטלעכע פון אויסלאַנד "והביאנו לציון עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם"; פּרומע יידן — אין שטריימלעך אויף די קעפּ און מיט טליתים אויף די אַקסלען — האָבן גייענדיק געטאַנצט און געזונגען "שיבנה בית המקדש, במהרה בימינו". אויך מיין האַרץ האָט שטיל מיטגעזונגען. מיינע ליפּן האָבן געפּרעפּלט אַפּגעאַקטע שטיקער תּפּילות פון מיינע אַבות, תּחינות פון מיין מאַמעס קרבן מנחה-סידור אַרויס. אַ זעלנער האָט געפּאַטשט מיט די הענט און געטאַנצט "חדש ימינו כקדם". מיר האָבן געוואַלט, דער וועג זאָל אַזוי זיך ציען און ציען. דער ירושלימער פּרימאַרגן האָט אויף אונדז מילד געשיינט פון אַלע בערג אַראַפּ. עס איז געוואָרן ליכטיקער. מיר האָבן געזען אין דעם צעעפּנטן ליכט פון מיוזרה — די מואב-בערג, וואָס שימערירן אין זייער גרויען זילבער-נעפּל, הינטער די יהודה-בערג. אין טאַל האָט זיך געשפּרייט דער בחל גיחון, דער קדרון. אַט איז אונטער אונדז דער כּפר השּׁילוח. פון דאַנען האָט מען געשעפּט וואָסער פאַרן בית-המקדש. קיינער האָט נישט גערעדט. אויך די קינדער האָבן נישט געפּרעגט. מען איז געגאַנגען מיט שיכורע פּיס און שיכורע גופּים — שיכור פון לויטערקייט. מיר האָבן געקוקט אַרויף צו די מויערן פון דער אַלטשטאַט. אונדזערע זעלנער, אין העלמען איבער די קעפּ, זענען דאָרט געשטאַנען, און אין פּרימאַרגן-ווינטל האָבן געפּלאַטערט די בלויווייסע פענער. טייל זעלנער — מיט טליתים אויף די פּלייצעס, און פון אויבן האָבן זיך אַרויסגעזען איבער זיי —

די ביקסן-לופעס. עס האָט זיך געדאַכט, דאָס זענען מער נישט קיין זעלנער אויף דיינע מויערן, ירושלים, נאָר די לויים זענען דאָס, וואָס וואָס; זיי האַלטן ביי זיך די שליסלען און באַלד וועלן זיי אויפגינגען דעם שיר של יום — דאָס געזאַנג פון טאַג — "אל נקמות ה', אל נקמות הופיע". מיר אַלע אויף ווי ווייט וועלן מיטגינגען. דער שאַסיי פאַר אונדז האָט זיך פאַרנייגט, און מיר האָבן אַנטקעגן זיך דערזען דעם הר הזיתים און אין זיין צופוסנס — דעם עמק יהושפט, מיט די קברים נאָך פון די טעג פון בית שני, און אפשר נאָך די קברים פון דוד, שלמה, חזקיהו — די מלכי ישראל און יהודה; פון מלך יהושפט און פון מלך עוזיהו — ביים נחל קדרון; פון חולדה הנביאה, און פון די נביאים חגי און מלאכי. מיר האָבן געקוקט, און אויף מער גאַרנישט נישט געשטוינט. מיר וואָלן זיך נישט געוואונ- דערט, ווען מיר זעען איצט, מיט די אייגענע אויגן, ווי די מתים שטייען אויף; זיי הייבן זיך, פון די קברים אַרויס; ס'איז תחיית-המתים; און זיי לאָזן זיך אַלע צום הר-הבית. מיר האָבן געבליקט צו זייער לויטערער דורכזיכטיקייט. אַ כוואַליע פון געזאַנג האָט זיך אַ לאַז געטאַן פון אונדזערע פיס. מיר האָבן איצט געזען פיל, פיל, אַן אַ צאַל, נייע גרופעס — פאַר אונדז, הינטער אונדז — טויזנטער און טויזנטער. אַלע גייען לויז, נישט געאיילט, יידן פון אַלע ירושלימער בתי-כנסת און שולן טראַגן ספר תורה אין די הענט. די וועגן זענען אַפן. דער נייער שאַסיי פאַר אונדז פירט צום שער האשפות אויף דרום פון דער אַלטשטאַט; דער שער וואָס ווערט דערמאַנט "מיט זיינע שלעסער און ריגלען" אין נחמיה. פאַר אונדז טאַנצט אַ גרופע ייגלעך און מיידלעך פון אַ קיבוץ: "ירושלים הרים סביב לה"; הינטער אונדז הערן מיר, זינגען קינדער: "מי יעלה בהר ה'?" אויך מיינע קינדער, זע איך, לעבן מיר, פרעפלען תפילות. מיין טעכטערל רוימט מיר איין: אַ רחמנות אויף אונדז אַלע, די נישט-געשטאַרבענע; מיר וועלן נישט קאַנען אויפשטיין תחיית-המתים. זי הערט נישט אויף קוקן צום צעשטערטן הר הזיתים. אפשר האָבן די אַראַבער אַראַפגעוואַרפן די מצבות, כדי די מתים זאָלן קאַנען אויפשטיין. זייערע גופים וועלן מער נישט זיין, זאָגט זי, פון בשר ודם, נאָר פון ערד; דעריבער וועלן זיי מער נישט דאַרפן בענקען זיך אומצוקערן אין דער ערד, און זיי וועלן מער נישט שטאַרבן; בלויז דער גוף פון לייב, פון בלוט און פלייש, מוז שטאַרבן, ווייל ער איז אונדז פרעמד. מיר זענען גענומען פון דער ערד, פון דער דאָזיקער ערד, און לעתיך לבוא וועלן מיר לעבן מיט ערד-גופים פון אונדזער לאַנד. יידן אומעטום זענען גענומען, זייער לייב איז, פון דער ערד פון ארץ-ישראל; דעריבער בענקען זיי אַזוי דאָס גאַנצע לעבן אַהער, צוריק צו זייער מקור. זי ווייזט מיר, איך זאָל קוקן, ווי יידישע קינדער פון דער גאַנצער וועלט, טאַנצן דאָ און זינגען אַרום

אונדז, און אן אייביקע שימחה שטראַלט אַרויס פון זייערע אויגן. איך האָב מורא ווייטער צו הערן. אויך בעת יציאת־מצרים האָבן קינדער, זויג־קינדער, נביאות געזאָגט. זיי האָבן געזען גאָט. זיי האָבן אין דער מאַמעס אַרעמס געוויזן מיט די פינגערלעך: "זה אלי ואנוהו". איך פיל אין דער רגע, אַ גרויסע פרייד פון באַלוינונג שפּרייט זיך אין מיר: איך, דאָס יידישע קינד פון חורבן, האָב זוכה געווען דאָ צו זיין ביי דעם מעמד. איצט דאַרף איך אפשר שוין מער גאַרנישט אויף דער וועלט. איך וואַלט געוואַלט לויפן אויף די מאַסן־קברים פון מיינע נאַענטע; זיי רייסן און וועקן און אַריינשרייען די בשורה. איך האָב אַליין דאָס אַלץ געזען; איך בין אַן עדות פון דעם. איך ווער געטראַגן צווישן זיי ביידע — דעם יידישן חורבן, און דעם איצטיקן מעמד דאָ. עמעצער זינגט ווידער אַרויס: — אשרינו שוכינו! — ווויל איז אונדז — צו וואָס מיר האָבן זוכה געווען. איך פיל, איך שליס די אויגן.

אַט אין דער רגע זענען מיר אַדורך דאָס טויער, דעם שער־האשפתות. מיר זענען אין דער אַנדערער זייט פון מויער — אין דער אַלטשטאָט. מיר האָבן אַלע אַנגע־הויבן גיין אויף די שפיצן פינגער. עס האָט געהערשט אַ שטילקייט. די מויערן און די הייזער הייבן זיך הויך איבער אונדז. מיר זענען צווישן זיי גידעריק. נאַענט, איבער די דעכער, הויערן די פרעמדע קופאַלן. מיר פילן שוין אין זיך דעם אַטעם פון כותל המערבי. דאָס לשון איז אונדז אַפגענומען. מיר זעען אים נאָך נישט. מיר ווייסן, ער איז דאָ. מיר גייען ווייטער און ווייטער, און — בלייבן שטיין! מיר פרעגן גאַרנישט. מיר ווייסן, ער הייבט זיך הויך, הויך איבער אונדז. מיר זענען פון אונטן, אין זיין שאַטן, — אַ ים מיט קעפּ, מיט אַרויפגעריסענע אויגן. ער איז איבער אונדז. מיר לאָזן אַראָפּ די קעפּ. אונדזערע הענט פאַרלייגן זיך פאַר אונדזערע אויגן. מיר פאַרנעמען אין זיך דעם ברום פון אונדזער אַלעמענס האַרץ, וואָס הייבט זיך, הייבט זיך, און אַט ברעכט עס ערשטמאַליק אַרויס.

הויך איבערן פעלד

דאס איז געשען אויף אַ ריזיקן שנייפעלד, נישט ווייט פון שטאָט. ער איז דאָ געלעגן, דער געדיכט-איינגעפרעסטער שניי, פון זינט אָנהייב ווינטער. שוין לאַנג ווי ער איז האַרט-פאַרגלאַטיקט. קיין מענטשלעכער פּוס האָט נישט איינגעשניטן זיך אין זיין ווייטער געשליפּנקייט. אָן אייזיקער מאַרמאַר פאַרציט דאָס פעלד, אויף ווי ווייט, ווי אַ לאַנג-אויסגעשפּרייטע מצבה-פּלאַטע. די שפרונגנדיקע קראַען לאַזן אין איר צעלייגטקייט נישט איבער קיין שפורן פון זייערע לענגלעכע פּיסנעגל. די צייט גליטשט דאָ זיך פּאַוואַליע, שריט נאָך שריט. אַ שטייגער, זי ליגט אויף פּלאַכע, ברייטע שליסנס, נידעריקע, איבערן שניי. עס שלעפּן זיי ווייס-פאַר-דרימלטע פּערד. זיי ציען אַריין און אַרויס אין וועגן וואָס פירן איינער אין אַנדערן. קאַן זיין, אַז ס'איז נאָך פּרי, אין אָנהייב פון די טעג; באַלד נאָכן אויספּיקען זיך; די יאָרן הייבן ערשט זיך אָן. דערפּון, די גענעצדיקע פּוילקייט אין די ביינער פון דרויסן און פון די מענטשן אין אים. נישטאַ וואָס צו טאָן. בלויז שפּילן זיך פּויל, אונטער דער קילער זון, מיטן אייגענעם גוף; זיין פאַרטאָן אין אים אַריין.

טייל האַבן געמיינט, די אַנמאַכט אין די איברים איז גאָר פון לאַנג-פאַרגענ-לעכער זיקנה. ס'איז ווייט שוין אין די יאָרן. דאָס וואָס איז געווען — שווערט אַזוי אַראָפּ זייערע פּיס, באַוועגט זיי שלאַבעריק. זיי ציען די אַרעמס ווי פון שלאַף, פון פאַרוונקענישן אַרויס.

געווען אַ סברה, דאָס לייגן אַזוי די צייטן זיך שיכט איבער שיכט. איינע ווערט פאַרגראַבן, פאַרדעקט. אַ צווייטע שפּרייט אויבן זיך איבער איר. עס רוט צייט איבער צייט. זיי רירן זיך נישט אָן. דער פאַרשיט איז געשפּרייט צווישן זיי. יענע פּריער האַבן גענידערט, זענען געוונקען שטייענדיק. אונדזערע פּיס איצט רירן נישט אָן זייערע קעפּ. דיקע שיכטן שיידן פּונאַנדער צווישן נידער און נידער. אויך מיר זינקען שטייענדיקע. אונדזערע קעפּ זענען אויבן. מיר קריכן נישט אויף אַלע פּיר, מיט די פּנימער אַראָפּ.

אויך די פעלדזן, פאַרשטעקט אין דער ערד דאָ, שפּרייטן זיך — נישט גלאַט-

אויסגעצויגן, ווי רוענדיקע פלאטעס, איינע איבער דער אַנדערער; ליגן נישט שיכט איבער שיכט, נאָר זענען אויפגעשטעלט, פעלדז ביי פעלדז; שטייען באַהאַפּטן אין דויער, מיט די שפיצן אַרויף. אַ סימן אפשר, אַ רודער איז אַ מאָל דורך אין זייערע אינגעוויידן, האָט זיי אויפגעוואָרפן. ווי אין דער איבערקערעניש פון סדום, האָבן דאָ צעברומט זיך די ערדגרונטן, האָבן ברייאַק אַרויסגעבראַכן פון זיך דאָס נישט-פאַרדייעטע. אַ רויך האָט געזעצט פון די צעפנטקייטן.

געווען שמועות וועגן לאַוועס, אַ מאָל. עס רוישט און זידט שטיל אונטער די פונדאַמענטן. עס פלאַקערט אינגעווייניק די ערד. פייערן פלייצן אַרויס. העל-צעגליטע צונגען שטעקן אויבן אַריין זיך אין די פענצטער, און ציען זיך צוריק, רייסן ווידער זיך, פאַראַייניקטע, אין אַ ראָד; צינדן אונטער דעם חלל. רויטע וואַלקנס, ריזיקע, וויקלען אַרויף זיך צו די הימלען. אַטעמס פרייכן אין דער אומענדלעך-צעפלאַקער-טער פליסיקייט. עס טראָגן זיך, אין איר העלקייט, רויט-דורכזיכטיקע גופים. די ערדפעלדזן געשטעלט האָבן זיך דיבאַם.

איצט שטייען זיי, די ווידער-איינגעקילטע פעלדזן, און דריקן מיט די פיס אונטער זיך אַראָפּ אַלץ וואָס דאַרף טיף צוגעדעקט ווערן. דער פאַרגליווערטער שניי הילט איין אויך זיי, מיט די אַרומיקע דערפער; פאַרבעט זיי און קילט זיי נאָך אַלץ אונטער זיך אין די וואַרצלען. ער שפרייט זיך, דער שווערער, וויסאייזיקער צודעק, איבער די הייזלעך; פלאַטשיקט אַראָפּ די דעכער, די פלויסן. די אַרויסגע-הויבנקייטן ווערן ברייט אַראָפּגעזעצט, ווי אַ האַלב-פאַררונדיקטער טאַל. נישטאַ מער קיין מחיצות. גאַרנישט זעט מען פון די פאַרשנייעטקייטן אַרויס. נאָר ווייסע קוימנס, ווי הענט פון אַ פאַרדעקטן גוף, שטעקן זיך אויבן. עס קרייזלען זיך פון זיי אַרויף, ווי פון סמאָליענדיקע פינגער, זיגזאַגיקע, דורכזיכטיקע, רויכלעך.

און מעגלעך, אַז דאָס געדעכעניש אין דעם אַרום איז ביי אַלע אָפּגעהאַקט, ווייל די איינוווינער טראָגן דאָ זייערע אייגענע שאַטנס, פאַרוואָרפן איבער דער פלייצע. זיי גייען מיט די פנימער אויף פאַרויס, און די פאַרוואָרפענע שאַטנס פאַרשטעלן ברייט אַלץ וואָס געבליבן איז הינטער זיי. ער כוואַליעט זיך פון הינטן, דער שאַטן, אין ווינט, ווי יעדנס עמוד ענן. ער שיצט אים פון קוקן אויף צוריק, ווי לויטס ווייב. יעדער פון זיי ווייסט, אַז פריער, איידער געבוירן ער איז, געווען איז אַ פגם אין די צייטן. ער האָט געפעלט. ערשט מיטן זיין פון אים, הייבט זיך אָן דער לויף פון די טעג. הינטער אים געווען איז בלויו אָן אַרויסקלעטער פון אָנהייב. איצט איז זי, די צייט אַליין. ער איז דאָ אין איר. די לאַוועס האָבן פון לאַנג זיך איינגעשטילט. און ס'קאַן זיין, אַז די פייער-לאַוועס האָבן דאָ קיין מאָל נישט אַרויסגעבראַכן

זיך. געווען ס'איז נאָר אַן אויסדאָקטעניש אין אַ לבנה-נאַכט. אין אַזאַ נאַכט, אַ בלאַסער, ווען דאָס פליסנדיקע ליכט פון אויבן הילט אַרום די פעלדער און די הייזלעך איבער זיי, דערשפירן די פאַרשלאָפֿענע אין די בעטן, געטונקען-צעהעלטע געוואַנדן פאַרוואַרפט מען זיי איבער די אויגן. זיי שווימען אַריין, ראַזלעך-פאַר-וועבטע, אין אַן אַראַפֿגעלאָזטער נעץ. זיי פאַרנעמען אַ סוף אין די צעגליטע אויערן-לעפלעך. עס פליסט אין זיי אַריין, וואַרעם, אַ צעלאָזטע לאָווע. זי וויקלט זיך אַרום זיי אויך אין חלל. זיי שווימען אין איר, דורכזיכטיקע. אין גאַרנישט שטויסן זיי זיך אָן. לער איז דאָס צעפלאָסענע ליכט. קיין דאַרנס, מיט דורכגעצונדענע צווייגן, ברענען גישט אין דעם. דאָס ליכט פלייצט פון זייערע פאַרדרימלט-אַפֿענע מיילער. די פאַרשלאָפֿענע אין אַזאַ נאַכט ווילן האַווקען, בילן צו דער לבנה. זיי רייבן מיט די צייַן. זיי חלומען, אַז אַלע צייַן, אויך די באַק-צייַנער, גליטשן זיי זיך לויז פון די צאַן-פונדאַמענטן, ווי קעסטעלעך אויף רעלסן. זיי פאַלן זיי אין מויל. זיי קייען, שלינגען זיי שווער אַראַפֿ אין קעל. פון דער לערער מויל-צעפנטקייט זעצן ביי זיי, ווי פון לעכער, די פלאַמיקע רויכן.

טייל האַבן געגלייבט, אַז ווען די צעהעלטע טיולן ווישן די דרימלענדיקע אין די בעטן פאַר די אויגן, און זיי ווערן פאַרוואַרפֿן אין תהומען, דעמאַלט בוכעווען די פייערצונגען יאָ אַרויס, און הויליען אַזוי ביז די פאַרטאַגן. גישט קיין אויסדאַכטע-גיש איז זי, די לאָווע. זי ווילדעוועט אַ נאַכט, אַ גאַנצע, בעת אַלע זינקען זיי אין שלאָף. ערשט מיטן בלויען אויפשפראַץ, ווען די מענטשן וואַכן אויף, טויכן אַרויס פון זייער פאַרוועבונג — פאַרשווינדן זיי, די לאָוועס, ביז איבערן קאַפּ, צוריק אין דער ערד.

זעט אויס, אַז טאַקע אַזאַ זיך אַריינגעגנבעטע לאָווע איז אַרויס; האַט ווי אויף די שפיצן פינגער, שטיל געבושעוועט דאָ די לעצטע נאַכט. זי האַט אַפגעטאַנצט צווישן די הייזער, זיך געריסן אַרויף אין חלל, באַשמעקט אַלץ מיט איר אַטעם, און ערשט פאַר טאַג, ווען די ערשטע שוואַלבן וועקן זיך, פיקען מיט די שנאַבעלעך אין דער לופט — האַט זי ציניעותדיק זיך איינגעצויגן אין אַ קעלערדיק באַפטלעמפל אַריין. עס ציטערט דאָרט איצט פרום-קינדיש, איר פנימל.

עס איז געווען אויף דער וואַר: ווען די איינוווינער זענען מיטן בליציקן טאַג-אויפגרוי אַרויס אין דרויסן, האַבן זיי פלוצעם געטראַפֿן צעלאָזט דעם איינזודעק. ער איז איינגעפאַלן אונטער זיך. די געשליפענע פראַסטמאַרמאַרן זענען געלעגן געפלאַצט, ווי דינע שויבן. זייערע גלאַט-שטייפֿע קאַנטן — אויפגעטייעט, צע-דריוולט אין צויטן. דער שניי — צעטריפט, צעגאַנגען. די וויסקייט האַט זיך

צוריקגעצויגן. דאס ריוויקע פעלד איז געלעגן כמעט נאקעט, אפגעדעקט, מיטן פנים אראפ. אין די זייטן — פליסט און רינט. די לעצטע פעדעם, ווי ווייסע, צעהאקטע שלענגעלעך, ציען זיך איין.

טייל האבן געמיינט, אז נישט קיין לאווע, ווי א ריוויקער, צעלויכטענער גלאבוס, האט ביי נאכט דא זיך דורכגעקאלערט, און הייס צעפרעסט דאס פעלד, האט אלץ אונטער זיך צעטאפיעט. דאס האט גאר דער אנגעקומענער מיט א מאל פריילינג דורכגעכוואליעט, צעטעמפערטעמענטעוועט, מיט א ווינט — א יונגער לייב וואס זוכט פארונג; האט זיך צוגעכאפט צו דער ערד און האט אויף איר זיך צעלייגט. דאס האט עס זיין צעגליטער גוף אלץ אויפגעפארעט. דער שניי אונטער אים, איז אין דער נאכט, אין וויליקער גלוסטעניש, צעגאנגען. די קראען מיט אפגעזענקטע פיסעגל, זענען אנטלאפן.

אין דער פרי האט אלץ טאקע געהאט זיך איבערגעקערט. נישט קיין לאווע, וואס רייסט זיך פון דער ערד, מיט א בושעוודיקן גוף און מיט פייערהענט געשטרעקט ארויף — א בילענדיקע אומבאהאלפן צו די הויכקייטן — האט דא געדראט. ניין, יענע איז א געבראכענע צוריקגעפאלן אין אירע נארעס, איז יאושדיק פארקראכן אין דרימל. איצט געווען איז דאס גאר א לאווע פון אויבן, וואס גלוסט גידערן אראפ. אט שווימט זי ערגעץ, פון ליכט ארויס, מיט שטראלן געשטרעקט פאר זיך, ווי הענט אראפ צו דער ערד; זי דעקט אלץ אונטן איבער מיט א צעכראסטעטער ברוסט. מיטן אויפטויכן וואס א מאל מער פון טאג, האט זי, איבער די האַרזיאַנט-ראַנדן שוין געהאט אַוועקגעשטעלט פעסט אירע ליכטזיילן. אין דער פייכטלעכער צעלויכטנקייט האבן לופטעדער דורכזיכטיק געפינקלט מיט טראפנס; צעבראזעגט געשפריצט, אויף ווי ווייט, מיט בלענדיקן זילבערשטויב. די שנייזאפטן זענען שנעל אפגעפלאסן, האבן זיך איינגעזאפט אין די שפאלטן. אויך די לעצטע ווייסע שלענגעלעך זענען פארקראכן אין דער ערד.

ווען אויך די לאווע האט צוריקגעצויגן זיך אויבן ארויף, איז די ערד געבליבן אויסגעשיילט, ווי פון צווישן צוויי אפגעפאלענע, ברייאקע, שאַלן. באלד האט זיך פארשפרייט די שמועה: אויף די צעפלאסענע בייטן פון אפגעדעקטן שנייפעלד, צווישן די צעדערוולטע ווייסע פעדעם, באווייזן זיך געשפאלטן-צעעפנטע קנאספן. פון זייער צענומענקייט טיילן זיך ארויס קיילעכלעך, רונדיקע, ווי קינדערקעפלעך. זיי זענען אנגעלעבט, מיט א בעקל זייערס, הארט אויף דער ערד. צו ערשט האט מען נישט געוואלט זיך צוגלייבן. נישט געווען עמעצער, וואס האט אליין דאס געזען. באלד האט זיך געהערט, אז זיי טריפן, די קיילעכלעך. צעלאזענע שניי-

טראַפנס רינען פינקלענדיק פון זייערע שטערנס אַראַפּ, איבער די פּנימלעך און באַקן, לאַזן זיך אין ריטשקעלעך אין די קערקלעך, ווי זיי וואַלטן אַראַפּגעוואַשן פון זיי די ערד-איבערבלייבענישן. דאָס פעלד, האָט מען געזען, בלענדט אין דער נאַכט אין פּאַספּאַר. אין דער פינצטער לייכטן גליווערעם. מען האָט געוויסט, דאָס בליען ביינלעך.

צו ערשט גענומען גייען אַהער האָבן די דערפער. עס זענען געקומען די זקנים מיט זייערע שאַטנס, פּאַרוואַרפן איבער זיך אויף אַהינטער. די אויגן פּאַרנט אַפּגע-דעקט. זייערע פּיס האָבן באַרוועס זיך פּאַרהאַלטן ביים ראַנד. די מיילעכלעך קאַנען נאָך איינבייסן זיך אין די פינגער. באַלד געלאַפּן איז אויך די שטאַט. ביי אַלע זענען די קני געבליבן פּאַרשטייפט. קיילעכדיקע געוויקסן, ווי לבנה-קעפלעך, וויקלען זיך אַרויס פון די צעפּנטע גריין-גרויסע בלעטער.

די זקנים געבליבן זענען דאָ וואַכן אין די בעכט. אין דער קילקייט האָבן זיי זיך געוויקלט אין די אויפגעשפּרייטע שאַטנס פון איבער זיך, זענען אין זיי פּאַרשלונגען געוואָרן. די אויפגעשוואַלענע שאַטנס האָבן, ווי ריזיקע איבערבעטן, זיך געהויבן ביז די פּאַרדעקטע, פעכיקע, הימלהויכן, און געצויגן זיך ווי שוואַרצע שלעפּן, ווייט אין די נאַכטייכן אַריין.

ביים אויסווישן זיך, אין די פּאַרטאַגן, די אויגן, האָבן זיי געזען, עס האָבן אויפגעשפּראַצט דאָ קעפלעך אויך פון דערוואַקסענע, און אפילו פון זקנימלעך, ווי זיי, נאָר מיט געוויקלטע בערד. ביי טייל — בלעכערנע ברילן איבער די לאַנגע בעז. אויך באַבעס, זקנות, מיט קאַפהייבלעך, מיט די גאַמבעלעך אַנגעשפּאַרט האַרט אויף די בייטן; זייערע לאַנגע אויערינגען, מיט אַ גאַלדזשאַווער, האָבן זיך גע-באַמבלט ביז דער ערד, ווי זיי וואַלטן, פון ביידע זייטן, מיט קייטעלעך צו איר געווען צוגעטשעפּט, די אויערן.

דאָס פעלד איז איצט מער נישט געווען קיין פעלד. דאָס איז געווען אַ יונג וועלדל, מיט נידעריקע ווי פּאַרזעצטע ביימעלעך — מענטשנביימעלעך פון ביידע מינים: זכרים און נקבות — אין אַלע זייערע צורות. אַ רגע איז דאָס געוואָרן אַ קאַליריקער גאַרטן, מיט האַריקע וואַרצלבערגלעך — אין בלאַנד, געל, רויט און שוואַרץ; ברין און גרוי; רויט און ווייס. די פּנימלעך — גלאַטע באַלאַנדלעך, מיט אַ פינגער געשמירט איבער זיי; נעז מיט ברעמען אויבן, ווי האַלבע בריילעכלעך; ביי טייל — נאָך לידיק אויבן, ווי ביי זויגלינגען; געפּינטלטע גאַמבעלעך, ווי באַוואַקסן, און גאַמבעלעך — גלאַטיקע, מיט שפיצלעך. אַ סך מיט ראַזע שאַרבנס, פליכעוואַטע — ווייכע, ווי פּוטער, און פּאַרהאַרטעוועטע, ווי פון מומיעס.

דאס פעלד האט אויפגעוויקלט זיך אזוי, וואס אַ מאָל ווייטער, ווי אַ פאַרלייגט טיישטער. די אַנגעלאָפּענע מאַסן זענען געבליבן פון הינטן, אין עק, ווי אין אַ שמאַלן קאַרידאַר, וואָס האָט נישט קיין ווענט. אויך נישט קיין דאַך. פון אויבן ליכטיקט אַראָפּ דער הימל.

די זקנים זענען מער נישט געווען. זיי זענען געהאַט אַוועק. אַנדערע, נייע זקנים, האָבן איצט זיך געבויגן, פון ביידע זייטן, מיט די גופים נידעריק, איבער די בייטן. מיט שפּאַקולגעזער האָבן זיי געקוקט אין די פּנימלעך; פאַרגרעסערט, ביז אויפֿ-געשוואַלנדיקייט, די באַקן מיט די וואַרצל־גריבעלעך. אַלע, די פּנימער, זענען געווען אַנדערש — נישט פון דאָהי און נישט פון היינט. אין זייער פּרישער פאַרמאַכטקייט, געויערט האָט אַ רעיון, ווי קוועלנדיקע זכּרונות געשלאָגן וואַלטן אינווייניק, אונטער די שלייפלעך. זיי זענען אין זיך פאַרטראַכט, די קעפלעך. דאָרט ווייסן זיי ווער עס איז זייער טאַטע. אומגעמאַלט זיי איינצורוימען אין די אויערן, עפעס פּרעגן. די אויערן־לעדלעך זענען ביי זיי פאַרלייגט, צוגעשפּאַרט, ווי קלאַפּעס — פאַרחתמעט. אויך די אויגן, אונטער די ברעמען. זענען צוגעקלעפט, געשלאָסן. מען קאָן נישט אין זיי בליקן. ווייך זענען די וויעס — נישט צו רירן, עפענען מיט פאַרהאַרטעוועטע פינגער. ביי יעדן זונפאַרגאַנג האָבן זיי אויף די בייטן איצט זיך געבויגן, די קעפלעך; זיך איבערגעלייגט פון בעקל אויף בעקל.

אויך פון די מרחקים האָט מען גענומען אַהער ווענדן די טריט, נאָר מען האָט מער נישט געדאַרפט ציען — ווייט, צו גרייכן. פאַרקערט, די געוויקסן־פעלדער האָבן איצט זיך געשפּרייט אין אַלע זייטן. די בייטן האָבן זיך אויסגעצויגן, זענען די קומער פאַרלאָפּן דעם וועג. קנאַספּן מיט רונדיקע קעפלעך האָבן זיך באַוויזן שוין אויך אין די אַרומיקע בערג און טאַלעכלעך; אויך אויף די פעלדן און אין די ראָוועס, צווישן בייט און בייט. די פּנימלעך זענען וואָס ווייטער אויפגעגאַנגען זענען איינס צום אַנדערן. יעדעס — אַפּגעטיילט פאַר זיך, באַזונדער. אונטער די וויעס פאַרטאַן נאָר אין זיך אַריין.

טייל האָבן דערציילט, אַז דאָס איז נישט אמת. נישט קיין קעפלעך זעען זיי. עס דאַכט זיך, אַז די פעלדער אַרום, גאַנצע פעלדער, זענען פול, נישט מיט קיילעכ־דיקייטן — נאָר מיט ליכט; נידעריקע וואַקסן זיי אומעטום פון דער ערד. זייערע פלעמלעך זענען העל, ווי צעשמאַלצן. זיי בלאַסן איין, געבללעך און צעשפּרייטן ווידער זיך. אַלע מאָל גייען זיי אויף, ווערן העכער. עס ברייט, ווען די פּיס שטעלן זיך אַריין. ווי צינגלעך נייגן זיי זיך צו זיי. נאָך אַ מאָל: נישט קיין קעפלעך זענען דאָס, נאָר צו מאָל זעען זיי אויס, די פלעמלעך, ווי פּנימלעך געקנייטשטע, וואָס גלייכן זיך אויס.

מיט אַ מאָל האָבן די מאַסן גענומען קערן זיך אויף צוריק, אַפּשטראַמען אין דער פאַרקערטער זייט, פון וואָנען זיי זענען געקומען. עס האָבן אַנגעיאָגט נייע ידיעות: פּרישע פעלדער יוירן דאָרט אויף מיט בייכלעך, ווי פּרויען פאַרגאַנגענע אין טראַגן. מען זעט מער נישט בייטן, לענגלעכע, אַלץ האָט זיך פאַרקייילעכט, פאַררונדיקט — איינס אין אַנדערן. זיי ליגן, די ווייטע פעלדער, אויפגעבעט, ווי געווינערינס. קליינע פּולכנע בערגלעך, ווי אויפגעשפּאַנטע בריסטן, הייבן זיך שטייף איבער זייער גוף.

די ערשטע פּליטים האָבן געבראַכט בשורות: נישט בריסטן לאָזן אַרויס די צעלייגטע פעלדער. דאָס זענען גאַר קופּאַלעכלעך, געבערגלטע, וואָס ליגן גידעריק, רונדיק, ווי היטן, איבער אַרויסגעשטעקטע פון דער ערד, קעפּ. אַט פּאַלן זיי אָפּ, די היטן, און עס בלייבן אונטער זיי אַפּגעדעקטע שאַרבנס, פאַרצויגענע מיט פּרישער הויט — באַהאַרטע און מיט פּליכן.

עס זענען ווידער געווען די ערשטע זקנים. זיי זענען צוריקגעקומען. זיי האָבן נישט געדענקט, עמעצער זאל ווען האָבן פאַרזייט קעפלעך, זיי זאָלן וואַקסן. זיי האָבן מיט אַלטע הענט זיך געריבן אין די פּלעקיקע שטערנס. זיי האָבן אויך נישט דערמאַנט זיך, עס זאל וואַקסן אָן פאַרזייט, סיידן אַ פּרי — צעפּוילט. איר קערנדל קאַן אין דער ערד נישט פאַרלוירן גיין. אויך ווערעמלעך מערן זיך, פאַרשיט אין די פאַרפּאַלענישן; זיי שלאָגן אַרויס — גידעריקער פּונעם גראַן. אפשר האָט אַ מענטש אַ מאָל פאַרלוירן דאָ זיין זרע, אַדער האָט זי באַהאַלטן, און זי פאַרדעקט מיט ערד ?

און אפשר איז דאָס געווען איידער מען האָט באַשאַפּן די פּרוי ? מענטשנזין, ריזן, מיט איבערגעפּולטע לייבער, האָבן טאַפּנדיקע, זי געפּונען, די ערד, אונטער זיך; האָבן זי גערופן ווייב, און זענען זי באַשלאָפּן; האָבן אין איר אַריינגעשטראַמט זייער לעצטע זרע, און זענען אַליין — געשטאַרבן.

מען האָט איצט זיך געכאַפט אויפן סוד פון דער ערד, אויף איר ברומען אין די אַפּגרונטן. עס האָבן געווירט, געזידט, אירע אינגעוויידן.

אַ גרימפּעניש איז אַריין אין די איינוווינער, האָט מיט אומרו פאַרקראַמפט זייערע בייכער: קינדערייזן קאַנען דאָ אַרויס פון דער ערדטראַכט, אויסגעטראַגענע נישט אין מוטערלייב; גענערטע אין געדיכטער וואַרצלען־פּינצטערניש.

די מורא איז געווען, זיי קאַנען זיך אַרויפהייבן העכער און העכער. זייערע פעסטע אַרעמס וועלן תמיד נאַכהענגען ביי זיי געשפּאַנט. נאָכן אַפּרייסן זייערע פּיס פון די פעלדער, וועלן זיי, מיט אויפגעשפּראַצטע גופים, לאָזן זיך פון דאַנען

א ריזיקע מחנה; וועלן פארפלייצן אויף ווי ווייט דעם ארום, אים באזעצן. קיין מאָל וועלן זיי נישט שטאַרבן.

די בהלה האָט זיי זיך אַראַפגעזעצט פון אונטערשטן טייל בויך אין די פיס-שענקלעך אַרײַן, האָט זיי אַנגעפילט מיט שווערע געוויכטער. פויערים מיט לאַנגע קאַסעס זענען זיך צוזאַמענגעלאָפן; האָבן געפרוּווט שניידן די קעפּ, אַפּקאַשן זיי פון פעלד, זאַמלען זיי אין שטויסן; ווען זיי וועלן פאַרשטיינט ווערן — בויען וועט מען פון זיי הייזער. די שאַרפן, אַנגעקלאַפט אין די העלדזער, האָבן אָבער זיך נישט איינגעשניטן — ווי אין לייב, אַדער אין אַדערן. זיי זענען שטומפיק אַפּגע-שפרונגען, ווי זיך אַנגעטראָפן אין אַ דינעם אייזמאַרמאַר; געוואָרן פאַרטעמפט. זייער געשלייפטע דינקייט איז אויך נישט רויט באַזעצט געווען, נאָר האָט געגלי-ווערט אין עכאַ, ווי באַרירט פון שטיינאַדערן.

נאָך מער; די קעפלעך, פריער אַנגעשפאַרט זייטיק מיטן בעקל אויפן פעלד, האָבן איצט, פונעם אַנשטויס אין שטאַל, געהויבן זיך שטייף-אַרויף, אַנגעגאַסן מיט כוח.

די מאַסן אַרום האָבן געקניט, זיך איבערגעצלמט. האָבן מתפלל געווען פאַר די, וואָס אַ מאָל אפשר האָט מען שוין געקעפט זיי. דעריבער זייער האַרטנעקיקייט. די שטאַטישע האָבן געוואַלט גראָבן גאַר אין דער טיפעניש אַרום זיי, דערגרייכן זייערע וואַרצלען. נישט צערייסן, נאָר זיי גאַנץ אַרויסציען. זיי האָבן געטענהט, אַז נאָכן שניט אויבן, וועלן די אַפענע אַדערן פון אונטן ווידער אַרויסשלאָגן קעפּ; אפשר נאָך מער: אויף יעדן גוף — אַ פאַר, ווי טרויבן-שטענגלעך אויף שטיינענט. דער געברום האָט זיך געוויגט, ווי אַנגעטראָגן אין ווינט: מען קאַן נאָך אויך אַנטרעפן זיך אונטן אויף די ערדמוטערס, צו וועלכע צוגעבונדן עס זענען זייערע באַפּלשגורן. זיי וועלן זיך אַפּרייסן. לויז-געוואַרענע, פון די שווערע ערדאַנשיטן אַרום זיך, וועלן די פאַרגראַבענע גופים פון אינעווייניק, פריצייטיק זיך באַפּרייען. זיי וועלן אָנהייבן שוין זייער מאַרש אויף איינצונעמען דעם אַרום.

מען האָט אויך אַנטפלעקט אין זיך אַ נייעם אומרו: מיט ליבשאַפט איז מען שוין צוגעבונדן צו זיי. מען קאַן אַן זיי מער נישט זיין. מען דערוואַרט; מען בענקט נאָך דער רגע, פון זייער פולן אויסרייף. מען שרעקט זיך, אַז פריצייטיק אַפּגעגראָבן אַרום — וועלן זיי נאָך זיין נפלעך, פרי-געבוירענע, וואָס קאַנען נישט לעבן. אַלע ציטערן איצט פאַר זייער קיום. נאָר צוגעדעקט פעסט אין דער וואַרעמער ערדשויס, וועלן זיי אונטן זיך אויסשטייען.

מען האָט געוואַלט, אַז דאָס זאַל געשען שוין אויפן אַרט. נישט פאַמעלעך זאַלן

זיי זיך אויסצייטיקן, נאָר באַלד האָבן זאָל מען זיי אין זייער פּוּלן אויפּשפּראַכן. זיי האָבן, די איינוווינער, געשפּירט, אַז זיי ווערן קראַנק פּון וואַרטן. זייער רצון מוז מקוים ווערן גלייך. זיי האָבן זיך געווערט קעגן סדר פון די צייטן. קעגן דעם לערן אינצווישן פון בין-הזמנים. אין פּרימאַרגן זאָל זייער נאַקעט האַרץ גלייך קאַנען זיך צודריקן צו דער נאַכט־פּינצטערניש; זאָל אין דער טיפּער זומערהיץ זייער גלוסטנדיקער גוף שוין קאַלערן זיך אין קאַלט־שניידנדיקן שניי; דעם נאַענטן פון דער ווייטנס, קאַנען באַלד, אין דער בענקעניש — אַרומאַרעמען; דעם חלום — גלייך נאַכן אויפּכאַפּן זיך — האַלטן וואַר אין האַנט. אויף די וואַקסענדיקע אין די פעלדער דאָ — שוין אַנגיין, פאַלן אין זייערע אַרעמס, אַרומהאַלדזן זיי. זיי גייען אויס, אַלע, פון לידיקייט, פון וואַרטן.

די טעג און נעכט האָבן זיך אויסגעמישט, פאַרלוירן זייער ריי. די שפּעטערדיקע נעכט זענען פּריער, פאַר די איצטיקע. די פּריערדיקע נעכט און טעג קומען איצט, שפּעטער. מען לויפט אין זיי, פון איינעם אין אַנדערן, ווי אין טונקלע קאַרידאָרן, אַן דער אַרויסגאַנג־טיר.

און ווען אַרויסגעקוקט מען האָט פון די פענצטער, האָט מען געזען אויף ווי ווייט, אומעטום, אויך איבער די האַריזאָנטן, — נישט לידיקע שטחים; נאָר תּבוּאה־פעלדער, מיט קעפלעך. זיי שפּראַצן איצט שוין געדיכט, קעפל ביי קעפל, ווי שטיי־ענדיקע קרויט־הייפטלעך. מען קאַן שוין באַלד נישט אַרויס — און נישט טרעטן איבער זיי — אַן צו היפּערן מיט די פּוסטרייט. מיטן שטאַרקן זיך פון דער פּרילינג־וואַרעמקייט זענען זיי, אַלע געשלאַסענע קיילעכלעך, איצט אַרויס פון די קנאַספּן, האָבן זיך אויסגעברייט פון די שאַלעכלעך. די זון הענגט אין מיטן הימל און שטראַלט גלייך אין זייערע קערקלעך.

מיטן פּרילינג געקומען איז, ווי אַ באַלאַגערונג, אַ פּרישע שמועות־כוואַליע. אין זייטיקע ישובים רירן זיך אויף די דילן אין די הייזער. זיי הייבן זיך. מען האָט מורא אַרונטערצוקוקן צו די מאַרמאַרקעפלעך. מענטשן פּילן, זיי שפּראַצן אויך אונטער זייערע טישן און בעטן. אין די טאַלן וואַקסן זיי דינ־אויסגעצויגן אַרויף אין די בוידעמער; וויקלען זיך, ווי שלאַנגען, אַרום ביימער. באַרג־ישובים הייבן זיך. גאַנצע וועט מען זיי אַוועקטראַגן.

דאָ, פאַרן שנייפעלד, האָט מען געוואַרט אויף דער רגע, ווען זייערע אויגן אונטן וועלן זיך צעעפענען; די פאַרוואַקסענע אויערן־לעפלעך וועלן זיך אַפּטיילן, אַפּדעקן. מען איז נישט אַפּגעטראַטן. כּסדר, אַן אויפהער, האָט מען געקוקט אויף זייערע האַריקע וויעס און ברעמען. זיי שאַקלען זיך שוין, ווי קורטינעלעך, ציטערן

אין ווינטל. אַט ציען זיי זיך אַרויף. ביי די זקנים הענגען זיי געדיכט, ווי שטעכיקע
בערדלעך. די אַנגעצויגענע האַר פּלאַצן אויף פּון שפּאַנונג.

אויך די אַטעם-קאַנאַלעכלעך ברייטערן זיך אויס. זיי אַטעמען דין פּון זיך
אַרויס; נאָר זיך דערנענטערן, שטעקן די אויערן אונטער די נאָזלעכלעך, לאַזן
זייער געזשום קיצלדיק אין זיך אַריינבלעזלען.

דערווייל אַטעמען זיי נאָך איינגעהאַלטן, ווי אויף אַ באַפעל.
מענטשן האָבן געוואָרט, שטיל, אַרום שנייפעלד.

די מורא איז געווען, זיי קאַנען נאָך אַלע מיט איין מאָל איינציען אין זיך מיט
די נאָזלעכער, די לופט פּון גאַנצן חלל. זיי וועלן רייזיק זיך אויפּבלאָזן. דער אַרום
וועט זיך איינשרימפּן, קלענער און קלענער, ווי אַן אויסליידנדיקער זיך באַלאָן.
ער וועט שפעטער, ווי אַן אוועקגעוואָרפענע ראָזלעכע, שמאַטע, בלייבן געשפּרייט
אונטן, נידעריק פאַר זייערע גאַמבעלעך.

אַנגעלאַפענע קינדער האָבן געוואָלט מיט זייערע הענטלעך, פאַר די גאַמבעס
זיי גלעטן.

זיי האָבן אַבער, די גאַמבעלעך, פּלוצעם זיך גענומען הייבן איבער דער ערד.
די קעפלעך האָבן זיך אַ צי געגעבן אַרויף. פּון אונטן האָבן זיך נאָכגעשטופּט נאָך
זיי גופּימלעך ווי שטאַנגען. דער פעלדפּלאַך איז געוואָרן העכער, געדיכטער, ווי
אין טיפּן טונקעלן זומער.

אויך די פּנימלעך אויבן האָבן איצט ברייטלעכער זיך צעעפּנט, ווי זיי וואָלטן
זיך איינגעהערט, פאַרנומען אין זיך אַריין. מען קאַן שוין פּונאַנדערשיידן צווישן
זיי, אַפּטיילן איינעם פּון צווייטן. יעדער באַקומט זיין אייגן געשטאַלטל, כאַטש קיין
נאַמען האַט ער נאָך נישט, אים צו רופּן.

זיי זענען אַרויפּגעוואָקסן, די גופּים — קורצע און לאַנגע, דינע און ברייטע —
נישט בלויז נאָקעט, ווי ניי-געבוירענע, נאָר אויך מיט זייערע אייגענע בגדים
אויף זיך. מענער — אין זייערע אַנצוגן, ווי פּאַפּירענע; אין זייערע אַרבעטס-
מלבושים, און אין גלאַנציקע פעטליעשניפּסן, פּון האַלדז ביו זייערע בייכלעך אַראַפּ.
טייל מיט שלייפּן, ווי ווייכע חלפּימלעך אונטער די העלדזערקנעפּ. זילבערקייטע-
לעך, פּון פאַרשטעקטע טאַשן-זייגערס, פּאַרלייגט איבער די אַפענע וועסטן. די
פּרויען — אין קליידלעך, קורץ פאַר די קני, מיט אַ פּיס-אויפּגעשוואַלנקייט אויבן
אַרויף, און — לאַנג ביו די קנעכלעך. זייערע געשטאַלטן פאַרשמעלערט, ביו אַראַפּ.
אַנדערע — אין בלוזעס און אַרבל; די הענט, אויבן, אַרויס, ווי עלאַסטיש-אַרומ-
אַרעמענדיקע שלאַנגען — קיין מאָל נישט צו באַפּרייען זיך פּון זיי, און — מיט

לאנגע ארבל, ביז די דלאניעס. נאָר די פינגער שטעקן צויטנדיק פון זיי אַרויס. פיל אין קאליריקע טענצערין-פידוזשאַמעס, אין לויזע נאַכטהעמדער, וואָס דער גוף שווימט גלאַט-קיצלדיק אין זיי אַרום, און אין שלאַפראַקן פון הויז-באַלעבאַסטעס אין די פרימאַרגו-שעהען. די זקנים — מיט האַלץ-שטעקעלעך אין רעכטן הענטל. די זקנות — קליינע באַבעלעך, מיט פאַרטעכער אַרום די לענדן; שמאַל-איינגע-שרומפענע, ווי אַ האַנט וואַלט אַ מאַל פון זיי אַרויסגעדערענגט די לעצטע קינדער. בחורים אַרויסגעהויבענע — מיט ברייטע אַקסל און דין-יינגלשע געלענקען. די קאַפּ-טשוּפריגעס, ווי ביי פערדלעך, פאַרוואַרפן אויף הינטן. עס זענען געווען צוזאַמענגעשלאַסן, ווי צוויילינגס, די געשטאַלטיקע פיס פון מיידלעך. אַרום זייערע קעפּ — די האַר נישט צעלאָזט. יונגע מוטער-גופים האָבן אויפגעטויכט מיט זייערע פיצלעך קינדער אין די הענט, ווי אַקאַרשט איינגענומען זייער געוויין. יינגעלעך און מיידלעך — פאַרגליווערע אין זייער גאַנג, מיט איין פיסל אויף פאַרויס. שולטאַשן — איבער די פליצעלעך.

די וואָס אַרויסגעהויבן האָבן זיך אַן מלבושים, האָבן מער נישט געשעמט זיך מיט זייער פאַרשטויבטער נאַקעטקייט. זייערע קערפערס — צייטיק-אויסגערייפט. נישט ראַזלעך, ווי אַקאַרשט זיך אויסגעשיללט, נאָר מוסקולירט, געשפאַנט — פיס, היפטן און אַרעמס. ביי די איבערגעלטרעטע — די גופים געקנייטשט, איינקאַר-בירט, פאַרהאַרטעוועטע, ווי פון ווינטן. אַ שטייגער, אַלע זענען זיי אַ מאַל געווען שוין באַקליידט, נאָר די בגדים אַפגעפאַלן זענען פון זיי. געבליבן זענען געטרונקטע סקולפּטורלייבער.

די פיססטאַפעס ביי אַלע פאַרזעצט. מען זעט זיי נישט. עס איז נישט קלאַר, צי שטעקן זיי אינעווייניק מיט לעדערשיך צי באַרוועס. אפשר שפראַצן דאָרט פייכט-ווייסע וואַרצלען פון זייער איבערגעצייטיקטקייט אַרויס.

נידעריק איבערן פעלד הייבן זיך די רונדיקע קני פון מיידלעך, קאַרבירט און געשניצט, ווי אומבאַוועגלעך, שווערע, טישנפּיס, באַהאַפטענע צו דער ערד.

די אַנגעלאַפענע קינדער האָט געצויגן אַנרירן, באַטאַפן זייערע גופים, שטעקן פינגער אונטער די מלבושים, צולייגן אַ האַנט צו די בייכער, דערשפירן אפשר צאַפּלדיקע וואַרעמקייט. מען האָט אַבער געוואַרנט, אַז די צעוואַרעמטקייטן קאַנען אויף אייביק נאָך פאַרבלייבן שטראַמען אין דער אַנרירנדיקער האַנט. תמיד וועלן זיי אַרומטראַגן זיך מיט דעם היציקן געצאַפּל ביז אַרויף אין די אַרעמס.

פון המון אַרויסגעשטעלט האָבן זיך טריט. עס האָבן זיך דערנענטערט זקנים אין ווייסע כאַלאַטן. גאַלדענע ברילן אויף זייערע רויטלעכע נאָזשפיצן. די לעכער זייערע אונטן פאַרשטאַפט פון דיקע טאַבאַק-וואַנצעס. די אויגן אַראַפּגעלאָזט

נידעריק, צו די באַקן, און די הענט געשטרעקט אויף פאַרויס. זיי האָבן פאַר זיך געטראָגן לאַנגע האַלצטרייבלעך, צוצולייגן צו די נאַקעטע פלייצעס פון די זכרים און נקבות, איינזאָפן ביי זיך אין אויער זייער גערויש, אַרויסציען דעם שטילן געאַטעם, וואָס שטראָמט, דורך זייערע אַדערן, פון דער ערד אַרויס. זיי האָבן, מיט די רערלעך פאַר די אויערן, געוואָרט אַזוי, געבויגן איבער זיי.

זיי האָבן אָבער געוואָסט, אַז יעדער באַריר אין קערפער, וועט אויף אייביק שוין לאָזן אַ גריבל אין אים; ביים מינדסטן צוריר צו איינעם פון זיי, וועלן זיי מיט אַ מאָל אויפצאַפּלען, אַלע גופים דאָ, אויפשרייען פון ווייטיק. ער וועט שפּיציק דורכלעכערן, דער געשריק, די לופט, און מער זיך נישט אַפּשטעלן. די חלל-ליידיקייט וועט מיטשאַלן. דער געליאַרם וועט בלייבן אויף תמיד; לאַנג, אויסגעצויגן אַזוי — איבער די טעג אַריבער.

דערווייל האָבן אויפן הימל פאַרנומען זיך וואַלקנס. דורך טונקלע כמאַרעס איז די זון פאַרשטעלט געוואָרן. מען זעט זי נישט מער. אַט ווערט שטאַק-פינצטער און דער ערשטער זומערדיקער שלאַקסרעגן וועט געדיכט נידערן פון אויבן. צווישן די וואַלקנס האָט שווער געקראַכט, זיך געבראַכן. אַלץ צעפּאַלט און לייגט זיך איבער אונדז. די טונקל-געשוואַלענע הימלען לאָזן זיך, געשפּרייט, האַרט איבער די קעפּ; דעקן אונדז מעכטיק איבער.

נאָך אַ רגע און עס וועט אויסברעכן דער געוויטער; ער וועט אַלץ פאַרגיסן. אַ נאַס-שניידנדיקער ווינט הוּליעט שוין, פייפט. ער שאַקלט מיטן יונגן ביימער-געצווייג, מיט זייערע קעפּ; בייגט זיי טיף אַראָפּ צו דער ערד.

אין דער נידערנדיקער טונקלקייט האָבן מענטשן געוואַלט ציען אַ ביידל איבערן פעלד; פאַרלייגן די לייזונט, נידעריק, ביז ווייט איבער די ראַנדן. אין האַריזאָנט האָבן הענט זיך באַוויגן אין דער לופט, געהויבן זיך אַרויף. פאַרדעמפטע קולות האָבן זיך אַנגעטראָגן.

און געשען איז דאָס אין איין אויגנבליק: די מענטשן אַרום זענען מער נישט געווען. די איינוווינער זענען געהאַט אַנטלאָפּן — זיי, זייערע הויזגעזינדן, שאַף און רינדער. עס זענען אויך אַוועקגעצויגן די פייגל, חיות און עופות. גאָר נישט האָט מער געאַטעמט אין פעלד. עס איז געווען פּוסט אין חלל. די זון איז געווען פאַרשלונגען אין דער לבנה, האָט דורך איר קאָליריק אַרויסגעלויכטן מיט אַ קראַנק נאַכטליכט. געמישטע פאַרבן האָבן מיט צעלאָזטן בליי פאַרגאַסן דעם פאַרטונקלטן אַרום.

אין דעם טריפנדיקן ליכט האָט מען אַ וויילע גאָר נישט געזען. די אויגן זענען.

געווען שטויב-זילבעריק, ווי פון א געגאסענעם אפגאט אין געשטאלט פון א מענטש; מיט פינגער זיי צו צעפענען. די פינגער ווישן דעם זילבער-געשטויב.

דאס האב איך, דער באשרייבער פון די זכרונות פון די טעג, געהאט צעעפנט די אויגן. איינער אליין בין איך דא געווען. איך בין פארבליבן פון די אורצייטן, איבער די דורות אריבער. די האנט, וואס האט דעמאלט מיך געכאפט פארן קארק, מיך פארטראגן, געטרייסלט מיט מיר איבער די יארהונדערטער — אט די האנט האט איצט מיך געהאלטן הויך איבערן פעלד. זי האט מיך אהערגעבראכט, מיך געהויבן אין דעם בלאסן ליכט.

מיין אויער האט פארנומען א געשעפטש:

— זע!

און איך, דער געווארפענער איבער די רוימען, וואס האב ביז איצט שטארבן נישט געקאנט; וואס געמיינט האט, אז נישט האפטיק איז אויך זייער שטויב — געזען האב פלוצעם זיי אויפגיין אין ליכטגעגאס. איך בין געטראגן געווארן איבערן טאל, איבערן ים פון קעפ, וואס הייבן זיך ארויף, מיטן פנים צו דער הויך. איך האב געזען, ווי דאס געמישטע ליכט נידערט זיי איבער די אויגן, לייגט זיך איבער די וויעס, ווישט זיי איבער די אפ לען. זייערע נאזלעכער האבן דין אויפגעציטערט. זייערע פיס האבן אין דער נידער זיך באוויגן.

באלד האבן זייערע אויערן-לעדלעך זיך צעעפנט, ווי א ווארט וואלט אין זיי דורכגעשוורשעט. די וויעס האבן אויפגערירט. דאס ליכט איז זיי פארבייגעפלאסן. איך בין געהאנגען איבער זיי און האב זיי דערקענט. איך האב אראפגעקוקט צו זיי, און זיי, שטויבענדיק — ארויף צו מיר.

דער מבול

שוין לאנג ווי ער גייט, דער מבול; עס גיסט רוישיק פון אויבן, און ריזלדיק, אין וואסערפאלן — לאזט זיך אראפ פון בערג. זיי לויפן, די וואסערן, פון אומעטום; שארעווען פון אומצאליקע קוואלן אין דער נידער — ווי אלע מיילעכלעך פון דער ערד וואלטן זיך צעעפנט; זיי שטראמען פון זיך אין לאנגע צינגלעך — דינע, האלב-קיילעכיקע. עס ציט זיך ווי פון געעפנטע פאנטאנעס. ער טוישט זיך, דער געריזל: דא ווערט ער שוואכער, ווי אט צום איינשטילן זיך, און דא, מיט א מאל, פארשטארקט ער זיך ווידער, רוישט אויף. די נעכט פארטויבן די אויערן. ארום טראסקעט, עס לאזט זיך אראפ, נאענט; ימים רייסן, ווי מיט טויזנטער עראפלאנען וואס פליען איבער זיי אן, נידעריק. זיי נעמען אלץ איין. די וואסערן פארגיסן, פילן איבער; דרינגען אריין אין שלאף און אין די חלומות.

א סך מענטשן זענען שוין דערטרונקען געווארן. קודם, איינווינער פון אונטן, פון די קעלערן. מען ווייסט נישט וואס מיט זיי צו טאן. מען קאן זיי נישט קובר זיין. אין די אויסגעגראבענע קברים פעכלט אן ביז איבערן אויג מיט וואסער; זיי גייען איבער, ווי זיי ווילן ארויסקוועלן פון אונטער זיך. מומחים זאגן צו, די לעכער צו פארשטאפן; זיי צו פארלייגן; אלץ וועט ווי אין זומער, אויסטריקענען אין דער זון. דערווייל מערן זיך די זומפן. אויף א סך ערטער איז זי, די ערד, ווייד, נאסלעך. אין איר קלעפיקייט קאן מען קיין פוס נישט אריינשטעלן. אויך די איבער-געלאזטע פארעמס פון טריט — פילן זיך אן מיט וואסער. זיי בלייבן, די וואסער-גריבלעך, הינטער די גייענדיקע, טריקענען מער נישט איין. זיי יאגן און צעשפרייטן זיך, ווערן צו נעצן — אויסגעברייטערטע, ווי קלארע שפיגלען. די נידעריקייטן ווערן אנגעפילט. עס לויפט צו זיי. זיי זענען שטייענדיק-דורכזעאיקע, געשפאלטענע קאלוזשעס.

די מורא איז: זיי וועלן אונטערשווענקען, די וואסערן, די פונדאמענטן; די הייזער וועלן איינפאלן, אדער, אין דער פייכטקייט — אראפזינקען מיט די תושבים אין זיך; פון אויבן וועלן זיי זיך דעקן איבער זיי.

דערווייל האבן די תבואות גענומען ארויסשלאגן הויך — גאר דיקע, אַנגעויררענע. קיין מאָל האָט מען אַזעלכע נישט געזען. אין קורצע תקופות זענען זיי געוואָרן רייף. אין טייל מקומות זענען זיי אויפגעגאַנגען נאָך אַ מאָל און אַ דריט מאָל. אויך די ירקות זענען נישט צום דערקענען. זיי וואַקסן ווילד, כסדר פריש. די ריבלעך אויפן מאַרק זענען, אין זייער קיילעכקייט, גרויס ווי מענטשן-קעפּ. די מייערן מוזן ספּעציעלע מאַשינען אַפּשוּבן. עס וואַקסן אויס דערפינדערס. מען מוז פון זיי אַראַפּקראַצן, פון די מייערן, די געל-זאַפּטיקע העמדלעך, ווי פון ביימלעך. די ביימער ווידער ווערן פון טאַג צו טאַג העכער. דער בליק קאַן שוין באַלד זייער שפּיץ אויבן נישט גרייכן. זיי צעוואַקסן זיך אויך אין דער ברייט. זייער דיק יויערט אַריין אין די ווענט פון די הייזער. דערצו זענען זיי האַרט, לאַזן זיך נישט זעגן. זייערע צענומענע צווייגן, הויך, שפּרייטן זיך ווי צו פאַרשטעלן די שיינן פון די הימלען.

די פייכטקייט שווילט איצט אויף אויך די ברויטן. באַלד וועלן זיי פאַרנעמען גאַנצע טישן, זיי אַריבערוואַקסן. אויך די קינדער, האָבן מאַמעס באַמערקט, פולכניען אויף, ווערן אַנגעגאַסן. זייער לייב איז לויז ווי צום קנעטן. עס וואַקסן אויס די מלבושימלעך, אויך די העמדלעך. אַלץ דאַרף מען נייען פאַר זיי ניי. שניידערס האָבן אויסגענוצט דעם מצב. פון דער נעץ אונטן צעווייקן זיך אויך די שייך. זיי צעפאַלן. קאַמאַשנמאַכער און שוסטערס מוזן נעמען מאַסן, מאַכן נייע. צום ערשט האָט מען געשטעפט שטיוולעטן. נאָך דעם — שטיוול מיט הויכע כאַלעוועס. לעדער איז נישט געווען גענוג. אויך פעלן האָבן אויסגעפעלט. דאָס אַנפּעצנייעטע האַלץ פון די שטאַל-טירן האָט געפלאַצט. קי זענען אַרויס אויף די פעלדער; מער זיך נישט אומגעקערט צו זייערע באַלעבאַטים. ביו איבער דער העלפט האָבן זייערע פיס געשטעקט אין די וואַסערדיק-אויפגעגאַנגענע גראַזן; אַפט מאָל האָבן זיי זיי נישט געקאַנט אַרויסציען צוליב דער פעט-געוואַרענער גראַזיקער דיקקייט. די איי-טערס זענען געווען ווי אויפגעבלאַזן; אין פיר זייטן האָבן זיי צעשטופט די פיס. טייכן מילך האָבן געפלייצט, געשפּריצט ווי פון רינעס.

פאַלקס-שטראַפּער אויף די מערק האָבן געוואַרנט; געפרעדיקט ווידערצוקערן פון די שלעכטע וועגן. דאָס גיסט זיך אויס גאַטס גרימצאַרן. ער לאַזט איבער אונדו זיך אַראַפּ. זיי האָבן גערופן פאַסטן, גיין אין די קירכעס, בעת די דרשות פון די מטיפים האָבן ביי ווייבער נישט אויפגעהערט זיך צו ווייקן די אויגן. זיי האָבן באַגאַסן די בענק אַרום זיך. מען האָט אויף זיי געשריגן, אַז מיט זייערע טרערן, פאַרמערן זיך די קאַלוזשעס.

די יונגע אין די גאַסן זענען אונטער די שטראַמען געלאַפּן אַן היטלען. זיי האָבן

געפרעדיקט, און רעגן-וואַסער איז געזונט פאַר די האַר. זיי וואַקסן לאַנג און ווייך. ווען מען צעלאַזט זיי — רינגלען זיי אַרום ווי בגדים.

די תושבים זענען געווען פאַרטאָן. זיי האָבן זיך געגרייט צו אַ לאַנגן ווינטער, אַ שווערן, וועלכן מען דאַרף איבערקומען. וואָס מער האָט אויף די גאַסן זיך געהערט, אַ הוסטעריי. פון די שטובן האָט זי, ווי אַן אַרקעסטער, זיך איבערגערופן; אַרויס- געהאַווקעט אין די נעכט. דאָס איז דאָס איינציקע לשון אין דער פינצטערניש. עס האָט זיך אַריינגעריסן אין די אויערן פון די הינט. זיי האָבן נישט אויפגעהערט צוריקבילן צו די נייע קולות, זיך רייסן צו זיי ביז הייזעריקייט. גאַנצע טעג האָבן די פאַרקילטע באַלאַגערט די דאָקטוירים-קאַבינעטן. אויך אין די הייף — פאַר די אַריינגענג אין די וועראַנדעס — זענען געשטאַנען רייעס. איבערווייניק זענען די דאָקטוירים מיט טרייבלעך געלאָפן איבער די צעוואַקסענע לייבער, זיך גערוקט איבער זיי. אויך זייערע אייגענע איברים און די צולייגנדיקע אויערן זענען אויפ- געדראָלן. זיי האָבן שאַרף דערהערט.

פון די קולות אַרום האָט מען נישט געקאַנט איינרוען. כדי מען זאָל אים אויסמיידן, דעם דרויסן, נישט פאַרטויבט ווערן, האָט מען זיך פאַרמאַכט אין די שטובן — צווישן די פיר ווענט. פרי איז מען געגאַנגען שלאָפן. די ליכט האָבן נישט געוואַלט זיך אָנצונדן. עס איז נישט געווען גענוג לופט. זיי האָבן זיך געלאָשן. ווען מען האָט אויפגעמאַכט די טירן, זענען אַריין פייכטע ריחות, טערפקע. די אַנגעצונדענע פלעמלעך האָבן פרום זיך געשאַקלט, אַרויסגעלאָזט זויעריקייט. זיי האָבן זיך געטונקען, די פלעמלעך, אין דער הייס-צעגאַנגענער אַנגעפילטקייט פון די חלב-בעכערלעך. די קעפלעך פון די קנייטלעך האָבן זיך גענייגט, געלייגט אין זיי. מאַן און ווייב האָבן זיך געדרייט, נישט געקאַנט איינשלאָפן אין די בעטן. יונגע פאַרלעך, נישט חתונה-געהאַטע, האָבן אין דער פינצטערניש געבלאַנדזשעט ביים גיין צו זיך — איינער צום אַנדערן; אויסגעטאַפט די לאַנגע וועגן. אויך זומער איז איצט פרי צוגעפאַלן די נאַכט. פיל יינגלעך און מיידלעך, חתן-כלה, האָבן חתונה געהאַט, כדי זיין צוזאַמען. אין דער פינצטערניש האָט מען אויף די שטוב- ווענט אַנגעטראַפן אויף טאַפנדיקע הענט פון גנבים. אין די נעכט האָבן זיי זיך געשטרעקט. מען האָט געמיינט, אַז אין די נעכט ווערן מענטשן אויך געשלאָגן מיט בלינדקייט. מען קאַן נישט עפענען די אויגן. אין די פאַרטאָגן האָט מען געזען, יונגע ווייבלעך — דורך די לאַנגע נעכט, אויפגעאַנגען, ווי אין אַ געבלי, זייערע ביכלעך. זיי טראָגן זיך מיט זיי אָפן אַרום. אַ טייל האָבן, לויט די קעפלעך וואָס זיי האָבן אַנגעטאַפט אין זיך, זיך געריכט אויף גאַונים. די שוין געבוירענע האָבן אַפט געהאַט אַנגעדראָלענע גופים, אויך קעפ גרויסע. ווי אויפגעזיירן זענען אויך

זייערע איינגעטיפטקייטן; האלב פארוואקסן, ווי קליינע שפאלטעלעד וואלטן זיך געקלעפט. זיי האבן אפט אויסגעזען, די קעפ, ווי גלאבוסעס אויף דיקע געשטעלן. שווער זענען די עופעלעך ארויס פון דער מוטערס טראכט. א סך מוטערס, זענען ביים געבורט געשטארבן.

געווען א סברה: נישט קיין וואלקנברוכן הענגען איבער אלעמענס קעפ, נאָר דאָס וויינט גאָט. דאָס גיסן פון אים זיך טרערן. יאָרן האָבן זיי אין אים זיך אנגעזאָפט, געוואָרן פאָרגעלט, טערפקע; געגליווערט אין די לאַנגע נעכט. איצט צעטריפן זיי זיך, גייען אויף. ער קאָן מער נישט. ער לאָזט זיי פון זיך אַרויס. עס גייט איבער. זיי וועלן גיסן זיך יאָרן. אַלץ וואָס אַטעמט, וועט פאָרגאָסן ווערן, בלייבן פון אונטן. אויבן וועלן, ווי צווייגן, אַרויסשטעקן זיך בלוין פינגער פון הענט. אַ בהלה האָט אַלעמען אַרומגעכאַפט. מען האָט מורא געהאַט איינצושלאָפן. יעדע רגע, פלוצעם, קאָן עס געשען. קוימענס האָבן זיך איבערגעדרייט אויף דעכער, זענען אַראָפּגעפאַלן. טייל האָבן געבויט הייזער, הויכע, ווי פעסטונגען, איבער שפיציקע בערג, וווּ עס רינט אַראָפּ פון די שיפועים; געמאַכט פענצטער פון געשמידט גלאָז. אַנדערע — הויך איבערן וואָסער. זיי האָבן פון אונטן אונטערגע־לייגט האַלצשינעס, בריקלעך האָבן געפירט צו זיי; אויסגעהאַקט פענצטער איבער די דעכער — די זון זאל אַריינשיינען פון אויבן. מענטשן האָבן זיך אַרומגעדרייט נאָס; די לייבער — אויסגעווייקט ווי שמאַטעס. די אַרעסטאַנטן האָט מען אַרויסגע־לאָזט פון תּפּיסות. מען איז שוין אויך ווייניק אַרויס פון די שטובן. אין די העמדער איז מען איצט געשטאַנען ביי די פענצטער. שוין פון לאַנג האָט געטראָפּעט אין די שויבן. וואָס אַ מאָל מער איז דאָס גלאָז געוואָרן פאַרצויגן מיט פייכטקייט. זי איז אויף זיי געלעגן דיק, ווי צוגעקלעפט. אויך די העמדער האָבן דורכגעווייקטע זיך געקלעפט צו די לייבער. זיי האָבן אויסגעזען, ווי אייבערשטע דיקע הויטן — אַן האָר וואָס פאַרשטעלן. מען ציטערט אין זיי. די פענצטער־ראַמען — אַנגעוויירן. ווען מען האָט זיי צעעפנט, די פענצטער, אַרויסצוקוקן, האָט אין דרויסן אויסגעזען, ווי אין פאַרנאַכט. די וואַלקנס לאָזן זיך אַראָפּ. אויבן, אין דער ווייטנס, זענען זיי פאַרגאַנגען, ווי מענטשן, מאַסנווייז — נישט אומצוקערן זיך. זיי לאָזן איבער נאָך זיך קורצע שאַטנס. אַלע אין די שטובן זענען געלאָפן אַרויסקוקן מיט לאַרבעטעס. אויך די זקנים, וואָס זענען פון לאַנג שוין געווען געליימט, זענען געשטאַנען אויף די פּיס און געגלאָצט. די רעגנס אין דרויסן האָבן איצט נישט גענידערט, ווי קרומע שנירלעך, באַזונדערע, וואָס שמייסן ווי ריטן, נאָר געפאַלן דיק פון הימל, ווי וואָסער־צונויפגאַסן, טייל מאָל — ווי האַגלדיקע זיילן. זיי לויפן, איילן, אין איינעם.

מיט אַ מאָל האָט מען זיך דערפילט, ווי פאַרמשפּטע, אויף וועלכע דער פּסק-דין ווערט אויסגעפירט. ער לאָזט זיך אַראָפּ. אַלץ ווערט פאַרווישט. שאַסייען און הייער — ווי זיי וואָלטן געשווימען. זיי הייבן זיך, שטייגן, איבערן וואַסער. זיי ציטערן איבער די פּונדאַמענטן, וועלכע ווילן זיי צוריקציען.

שוין עטלעכע טעג שטייט מען ביי די פענצטער — אַלע מאָל נענטער צום וואַסער, וואָס דערלאָנגט זיך. מען קאָן אַרויסשטעקן די הענט איבער די פענצטער-ברעטלעך; זיך בייגן און אַנרירן אונטן די דלאַניע אין דער נאַסקייט. אויבן דונערט און בליצט; שאַרפּן — כּסדר איבערן ראַנד. אויך קולות דערנענטערן זיך. די דונערן ברעכן די הימלען, ברעקלנדיק, ווי אַ דאָך וואָס לאָזט זיך אַראָפּ. אַלץ גיסט פון אים זיך אויס. עס קריצט ווי ציין — פון די זייטן. די בליצן — ווי פון גרויסע איי-געלעכצן, שוין אַן הייטלעך, וואָס האָבן פון זיי זיך אָפּגעשיילט; זיי פּאַלן, לייכטן נאַענט אַריין אין די פאַרבאַרגנקייטן; דעקן אָפּ יעדעס ווינקלע; טוען אויס פון די אַרעמס, פון די תּפּילות. איבערן גאַנצן פּלאַך און אין די שטובן אונטן ווערט עס — פאַרשפּרייט, דאָס געלבלעכע ליכט. לבנות, צעגאַסענע, שפּיגלען זיך אומעטום אין וואַסער, טריפּן אין שטיקער; פּלאַצן אַלע מאָל אַרויס פון דאָס ניי. שפעטער האָט געגעבן אַ בליץ אויף, און מיט איין מאָל — שטיל איבערן גאַנצן ראַנד. פּאַמעלעך האָט דאָס ליכט זיך פאַרשפּרייט, זיך געגאַסן. עס האָט אויפֿ-געהעלט, באַלויכטן די דנאַען, ווי אַלץ פון אונטן, אַלע טיפענישן, אַרויסגערופּן. נישטאַ מער קיין אינעווייניקייטן, אין זיי זיך צו באַהאַלטן. זיי דערנענטערן זיך, אָפּגעדעקט. ער איז געבליבן הענגען, דער בליץ, ווי אַ גרויס מויל אַ צעעפּנטס, וואָס קאָן מער זיך נישט פאַרמאַכן. אין יעדן ווינקל לייכט עס אַריין, דאָס ווייסע ליכט, ווי פון ביינאַכט. אַלץ אויף תּמיד — איז בולט.

ווידער לויפּן טעג און די לבנה בלייבט כּסדר. זי האַלט זיך און נעמט אַלץ אַרום, ווי אַ צעוואַקסענער ליכט-באַלאַן מיט שטראַלן, וואָס ציען זיך פון אים ווי פינגער-זיילן — אין אַלע זייטן. אויך זיי זענען אין אים. זי קאָן, די לבנה, זיך קאַלערן ווי-ווייט מיט זיי אינעווייניק.

יעדן טאַג שרומפּט ער זיך איין, דער דרויסן. די ערד ווערט אָפּגעטאַן פון אונטער זייערע פּיס. זיי ווערן איצט וואָס אַ מאָל ווייטער, די רעשטלעך, ווי אויף אַן אַנדער קיילעך.

די ביי די פענצטער, האָבן געפרוּווט שרייען, אויפּרייסן די מיילער. ווי וועלף האָבן זיי געשטרעקט צינגער. דאָס לבנה-ליכט האָט זיך געגאַסן אין זייערע אויערן. זיי פאַרטויבט; דעם געהער — פאַרחתמעט. אויך אין די מיילער גיסט זיך. אַלץ

סקריפעט. יעדע רגע ווערן זיי ווי דורכגענעצטע אינסטרומענטן, וואָס שפּילן נישט. אין די העמדער זענען זיי געלאָפּן אויף די העכערע שטאַקן, נישט געהערט זייער געגיי; זיך געהויבן. טייל האָבן געבויערט ריבעס אין די דילן; ווי לונאַטיקער זיך געדראַפּעט אויף די גלייכע ווענט; געוואַלט גרייכן צו די דעכער, די פּלאַכע.

גאַר אויבן, אין דעם בלאַזנדיקן ווינט, האָבן זיי איצט אויסגעזען, ווי פּאַכנדיקע מיט ווייסע פענער, דורכגענעצטע, וואָס ראַטעווען זיך אויף אַ שיף. זיי און די העמדער פּלאַטערן, ווי אַרויסגעהאַנגענע — צו געבן סימנים אין די ווייטקייטן. טייל, ציטערנדיקע, זענען אויף אַ וויילע אַראַפּ אין די אונטערשטע שטובן. ביז דער העלפט זענען זיי געגאַנגען אין וואַסער, געשאַרכט מיט די פּיס. פון די צעפענטע שענק האָבן זיי אַרויסגעשלעפט דורכגעווייקטע פוטערס. אויבן, אין די פוטערדיקע פעלן, האָבן זיי אויסגעזען, ווי אונטערערדישע באַשעפענישן מיט באַרוועסע פּיס, אַרויס פון געמוזעכצן, געדיכטע. עס שטעקן פון זיי אַרויס לאַנגע, ווייסע פינגער; נאָס שווישטשערט אונטער זייער גאַנג.

אין איינעם אַ פּאַרטאַג האָבן זיי אין דער געלקייט אַנטדעקט אַ גרויען שפּאַלט. ווי פּאַמעלעך האָט דער אַרום זיך איינגעבלאַסט, דער בליץ נעמט זיך לעשן, איינציען. פון אַנטקעגן דרינגט דורך, וויקלט זיך אַפּ שאַרף — ווי אַן אינדזל. באַלד האָבן זיך אויסגעשיילט שפיצן בערג. די שטייער ביי די פענצטער האָבן דורך די לאַרבעטעס געזען פּרישע געוויקסן, וואָס זענען אַרויסגעוואַקסן ווי איבער נאַכט. פון אַלע זייטן האָבן זיי איצט זיך פּאַרזאַמלט ביי די אַפענע גאַניקס, זיך געשטופּט קאַפּ איבער קאַפּ. אין דער וויגעניש האָט זיי געדאַכט, אַז זיי שווימען מיט די הייזער; די ווענט בייגן זיך. אין דער אויסגעפיקטער לויטערקייט האָט זיך אויך דורכגעריסן די פּאַרשטאַפּונג פון זייערע מיילער, פון די אויערן; אַ געזאַנג האָט זיך גענומען דורכברעכן, איז אויפגעגאַנגען פון זיי — ווי מיט אַ מאַל. באַלד איז עס געווען אַ געבעט. עס איז געפּלאַסן פּאַרשטאַרקט. פון אַלע זייטן האָבן די קולות זיך צוזאַמענגעגאַסן. די מענטשן זענען איצט, מיט אויפגעריסענע אויגן און היטלען אין די הענט, זיך פּאַרגאַנגען. זיי האָבן געוואַלט אַריין אין דעם אַרויס-רייסנדיקן זיך פון זיי גיגון, זיך וואַרפן אין אים. זיי זענען מיט די הייזער געשוומען וואָס ווייטער, ווי צו אַ ציל, און דאָס געזאַנג האָט זיך געהויבן. פון די גאַניקס האָבן זיי געוואַרפן היטלען אין וואַסער — אויך שטיקער מלבושים. אין דעם אַרום וואָס האָט זיך איינגעשטילט, זענען גוטע שווימער, נאַקעטע, געשפרונגען פון די הייכן. זיי האָבן זיך געוואַרפן מיט די הענט פּאַרויס, מיט די קעפּ אַרויף, און די גופים — געשטרעקט. מיט די איברים — געוואַסעלעוועט צו די בערג צו. פון די

הייזער האָט מען נאָכגעשריגן; לעכערנדיקע אין דער לופט געוואָלדן. די מענער
 האָבן געטראָגן אויף זיך, אויף זייערע פלייצעס, פרויען און קינדער, אויך זקנים.
 אַלע — מיט די הענט פאַרלייגט אַרום די אַקסלען אונטער זיך. די געטראָגענע
 זענען געלעגן, ווי שטייגנדיקע פּיראַמידעס איינער אויפן אַנדערן — אַלע מאָל
 דינער אַרויף. צוליב דעם אומאויפהערלעכן געגאַס, האָט מען נישט געקאַנט עפענען
 די מיילער. אויך די אויגן — פאַרקלעפט. די אַרויסגעוואַקסענע, ביי די שווימער,
 פון פייכטקייט, בערד, זענען וואָס אַ מאָל געוואָרן לענגער; די קיין און פעט — די
 האָר. זיי האָבן אונטער די מענטשן זיך געשפּרייט ווי אונטערגעלייגטע אויפן וואַסער;
 מאַטראַצן. זיי זענען געווען באַהאַנגען, די בערד, מיט אומאַציליקע טראַפּנס, גלאַנ-
 ציקע. אויך פון די פּנימער האָט געקאַפּיעט; שווייס איז געווען אין די וואַסערן.
 עס האָט אַרויפגעזעצט אויבן, ווי אַ פאַרע. פון זייערע נאָזפּליגל האָט געזעצט, ווי
 פון קליינע קוימענדלעך, איבערגעדרייטע. די געטראָגענע אויף די פלייצעס זענען
 געוואָרן צוגעקלעפט. די אונטערשטע שווימער האָבן אויסגעזען, ווי מענער וואָס
 זענען געשפּרייטע בועל אונטער זיך דאָס וואַסער. עס איז געווען אַ מורא, אַז
 שפעטער קאַנען נאָך אַרויסקומען וואַסער-מענטשן, צי וואַסער-מיידלעך מיט אונ-
 טערשטע עקן פון פיש. קיין געוואָלדן פון ווייט האָבן מער זיך נישט נאָכגעבולבעט
 אין וואַסער, נישט געמאַכט עס איבערגיין די האַלבע אויערן. בלויז די גאַמבעס האָבן
 זיך געטונקען, געשטעקט אינעווייניק. פון די נעז האָט כּסדר געבלעזלט, אַפּגעטריבן
 די כּוואַליעלעך; געמאַכט גריבלעך, געקילטע. די וואַסערן, כאַטש פעטלעך, זענען
 איצט פון ביידע זייטן, ווי ראָוועס, געלאָפּן אין לענגלעכע שטראַמען; ווי געשיקטע
 אין אַ שליחות. עס האָבן אויף זיי זיך מיטגעדרייט שטרויען, פאַפּיר, אַן אויפגע-
 בלאָזן קלייד, און דורכגעווייקטע שפענדלעך. פאַרויס איז געשוומען אַ קלאַץ. אַ
 ליידיק מעבל-שטיק האָט זיך געשיפט אַרויף און אַראַפּ. אַ געשטאַלט פון אַ מענטש,
 איינגעוויקלט אין אַ שוואַרצער קאַלדרע, איז איינער אַליין אויף אַ ברעט — ווי
 געשטאַנען. אַליץ פאַרהוילן. בלויז די אויגן אין דער האַלב-קילעכיקער לעכערדי-
 קייט — גלאַזיק-פאַרגלייזט. נאָך שווערע שטיקער וואָס הוידלען זיך. פון די
 אונטערגעטונקענע, אין דער ווייטנס, ברעגעס, שפיגלען זיך אין דער וואַסער-לענג
 — הויכע הייזער, איבערגעדרייטע. זייערע שטאַקן — אין דער טיפּיקייט; די
 פּונדאַמענטן — פאַרהוילן, אַן דנאַען. זיי זענען אַראַפּגעלאָזט — ווי שוין אונטער-
 געשניטן זייערע פּיס. אין דעם ברעג-געשאַרווער, אויף ווי-לאַנג, דערקענט מען
 נישט וווּ עס זענען געשטאַנען גאַסן. די אַספּאַלט-שאַסייען זענען אַפּגעשוומען.
 אַרום, אויפן וואַסער-אייבערפלאַך, שטעקן אויך אַרויס צווייגן — גרינע און געלע.
 די בלעטער — באַהאַנגענע, ווי מיט פירות — מיט דורכגעלויכטענע טראַפּנס. דאָס

וואסער שפילט זיך מיט זיי. מען ווייסט גישט, צי זיי, די צווייגן, שווימען אזוי רונדיק אַרום זיך, זיי זענען אָפגעבראַכן, אונטערגעהאַקט, אָדער — זענען זיי צובאַהאַפטן צו די ביימער, נאָר זיי האָבן זיי אַרויסגעשלעפט מיט די וואַרצלען. זיי טונקען זיך לאַנגע, ווי מענטשן וועלכע מען האַלט אונטן ביי דער טשופרינע — די פיס אין דער לופטן. און אפשר גאָר, שטעקן זיי, די ביימער, טיף אין גרונט; זיי זענען פאַרזעצט, שטייען איבערווייניק אויף זייערע פיס; שאַקלען זיך און קאַנען זיך גישט אַפרייסן. אויבן, אַרום זיי, קרייזט דאָס וואַסער — פאַמעלעך, ווי מיט אַפּענע מיילעכלעך — אין אַ געפרעפל. ערשט גאָר ווייט ווערט עס אויסגעגלייכט, גלאַטיק, ווי אַ טיש. פון יענער זייט, צעוואַרפן איבערן וואַסער, זען זיך אַרויס אַלטע מויערן, ווי פון באַפעסטיקטע שטעט, וואָס האָבן זיך אַראַפּגעלאָזט. דער גאַנצער איבערווייניק איז איינגעטיפט, נאָר זיי אַליין זענען נאָך פון אויבן. פון די פיר זייטן גייט כסדר איבער ברויזיק דער געגאַס. אַרום די אַרויסזענדיקע מויערן ציען זיך, עלאַסטיש, ווי לאַנגע ווייזערס — זיך באַוועגנדיקע קלעצער, וואָס ווילן זיך באַהאַלטן. טייל פון די שווימענדיקע, שוין אַן די פּיראַמידעס אויף זיך, האָט געצויגן זיך אַראַפּצולאָזן אויף אונטן מיט די פיס, זיי שטרעקן, אַנרירן מיט די פינגער די זומפיקייט; זיי פאַרזעצן — שטייענדיק אויף די שפיצן, אין דעם גרונט. עס האָט געדאַכט, אַז זיי ווילן ביז איבערן האַלדז וויין פאַרוויקלט מיטן וואַסער; אויבן וועט זיך בלעזלען אַרום זייערע גופים. זיי וועלן אַרויסשטרעקן די קעפּ. ווען זיי האָבן זיך אַראַפּגעלאָזט, האָבן זיי דערפילט, ווי די אויערן-לעפלעך טונקען זיך טיפּער; שטייענדיק, שווימען זיי אין דער לופט; עס פליסט זיי אין די מיילער. אויך די נאָזלעכער פילן זיך אַן מיטן גרינעם וואַסער; זיי שמעקן עס אין זיך מיט טריפנדיקער געוואַלציקייט; די גיסנדיקייט רייסט זיי אויף דעם האַלדז; זיי שלינגען אַראַפּ. עס עסט זיך איין אויך אין די אויגן. אַלץ איבערווייניק איז צעפּנט — אַט צום אויסברעכן. דער ברוסט-קאַסטן הייבט זיך; צום אויבן טאַפן זיך די פינגער.

די אַנקומענדיקע האָבן שפּעטער אויפן באַרגשפיץ דערזען באַוואַקסענע ברואים, ווי מענטשן-מאַלפּעס. אַרום זייערע פיס קריכן ווייסע געשטאַלטן, קליינע. אַלע קוקן זיי, ווי אַרויפגעראַטעוועטע, אין דעם אַנטקעגן. ער דערנענטערט און דער-ווייטערט זיך. אַלץ בוקט זיך דאָרט אין וואַסער, און ציט זיך צוריק. די שווימענדיקע הייזער, וואָס שטייען אויף איין אַרט, זענען ווי אַן הענט-און-פיס-סטאַפּעס, נאָר בלויז מיט אַ פנים און אַרויסגעזעצטע אויגן. זיי שפיגלען זיך, בלינדע, ווי אין מעטאַלענע, זיך גייגנדיקע, פליסיקייטן; געבויגן, קניען זיי. דאָ און דאָרט שפּרינגען נאָך געשטאַלטן, ווי אויסגעשפיגענע פון מיילער — פון קרומע פענצטער-אַפּנקייטן.

זיי האָבן געוואוסט, די אויבן אויף די שפיצן, אַז דאָרט פאַרגייען איצט די לעצטע
נאַענטע זייערע. זיי נידערן אַלע אין די אָפּגרונטן. אויף ווי-ווייט אַרום קאַכט ער,
דער ים, ווי אַ קעסל; ער זידט, פאַרצוקט אַלץ. גאַר ווייט איז ער שטיל, ווי איינגע-
דרימלט, אַלץ פאַרדייעט. אויף זיין הויט קוועלן דאָרט גלאַנציקע שופּן; צו מאַל
איז ער, ווי פאַרלייגט אויף זיך מיט פליסנדיקע וואַסער-שינדעלעך; זיי שווימען
גלאַנציק — ריי נאָך ריי; כסדר טויכן אויף רעדלעך, ווי פיש וואַלטן אַרויסגעעפנט
זייערע מיילער — צי נאָכן גייענדיקן רעגן, צי גאַר זענען זיי גרייט צו זיין
קברים: אַנגעפילטע, ווי איבערגעצויגענע בייטלען, וועלן זיי באַלד אַראָפּ אין די
אָפּגרונטן.

די אַרױפגעקלעטערטע האָבן געזען, אַז די וואַסערן אַרום זיי שטייגן; פון אַלע
זייטן קומען זיי זיך צוזאַמען, הייבן זיך צו די בערג; לויפן אַרום זיי, ווילן זיי
פאַרדעקן, זיך איבערציען און אויסגלייכן זיך אויבן. דאָ און דאָרט, אַרום, זעען
זיך נאָך אַרויס שפיצן איבערן וואַסער, ווי קליינע ים-אינדזעלעך, אויף וועלכע עס
איז פאַרזעצט אַ הויכער בוים. מיט די דלאַניעס האָבן זיי זיך געריסן איבער די
שפיצן ביימער. פון אויבן האָבן זיי געזען, ווי דאָס וואַסער, מיטן קאַפּ אויף אונטן,
קומט זיי נאָך. זיי זענען אַרויף אויף די צווייגן — איידער דאָס וואַסער גרייכט זיי.
זיי האָבן געוואַלט זיך דערמאַנען אין די היימען און משפּחות, וואָס דאָס וואַסער
האַט זיי פאַרשלעפט אין מיטן די ימים. זיי זענען אַזוי ווייט. פון שאַרעווען, זענען
טייל איינגעשלאָפּן — מיט די פיס אַראָפּ פון די צווייגן. אין דרימל האָבן זיך
געוויזן פאַר זיי, ווי אויף אַן איבערווייניקסטן פילם, בולט, אומצאָליקע פרטים פון
זייער יוגנט — קלייניקייטן וועלכע זענען שוין פון לאַנג פאַרגעסן געוואָרן. זיי
האַבן איצט זיך אויפגעמישט, ווי אונטער אַ דיק גלאַז — גרעסער ווי אין קאַפּ.
אַנדערע האָבן געציטערט פאַר קעלט. זיי האָבן זיך אַרומגעוויקלט מיט די צווייגן
און בלעטער. קינדער האָבן זיך געשפילט, געטאַנצט אַראָפּ און אַרויף, זיך געדרייט
אַרום די ביימער, געריסן אויבן גיס; זיי געקנאַקט צווישן די ציינדלעך. פאַרנאַכט
האַבן אַלע זיך געלאָזט איינזיגן פון דער צופאַלנדיקער פינצטערניש. זיי האָבן

מאָראַ געקריגן, זיי וועלן אין דער שוואַרצקייט פאַרטריגקען ווערן.

עס זענען דאָ אויך געווען טייל פון די זקנים — געטראַגענע אויף הענט, ווי
קינדער. די פלייצעס — ברייט; קיילעכדיק-געבויגן ווי בערג, משופּעדיקע, וואָס
רוקן זיך אַוועק. די איברים זייערע — שוין פון לאַנג אַן מאַכט, לויז. איצט האַט
דער כּוח מיט אַ מאַל צו זיי צוריקגעקערט. זיי זענען געלאָפּן אויף יונגע, אַדערדיק-
געקנוילטע פיס, פאַרשטייניקטע. אויך דער זכרון ביי זיי — ווידער אַנגעשפיצט.

פארגעסנקייטן, ווי פון אונטער טיפע שיכטן, שוין לאנג פארשיטע — פריש. דער-
מאנט האבן זיי זיך, אז ווען זיי זענען געווען קינדער, האבן זיי געהערט פון זיידעס
און עלטער-זיידעס, און יענע — פון די פריערדיקע דורות, אז א מאל, אין די
אורצייטן, האט די ערד דא באווינט א פאלק, וואס האט אים פאראייניקט, דעם
אונטן מיט דעם אויבן, אראפגעריסן די הימלען, געפילט אויף זיך גאטס אויג פון
אנהייב ביזן סוף יאר; געאנגען זענען זיי ווי עדות; געוואלט איינפירן איין
הערשאפט אומעטום. די ארומיקע איינווינער האבן אבער נישט געקאנט זיין אפגע-
דעקט; עס לייכט אין די אויגן. זיי האבן זיי פארשטעלט מיט די הענט. מיט יארן
צוריק האט מען געקלונגען מיט גלאקן, גערופן די תושבים אויפצושטיין. דאס
געוויין פון די קינדער האט קיינער נישט פארנומען, ווען מען האט זיי אלע
אפגערייניקט פון דער ערד. בלויז די גרונטפעסטיקייטן האבן עס איינגעזאפט. אלץ
אויבן געבליבן איז צוגעדעקט, פארטרוקנט.

געמיינט האבן איצט די זקנים, אז נישט געווארן איינגעדארט איז זי, די ערד,
בלויז אויבן פארצויגן מיט א הייטל. טיף אונטן, אין די שיכטן, האט די נאסקייט
כסדר געוירט, אלץ דורכגעזאפט. נישט געשפירט האט מען; זיי באווינט, די
אויבערפלאכן. איצט צעפאלן זיך אלע פונדאמענטן. מיר נידערן מיט זיי.

וואס א מאל איז איצט אויף די צווייגן געווארן ענגער — א געדיכטעניש. פייגל
פון די ארומען זענען זיך אנגעפלויגן, באזעצט די צווייגן; עופות פון אלע קאלירן
און דושאביקעס — אויסגעדארט, די פעדערן נאס און אויסגעקראכן. אויך נעסטן
גאר הויך, געדיכט; נאקעטע שוועלבעלעך, וואס קאנען נאך נישט פליען. אין דער
געדיכטקייט, ווייסט מען נישט וועלכע עס איז די מאמע. צוליב דער ענגשאפט און
עת צרה — אנטלויפן זיי נישט. אלע צוזאמען באדעקן זיי זיך און עסן די בלעטער.
גאנצע נעכט זינגען זיי, קוויטשנדיק, די פייגל. צוליב מידקייט און שווערקייט אין
די פליגל — קאנען זיי זיי נישט הייבן. מענטשן געדענקען: צו ערשט האבן זיי
נאך איינגעשניטן, די לופט, די פליגל; באדעקט די הימלען; געפלויגן יעדער פאר
זיך, באזונדער. צו זוכן משפחות; שווארץ געמאכט איבער די קעפ, ווי אראפגעלאזט
וואלטן זיך פלאכטעס פון אויבן. איצט האבן זיי מיט די פיסלעך — פון די צווייגן
זיך נישט געוירט. ווען נישט זייער הייזערליקלעך געזאנג, וואלט מען נישט געוויסט,
אז זיי קוילן זיך צווישן די בלעטער. צו מאל האט א צווייג זיך איינגעבראכן; מיט
א געזעץ, צוזאמען מיט זיי, אראפעפאלן שווער. פון דער ערד האבן פייגל, מיט
א געקוויטש, מיט א מאל, זיך געהויבן. אין די נעכט האבן פון אויבן זיך געטראגן
קולות. אין דער נידער, אונטן, האבן קעץ און אנדערע חיות, פארדעקט די נאסע

גראָזן; אויסגעדארטע, האָבן אין דער פינצטער געבלאָשקעט זייערע אויגן. זיי האָבן געלויערט אין פאַרשטעקכצן. אין די אינדערפריען, אין דער אויפגעגאַנגענער ליכטיקייט, איז דער אינדול, אין זיין גאַנצער לענג, געווען געשפרייט, ווי מיט געפּלעקט-וואַסערדיקע טעפּיכער. נאַקעטע צי צאַפּלענדיקע, שוועלבעלעך האָבן מיט זיך אַנגעפילט די שטחים. אויך גרויסע טויטע עופּות און פייגל מיט פאַרגלייזטע אויגן און אויסגעפליקטע שמאַל-לאַנגע העלדזלעך, האָבן אויף ווי-ווייט אַרויס-געסטאַרטשעט. די קעץ, אין גאַנצע מענגעס, זענען, ווי וואַנזיניקע, אַרומגעלאָפּן, מיט פעדערן און גופּימלעך — פאַרשטשערעטע צווישן די, ווי חלפּימלעך, ציין. אין ווינקלען האָבן זיי, אַרויפּשטעלנדיק אַ פּיסל אויף די נאָך וואַרעמע צעפּליקטע לייבלעך — פאַמעלעך זיי אַריינגעגריזשעט. אויך די מענטשן, וואָס זענען פון מאָל צו מאָל אַראָפּ אויף דער צעווייקטער ערד, זענען געטראָטן אין אויסגעשפּרייטע רויט-העלע קאַלוזשעלעך, געשפּרייזט אויף האַלב-פאַרצוקטע איברימלעך. מיט די פּיס האָבן זיי איבער זיי געטאַפּט.

געווען אַ סברה, אַז דאָס דראָפּן זיך גאַנצע נעכט די קעץ שטיל אַרויף אויף די ביימער-שטאַמען, זיי קלעטערן ווייך — לויטן געהער, צו די זינגנדיקע קולות, וואָס גרייכן; זיי באַלעקן זיך שוין פון דער זאַפּטיקייט אויבן. זייערע סאַמעטנדיקע פּיסלעך ווערן צוגעצויגן און זיי פאַרלייגן זיי איבער די בעסטן, אַדער פּליגל. אַפּט מאָל פאַלן זיי אַליין אַראָפּ, די דרימלענדיקע פייגל, און צעקאַלעטשעטע, נעמט זיי אַרום די פאַרבלענדונג. זיי קאַנען נישט אַנטלויפּן.

נאָך דעם האָבן די ביימער ביז אין דער העלפט גענומען שטעקן אין וואַסער; נישט געווען מער קיין אַרט צו רירן זיך, ווהיין זיך אויפצוהייבן. אויך די פּיס שטעקן שוין אַראָפּ אין ים. מען מוז אַרויפהייבן די הענט זיך אַנצוהאַלטן. זיי האָבן געוואַסט, אַז מען מוז זיך אונטערגעבן; אַלע מוזן זיי, פאַרגיין, ווערן אַפּגעמעקט, צוזאַמען מיט אַלץ וואָס ווידמעט אַרום. נאָך אַ ביסל, וועט זיך איינשטילן; ווי די גראָזן וועלן זיי אַראָפּ, ווערן פאַרפלייצט מיטן וואַסער. אַזוי איז די גזירה.

דאָס וואַסער האָט איצט שנעל זיך געהויבן; צוגעדעקט די בעסטן; אויסגע-שווענקט זיי; דערגרייכט די העלדזער. דער אַנגעכלאַי האָט אויפגעשפּאַרט די מיילער, אַריינגעפלאָסן — נישט צו פאַרדייען.

אין משך פון טאַג האָט ער זיך אַריבערגעהויבן, דער מבול; זיך אויסגעגלייכט איבער אַלץ. טיף אונטן זענען געבליבן די בערג-שפיצן. דאָס וואַסער איז אַריבער די ביימער-קרוינען, די געוויקסן, קעפּ. אַלץ האָט זיך געטונקען. די זשאַלודעס פון אויבן — צערוקט, נישט געווען וואָס זאַל איינהאַלטן דעם כליאַפּ; פאַרשטאַפּן זי,

די גיסעניש. ער העכערט זיך, דער וואסער-פלאך, ציט ארויף צו די וואלקענעס. קיין מאָל וועט שוין נישט אויפהערן. וואסער-זיילן לאָזן זיך אַראָפּ, שטעלן זיך. יעדער טראָפּן איז ווי אַ קאָפּ. אַלץ פאַרזעצט זיך מיט כּוּחַ. אויך פּון אונטן, פּון צעפּנטע תּהוּמֶען, זעט אויס, פּליסט כּסדר; גאַנצע שיכטן הייבן זיי אונטער, די אייבערשטע וואסערן; שטופּן זיי אַרויף ווי מיט אַ ריזיקער וואסער-פּלייצע. די טויזנטער עראַפּלאַנען, ווי זיי וואַלטן איצט געפּלויגן גאָר נידעריק, האָרט איבערן וואסער; איילן, שנעל אַנצוקומען. אַלץ דרייט זיך אין אַ קאַראַהאַד — מיט אַ ברום פּון אַלע ווייטיקייטן. עס דעקט זיך, לויפט אַוועק ווי ווינטן, און קומט צוריק. כּסדר ווערן אויפגעוואַרפּן קערפּערס — מיט גרימאַסעס אויפּן פּנים; די מיילער — בולבן אַרויס, אַפּט ווי עמעצער וואַלט מיט אַ האַנט פאַרשטעלט זייער לעצטן אויפגעשריי. בייכער — אַנגעפּלוישט, ווי שוואַנגער. עס שווימט אָן אַ זקן — איין אויג פאַרטערט. ווי אַ ליכט-לעכל אַרום אַ קנייטל — איז עס איבערפּילט מיט טריפּנדי-קער פּליסיקייט, הייסער. איבער דעם, ווי אַ בלאַס פּלעמל — זיין שמאַלער קאָפּ; ער לעזט זיך. אַ ביסל ווייטער, ליגנדיק — אַ גוף ווי אַ שווערע סטאַטוע. פּון אַלע עפענונגען רינט פּון אים אָפּ — טראָפּן נאָך טראָפּן. דאָס וואסער טראָגט אַ פּרוי, אַ שוואַנגעריקע. איר בויך אַרויס, בולט ווי אַ קישן. ערגעץ דרייט דאָס וואסער גיך אַ גופּל פּון אַ קינד — מיט איין בעקל אַרויף. אַרום איז ער פּול, דער ים, מיט שווימענדיקע פּייגל — אַ טייל פאַרזעצט אין מעטאַלענעם שפּיגל — מיט די פּיסלעך; דאָס פּעדערדיק-צעווייקטע גופּל — אויבן. דאָס קעפל — געבויגן אינעוויי-ניק. איצט שווימען זיי איבער דעם געשטראָם, געשפּרייט ווי נאַסע בינטלעך פּעדערן, אַנגעהויפטע. דערנעבן איבערגעדרייטע בייכלעך פּון קעצלעך מיט קעפּ צעגריזשעטע. קורצע פּיסלעך פאַרלייגט אויבן. דאָס וואסער דרייט פּלוצעם אַ גרויסע חיה, אַן אויפגעשוואַלענע, ווי אַ לייב; אירע ברוינע האָר — קלעפּיק, אַן דער אויפגעשטעלטקייט פּון יעדע באַזונדער; דער קאָפּ מיט די צייַן — פאַרשטשי-רעט; די באַקן — פאַרקוועטשט ווי אין מיטן לאַכן. זי שווימט צווישן די פּייגל — מיט די פּיס, אומגעלומפּערטע; זיי ציען אַראָפּ. אויך טויטערהייט ווארפט זי אָן אַן איינגעהאַלטנקייט אויפּן וואסער. עס רוקט שטיל זיך אַוועק, שווימט וואָס ווייטער פּון דער גרין-בלאַנקענדיקער איינגעשטייפּטקייט. אַלץ אַרום פאַרשוועכט. ער אַליין, דער ים, נעמט איצט אויף זיך אַן גאַטס געשטאַלט. אין זיין געשוויים, מיט דעם שטורעם, רופּט ער וועגן דעם אויס.

שוין יאָרן ווי ער גייט אַזוי, דער רעגן — ער הערט נישט אויף. גאָר נישט, אַ חוצן וואסער, אַטעמט מער. זיי שוויצן, די טראָפּנס, ווי צעפּנטע. צו מאַל הייבט

זיך איבערן פלאך, ווי אַ קופּאַל, אַ פּאַרע וואָס צעשפּרייט זיך. זי הענגט אַזוי, נישט צעדריוולט, איבער די וואַסערן. עס איז זומער און ווינטער. ווי שיכטן, לייגן זיי זיך איינער איבערן אַנדערן. צו מאַל, אין די פּאַרנאַכטן, זענען די וואַסערן לווילעך; זיי שניידן פון קעלט אין די פּאַרטאַגן. אויך אין די טיפענישן גייט דורך אַ ציטער. אויבן טראַגט זיך אַ וואַרעמקייט. אַ מאַל — פּאַרקערט. אין די ווינטערס, גליווערט פון אויבן אַ הייטל, ווי אַ שויב איבער אַן אַקוואַריום — אַריינצוקוקן. טייל מאַל פּאַרנעמט זיך אַ ווייס פּרעסטל, שאַרסטקע אַרויסגעהויבן. נישטאַ קיין פּיס וואָס זאָל זי אויסשלייפּן, די איינגעסטאַיטקייט. אויך די בעכט זענען ווייסע. ער ציט זיך לאַנג, דער ווינטער. אין די ווייטקייטן — איינגעגליווערטע שיפּן. אויך דער סדר פון די צייטן איז אויסגעמישט. אַט אין מיטן — אַ האַרבסט. ווי פּלוצעם, עס וואַלט נישט געווען קיין באַלעבאַס, וואַרפן זיך אויף די וואַסערן; יעדער טייל — אַרויס פון געשפּאַן; נידערט אין די תּהומים און הייבט זיך בערגיק אַליין. עס מישן זיך אַפּגעריסן, נישט געצוימט, שטראַמען. קאַלירן טויכן אויף ביז אויבן. ווייסע שוימען קאַכן זיך. אַט מישן זיך אויף פון אונטן שוואַרצע, ווי טינט, כּוואַליעס. אַ גרויסער לעפל הייבט אַרויס אַ צונטער רויטקייט, ווי פון צעלאַזטע לציים, צי פון בלוט, וואָס נעמט שטראַמען פון די גרונט־געמויזעכצן. זיי לויפן אויף, באַזונדער, די קאַלירן — אַרויף און אַראַפּ. אַט זענען זיי געזעצט, ווי שוואַרצע מאַרמאַר־שיכטן, און אַט גאַר ווייס, ווי געזעצטע מילך. עס פּייפט אויסגעצויגן, ווי אַריבער צום תּוהו ובוהו וואָס גייט אויף ווידער; וויל זיך מיט אים באַהעפטן — אַרויס פון די גרענעצן, פּאַראייניקן דעם אויבן מיטן אונטן. פּלוצעם, טעג ווען אַלץ שטילט זיך איין. ער גליווערט אין מיטן, ווי אויף אַ באַפעל, דער ים, ביז אַראַפּ אין די דנאַען. צו מאַל ווערט ער ווי גרוי דורכזעאיק גלאַז — דיקס. אַלץ איינגעהאַלטן, קאַנסט אַריינקוקן. עס זעט זיך ביז די אינעווייניקייטן. די פּאַרגליווערטע אין דער מיט מענטשן צי גראַזן — זענען לאַנגע איינגעשטייפטע ראַצן. אַט טריפט ער ווידער, דער רעגן, לייכט מיט איינצלע טראַפּנס. עס צעגיייען זיך איבערן וואַסער, ווי בויגנס, רעדלעך אין רעדלעך. מיט אַ מאַל נעמט ער זיך הייבן, דער ים, מיט זיין ווייסער שוים, ווי ער וואַלט געוועלט, איבערגעלאַפּן. באַלד וועלן זיי, די וואַסערן, גרייכן, אַנרירן די הימלען. גאַרנישט וועט מער זיין צווישן ביידע. פון ערגעץ אין דער זייט גיט אַ קום אַ ליכט און רייסט זיך אַריין, שיידיט פּונאַנדער. עס פּאַרלייגן זיך אין צווישן זונשטראַלן, קורצע, ווי אַפּגעהאַקטע זיילן — געשפּרייטע ווי אין אַ געבוי. אַ מאַל שטעלן זיי זיך איבערן וואַסער, ווי דיק־געשניצטע פּיס, קורצע. זיי צעפּליסן זיך, די שטראַלן, רויט. אַט קנױלן זיי זיך קיילעכיק, ווי צעלויכטענע באַלעמס פּאַר קינדער־פּיס, פּאַרהוילענע. און אַ מאַל, גאַר אין די פּאַרנאַכטן, ווערן זיי פּלוצעם צו קורצע

יארצייט-פלעמלעך, וואָס שטעקן טיף אין וואַסער. באַלד וועלן זיי פאַרקאַפּטשן
 שוואַרץ, ווי קוימענס קורצע, די הימלען. דערווייל שפיגלען זיי זיך קרום — אינע-
 ווייניק אין די כוואַליעס וואָס פאַרגיסן זיי. אין דעם טריפּנדיקן אַוונט-רעגן, וואָס
 גייט, זעען זיי אויס, די פּלעמלעך, אויבן, ווי קורצע יידן-בערדלעך, אַרויס פון
 אונטער די ערדן. אין וויטערדיקע טעג מערקן זיך פּלוצעם אומצאָליקע פּרישע
 גופים, וואָס שווימען מילד איבערן וואַסער. אין זייער פאַרהאַרטעוועטקייט זען
 טייל אויס, ווי גומי-געשטאַלטן, וואָס קאַנען מער נישט אַראַפּפּאַלן. אַנדערע, אָן
 לייב אויף זיך, שווימען אויסגעצויגן, ווי פּיש-סקעלעטן. שיפּן, וואָס דער געדיכטער
 שטראַם האָט זיי אַראַפּגעשטופּט אין תּהום, טויכן אויף, דרייען זיך ווי נאַסע פּאַפּירן,
 אַרויפּדערלאַנגטע; וויגן זיך, ווי קינדער-שיפלעך אין אַן אומענדלעך פּלאַך וואַ-
 סערל. דאָ און דאַרט הייבן זיך אַרויס געשלענגלטע וואַסער-בערגלעך, ווי קברים,
 אַנגעדראַלענע. דאָס זענען פּיש, איבערגעצויגן שליימיק, וואָס האַבן זיך פאַרמערט.
 גידעריק, אין די גראַזיקע געמויזעכצן, וווּ אַלץ זינקט גריין, ווימלען זיי, און פון
 צייט צו צייט ווערן זיי אַרומגעכאַפּט פון אַ בענקשאַפּט נאַכן פעסטן באַריר פון
 יבשה. זיי שטעקן זיך אַרויס, גייען אויף פון די טיפּקייטן, ווי געדיכטע כּמאַרעס,
 ציען אין די מרחקים. נישטאַ מער קיין ברעגעס. זיי איילן שנעל, מיט דער בענק-
 שאַפּט, און — ווייסן נישט נאָך וואַס. איצט יאַגן זיי זיך נאָך אַ בעליק, וואָס
 שווימט, ווי אַן איבערבלייבעניש — צו אַ פאַרהוילענעם ציל. זיי ווילן אין אים
 זיך אַנשטויסן מיטן קאַפּ, מיט דער גוף-זייטיקייט. די גליטשיקייט האָט פון לאַנג
 זיי אַרומגענומען, ווי אַ הויט — די גופים און די קעפּ; פאַרגלייזט זייערע אויגן.
 זיי שווימען-נאָך, זאַטע, אַן אַ ליידיקייט אין זיך. שוין אויך אַן בענקשאַפּטן. פּוילע
 לאַזן זיי אַרויס פון די נאַזלעכער, די וואַסער-רעדלעך. זיי שווימען אין זיי,
 פאַרטעמפּטע. דער קאַפּ אַנגעפּלוישט מיט פעטסקייט. אַזוי — צייטן. אויך ווען זיי
 לאַזן זיך אַראַפּ, דערגרייכט זי, די זון, די וואַסער-טיפּקייטן. אירע שטראַלן שלאַגן
 און פאַרבלענדן די קעפּ. פון לאַנג האַבן זיי פאַרגעסן אַז פּיש זענען באַדראַט;
 הונגעריקע און גרעסערע קאַנען זיי איינשלינגען. זיי שווימען זיכער אויך אויסער
 די ווימלענישן — דער ים איז גרויס און ברייט און אומעטום. זיי דרייען זיך האַלב-
 איינגעדרימלטע. די וואַסערן ציטערן איצט מער נישט אויף. זיי וויגן זיך בלוז
 אין די אייבערפּלאַכן, ווי געשפּרייטע פּאַנגנעצן. שוין יאַרן — אין זייער מויל אַ
 ביטערניש, ווי פון צעגאַנגענעם סם.

נאָר פון צייט צו צייט, ווען עס לאַזט זיך אַראַפּ דער רעגן, דער געגאַס פאַר-
 שטאַרקט זיך, קומען זיי אַרויף און שטעקן אונטער די מיילער. עס גידערט אין
 זיי. זיי הייבן זיך — באַהאַפּטן צו ווערן צום אויבן; ווערן שיכור און דורכגע-

לייטערט פון דער שפע וואָס געדענקט זיי. אויף ס'ניי דערפילן זיי די געהוילעניש אין זיך; עס באַפאַלט זיי אַ יונגע לויזקייט, און פאַרכליניעטע, אין דערוואַרטעניש אויף אַ יענער זייט, ווילן זיי זיך אַפרייסן און מתפלל זיין. עס דאַכט זיי, אַז עמעצער שטייט אין די וואַלקנס איבער זיי, מיט אַ גרויסער ווענטקע און גרייט זיך פאַנגען. זיין בעץ איז אַבער צעדריוולט, די רעגנס זענען אירע לאַנגע צויטנס, וואָס הענגען אַראָפּ ביז טיף אין די וואַסערן. אַלץ פאַלט שווער און ער האַלט זי, די ווענטקע. קיין מאָל וועלן זיי נישט קומען אין איר. די אַנגעכלאַיעטקייט פאַרמישט זיי דעם קאַפּ; זיי קניען האַפענונגסלאָז ביז די טיפענישן און בענקען צוריק; שווערע פאַלן זיי אין דער גידער.

דאָס איז געווען שוין אין די ווייטע צייטן, ווען עס האָט ווידער אַ מאָל ווי אויפגעשטייט די זון: אין דעם ענגן פלאַך אויבן, צווישן נעפל און וואַסער, וואָס האָט כסדר אים איינגעצויגן, דעם אינצווישן — האָט פלוצעם ווידער זיך באַוויזן אַ שמאַלער ליכט-שאַרף, וואָס האָט פאַרבלענדט. עס איז געווען ברייט און דיק, דאָס ליכט, ווי פאַרהתמעט, איינגעזאַמלט, ביז איצט; אַנגעברייט אויבן, ווי אין אַ פאַרמאכטער שאַצקאַמער, אַ זייטיקער. נישט אַנדערש, נאָר די ווענט-פאַרהוילענישן אַרום האָבן אַדורכגעווייקטע, אַדער דורכגעגליטע — ווי אַ שאַל זיך אַפגעוויקלט; לויז זענען זיי אַראָפּגעפאַלן. דאָס ליכט — רוי, נאַקעט-צעגלאַנצט, צעברייט אַרום — ביז די סטאַפּעס. דער אַרום — איינגעשרומפן; נאַענט, אויסצושטרעקן צו אים אַ האַנט, אַדער אַ בליק וואָס איז טיף — האָט מער נישט הינטער זיך קיין אויג-ווענטל. אַלע בליקן ביז די סוף זענען אויסגעטרוקנט; בלינד, אַפגעשטעלט. אויך די וואַסערן — ווי פון אייביקער היץ — מער נישט נאָס. זיי פליסן טיף אָן פייכטקייט. זי איז אַפגעטאַן. עס ברענט, דאָס אַפגעשטיילטע ליכט, טיף אין אומצאַליקע קאַלירן. צו מאָל ווערט עס ווי אַ שאַרף פון אַ געטלעך אויג, וואָס דרינגט אַלץ דורך. אין די שליימיקע דנאַען ליגן געשטאַלטן דורכגעלויכטן גליטשיק-פאַרגלייזט; פאַרמומיעט — ווי אויף אייביק, די פיס — פאַראַנקערט. אויך די געוויקסן פון אונטן לייכטן דורכזעאיך — אין די זיך טוישנדיקע כסדר, געדיכטע קאַלירן. אויבן, האַרט איבער דער גידעריקער הענגענדיקייט, שפיגלען זיי זיך אַפ זייטיק, דורכן וואַסער ווי אין אַ לאַנג-סערפיקן געגלאַנץ. עס הענגט אויך אין דער הייד איבער זיי אַ פיל-קאַליריקער בויגן, ווי אַ בייטש, צי ווידער ווי אַ פאַנגנדיקע ווענטקע, וואָס זאַמלט אין זיך איין די טיפיקייטן ביז אַראָפּ. ער איז דער בויגן, אין זיין צעלויכטענער צעשטראַלטקייט, אַ צעמעקטער, אָן איבערגעשטראַכענער, ווי פון צעגאַנגענעם ליכט — אין זיין פאַס-ראַנדיקער לענג: טייל מאָל, ווי אָן איינגעצויגענער: קורץ,

בלאָס — דיקער אין די עקן. מיט אַ וויידל, טונקט ער זיך טיף אין די וואַסערן. מען האָט נישט געוואָסט, צי דורך דער צייט איז זיין עק אַזוי זיך צעוואַקסן אַראָפּ. דאָרט ערגעץ אין די טיפענישן איז ער צוגעבונדן צו ים-פעלדזן — איינס מיט זיי; אויבן, הויך איבערן ים, פלאַטערט ער ווי אַ לאַטאָויעז, אַ פלישלאַנג, פאַר קינדער — בלאָס אין דער צעזילבערטקייט, וואָס צעגיסט זיך, אַדער — איז ער אַרויסגעהאַנגען, ווי אַן פאַן — פאַר די גרויסע אין די דנאַען. מען האָט זיך נישט געכאַפט — צי פאַר די זונקנדיקע ערשט נישט לאַנג, אין דעם מבול אונטן, וואָס דאָס וואַסער דעקט זיי איבער, עס ציט זיך ווי אַ גיסנדיק ליילעך איבער זיי, צי גאַר פאַר די וואָס מען האָט שוין פון לאַנג געמאַכט נידערן, אַראָפּגעלאָזט — אין די אונטערשטע שיכטן און זיי זענען נישט געווען — די ערד האָט זיי איינגעשלונגען, און ערשט איצט טויכן זיי אויף פון די צעפאַלענע פלאַכן.

ביכער פון זעלביקן מחבר :

און אין דיין בלוט זאָלסטו לעבן — 1949

בדמיך חיי (עברית) — 1961

מיט בלינדע טריט איבער דער ערד — 1968

בצעדים סומים על פני האדמה (עברית) — 1976